Anton Pavlovici Cehov
OPERE
volumul III

Povestiri
1885

Traducere de Anda Boldur

Note de K. D. Muratova
EDITURA CARTEA RUSĂ
Bucureşti, 1955

A. P. CEHOV

Opere, vol.3

Kindle eBook: ianuarie 2013
- versiune definitivă -

Cuprins:

Anton Pavlovici Cehov – Opere complete, vol.III

LUCRĂRI INCLUSE DE A.P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

– 1885 –
„Uniforma căpitanului”
La mareşăleasa nobilimii
Cronologie vie
La baia de aburi
Fiinţe mărunte
Sâcâială…
Ultima mohicană
Camere mobilate
S-au desfiinţat!
Curcă plouată
Ghetele
Nervi
Vilegiaturiştii
Prefăcuţii
Mihalţul
Un nume care vine de la cal
Rătăciţii
Vânătorul
Răufăcătorul
Filozoful
Tată de familie
Cadavrul
Norocul femeilor
Bucătăreasa se mărită
Majurul Prişibeev
În ţară străină
Buimac de somn
Tratament împotriva darului beţiei
Un câine scump
Scriitorul
Când te întreci cu gluma
Bătrâneţe
Durere
Ce mai călători!
Incognito…

Un impresar sub divan
Semnul mirării
Oglinda

LUCRĂRI CARE N-AU FOST INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

– 1885 –
Obligaţii de sărbători
Procesul anului 1884
Însemnări de serviciu
Dialog între un om şi un câine
Reguli pentru scriitorii începători
Bacşiş de sărbători
Care mai de care
Raport
Disperatul
Viaţa e minunată!
Plimbare la Sokolniki
Verzi şi uscate
Diplomatul
Un cuib de chiaburi
Câte ceva despre S. Dargomîjski
Taşca
Ameninţarea
Fleacuri
„Ea”
Despre peşti şi pescuit
Scara onorurilor
Tare de cap
Din amintirile unui idealist
La farmacie
Nu i-a fost scris…
O introducere neapărat trebuincioasă
În vagon
Musafirul
Calul şi ciuta fremătătoare
Om de afaceri
Înecatul
Palavragiii

Primarul
Stâncă neclintită
După reprezentaţia dată în beneficiul tragedianului
Cultură generală
Doi ziarişti
Psihopaţii
Cocoşul indian
Contrabasistul şi flautistul
Ninocika
Pianistul
Fără post
Căsătoria peste 10-15 ani
O cârpă
Sfântă simplitate
Cinicul
Mari d’elle
Visul

A.P. CEHOV
Fotografie din anul 1885

LUCRĂRI INCLUSE DE A.P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

1885

„Uniforma căpitanului”

Soarele abia răsărit se uita posomorât la oraşul de provincie, cocoşii nici nu apucaseră să-şi dezmorţească bine mădularele, şi în cârciuma lui moş Rîlkin[1] se şi înfiinţaseră muşteriii. Erau trei: croitorul Merkulov, vardistul Jratva[2] şi Smehunov[3], curierul administraţiei financiare. Tustrei erau chercheliţi.

— Să nu spui asta! Nici gând să fie aşa! filozofa Merkulov, ţinându-l pe vardist de un nasture. Din punct de vedere croitoricesc, un funcţionar civil – fireşte unul ceva mai răsărit în grad – îl taie întotdeauna pe un general. Să luăm bunăoară un şambelan... Ce fel de om e? Şi ce învârteşte în meseria lui? Păi, fă socoteala... Patru arşini din postavul cel mai prima întâi de la fabrica Pründel şi fiii, nasturi de aur, guler de aur, pantaloni albi

[1] Pentru a ilustra unul dintre importantele procedee artistice de tipizare folosite de autor, care adeseori dă numelor proprii un anumit tâlc, la acestea vom indica în note cuvintele din limba rusă de la care derivă, precum şi traducerea lor în limba română. De pildă, *Rîlkin* derivă de la *rîlo* – în limba română *rât, mutră.* În unele povestiri, având posibilitatea, fără a denatura intenţia autorului, să redăm anumite nume proprii ruse prin echivalente româneşti sugestive, am introdus în text chiar numele traduse, indicând în note pe cele din original. (N. red. rom.)

[2] *Jrati* – a înfuleca, a crăpa (N. red. rom.)

[3] *Smeh* – râs (N. red. rom.)

cu lampas de aur, piepţii toţi numai de aur, până şi mânecile şi buzunarele de la spate strălucesc de-ţi iau ochii. Darmite dacă lucrezi pentru domnii de la curte: maestrul de călărie, maestrul de ceremonie şi mai ştiu eu ce mărimi! Cam cum îţi închipui tu treaba asta? Îmi aduc şi acum aminte cum am lucrat odată pe brânci, tot atelierul, pentru contele Andrei Semionîci Vonlearevski, mare maestru la curte. O uniformă, de nu-ţi venea să o atingi! Când o luai în mână, începeau să-ţi zvâcnească venele, uite aşa: ţac! ţac! Te pui cu boierii adevăraţi? Când îşi comandă ei haine, să nu îndrăzneşti să-i pisezi cu probele. Cum ai luat măsura, pun-te, nenicule pe lucru şi nici prin cap să nu-ţi treacă cumva că ai putea să te duci să încerci haina boierului sau s-o ajustezi pe el. Dacă eşti croitor ca lumea, trebuie s-o potriveşti din capul locului, să iasă turnată. Vorba ceea: sari din clopotniţă şi nimereşti drept în cizme… Asta-i! Mi-aduc aminte, măi frate… peste drum de noi se afla corpul de jandarmi… Jupânul nostru, Osip Iaklici, alegea câte un jandarm care să se potrivească la măsuri cu clientul şi făcea proba pe el. Pentru uniforma contelui, am ales tot aşa un jandarm potrivit. Era un flăcăiandru. L-am chemat şi i-am spus: „Ia îmbracă tu asta, mă ţărane, şi fandoseşte-te!” Şi ce să vezi! Să te strici de râs, nu alta! A îmbrăcat flăcăul uniforma, s-a uitat la piepţi şi… comedie mare: întâi a încremenit, pe urmă a început să tremure – şi a leşinat…

— Dar pentru vreun ispravnic ai lucrat? îl întrebă Smehunov.

— Ei, na-ţi-o bună, ai găsit şi tu mărime de care să întrebi! Păi la Petersburg ispravnici din ăştia mişună ca ploşniţele… Numai aici se căciuleşte toată lumea la ei, dar acolo mai, mai că li se spune: „Ia vezi-ţi de treabă, ce te bagi!” Am lucrat şi pentru domni ofiţeri şi chiar pentru persoane din primele patru ranguri. Pentru fiecare rang e altă mâncare de peşte… Dacă, bunăoară, ai rangul al cincilea[4], nu e mare lucru de capul tău… Poţi să vii liniştit paste o săptămână la croitor, că uniforma e gata… Nu-i brodat cu fir decât gulerul şi manşeta… Ei, dar dacă venea un client de rangul al patrulea, sau al treilea, sau chiar de-al doilea, mamă Doamne! Jupânul ne punea pe toţi pe jăratec şi trăgea o fugă la corpul de jandarmi. Am lucrat odată şi pentru consulul Persiei, măi frate. I-am brodat pe piept şi pe spate covrigi de aur de o mie cinci sute de ruble. Credeam că n-o să vedem un ban

de la el; când colo, să vezi minune: ne-a plătit… La Petersburg până şi tătarii au suflet nobil.

Şi Merkulov mai înşiră multă vreme astfel câte în Lună şi în stele. Pe la orele nouă, îl podidi plânsul de atâtea amintiri şi începu să se jeluiască amarnic de soarta care îl zvârlise într-un orăşel plin doar de negustori şi de târgoveţi. Între timp, vardistul dusese doi inşi la poliţie, curierul dăduse fuga de vreo două ori la poştă şi la administraţia financiară, şi Merkulov tot se mai jeluia. Pe la amiază, stătea în faţa ţârcovnicului, se bătea cu pumnul în piept şi bâiguia:

— N-am chef să lucrez pentru bădărani! Nu vreau! La Petersburg am lucrat personal pentru baronul Sputzel şi pentru domnii ofiţeri! Lasă-mă în pace, antereu cu barbă, piei din ochii mei! Cară-te de aici!

— Ai căzut pradă îngâmfării, Trifon Panteleici, îl dăscălea slujitorul bisericesc. Ăi fi dumneata artist în meseria dumitale, dar de Dumnezeu şi de religie nu trebuie să uiţi. Cam ca dumneata făcea şi Arie şi a murit de moarte ruşinoasă. Of, la fel ai să mori şi dumneata.

— Las’ să mor! Mai bine să mor decât să croiesc sumane!

— Blestematul ăla al meu o fi pe aici? răsună deodată, dincolo de uşă, un glas răguşit şi în cârciumă intră Axinia, nevasta lui Merkulov, o femeie mai în vârstă, cu mânecile suflecate şi burta curmată de şiretul fustei. Unde-i nemernicul? zbieră ea din nou, aruncând o privire mânioasă asupra muşteriilor. Hai acasă, plesni-ţi-ar bojocii, te caută un ofiţer!

— Ce ofiţer? se miră Merkulov.

— Dracu’ ştie! Spune că vrea să-ţi facă o comandă.

Merkulov îşi frecă cu toate cinci degetele nasul lui mare, aşa cum obişnuia de câte ori se afla în culmea mirării, şi mormăi:

— Muierea asta bate câmpii… De cincisprezece ani de zile n-am văzut la faţă un nobil şi astăzi, în zi de post, să pice aşa, din senin, un ofiţer cu o comandă! Hm!… Trebuie să mă duc să văd…

Merkulov ieşi din cârciumă şi se îndreptă împleticindu-se spre casă… Nevastă-sa nu-l amăgise. În pragul căsuţei sale îl zări pe căpitanul Urceaev[5] de la adjutantura cercului de recrutare din localitate.

— Pe unde-mi hoinăreşti? îl întâmpină căpitanul. De un ceas te aştept… Poţi să-mi faci o uniformă?

— Înălţimea Voastră… Doamne! începu să bolborosească Merkulov, înecându-se şi smulgându-şi de pe cap căciula, împreună cu un smoc de păr. Înălţimea Voastră! Dar credeţi că-i prima dată când mi se dă o comandă? Of, Doamne! Am lucrat pentru baronul Sputzel… Eduard Karlîci… domnul sublocotenent Zembulatov[6] îmi datorează şi astăzi zece ruble. Of! Of! Muiere, da' dă odată Înălţimii Sale un scaun, bătu-m-ar Dumnezeu… Ordonaţi să vă iau măsura, sau îngăduiţi să croiesc după ochi?

— Cum vrei… Postavul te priveşte şi totul să fie gata peste o săptămână… Cât ceri?

— Se poate una ca asta, Înălţimea Voastră? zâmbi Merkulov. Doar nu sunt un negustor oarecare. Ştim să ne purtăm cu boierii… Nici măcar când am lucrat pentru consulul Persiei nu ne-am tocmit dinainte…

După ce-i luă căpitanului măsura şi-l petrecu până la uşă, Merkulov rămase un ceas întreg nemişcat în mijlocul căsuţei sale, uitându-se îndobitocit la nevastă. Nu-i venea să creadă…

— A naibii încurcătură, ce să mă fac? mormăi el în cele din urmă. De unde să iau bani pentru postav? Axinia, soro, împrumută-mi banii pe care i-am luat pe vacă.

Axinia îi dădu cu tifla şi scuipă. În clipa următoare, mânuia îndrăcită vătraiul, spărgea oale în capul bărbatului, îl târa de barbă şi mai trăgea şi câte o fugă în stradă, ţipând cât o lua gura: „Săriţi, oameni buni! M-a omorât!…" Dar tot tărăboiul acesta nu-i folosi la nimic: a doua zi dimineaţa stătea în pat şi se ascundea de calfe, ca să nu-i vadă vânătăile, în timp ce Merkulov cutreiera prăvăliile şi, sfădindu-se cu negustorii, îşi alegea postavul dorit.

Pentru croitor începuse o eră nouă. Trezindu-se dimineaţa şi aruncând, cu ochi încă tulburi, o privire asupra micului său univers, nu mai scuipa ca mai înainte cu întărâtare… Ba, lucru şi mai neaşteptat, încetă să se mai ducă la cârciumă şi se puse pe lucru. După ce îşi făcea rugăciunea în gând, îşi punea pe nas nişte ochelari mari, cu ramă de oţel, se încrunta, şi întindea cu veneraţie postavul pe masă.

Peste o săptămână, uniforma era gata. După ce o călcă, Merkulov ieşi cu ea în stradă, o atârnă de gard şi se apucă s-o scuture. Lua de pe ea câte un fulg, se dădea trei paşi înapoi, o privea îndelung, închizând pe jumătate ochii, mai lua un fulg – şi tot aşa timp de vreo două ceasuri.

— Mare pacoste cu boierii ăştia, spunea el trecătorilor. Nu mai pot, m-au dat gata! Îs învăţaţi, delicaţi, poftim de le mai intră-n voie!

A doua zi, Merkulov îşi unse părul cu untdelemn, se pieptănă, înfăşură uniforma într-o pânză nou-nouţă şi se duse la căpitan.

— N-am timp să stau de vorbă cu tine, dobitocule! oprea el pe fiecare trecător. Nu vezi că-i duc căpitanului uniforma?

Peste o jumătate de ceas, se întoarse acasă de la căpitan.

— Ei, ce bem, Trifon Panteleici? îl întâmpină Axinia, zâmbind larg şi roşind.

— Proastă mai eşti! îi răspunse bărbatul ei. Unde ai mai pomenit ca boierii cei adevăraţi să plătească din capul locului? Ăsta nu-i un negustor oarecare, să-ţi trântească deodată banii pe tejghea! Proasto…

Două zile, Merkulov stătu lungit pe cuptor, nu bău, nu mâncă, lăsându-se doar pradă unei dulci încântări de sine, întocmai ca Hercule după îndeplinirea isprăvilor sale. A treia zi, se duse după bani.

— Înălţimea Sa s-a sculat? şopti el ordonanţei, intrând cu multă smerenie în săliţă.

Primind un răspuns negativ, se aşeză de planton în faţa uşii şi aşteptă.

— Dă-l afară! Spune-i să vină sâmbătă, auzi el într-un târziu glasul răguşit al căpitanului.

Acelaşi lucru îl auzi sâmbătă, apoi a doua şi a treia sâmbătă… O lună întreagă bătu drumul locuinţei căpitanului. Stătea ceasuri întregi în antreu şi în loc de bani primea doar invitaţia să se ducă dracului şi să vină sâmbătă. Dar Merkulov nu deznădăjduia, nu cârtea, dimpotrivă… Se îngrăşă chiar. Aşteptarea prelungită în antreu îi plăcea şi nelipsitul „dă-l afară” îi răsuna în urechi ca o melodie dulce.

— Un boier se cunoaşte din capul locului! spunea el topit de fericire de fiecare dată când se întorcea de la căpitan. La noi, la Piter, toţi erau aşa…

Merkulov s-ar fi învoit să se ducă până la sfârşitul zilelor sale la căpitan şi să aştepte în antreu, dacă Axinia nu i-ar fi cerut mereu să-i dea înapoi banii luaţi pe vacă.

— Ai adus banii? îl întâmpina ea de fiecare dată. Nu? Ce faci cu mine, câine? Ai?… Unde-i vătraiul, Mitka?

Într-o seară, Merkulov se întorcea de la piaţă, cu un sac de cărbuni în spate. Axinia se ţinea de el şi-l ocăra.

— Las' că-ţi arăt eu ţie acasă! Aşteaptă! gâfâia ea, cu gândul tot la banii luaţi pe vacă.

Deodată, Merkulov rămase ţintuit locului şi scoase un strigăt de bucurie. Din birtul „Veselia", pe lângă care tocmai treceau, ieşi în goana mare un domn cu joben, cu faţa stacojie şi ochii tulburi de băutură. După el, alergând să-l ajungă din urmă, ieşi căpitanul Urceaev, cu tacul de biliard în mână, fără şapcă, cu părul vâlvoi, şi cu hainele în neorânduială. Noua sa uniformă era toată mânjită de cretă şi un epolet îi atârna într-o parte.

— Am să te silesc să joci, escrocule, striga căpitanul fluturând bezmetic tacul şi ştergându-şi sudoarea de pe frunte. Ţi-arăt eu cum se joacă cu oameni cumsecade, protobestie ce eşti!

— Ia te uită şi ia aminte, toanto! îi şopti Merkulov nevesti-sii, înghiontind-o cu cotul şi chicotind înfundat. Boierul se cunoaşte de îndată. Negustorul, când îşi comandă o haină pentru râtul lui de ţărănoi, apoi haina nu mai are moarte: o poartă cel puţin zece ani. Ăsta, uite, şi-a şi jerpelit uniforma! Mai-mai că-i trebuie una nouă!

— Du-te să-i ceri banii! se răsti la el Axinia. Hai, mişcă!

— Ce tot vorbeşti, proasto! În stradă? Nici prin gând nu-mi trece…

Oricât încercă însă Merkulov să se împotrivească, nevastă-sa îl sili să se apropie de căpitanul mâniat foc şi să aducă vorba de bani.

— Hai, şterge-o! îi răspunse căpitanul. M-ai plictisit!

— Înţeleg prea bine, Înălţimea Voastră… Eu unul nu zic nimic… dar vedeţi, nevastă-mea… e o femeie fără minte… Ştiţi doar şi dumneavoastră câtă minte poate fi în capul unei muieri…

— M-ai plictisit, n-auzi? zbieră căpitanul, holbând la el ochii săi beţi, tulburi. Şterge-o!

— Înţeleg, Înălţimea Voastră! Dar eu vă vorbesc doar de nevastă fiindcă, vedeţi dumneavoastră, banii-s de pe vacă… Ne-am vândut vaca părintelui Iuda…

— Aha… mai şi discuţi, păduche!

Căpitanul îşi făcu vânt şi – trosc! Merkulov văzu stele verzi, căciula îi zbură din mână, cărbunii începură să-i curgă din sac… şi Axinia încremeni. O clipă rămase nemişcată, ca nevasta lui

Loth[7], prefăcută în stană de sare, apoi făcu doi paşi înainte şi aruncă o privire sfioasă asupra bărbatului ei… Spre marea ei mirare, chipul lui Merkulov era luminat de un zâmbet fericit şi în ochii plini de încântare îi sclipeau lacrimi…

— Boierii adevăraţi se cunosc de îndată! bolborosea el. Îs oameni subţiri, învăţaţi… Întocmai aşa a fost şi pe timpuri… chiar în acelaşi loc m-a croit pe spinare şi baronul Sputzel – Eduard Karlîci – când i-am dus blana… Şi-a făcut vânt şi – trosc! Şi domnul sublocotenent Zembulatov la fel… Cum am venit la el, a sărit în picioare şi mi-a tras una din toate puterile… Hei! s-a dus timpul meu, nevastă! Tu nu pricepi nimic! Da, da, timpul meu s-a dus.

Merkulov făcu un gest deznădăjduit cu mâna, culese de pe jos cărbunii şi o porni încet spre casă.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”[8], 1885, Nr. 4, 26 ianuarie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu unele prescurtări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu noi prescurtări a intrat în ediţiile 2-14 ale aceleiaşi culegeri, Sankt Petersburg, 1891-1899. După eliminarea câtorva fraze, a intrat în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Primind „Uniforma căpitanului”, N. Leikin i-a scris lui Cehov: „Povestirea e într-adevăr lungă şi nu prea reuşită ca expunere, dar n-am s-o arunc ci, dacă-mi dai voie, am s-o schimb într-un fel şi am s-o scurtez.” (26 decembrie 1884). Ulterior, însuşi autorul şi-a scurtat de trei ori povestirea.

La mareşăleasa nobilimii

În fiecare an, la întâi februarie, de sfântul mucenic Trifon, la moşia văduvei lui Trifon Lvovici Zavzeatov[9], fostul mareşal al nobilimii din judeţ, e mare forfotă. În ziua aceea, ziua numelui fostului mareşal – Liubov Petrovna, văduva lui, face un parastas pentru răposat şi, după parastas, o slujbă de mulţumire Domnului. La parastas se adună tot judeţul. Acolo îl poţi întâlni pe Hrumov[10], actualul mareşal al nobilimii, pe Marfutkin, preşedintele zemstvei, pe Potraşkov[11], membru permanent al zemstvei, pe amândoi judecătorii de pace, pe ispravnicul Krinolinov, doi şefi de poliţie de plasă, pe Dvorneaghin[12], medic al zemstvei, care miroase a iodoform, pe toţi moşierii mari şi mici şi mulţi alţii. În total, se adună vreo cincizeci de inşi.

La amiază, la orele 12 punct, musafirii îşi iau pe cât pot un aer întristat şi se îndreaptă din toate odăile spre salonul cel mare. Pe jos sunt aşternute covoare şi zgomotul paşilor nu se aude, dar solemnitatea clipei îi face pe toţi, instinctiv, să calce în vârful picioarelor şi să se cumpănească cu braţele în timpul mersului. În salonul cel mare, totul e pregătit. Părintele Evmeni, un bătrânel mărunt, cu camilafcă înaltă, ieşită de soare, îşi pune odăjdiile negre. Diaconul Konkordiev, roşu ca racul, îmbrăcat şi el mai din vreme în odăjdii, răsfoieşte fără zgomot molitvelnicul şi bagă hârtiuţe printre foi. Lângă uşa ce dă în vestibul, dascălul Luka suflă în cădelniţă, umflându-şi obrajii şi holbând ochii.

---

[9] *Zavzeatîi* – pasionat, înfocat, înrăit (N. red. rom.)

[10] *Hrumcati* – a clefăi (N. red. rom.)

[11] *Potrahi* – măruntaie, potroace (N. red. rom.)

Încet-încet, salonul se umple de un uşor fum albăstrui, străveziu, şi de miros de tămâie. Învăţătorul Ghelikonski, un tânăr cu surtuc nou care-i cade ca un sac şi cu coşuri mari pe mutra lui speriată, împarte în dreapta şi în stânga lumânări de ceară aşezate pe o tavă de nichel. Gazda Liubov Petrovna stă în faţă, lângă măsuţa cu colivă, şi îşi duce de pe acuma batista la ochi. Câte un oftat tulburător din când în când liniştea. Chipurile tuturor sunt încordate, solemne.

Parastasul începe. Fumul albastru se înalţă uşor din cădelniţă, unduind într-o rază piezişă de soare, lumânările aprinse sfârâie slab. Cântarea, la început aspră şi asurzitoare, se face curând lină şi armonioasă, pe măsură ce cântăreţii se adaptează treptat condiţiilor acustice ale încăperii... Motivele sunt triste, tărăgănate... Puţin câte puţin, musafirii se lasă furaţi de atmosfera de melancolie şi cad pe gânduri. Îşi aduc dintr-odată aminte cât de scurtă e viaţa, cât de trecător e tot ce îi înconjoară, şi cât de deşartă e lumea... Şi li se pare că-l văd şi pe răposatul Zavzeatov, un om trupeş, cu obrajii rumeni, care golea pe nerăsuflate o sticlă de şampanie şi spărgea oglinzile cu fruntea. Iar când se cântă „cu sfinţii odihneşte, Hristoase” şi se aud hohotele înăbuşite de plâns ale gazdei, musafirii, abătuţi, încep să se mute de pe un picior pe altul. Cei mai emotivi simt un gâdilat în gâtlej şi pe sub pleoape. Dorind să-şi biruie această senzaţie neplăcută, Marfutkin, preşedintele administraţiei zemstvei, se apleacă spre şeful poliţiei şi îi şopteşte la ureche:

— Am fost ieri la Ivan Feodorîci... Am făcut cu Piotr Petrovici un şlem mare la fără de atu... zău că da... Olga Andreevna s-a înfuriat aşa de tare, că i-a sărit din gură dintele fals.

Dar iată că se cântă „veşnica pomenire”. Ghelikonski adună respectuos lumânările şi parastasul se isprăveşte. Urmează câteva clipe de forfotă, se schimbă odăjdiile şi începe slujba de mulţumire. După slujbă, în timp ce părintele Evmeni îşi scoate odăjdiile, musafirii îşi freacă mâinile şi tuşesc, iar gazda povesteşte cât de bun era răposatul Trifon Lvovici.

— Poftiţi să luaţi o gustare, domnilor, îşi încheie ea, oftând, povestirea.

Musafirii se grăbesc spre sufragerie, dându-şi silinţa să nu se îmbrâncească şi să nu se calce unul pe altul pe picioare. În sufragerie îi aşteaptă prânzul, un prânz atât de îmbelşugat încât, privindu-l, diaconul Konkordiev în fiecare an socoteşte de

datoria sa să facă cu braţele un gest de nedumerire, să clatine uimit din cap şi să spună:

— E nemaipomenit! Părinte Evmeni, asta nu mai e hrană pentru oameni, ci jertfă adusă zeilor.

Prânzul întrece într-adevăr toate aşteptările. Pe masă se vede tot ce poate oferi flora şi fauna. Nemaipomenit este însă faptul că pe masă se găsesc de toate, afară de… băutură. Liubov Petrovna s-a legat în faţa icoanelor să nu ţină în casă cărţi de joc şi băuturi alcoolice, cele două lucruri care i-au nenorocit bărbatul. De aceea pe masă nu se găsesc decât sticle cu oţet şi untdelemn, parcă spre batjocura şi pedeapsa invitaţilor, care sunt cu toţii nişte cheflii şi beţivani fără pereche.

— Mâncaţi, domnilor! îi îmbie mareşăleasa. Dar, să mă iertaţi, votcă n-am… Nu ţin în casă…

Musafirii se apropie de masă şi atacă fără prea multă tragere de inimă plăcinta cu carne.

Dar mâncarea nu prea merge. În felul în care se înfig furculiţele, se taie şi se mestecă bucăturile, se simte un fel de lene, de nepăsare… Se vede că lipseşte ceva.

— Parcă aş fi pierdut ceva…, şopteşte unul dintre judecătorii de pace celuilalt. Am simţit exact acelaşi lucru când a fugit nevastă-mea cu inginerul… Nici nu pot să înghit!

Înainte de a începe să mănânce, Marfutkin se scotoceşte îndelung prin buzunare, căutându-şi batista.

— Ei, comedie, batista-i în şubă şi eu o caut în buzunar! îşi aminteşte el în gura mare şi porneşte spre vestibul, unde sunt atârnate şubele.

Când se întoarce, privirea îi este aburită şi cu o poftă neaşteptată se năpusteşte asupra plăcintei cu carne.

— Aşa că nu lunecă pe gât fără udătură? îi şopteşte el părintelui Evmeni. Du-te şi dumneata în antreu, părintele, am o sticlă în şubă… Dar umblă cu băgare de seamă, să nu faci zgomot!

Părintele Evmeni îşi aduce aminte că trebuie să-i dea lui Luka nu ştiu ce poruncă şi se îndreaptă cu paşi mărunţi spre vestibul.

— Părinte! Stai! Am să-ţi spun două cuvinte… între patru ochi! îl prinde din urmă Dvorneaghin.

— Straşnică şubă de ocazie mi-am cumpărat, domnilor! se laudă deodată Hrumov. Face o mie şi n-am dat pe ea decât… n-o să mă credeţi… decât două sute cincizeci! Atâta tot!

În orice altă împrejurare, musafirii ar fi primit această noutate cu nepăsare, acum însă se arată cu toţii uluiţi şi nu vor să-i dea crezare. În cele din urmă, năvălesc buluc în vestibul să vadă şuba, şi se uită, se tot uită, până când Mikeşka, feciorul doctorului, scoate pe ascuns din vestibul cinci sticle goale... Când se serveşte nisetrul rasol, Marfutkin îşi aduce aminte că şi-a uitat tabachera în sanie şi se duce la grajd. Fiindu-i urât să se ducă singur, îl ia cu el şi pe diacon, care, gând la gând cu bucurie, tocmai voia să vadă ce-i face calul...

În seara aceleiaşi zile, Liubov Petrovna stă în biroul ei îşi scrie unei vechi prietene din Petersburg:

„Astăzi, ca în toţi anii din urmă, îi povesteşte ea între altele, am făcut un parastas pentru răposatul. La parastas au fost toţi vecinii mei. Sunt oameni simpli, cam grosolani, dar ce suflete! I-am ospătat pe cinste, dar, fireşte, ca şi în ceilalţi ani, fără pic de băutură. De când mi-a murit bărbatul de prea multă băutură, mi-am jurat să introduc în judeţul nostru un regim de cumpătare, ca astfel să-i răscumpăr păcatele. Campania pentru cumpătare am început-o chiar în casa mea. Părintele Evmeni e încântat de ţelul pe care mi l-am propus şi mă ajută cu vorba şi cu fapta. Ah, ma chère[13], dacă ai şti ce dragă le sunt acestor urşi! După dejun, Marfutkin, preşedintele administraţiei zemstvei, mi-a luat mâna, a ţinut-o mult timp lipită de buzele sale şi, dând caraghios din cap, a început să plângă: are multă simţire, dar nu ştie să se exprime! Părintele Evmeni, acest minunat bătrânel, s-a aşezat lângă mine şi, privindu-mă cu ochi înlăcrămaţi, a bolborosit mult timp ceva, ca un copil. N-am înţeles ce voia să spună, dar ştiu să preţuiesc un sentiment sincer. Şeful poliţiei, bărbatul acela frumos de care-ţi scriam deunăzi, s-a lăsat în genunchi în faţa mea, a vrut să declame versuri originale (e poetul nostru), dar... nu l-au ajutat puterile... s-a clătinat şi a căzut lat... Uriaşul acesta a avut o criză de nervi... Poţi să-ţi închipui entuziasmul meu! E drept că n-au lipsit şi unele incidente. Sărmanului Alalîkin[14], preşedintele adunării judecătorilor de pace, un om dolofan şi apoplectic, i-a venit rău şi a rămas două ceasuri lungit pe divan în stare de leşin. A trebuit să-l stropim cu apă pe obraz... Bine că era de faţă doctorul Dvorneaghin, care a adus din farmacia sa o sticlă de coniac şi l-a fricţionat pe tâmple. Graţie acestui tratament, Alalîkin şi-a revenit curând şi a fost dus acasă...

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 6, 9 februarie, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A apărut, cu mici îndreptări, în ediţiile 2-14 ale aceleiaşi culegeri. A intrat, fără modificări, în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

Cronologie vie

Salonul consilierului de stat Şaramîkin[15] e cufundat într-o penumbră plăcută. O lampă mare de bronz cu abajur verde colorează într-un verzui à la „noaptea din Ucraina”[16] pereţii, mobila, chipurile... Când şi când, din cămin, unde mocneşte o buturugă, ţâşneşte flacără scurtă, care aruncă pentru o clipă asupra chipurilor luciri de incendiu, dar aceasta nu strică armonia luminii. Cum spun artiştii, tonul general e bine susţinut.

În jilţul din faţa căminului şade, cu înfăţişarea unui om abia ridicat de la o masă bună, Şaramîkin în persoană, un domn în vârstă, cu favoriţi cărunţi de funcţionar şi cu ochi albaştri, blânzi. Pe faţă îi stăruie o expresie de duioşie şi pe buze îi flutură un zâmbet trist. Alături de el, pe un scăunaş jos, întinzându-şi alene mădularele şi încălzindu-şi picioarele la cămin, şade viceguvernatorul Lopnev[17], un bărbat arătos, de vreo patruzeci de ani. Lângă pian se joacă copiii lui Şaramîkin: Nina, Kolea, Nadia şi Vanea. Prin uşa întredeschisă, ce dă în biroul Doamnei Şaramîkina, se strecoară sfioasă o rază de lumină. Dincolo de uşă, la masa ei de scris, stă nevasta lui Şaramîkin, Anna Pavlovna, preşedinta comitetului local de cucoane, o femeiuşcă vioaie şi picantă, de vreo treizeci de ani şi ceva... Ochişorii ei negri, ageri, aleargă prin pince-nez pe paginile unui roman franţuzesc. Sub roman zace o dare de seamă, cam zdrenţuită, a comitetului, pe anul trecut.

— Pe timpuri, oraşul nostru era mai fericit în privinţa asta, spune Şaramîkin, privind sclipirile jarului din cămin, cu ochii lui blânzi, pe jumătate închişi. Nu era iarnă să nu ne viziteze vreo celebritate. Ne-au vizitat şi actori, şi cântăreţi vestiţi. Astăzi însă... e curată batjocură! În afară de scamatori şi de flaşnetari,

nu mai vine nimeni. N-ai nicio desfătare estetică… Trăim ca într-o pădure. Da, da… Vă aduceţi aminte Excelenţă, de tragedianul acela italian, cum Dumnezeu îi spunea?… Un brunet înalt… Zi-i pe nume!… Aha, da! Luigi Ernesto de Ruggiero… Un talent excepţional… Ce forţă! Când rostea un cuvânt, se cutremura tot teatrul. Aniutocika mea s-a interesat mult de acest talent. Ea a stăruit să i se pună teatrul la dispoziţie, tot ea i-a plasat biletele pentru vreo zece reprezentaţii… În schimb, el îi dădea lecţii de declamaţie şi de mimică. Ce suflet mare! A venit în oraşul nostru… să nu mint… acum vreo doisprezece ani… Ba nu, mint… mai puţin… Să fie vreo zece ani… Câţi ani are Nina noastră, Aniutocika?

— Merge pe zece! strigă Anna Pavlovna din biroul ei. Dar de ce?

— Nimic, mămico, întrebam aşa… Veneau şi cântăreţi buni… Vă aduceţi aminte de tenore di grazia[18] Prilipcin[19]? Ce suflet şi ăsta! Ce înfăţişare! Blond… un chip expresiv, maniere pariziene… Şi ce glas, Excelenţă! Păcat de un lucru numai: unele note le cânta din stomac, iar pe „re” îl scotea parcă din nas. Altfel, totul era minunat. Spunea că studiase cu Tamberlic[20]… Aniutocika şi cu mine am intervenit să i se dea sala clubului public şi, în semn de recunoştinţă, el venea la noi şi ne cânta zile şi nopţi întregi… Dădea şi lecţii de canto Aniutocikăi… A sosit în oraşul nostru, după cât îmi aduc aminte, în postul cel mare. Acum vreo… vreo doisprezece ani. Ba nu, mai mult… Ce memorie proastă am, Doamne iartă-mă! Câţi ani are Nadecika noastră, Aniutocika?

— Doisprezece!

— Doisprezece… dacă adăugăm zece luni… Ei da, chiar aşa, treisprezece!… Pe timpuri parcă era şi mai multă viaţă în oraşul nostru… Să luăm, bunăoară, seratele de binefacere. Ce serate se dădeau la noi înainte! O minunăţie! Se cânta, se jucau piese, se recita… îmi aduc aminte cum, după război, când erau cantonaţi aici prizonierii turci, Aniutocika a organizat o serată în folosul răniţilor. S-au adunat o mie şi o sută de ruble… Îmi aduc aminte că ofiţerii turci erau de-a dreptul vrăjiţi de glasul Aniutocikăi şi îi sărutau întruna mâna. He, he… Or fi ei asiatici, dar sunt o naţie recunoscătoare. Serata a fost atât de izbutită, încât – poate n-aveţi să mă credeţi – dar am pomenit de ea şi în jurnalul meu intim. Asta a fost, parcă văd şi acum, în anul…

şaptezeci şi şase… greşesc! Şaptezeci şi şapte… Ba nu! Daţi-mi voie, când au fost cantonaţi la noi turcii? Ce vârstă are Kolecika al nostru, Aniutocika?

— Am şapte ani, tată! spune Kolea, un băieţandru negricios, cu chipul oacheş şi părul negru ca pana corbului.

— Da, am îmbătrânit, nu mai avem aceeaşi energie! … încuviinţează şi Lopnev, oftând. Din asta se trag toate… Bătrâneţea, taică! Azi nu mai sunt oameni de iniţiativă, iar cei care au fost – au îmbătrânit… Nu mai au focul de odinioară. Când eram mai tânăr, nu-mi plăcea ca societatea să se plictisească… Eram primul aghiotant al Annei Pavlovna a dumitale… Fie că era vorbă să dăm o serată în scop de binefacere, fie să organizăm o loterie, fie să ajutăm vreo celebritate în trecere pe la noi – îmi lăsam toate treburile baltă şi începeam demersurile necesare. Îmi aduc aminte cum, într-o iarnă, mă trudisem atât de mult cu toate aceste demersuri şi alergături, încât m-am şi îmbolnăvit… N-am să uit niciodată iarna aceea!… Îţi aduci aminte ce reprezentaţie am născocit cu Anna Pavlovna a dumitale în folosul sinistraţilor de pe urma incendiului?

— Dar în ce an a fost asta?

— Nu-i chiar atât de mult… în anul şaptezeci şi nouă… Ba nu, în anul optzeci, pare-mi-se! Dă-mi voie, ce vârstă are Vanea al dumitale?

— Cinci! strigă din birou Anna Pavlovna.

— Prin urmare, acum şase ani… Da-a, taică, alte vremuri erau! Acum nu mai e acelaşi lucru! Nu mai avem focul de altădată!

Lopmev şi Şaramîkin cad pe gânduri. Buturuga aruncă o ultimă flacără şi începe să prindă o pojghiţă de cenuşă.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 8, 23 februarie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886, fiind apoi inclusă şi în ediţiile următoare ale culegerii. A fost aleasă pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

La baia de aburi

1

— Ei tu, ăla de colo, strigă un domn gras cu pielea bălană, zărind prin norii de abur un lungan costeliv cu o ţăcălie rară şi cu o cruce mare de alamă spânzurată pe piept, mai dă drumul la abur!

— Eu nu sunt băiaş, Înălţimea Voastră, ci bărbier. Nu-i treaba mea să umblu la abur. Dar poate-mi porunciţi să vă pun nişte ventuze cu sânge?

Domnul cel gras îşi pipăie coapsele roşii, se gândeşte o clipă, apoi răspunde:

— Ventuze? Ştiu eu? Ei, hai să punem! Tot nu mă grăbesc.

Bărbierul dă fuga la intrare să-şi ia dichisul şi, după vreo cinci minute, pe spatele şi pe pieptul domnului cel gras, încep să se înnegrească zece pahare.

— Eu vă ştiu pe Înălţimea Voastră, îi dă zor bărbierul, aplicând cea de-a unsprezecea ventuză. Aţi binevoit să vă îmbăiaţi la noi şi sâmbăta trecută, când am „operat” bătăturile Înălţimii Voastre. Eu sunt Mihailo bărbierul. Nu v-aduceţi aminte de mine? Că doar aţi binevoit să mă întrebaţi despre fetele de măritat din oraş.

— Da, parcă! Şi ce-i cu asta?

— Ce să fie?... Nimic... Ajunez acum şi e păcat, Înălţimea Voastră, să-mi judec aproapele. Dar, parcă tot nu mă rabdă inima să nu vorbesc deschis. Să mă ierte Cel de Sus, dar astăzi, fetele care se mărită sunt sucite şi fără minte... Pe timpuri, umblau toate să ia un om de nădejde, cu scaun la cap, cu ceva bani puşi deoparte, chibzuit şi cu frica lui Dumnezeu. Pe când

azi, sunt moarte după ăi cu şcoală. Încearcă să le vorbeşti de un domn funcţionar sau negustor. Îţi râd în nas. Să le dai numai oameni tobă de carte. Asta le trebuie acum. Da', vedeţi că şi cartea asta nu este nici ea la fel pentru tot omul: câte unul cu carte înaintează în slujba lui şi ajunge până la cea mai înaltă dregătorie, iar altul poate să rămână toată viaţa lui un nepricopsit de conţopist, de-l îngropi cu talerul. Şi sunt mulţi de soiul ăsta. Vine şi pe aici unul cu carte... Un telegrafist. Ştie de toate, e în stare să facă orice telegramă. Numai că de spălat se spală fără săpun. Mai mare mila să te uiţi la el!

— E sărac, dar cinstit, se aude o voce cavernoasă de bas de pe laviţa de deasupra. Trebuie să ne mândrim cu asemenea oameni. Învăţătura înfrăţită cu sărăcia este o mărturie de înalte calităţi sufleteşti, nătărăule!

Mihailo aruncă o privire piezişă spre laviţa de sus... Acolo şade în capul oaselor, biciuindu-se pe burtă cu măturica de mesteacăn, o arătare slabă, ciolănoasă, numai pielea şi osul. Faţa nu i se vede, fiind în întregime acoperită de pletele care-i cad peste nas şi peste gură. Nu i se zăresc decât ochii: nişte ochi plini de răutate şi dispreţ, care-l privesc ţintă.

— E din ăia pletoşi! făcu cu ochiul Mihailo clientului său. Din ăia cu „idei". E de speriat cum s-au înmulţit. Nici nu le mai ştii socoteala... Ia te uită la el cum îi curg laţele, arătarea! Când te aude vorbind creştineşte, se strâmbă ca dracul la vederea icoanei. A sărit să apere învăţătura! Uite: oameni din ăştia le plac fetelor de azi. Chiar din ăştia, Înălţimea Voastră. Să nu ţi se facă scârbă? Astă toamnă m-a chemat la dânsa fata unui preot. „Găseşte-mi un logodnic, Michel", – în casele mari pe unde mă duc să fac ondulaţii, aşa mi se spune: „Michel", – „găseşte-mi un logodnic, mi-a spus ea, dar să fie scriitor". Spre norocul ei, tocmai aveam unu' la-ndemână. Unu' care venea la cârciumă la Porfiri Emelianîci şi-i băga pe toţi în sperieţi, ameninţându-i că-i dă la gazetă. Dacă, ferească sfântul, se întâmpla ca un chelner să vină să-i ceară bani pentru votca pe care o băuse, numai ce-i ardea o scatoalcă. „Cum??? Bani??? De la mine??? Dar ştii tu, mă, cine sunt eu? Ştii că pot să scriu la gazetă că ai omorât un om?" Un fluieră vânt; numai zdrenţe. La el mă gândisem pentru fata popii. L-am momit cu banii părintelui, i-am arătat poza domnişoarei şi am pus la cale o vedere. I-am făcut rost şi de un costum de haine cu chirie... Dar toate au fost degeaba.

Domnişoarei nu i-a plăcut. A găsit că nu avea destulă „melancolie” în ochi. E! Nici ea nu ştie ce naiba îi trebuie.

— Asta e o calomniere a presei! răsună iarăşi, cavernoasă, vocea de bas de pe patul de sus. Nemernicule!

— Ce face? Eu, nemernic? Hm! Ai noroc că ajunez. Altfel ţi-aş fi spus eu ceva pentru acest „nemernicule”! Carevasăzică şi dumneata eşti scriitor?

— Nu sunt scriitor, dar te poftesc să nu vorbeşti despre lucruri pe care nu le înţelegi. În Rusia au fost mulţi scriitori şi ei au adus mult folos. Au luminat ţara – şi pentru asta trebuie să-i cinstim, nu să le aruncăm ocări. Şi nu vorbesc numai de scriitorii mireni, ci şi de cei bisericeşti.

— Feţelor bisericeşti nu le trece prin cap să se ocupe de astfel de chestii.

— Tu nu poţi să-nţelegi asta, nătărăule! Dmitri din Rostov, Innokenti din Kerson, Filaret de la Moscova şi alţi sfinţi părinţi ai bisericii au contribuit mult la luminarea minţilor!

Mihailo îi aruncă o privire şi mai piezişă, şi dă din cap cu tâlc.

— Ei, domnule, asta-i cam prea de tot… mormăie el, scărpinându-se la ceafă. Asta-i cu filozofie… Nu degeaba ai laţe aşa de lungi. Da, da, nu degeaba! Ştim noi bine ce va să zică asta şi o să-ţi dovedim ce fel de om eşti. Înălţimea Voastră, mai ţineţi niţel ventuzele, că eu mă întorc îndată; dau fuga până afară.

Trăgându-şi pantalonii uzi de aburi şi plescăind cu picioarele goale prin apă, Mihailo se repede la intrare.

— O să iasă acum din baie unu’ cu plete, spuse el vânzătorului care stătea în dosul unei tejghele cu săpun. Nu-l scăpa din ochi şi ţin-te după el. Zăpăceşte poporul… E din ăia cu „idei”. Ar trebui poate să-l aducem pe Nazar Zaharîci.

— Păi vorbeşte cu unul dintre băieţi.

— Să băgaţi de seamă că o să iasă acum din baie unu’ cu plete! şopteşte în taină Mihailo băieţilor de la vestiar. Zăpăceşte poporul. Nu-l scăpaţi din ochi, vestiţi pe patroană să trimită după Nazar Zaharîci, să vină să-i ardă un proces-verbal. Îi dă zor cu tot felul de chestii… E din ăia cu „idei”…

— Care să fie? se întreabă, cu îngrijorare, băieţii. Unu’ cu plete? Da’ nu s-a dezbrăcat nici unu’ din ăia aici. În baie n-au intrat decât şase inşi. Uite-le straiele aici: doi tătari, un domn

gras, doi negustori şi un diacon. Asta-i tot. Se vede că l-ai luat pe părintele diacon drept unul din ăia.

— Ce tot vorbiţi, diavolilor? Eu ştiu ce spun.

Mihailo cercetează hainele atârnate în cuiere, pipăie antereul, ridică din umeri şi pe faţă i se întipăreşte o mare nedumerire.

— Şi cum arăta diaconul?

— Uscat, cu o barbă rară şi tuşeşte mereu.

— Hm! face Mihailo. Hm! carevasăzică m-am stropşit la o faţă bisericească. Doamne, ce încurcătură! Mare păcat! Şi tocmai azi când ajunez, măi fraţilor! Cum să mă mai spovedesc, dacă am jignit o faţă bisericească? Iartă-mă, Doamne, pe mine păcătosul! Mă duc să-i cer iertare…

Mihailo se scarpină în cap şi, cu o mutră tristă, se întoarce la baie. Părintele diacon nu mai e pe poliţa de sus. Stă jos lângă robinete şi, răşchirându-şi larg picioarele ciolănoase, umple ligheanul cu apă.

— Părinte diacon! începe Mihailo cu o voce plângăreaţă. Iertaţi-mă, pentru numele lui Cristos, iertaţi-l pe păcătos.

— De ce să te iert?

Mihailo oftează adânc şi se închină până la pământ în faţa diaconului.

— Fiindcă am crezut că aveţi „idei”!

— Ce nu pot eu înţelege, e că aşa frumoasă şi cuminte cum este, fata dumitale tot nu s-a măritat încă! spune Nikodim Egorîci Potîcikin[21], urcându-se pe laviţa de sus.

Nikodim Egorîci e gol, gol ca tot omul în pielea goală, dar are şapcă pe cap. Temându-se să nu i se urce cumva sângele la cap şi să-l lovească damblaua, face întotdeauna baia de aburi cu şapca pe cap. Interlocutorul său, Makar Tarasîci Peşkin[22], un bătrân pirpiriu, cu picioare subţiri şi vinete, dă din umeri şi răspunde:

— Nu s-a măritat, fiindcă Dumnezeu a fost zgârcit cu mine şi nu mi-a dat destulă tărie de caracter. Sunt prea moale şi prea bun, Nikodim Egorîci, şi azi cu blândeţea nu poţi să faci nimic. Logodnicii de azi sunt răi. Trebuie să ştii să te porţi cu ei aşa cum merită.

— Adică cum răi? Ce vrei să spui cu asta?

— Sunt râzgâiaţi. Ştii cum merită să-i tratezi, Nikodim Egorîci? Sever, da, sever. Nu trebuie să stai la îndoială sau să-i iei cu mănuşi. Cum îi simţi că vor să umble cu şoalda, apucă-i de gât şi du-i la judecată, dă-le peste bot, sau trimite să cheme sergentul din post. Asta e! Aşa trebuie procedat. Sunt oameni de nimic! Nişte secături!

Cei doi prieteni se întind unul lângă altul pe laviţa de sus şi încep să mânuiască de zor măturicile de mesteacăn.

— Da, domnul meu, nişte secături! continuă Makar Tarasîci. Multe am avut eu de îndurat de pe urma lor, canaliile dracului! Dacă aş fi fost om mai de caracter, Daşa mea ar fi fost de mult măritată şi ar fi avut copii. Asta e! Şi de aia – dacă stăm să vorbim drept şi sincer – sexul feminin stă atât de prost azi: 50% sunt fete bătrâne. Şi trebuie să ţii seama, Nikodim Egorîci, că fiecare dintre ele a avut în tinereţea ei un logodnic. Te întreb atunci pe dumneata: de ce nu s-au măritat? Păi, asta e: de ce? Fiindcă părinţii n-au ştiut cum să-i ţină pe logodnici şi i-au scăpat din mână.

— Asta da, cam aşa e!

— Tineretul de azi e răsfăţat, prost şi are idei liberale. Îi place să trăiască pe banii altuia şi caută numai chilipiruri. Un pas nu face fără bani. Tu să-i cânţi în strună şi el să-ţi pape banii. Tot aşa şi cu însurătoarea. Umblă cu gânduri ascunse. „Dacă mă

însor – zice el – măcar să fac o afacere” Asta încă n-ar fi nimic. Haleşte, crapă, ia-mi banii; dar barem însoară-te cu fie-mea, fă-mi măcar hatârul ăsta. Dar se întâmplă ca unii să te mai şi înşele, să-ţi mănânce banii pe de gratis şi să păţeşti câte şi mai câte. Sunt unii care vin la peţit, se logodesc, dar cum ajung la adică, la punctul critic, la cununie, schimbă macazul! şi p-aci ţi-e drumul, auzi că s-a logodit cu alta. Bună treabă e să fii logodnic! O adevărată plăcere. Ţi se dă să mănânci, să bei, ba ţi se dau şi bani împrumut. Trai, neneacă! D-aia îl vezi pe câte unu’, logodnic până la adânci bătrâneţe, până la moarte. Nici n-are nevoie să se însoare. Capu-i e tot o chelie, barba i-a albit, genunchii i se îndoaie, dar el tot logodnic a rămas. Mai sunt şi unii care nu se însoară din prostie. Omul netot nu ştie singur de ce are nevoie şi tot caută. Ba-i aşa, ba-i pe dincolo. Umblă-umblă, peţeşte-peţeşte şi, dintr-odată, aşa, fără să ştie de ce, hodoronc-tronc: „Nu pot, nu mai vreau!” Să-l luăm, bunăoară, pe domnul Katavasov[23], primul logodnic al Daşei. Era profesor de liceu şi consilier titular. A învăţat toate ştiinţele: ştia franţuzeşte, nemţeşte, matematici. Dar când a fost la adică, s-a dovedit un dobitoc şi nimic mai mult. Dormi, Nikodim Egorîci?

— Eu? Aş, de unde. Am închis ochii doar aşa… de plăcere…

— Stai să vezi… Cum îţi spuneam, domnul Katavasov a început să se învârtească pe lângă Daşa. Nu-ţi mai spun că pe atunci Daşa nu avea nici douăzeci de ani. Aşa era de frumoasă, că toată lumea se minuna de ea: parcă era o piersică! Dolofană, „formalistă” la trup… Consilierul de stat Ciceronov-Gravianski – era atunci la Ministerul Cultelor – se târa în genunchi ca Daşa să vină la ei guvernantă. Dar ea n-a vrut. Katavasov ăsta a început să vină pe la noi. Venea în fiecare zi şi stătea până la miezul nopţii. Discuta mereu cu fata mea despre diferite ştiinţe şi fizici. Îi aducea cărţi, o asculta cântând la pian. Mai mult îi dădea zor cu cărţile. Daşa mea e destul de citită şi aşa, n-avea nevoie de cărţile lui. Îşi pierdea numai vremea de pomană. Dar el îi dădea zor înainte: ba citeşte asta, ba citeşte ailaltă… O plictisea de moarte. Văd eu că s-a îndrăgostit de Daşa. Nici ea nu zicea ba. „Nu-mi place – îmi tot spunea ea – fiindcă nu-i militar.” Nu era el militar, asta-i adevărat, dar nici de lepădat. Avea post bun, avere, neam de boier, nu bea, ce mai vrei? A cerut-o. I-am dat binecuvântarea mea… Nici n-a pomenit de zestre. Parcă n-ar fi fost om, ci un duh care putea

trăi şi fără zestre. Treaba lui! S-a sorocit nunta. Dar ce crezi dumneata? Cu trei zile înainte de nuntă, numai ce-l văd că vine la mine în prăvălie, cu ochii roşii, tras şi galben la faţă şi tremurând tot de parcă era speriat. „Ce s-a întâmplat?" îl întreb eu. „Iartă-mă, Makar Tarasîci, îmi răspunde el, dar nu pot să mă însor cu Daria Makarovna. M-am înşelat. Văzând-o atât de tânără, plină de atâta candoare, credeam că voi găsi în ea un teren solid, o desăvârşită prospeţime sufletească. Dar ea a şi avut timpul să dobândească înclinări. E atrasă de falsa strălucire a lucrurilor ce bat la ochi, nu ştie ce e munca... înclinările astea le-a supt odată cu laptele mamei sale..." Şi dă-i şi dă-i, de nu mai ţin minte ce a mai spus... Vorbea şi plângea. Şi eu? Ce-am făcut eu? Eu, domnul meu, l-am ocărât şi apoi l-am lăsat să plece. Nu m-am dus nici la judecător, nu m-am plâns nici superiorilor lui, nu l-am făcut nici măcar de râs în oraş. Dacă m-aş fi dus la judecător, apoi de! s-ar fi temut că-l fac de ruşine şi s-ar fi însurat. Superiorii lui nu s-ar mai fi uitat la ce a supt fie-mea sau nu. Dacă ai sucit capul unei fete, apoi ia-o. Ai auzit de negustorul Kleakin? Ăsta om! Nu te uita că-i ţărănoi. Te miri singur ce a fost în stare să facă. Şi logodnicul fie-sii a început să facă nazuri, fiindcă mirosise că era ceva în neregulă cu zestrea. Da' el – adică Kleakin – l-a dus într-o magazie, a încuiat uşa, a scos din buzunar un revolver mare, încărcat cu gloanţe adevărate şi i-a spus: „Jură în faţa icoanelor că ai să te-nsori că, de nu, te omor pe loc, canalie ce eşti!" Flăcăul, ce era să facă? A jurat şi s-a însurat. Ăsta bărbat! Dar vezi că eu nu-s în stare să fac aşa ceva... Nu mă pricep nici măcar să sar la bătaie... Pe Daşa mea a mai ochit-o unul de la consistoriu: un ucrainean – Briuzdenko. Era şi el tot de la Ministerul Cultelor. Cum a văzut-o, s-a şi îndrăgostit de ea. Îi tot dădea târcoale, roşu ca racul, bolborosea tot felul de cuvinte fără şir, parcă-i ieşea foc pe gură. Ziua venea la noi acasă şi noaptea se plimba sub fereastră. S-a îndrăgostit şi Daşa de el. I-au plăcut ochii lui de ucrainean. Spunea că vede în ei flăcări şi nopţi întunecate. Până la urmă, a cerut-o şi el. Trebuie să-ţi spun că şi Daşa era în culmea fericirii. „Tată – îmi spunea ea – nici ăsta nu e militar, dar e şi el de la Ministerul Cultelor. E ca şi cum ar fi din intendenţă. De asta îl iubesc atât de mult." Ce vrei? Fată, fată, da' ştie ce vrea, auzi: intendenţă! A întrebat ucraineanul de zestre, s-a tocmit, s-a prefăcut mai întâi că nu-i convenea, apoi

a primit tot, numai să se facă nunta cât mai repede. Dar în ziua nunţii s-a uitat la musafirii care se adunaseră în casă şi odată s-a luat cu mâinile de păr: „Dumnezeule – a strigat el – câte rude mai au! Nu-s de acord, nu pot, nu mai vreau!” şi dă-i şi dă-i! Degeaba am încercat eu să-i explic: „Ţi-ai ieşit din minţi, Înălţime. Cu cât ai mai multe rude, cu atât e mai mare cinstea!” Da’ el – nimic: n-a vrut şi pace. Şi-a luat pălăria şi dus a fost!

Dar povestea nu s-a sfârşit. A mai fost un caz. A mai cerut-o pe Daşa mea brigadierul silvic Alealeaev. S-a îndrăgostit de ea din pricina cuminţeniei şi purtărilor ei. S-a îndrăgostit şi Daşa de el. Îi plăcea caracterul lui serios. Şi era într-adevăr un om bun, nobil, fin. A cerut-o în căsătorie şi a făcut totul pe îndelete, aşa cum se cade omului serios şi nobil. A controlat toată zestrea, până la cele din urmă mărunţişuri. A răscolit toate cuferele. A ocărât-o pe Matriona fiindcă nu avusese grijă şi moliile mâncaseră paltonul. Mi-a adus şi mie un inventar al averii lui. Om fin, ce vrei. Aş face un păcat să spun ceva rău despre el. Îţi mărturisesc că îmi plăcea şi mie foarte mult. Om solid. S-a tocmit cu mine două luni. Eu îi dădeam opt mii, iar el cerea opt şi cinci sute. Nu mai isprăveam cu tocmeala. Ne aşezam la ceai, beam vreo cincisprezece pahare şi tot ne tocmeam. Până la urmă i-am mai dat două sute. N-a vrut. Şi, pentru trei sute de ruble s-a spart târgul. Când a plecat, a plâns... tare o mai iubea pe Daşa! Acum mă ocărăsc eu singur pe mine. Ar fi trebuit să-i dau dracului şi cele trei sute de ruble, sau să-l sperii că am să-l fac de râs în tot oraşul, sau, şi mai bine, să-l duc într-o odaie întunecoasă şi să-i trag câteva. Am rămas mofluz, păgubaş. Aşa-mi trebuie, dacă am făcut pe prostul. Ce să-i faci, Nikodim Egorîci? Dacă n-am tărie de caracter!

— Da, asta aşa e! Ei, eu mă duc... A început să mă doară capul...

Nikodim Egorîci s-a mai biciuit o dată şi a coborât de pe laviţă. Makar Tarasîci a oftat, a pus mâna din nou pe măturica de mesteacăn şi a început să se plesnească şi mai vârtos.

Primul capitol a apărut pentru prima oară cu titlul „La baia de aburi” în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 10, 9 martie. Semnat: A. Cehonte. Povestirea a intrat, cu unele îndreptări, în culegerea „În amintirea lui V. G. Bielinski”, Moscova, 1899. Autograful povestirii e păstrat la secţia

de manuscrise a Academiei de ştiinţe din U.R.S.S. Capitolul al doilea a apărut pentru prima oară cu titlul „Despre logodnici” în revista „Budilnik”[24], 1883, Nr. 42, 29 octombrie. Semnat: A. Cehonte. Cu neînsemnate modificări ale primului capitol şi cu revizuirea limbajului lui Peşkin, mai înainte Pepelov, din al doilea capitol, a intrat în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899. Culegerea de opere din 1899, întocmită de autor, începe cu această povestire.

Fiinţe mărunte

„Mult stimate domn, părinte şi binefăcător!” îşi compunea funcţionarul Nevîrazimov[25] scrisoarea de felicitare către şeful său. „Vă doresc să petreceţi atât această zi de Paşti, cât şi cele multe ce vor urma, în plină sănătate şi belşug. Doresc şi familiei dumneavoastră…”

Lampa, în care gazul era pe isprăvite, fumega, răspândind un miros înecăcios. Pe masă, chiar pe lângă mâna lui Nevîrazimov, alerga zănatică încoace şi încolo o libarcă rătăcită. Într-o odaie ceva mai depărtată de biroul funcţionarului de serviciu, Paramon portarul îşi lustruia pentru a treia oară şi cu atâta foc ghetele de zile mari, încât zgomotul scuipatului şi al periei se putea auzi în toate încăperile.

„Ce-aş mai putea să-i scriu nemernicului?” îşi frământa mintea Nevîrazimov, ridicând ochii în tavanul afumat.

Pe tavan văzu un cerc întunecat – umbra abajurului. Mai jos, cornişa plină de praf şi, sub cornişă, pereţii goi, zugrăviţi cine ştie când într-un albastru roşcat. Încăperea aceasta a funcţionarului de serviciu i se păru lui Nevîrazimov atât de hâdă şi de pustie, încât i se făcu milă nu numai de el, ci chiar şi de libarcă..

„Eu îmi fac orele şi plec, dar ea va rămâne dejurnă în camera asta toată viaţa ei de libarcă! gândea el, întinzându-se şi căscând. Ce plictiseală! Să-mi lustruiesc şi eu ghetele, sau ce să fac?

După ce se mai întinse o dată, Nevîrazimov îşi târî picioarele până în camera portarului. Paramon nu-şi mai lustruia ghetele… Cu peria într-o mână şi cu cealaltă făcându-şi semnul crucii, stătea lângă ferestruica deschisă şi asculta…

— Se trag clopotele! îi şopti el lui Nevîrazimov, privindu-l ţintă cu ochii larg deschişi. A început!

Nevîrazimov îşi apropie şi el urechea de ferestruică şi ascultă. Odată cu aerul proaspăt, primăvăratic, năvălea în odaie dangătul clopotelor de Paşti. Zvonul lor se amesteca cu huruitul trăsurilor şi din harababura de sunete se desprindea desluşit numai dangătul vioi, subţire ca un glas de tenor, al clopotului bisericii celei mai apropiate, şi râsul zgomotos, ascuţit, al unui trecător.

— Ce forfotă! oftă Nevîrazimov, privind jos în stradă, unde sumedenia de umbre se iveau şi se topeau în lumina felinarelor. Toţi se grăbesc să se ducă la Înviere… Sigur că ai noştri au şi tras câte o duşcă şi acum hoinăresc prin oraş. Ce veselie pe ei, ce taifas. Numai pe mine m-a oropsit soarta să stau ţintuit aici, într-o asemenea seară. Şi asta în fiecare an!

— Cine vă pune! Doar nu eraţi dumneavoastră de serviciu astăzi, ci Zastupov[26], care v-a plătit să-i ţineţi locul. Cum îi vine cuiva chef să se plimbe, dumneavoastră gata sunteţi să-l înlocuiţi. Asta-i lăcomie!

— Lăcomie! Pe dracu! La ce să te lăcomeşti! Nu iau decât două ruble şi uneori câte o cravată, aşa, pe deasupra… Asta-i sărăcie, nu lăcomie! Bine ar fi să mă pot duce acum cu câţiva prieteni la slujba Învierii, după aceea să iau o gustare bună, ca de Paşti… Să beau, să mănânc, apoi să mă culc şi să dorm pe săturate! Sau să şed frumos la masă, cu un cozonac sfinţit în faţă, cu samovarul şuierând lângă mine, şi de cealaltă parte a mesei, cu o fată drăguţă, care să-mi placă… Tragi un păhăruţ, o apuci de bărbie, şi parcă eşti altul… te simţi om… Da’ ce să mai vorbim!… S-a dus dracului viaţa… Poftim, alt terchea-berchea care trece tolănit în trăsură, şi eu stau ţintuit aici şi-mi rumeg amarul…

— Fiecare cu norocul lui, Ivan Danîlici. O să dea Dumnezeu şi o să ajungeţi la un grad mare şi atunci o să vă plimbaţi şi dumneavoastră cu trăsura.

— Eu? Glumeşti, măi frate! Mai departe de consilier titular[27] n-am să ajung niciodată, orice aş face… Eu sunt incult.

— Păi parcă şeful nostru e mai dihai? Nu prea are nici el carte şi totuşi…

— Ei, şeful nostru a furat o sută de mii de ruble până a ajuns aici. Apoi, şi înfăţişarea lui nu se potriveşte cu a mea… Cu mutra

mea păguboasă nu poţi să ajungi departe! Am şi un nume păcătos: Nevîrazimov! Ce mai una alta, frate dragă, situaţia mea e fără nădejde. Trăieşte, dacă-ţi place; dacă nu, spânzură-te…

Nevîrazimov se depărtă de ferestruică şi, copleşit de jale, începu să se plimbe fără rost prin odăi. Dangătul clopotelor se făcea din ce în ce mai tare… Nu mai era nevoie să stai lângă fereastră ca să-l auzi. Şi cu cât vuietul lor se auzea mai desluşit, cu cât trăsurile huruiau mai tare, cu atât mai întunecaţi păreau pereţii, mai afumată cornişa şi cu atât mai rău fumega lampa.

„Ce-ar fi s-o şterg de la serviciu?” gândi Nevîrazimov.

Dar fuga aceasta nu i-ar fi folosit la nimic. După ce ar fi ieşit din clădirea instituţiei în care lucra şi ar fi hoinărit o vreme prin oraş, s-ar fi dus acasă, unde totul era şi mai hâd şi mai trist ca în camera funcţionarului de serviciu… Şi să zicem că ar fi petrecut bine de Paşti, dar ce-ar fi urmat după aceea?

Aceiaşi pereţi trişti, aceleaşi zile de sărbătoare în care se tocmea funcţionar de serviciu, aceleaşi scrisori de felicitare…

Nevîrazimov se opri în mijlocul camerei şi rămase pe gânduri.

Nevoia unei alte vieţi, mai bune, îi strânse nespus de dureros inima. Fu cuprins de o dorinţă sălbatică de a se afla deodată în stradă, de a se contopi cu mulţimea vie, de a fi părtaş la sărbătoarea în cinstea căreia vuiau toate clopotele şi huruiau trăsurile. I se făcu un dor nebun de cele trăite cândva în copilărie: familia, adunată toată, chipurile solemne ale rudelor, faţă de masă albă, lumină, căldură… Revăzu în gând trăsura în care tocmai trecuse o cucoană, paltonul cu care se plimba fudul şeful personalului, lanţul de aur care împodobea pieptul secretarului… Apoi se perindară prin minte alte imagini: un pat cald, Stanislavul, nişte ghete noi, o uniformă de serviciu fără coate tocite… I se perindau prin minte, fiindcă jinduia atâta după ele…

„Sa fur ceva? se întrebă el dintr-odată. De furat e uşor, dar de ascuns e mai greu… Se spune că ăi de fură fug în America, dar dracu’ ştie unde o fi şi America aia! Şi ca să furi îţi trebuie un pic de cultură.”

Dangătul amuţi. Se auzea acum numai huruitul îndepărtat al trăsurilor şi tusea lui Paramon, dar jalea şi mânia lui Nevîrazimov creşteau tot mai mult, înăbuşindu-l. Ceasornicul de perete al instituţiei bătu douăsprezece şi jumătate.

„Dacă aş face un denunţ? Proşkin a făcut un denunţ în scris şi de atunci totul îi merge din plin…”

Nevîrazimov se aşează la birou şi se adânci în gânduri. Lampa, în care gazul se sfârşise, fumega cât putea, gata-gata să se stingă. Libarca rătăcită tot mai alerga de colo până colo pe masă şi nu-şi găsea adăpost…

„De făcut un denunţ, se poate, dar cum? Trebuie ticluit cu toate echivocurile, cu fel de fel de aluzii, aşa cum a făcut Proşkin… Eu, de unde să pot aşa ceva? Aş scrie o comedie, ceva de pe urma căreia tot eu aş păţi-o. Aş încurca totul, lua-m-ar dracu’!”

Şi tot bătându-şi capul să afle un mijloc de a ieşi din situaţia sa fără de ieşire, privirea îi căzu pe ciorna scrisorii de felicitare începută cu puţin înainte. Această scrisoare era adresată unui om pe care-l ura din tot sufletul şi de care se temea, unui om de la care de zece ani de zile căuta să obţină transferarea sa dintr-un post de şaisprezece ruble într-unul de optsprezece…

— Aha… nu te mai astâmperi, drăcoaico! spuse el, plesnind mâniat cu palma libarca ce avusese nenorocul să-i atragă atenţia. Scârbo!

Libarca căzu pe spate şi începu să dea disperată din picioare… Nevîrazimov o apucă de un picior şi o aruncă în sticla lămpii. În sticlă zvâcni o flacără scurtă şi se auzi sfârâind…

Şi Nevîrazimov se simţi uşurat.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 12, 23 martie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu eliminarea unei fraze, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886; cu neînsemnate modificări, a intrat în ediţia a doua a aceleiaşi culegeri şi în ediţiile ulterioare. A intrat în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III, cu schimbarea câtorva cuvinte. Publicăm textul din 1901.

Sâcâială…

Dascălul Otlukavin[28] stă în strană şi ţine între degetele lui groase o pană de gâscă cu partea de sus roasă între dinţi. Fruntea îngustă i s-a încreţit, iar pe nas are pete de toate culorile, de la trandafiriu până la albastru închis. În faţa lui, pe scoarţa roşcată a Triodului Floriilor, se află două sferturi de coală. Pe unul dintre ele e scris: „Pentru sănătatea celor vii”, iar pe celălalt: „Pentru odihnirea celor morţi” şi sub ambele titluri se înşiră câte o coloană de nume. Lângă dascăl, în picioare, cu o legăturică pe umeri, stă o băbuţă îngrijorată. E dusă pe gânduri.

— Şi mai cine? întreabă dascălul, scărpinându-se alene după ureche. Hai, zi mai repede, că n-am vreme de pierdut. Trebuie să încep să citesc Ceasurile Împărăteşti.

— Acuşica, maică, acuşica… Ia scrie mata: pentru sănătatea robilor lui Dumnezeu: Andrei şi Daria cu copiii lor… Mitri şi iar Andrei, Antip, Maria…

— Ei, stai, nici aşa pe nerăsuflate… că nu pleacă trenu’… Ia-o mai domol…

— Pe Maria ai scris-o? Apăi atunci zi-i înainte: Kirill, Gordei, Gherasim, pruncul adormit întru domnul, Pantelei… L-ai scris pe răposatul Pantelei?

— Stai, stai niţel: Pantelei e mort?

— Mort, Dumnezeu să-l ierte! oftează bătrâna.

— Păi, atunci de ce-mi spui să-l trec la „sănătate”? se burzuluieşte dascălul, ştergându-l pe Pantelei şi trecându-l pe lista cealaltă. Ei păcatele mele! Vorbeşte limpede, cu judecată, nu le încurca. Cine mai este pentru „odihnirea sufletului”?

— Pentru „odihnire”? Stai puţin… Acuşica maică… Hai, scrie: Ivan, Avdokia, iarăşi Daria, Egor… Aşa… acum mai scrie: ostaşul

Zahar… Sunt patru ani de când l-au luat la armată şi de atunci nu s-a mai auzit nimic de el.

— Carevasăzică a murit?

— Da’ cine poate şti! O fi murit, n-o fi murit, mata scrie-l acolo.

— Păi unde să-l scriu, păcatele mele? Dacă-i mort, trebuie să-l trec la „odihnire”, dacă-i viu, trebuie să-l trec la „sănătate”. Cine să vă mai înţeleagă?

— Hm! Apăi eu aşa zic, drăguţă: mata scrie-l şi colo şi colo – şi pe urmă om vedea. Lui, totuna o să-i fie, ori că l-ai scrie ici, ori că l-ai scrie dincolo: era un om de nimic, un om pierdut. Ai scris? Aşa… Ia mai scrie: pentru odihnirea sufletului lui Mark, Levonti, Arin… Aşa, acum scrie: Kuzma cu Anna, Fedosia care boleşte…

— Fedosia care boleşte, la „odihnire”? Ptiu!

— Cum? Vrei să mă treci pe mine la „odihnire”? Ţi-ai ieşit din minţi?

— Ptiu, ptiu! Mă încurci, deşteapto! Dacă n-ai murit, apoi spune că n-ai murit, că n-ai de ce să te înghesui la morţi. Atâta ştii: să mă-ncurci! Poftim, acum trebuie s-o şterg de aici pe Fedosia şi s-o scriu dincolo. Am stricat toată hârtia… Ei, acum ascultă, am să-ţi citesc şi să-mi spui dacă e bine. Pentru sănătatea lui Andrei şi Daria cu copiii, iarăşi Andrei, Antip, Maria, Kirill, Gherasim, pruncul adormit întru Domnul… Stai! Cum de a nimerit aici copilul Gherasim? Adormit întru Domnul şi uite-l la „sănătate”! De tot m-ai încurcat, amărâto! Bată-te să te bată, că mare încurcătură mi-ai făcut!

Dascălul clătină din cap, îl şterge pe Gherasim şi-l trece la morţi.

— Ei, acum ascultă: pentru sănătatea Mariei, lui Kirill, a ostaşului Zahar… Şi a mai cui?

— Pe Avdokia ai scris-o?

— Pe Avdokia? Hm! Avdokia… Evdokia, cercetează dascălul amândouă listele. Aşa parcă mi-aduc aminte că am scris-o, dar acum s-o ia naiba că n-o mai găsesc… A, uite-o: e trecută la morţi…

— Avdokia la morţi? se miră băbuţa. Păi cum, maică? Nu s-a împlinit nici anul de când s-a măritat şi matale chemi moartea pe capul ei ca o piază rea? Dumneata le încurci, drăguţă, şi tot pe mine te superi. Când scrii, se cuvine să te rogi la Cel de Sus.

Dacă ai să scrii aşa, cu năduf la inimă, apăi are să se bucure diavolul. El te-a zăpăcit aşa!...

— Taci, că iar mă încurci!

Dascălul se încruntă şi, după o matură gândire, o şterge cu grijă pe Avdokia de pe lista morţilor. La litera „d", pana se poticneşte, scârţâie şi împroşcă stropi mari. Dascălul se tulbură şi se scarpină la ceafă.

— Carevasăzică, Avdokia trebuie scoasă de aici, bodogăneşte el stânjenit, şi scrisă dincolo... Aşa e? Stai, stai uşurel, dacă o scriu acolo, se cheamă că e pentru „sănătate". Dacă o trec aici, e pentru „odihnirea sufletului". M-a zăpăcit de tot baba. Uite că şi ostaşul Zahar s-a nimerit tot aici. Naiba l-a adus şi pe ăsta! Nu mai pricep nimic. Trebuie s-o luăm iar de la capăt.

Dascălul ia din dulăpior un sfert de coală albă.

— Apăi dacă-i aşa, scoate-l pe Zahar. Lasă-l în plata Domnului, şterge-l!

— Mai taci din gură!

Dascălul înmoaie tacticos pana şi copiază pe coala cea nouă, unul după altul, numele de pe cele două hârtii.

— Am să-i scriu pe toţi la un loc. Mata să iei hârtia şi să te duci cu ea la părintele diacon. Să descurce el cine-i viu şi cine-i mort. El trebuie să se priceapă, că a învăţat la seminar. Pe mine poţi să mă tai – şi tot nu-nţeleg nimic din socotelile astea...

Bătrâna ia hârtia, întinde dascălului o monedă veche de o copeică şi jumătate, apoi se îndreaptă cu paşi mărunţi spre altar.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", 1885, Nr. 17, 27 aprilie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu înlocuirea câtorva cuvinte, în culegerea: „Povestiri felurite", Sankt Petersburg, 1886 şi apoi, cu mici îndreptări, a apărut în ediţiile ulterioare ale acestei culegeri. A intrat în Culegerea de opere din 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

I. L. Tolstoi, fiul lui L. N. Tolstoi, îi scria lui Cehov (25 mai 1903): „Mă grăbesc să-mi împlinesc făgăduiala privitoare la povestirile însemnate de tatăl meu. Am descoperit că, în afară de faptul că sunt însemnate, ele mai sunt împărţite în două categorii: I-a şi a 2-a." „Sâcâială" a fost trecută de Lev Tolstoi în categoria „a

doua” a operelor lui Cehov.

În ziua de 13 februarie 1904, Vereşciaghin, cenzor de opere dramatice, a înaintat un raport despre povestire: „Această povestire e destinată să fie citită în public, la concertele cu intrare liberă. Socotesc nepotrivit să se autorizeze citirea povestirii în chestiune, deoarece îşi bate joc de orânduirile bisericeşti, vorbind fără respectul cuvenit de riturile ortodoxe, în care sens am onoarea a o supune aprecierii Excelenţei Voastre.” Pe raport e pusă rezoluţia: „A se interzice. De acord.”

Ultima mohicană

Într-o dimineaţă frumoasă de primăvară, eu şi căpitanul de cavalerie în retragere Dokukin[29], care mă poftise la el la moşie, şedeam în nişte jilţuri de pe vremea bunicii şi ne uitam alene pe fereastră. Ne plictiseam cumplit.

— Măi, măi, măi! mormăia Dokukin. Mi-e atât de urât, că m-aş bucura şi de venirea portărelului!

„Ce să fac? Să mă culc?” mă gândeam eu.

Mai stăturăm mult, foarte mult timp astfel, reflectând la cauzele plictiselii, până când, prin geamurile de mult nespălate, ce băteau în toate culorile curcubeului, băgarăm de seamă că în orânduirile universului se petrecea o mică schimbare: cocoşul, cocoţat lângă poartă pe un morman de frunze veştede şi care ridica ba un picior, ba altul (ar fi vrut pesemne să le ridice pe amândouă deodată), tresări pe neaşteptate şi sări cât colo, ca muşcat de şarpe.

— Vine o trăsură… zâmbi Dokukin. Măcar de ne-ar aduce dracului nişte musafiri! Tot ar fi un pic mai vesel.

Cocoşul nu se înşelase. În poartă se ivi mai întâi un cap de cal cu un arc mare verde pe hulube, apoi calul întreg şi în cele din urmă, o brişcă greoaie de culoare închisă, cu aripi mari şi urâte, ca ale unui cărăbuş gata să-şi ia zborul. Brişca intră în curte, cârmi greoi la stânga şi se îndreptă, hurducând şi hodorogind spre grajd. În brişcă se aflau două făpturi omeneşti: una era o femeie, cealaltă, mai măruntă, un bărbat.

— La dracu… mormăi Dokukin, privindu-mă cu ochi speriaţi şi scărpinându-se după ceafă. Uite cum îi pică omului beleaua pe cap. Nu degeaba am visat eu azi-noapte o sobă.

— Dar ce-i? Cine a venit?

— Surioara mea cu bărbatu-său, lua-i-ar dracu'!…

Dokukin se sculă în picioare şi făcu nervos câţiva paşi prin odaie.

— Parcă mă ia cu frig, zău aşa… mormăi el. E mare păcat să nu-ţi iubeşti sora, dar – mă crezi? Mi-ar fi mai uşor să mă pomenesc în plin codru faţă în faţă cu un tâlhar, decât să dau ochii cu ea. Ce-ar fi să ne ascundem? Pun pe Timoşka să-i mintă şi să le spună că m-am dus la o adunare.

Dokukin începu să-l strige în gura mare pe Timoşka. Dar era prea târziu. Peste câteva clipe, în vestibul se şi auziră şoapte: un glas femeiesc de bas şi un glăscior bărbătesc de tenor îşi vorbeau pe înfundate.

— Potriveşte-mi volanul de jos! spunea glasul femeiesc de bas. Iar ţi-ai pus alţi pantaloni decât cei care trebuia.

— Pantalonii albaştri i-ai dat unchiului Vasili Antipîci, iar pe cei pestriţi mi-ai poruncit să-i ascund până la iarnă, se dezvinovăţea glăsciorul de tenor. Doreşti să-ţi duc şalul, sau să-l las aici?

În cele din urmă, uşa se deschise şi în odaie intră o doamnă de vreo patruzeci de ani, înaltă, trupeşă, cam lăbărţată, cu o rochie de mătase albastră. Pe chipul ei uşor pistruiat, cu obraji rumeni, era întipărită atâta prostească înfumurare, încât am înţeles de ce îi era atât de puţin dragă lui Dokukin. În urma doamnei trupeşe, venea cu paşi mărunţi un omuleţ pirpiriu, îngust în umeri, proaspăt ras, cu un năsuc roşu şi o haină pestriţă, pantaloni largi şi o jiletcă de catifea. Pe jiletcă se bălăbănea un lănţişor de aur, semănând mai mult a lanţ de candelă. În îmbrăcămintea lui, în mişcări, în năsuc, în tot trupul lui stângaci, se simţea teamă, umilinţă şi slugărnicie… Doamna intră şi, ca şi cum nu ne-ar fi văzut, se îndreptă spre icoane şi începu să se închine.

— Închină-te şi tu! se întoarse ea către bărbatul ei.

Omuleţul cu năsuc roşu tresări şi începu să-şi facă semnul crucii.

— Bună ziua, soro! spuse Dokukin oftând după ce doamna îşi isprăvi rugăciunea.

Doamna zâmbi cu gravitate şi îşi întinse buzele spre Dokukin.

Omuleţul se înghesui şi el să-şi sărute cumnatul.

— Daţi-mi voie să vă prezint… Sora mea, Olimpiada Egorovna Hlîkina… Bărbatul ei, Dosifei Andreici. Dumnealui e un bun prieten al meu…

— Îmi pare bine, spuse prelung Olimpiada Egorovna, fără să-mi întindă mâna. Foarte bine...

Ne aşezarăm şi tăcurăm câteva clipe.

— Cred că nu te aşteptai la musafiri, frăţioare? începu Olimpiada Egorovna, adresându-se lui Dokukin. Nici eu nu intenţionam să vin să te văd, dar mă duc la mareşalul nobilimii, aşa că m-am oprit în trecere pe la tine...

— Şi de ce te duci la mareşal? întrebă Dokukin.

— De ce? Să mă plâng de dumnealui! spuse doamna, arătând cu capul spre bărbatul ei.

Dosifei Andreici lăsă ochii în jos, strânse picioarele sub scaun şi tuşi ruşinat în pumn.

— Şi de ce vrei să te plângi de el?

Olimpiada Egorovna oftă.

— Ce să fac, frăţioare? Îşi uită rangul, spuse ea. M-am plâns şi ţie, şi părinţilor lui, l-am dus la părintele Grigori să-i facă morală, am luat şi eu fel de fel de măsuri, dar fără niciun rezultat. De voie de nevoie, sunt silită să-l tulbur pe domnul mareşal...

— Dar ce a făcut?

— N-a făcut nimic, dar îşi uită rangul! E drept că de băut, nu bea, e smerit, respectuos, dar la ce bun toate astea, dacă îşi uită rangul! Uită-te la el cum stă de gârbovit pe scaun, de parcă ar fi un petiţionar, sau vreun raznocineţ. Aşa şed boierii? Stai frumos! N-auzi?

Dosifei Andreici lungi gâtul, ridică bărbia în sus, încercând să stea cum se cuvine, şi aruncă pe sub sprâncene o privire speriată nevestei sale, aşa cum privesc copiii mici, când se simt vinovaţi. Văzând că discuţia ia o întorsătură intimă, de familie, mă ridicai ca să ies din odaie. Doamna Hlîkina îmi pricepu însă gândul.

— Nu-i nimic, rămâi! mă opri ea. Tineretului îi este de folos să audă astfel de lucruri. Cu toate că nu suntem cine ştie ce mari învăţaţi, am cunoscut viaţa mai bine ca voi. Să dea Dumnezeu să trăiţi cum am trăit noi... O să rămânem la masă la tine, frăţioare, de vreme ce lucrurile s-au brodit aşa, se întoarse doamna Hlîkina spre fratele ei. Dar mă tem că aveţi astăzi mâncăruri de frupt. Pot să jur că ai uitat că azi e miercuri. – Doamna oftă. – Porunceşte să se pregătească pentru noi o masă de post. Tu faci ce vrei, frăţioare, dar noi de frupt nu mâncăm.

Dokukin îl strigă pe Timoşka şi porunci un prânz de post.

— Luăm masa, apoi ne ducem la mareşal… continuă doamna Hlîkina. Am să-l rog din suflet să acorde toată atenţia acestui caz. E rostul lui să ia seama ca boierii să nu uite ceea ce se cuvine şi ceea ce nu se cuvine…

— Şi Dosifei ce-a uitat? întrebă Dokukin.

— Parcă acum ai auzi asta întâia oară! se încruntă doamna Hlîkina. La drept vorbind, ţie puţin îţi pasă… Fiindcă şi tu îţi cam uiţi rangul… Dar ia să vedem ce spune şi domnul acesta tânăr. Tinere, mi se adresă ea, găseşti că-i bine ca un nobil să întreţină relaţii cu tot felul de neisprăviţi?

— Depinde cu cine… mă cam încurcai eu.

— Bunăoară cu negustorul Gusev. Pe acest Gusev nu-l las să se apropie nici măcar de pragul meu, iar Dosifei joacă dame cu el şi se duce să ia gustări la el acasă. Sau, se cade să meargă la vânătoare cu copistul? Despre ce poate să stea de vorbă cu un copist? Dacă vrei să ştii, domnule, copistul nici n-ar trebui să îndrăznească să vorbească în prezenţa lui, darmite să stea la taifas!

— Sunt slab de caracter… şopti Dosifei Andreici.

— Am să-ţi arăt eu ţie caracter! îl ameninţă nevasta, bătând mânios cu inelul din deget în speteaza scaunului. N-am să te las să ne faci numele de ruşine! Cu toate că-mi eşti bărbat, am să te fac de râs! Trebuie să înţelegi! Eu te-am făcut om! Neamul Hlîkinilor e un neam scăpătat, domnule şi dacă eu, născută Dokukina, l-am luat de bărbat, trebuie să preţuiască acest lucru, să-l simtă! Şi dacă vrei să ştii, domnule, mă costă scump bărbatul ăsta al meu. Cât m-a costat să-l bag într-o slujbă! Ia întreabă-l! Dacă vrei să ştii, numai examenul lui pentru primul grad m-a costat trei sute de ruble! Şi pentru ce mă zbat? Crezi că mă zbat pentru tine, prostănacule? Nu, nu! Lucrul la care ţin este reputaţia neamului nostru! Dacă n-ar fi această reputaţie, te-aş fi lăsat de mult să putrezeşti la bucătărie, dacă vrei să ştii!

Sărmanul Dosifei Andreici asculta, tăcea şi nu făcea decât să se ghemuiască mai mult pe scaun, nu ştiu de ce – de frică sau de ruşine. Nici în timpul mesei nu l-a lăsat în pace aspra sa nevastă. Nu l-a slăbit din ochi o clipă.

— Pune-ţi sare în supă! Cum ţii lingura? Dă salatiera mai la o parte, că ai să-ţi bagi mâneca în ea! Nu clipi mereu din ochi!

Iar Dosifei Andreici mânca grăbit şi se făcea tot mai mic sub privirea ei, ca un iepure de casă sub privirea unui boa constrictor. Ca şi nevastă-sa, mânca mâncăruri de post şi arunca priviri pline de jind spre pârjoalele noastre.

— Fă-ţi rugăciunea! îi spuse nevastă-sa după prânz. Mulţumeşte frăţiorului.

Când se sfârşi masa, doamna Hlîkina se duse în iatac să se odihnească. După plecarea ei, Dokukin se apucă de păr şi începu să se plimbe prin odaie.

— Nenorocit om mai eşti, frăţioare! îi spuse el lui Dosifei, suflând din greu. N-am stat decât un ceas cu ea şi mă simt istovit, ce trebuie să fie pe capul tău, care stai cu ea zi şi noapte… Of! Eşti un mucenic, un biet mucenic! Un prunc de la Bethlehem, omorât de Irod!

Dosifei începu să clipească şi spuse:

— E aspră, asta-i adevărat, dar trebuie să mă rog Domnului zi şi noapte pentru dumneaei, fiindcă din parte-i nu văd decât dragoste şi binefaceri.

— Eşti un om pierdut! şi Dokukin făcu un gest de deznădejde cu mâna. Şi când te gândeşti că, pe timpuri, ţineai cuvântări pe la întruniri, ba chiar ai inventat un tip nou de semănătoare! Te-a dat gata scorpia! O-o-f!

— Dosifei! se auzi glasul femeiesc de bas. Unde eşti? Vino-ncoace, să mă aperi de muşte.

Dosifei Andreici tresări şi dădu fuga în vârful picioarelor în iatac…

— Ptiu! scuipă Dokukin în urma lui.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”[30], 1885, Nr. 122, 6 mai, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu modificări neînsemnate, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886; revăzută stilistic pentru ediţia a doua a acestei culegeri, a intrat şi în ediţiile ulterioare. Cu alte modificări stilistice, a apărut în Culegerea de opere, vol. III, 1901. Publicăm textul din 1901.

„Ultima mohicană” e prima povestire a lui Cehov apărută în „Petersburgskaia gazeta”, al cărei colaborator ajunge prin mijlocirea lui N. Leikin. În ziua de 26 aprilie 1885, N. Leikin îi scria lui Cehov: «Am pentru dumneata o

propunere, pe care ţi-o face Hudekov. Nu doreşti cumva să scrii la „Petersburgskaia gazeta” o povestire în fiecare luni, adică în ziua în care nu scriu eu?… Odată ce te vei fi învoit însă, va trebui să-ţi dai toată silinţa să nu încurci redacţia ziarului, ci să-i trimiţi regulat povestirile în ziua de sâmbătă. Onorariu – 7 copeici rândul.» La 28 aprilie, Cehov a răspuns, acceptând colaborarea la „Petersburgskaia gazeta”, care-i îngăduia o alegere mai largă a subiectelor şi îi dădea şi posibilitatea de a mări volumul povestirilor, în comparaţie cu cele din „Oskolki”.

Camere mobilate

— Ia ascultă, frate dragă! se năpusti asupra proprietarului, stacojie la faţă şi împroşcând cu salivă la fiecare vorbă, coloneleasa Naşatîrina[31], chiriaşa camerei 47. Sau îmi dai altă odaie, sau plec din casa asta afurisită! La dumneata e o adevărată speluncă! Gândeşte-te, fiicele mele sunt mari şi aici, zi şi noapte, nu auzi decât porcării! Se poate una ca asta? Da, zi şi noapte! Câteodată vecinul nostru trânteşte câte o vorbă, de-ţi crapă obrazul de ruşine! Ca un birjar! Noroc că bietele mele fiice nu înţeleg încă nimic, altfel nu mi-ar rămâne decât să fug în stradă cu ele… Auzi-l: şi acum spune blestemăţii.

— A! eu ştiu una şi mai şi, se auzi din camera vecină un glas răguşit de bas. Îţi aduci aminte de locotenentul Drujkov[32]? Într-o zi a băgat cu un masseu[33] bila galbenă într-un colţ şi după cum îi e obiceiul – îl ştii tu – a ridicat piciorul cât a putut… Deodată s-a auzit – pârrr! La început, am crezut că a rupt postavul biliardului, dar când ne-am uitat, frate dragă, ce să vezi, lui Drujkov îi plesniseră Statele Unite[34]! Ridicase piciorul atât de sus, bestia, încât n-a mai rămas nicio cusătură teafără… Ha-ha-ha… Erau de faţă şi doamne, între altele nevasta molâului ăluia de Okurin[35], ştii tu, sublocotenentul… Okurin s-a înfuriat… Cum de îndrăzneşte Drujkov să se poarte necuviincios în prezenţa nevestei sale? Unul spune o vorbă, altul zece… îi cunoşti doar pe ai noştri!… Până la urmă, Okurin i-a trimis lui Drujkov martori, dar Drujkov n-a fost prost şi le-a zis… ha-ha-ha…: „Nu mie să-mi trimită martori, ci croitorului care mi-a făcut pantalonii. El e vinovat!” – Ha… ha… ha… ha… ha… ha!

Lilea şi Mila, fiicele colonelesei, care şedeau la fereastră cu obrajii bucălaţi proptiţi în pumni, îşi plecară ochii lor feciorelnici şi roşiră.

— Ei, l-ai auzit? izbucni doamna Naşatîrina, fulgerându-l cu privirea pe proprietar. Şi dumneata socoteşti că asta nu-i nimic? Dar eu sunt nevastă de colonel, domnul meu! Bărbatul meu e comandantul cercului de recrutare! N-am să îngădui ca, aproape în faţa mea, un nenorocit de birjar să povestească asemenea porcării!

— Dar dumnealui nu-i birjar, doamnă; e căpitanul Kikin... E nobil.

— Dacă şi-a uitat până într-atâta rangul, încât vorbeşte ca un birjar, merită un dispreţ cu atât mai mare! Iar dumneata lasă vorba şi binevoieşte de ia măsuri!

— Ce pot eu să-i fac, doamnă? Nu vă plângeţi numai dumneavoastră, toţi se plâng; dar parcă pot să-i fac ceva? Mă duc câteodată la el şi-l dojenesc: „Hannibal Ivanîci! N-aveţi frică de Dumnezeu? E ruşine!” Dar el îmi arată pumnul şi-mi spune fel de fel de vorbe: „Şterge-o” şi câte altele. Curată neobrăzare! Câteodată, dimineaţa, se plimbă pe sală numai în cămaşă şi, iertaţi-mă, în izmene. Alteori, când e beat, ia revolverul şi începe să tragă în pereţi. Ziua bea de stinge şi nopţile şi le pierde la cărţi... Iar după cărţi se încinge bătaia... Mi-e ruşine şi mie de ceilalţi chiriaşi.

— De ce-l mai ţii în casă pe acest nemernic?

— Păi, poţi să scapi de unul ca el? Mi-a rămas dator pe trei luni. Dar nici nu mai am pretenţia să-mi plătească chiria din urmă, numai să facă bine să plece. A fost obligat de judecătorul de pace să elibereze camera, dar a făcut apel, apoi recurs, şi o tot lungeşte mereu... E curată nenorocire! Doamne, şi ce bărbat bine! Tânăr, frumos, cu şcoală... Când nu-i beat, e omul cel mai cumsecade. Deunăzi nu era beat şi toată ziua a stat şi le-a scris părinţilor.

— Bieţii părinţi! oftă coloneleasa.

— Fireşte că sunt de plâns! Doar nu-i plăcut să ai un fiu trândav ca el! Toată lumea se plânge de el, e dat afară din toate camerele mobilate şi nu-i zi să nu se judece pentru vreun scandal. Mai mare ruşinea!

— Biata nevastă-sa! Nenorocita de ea! oftă coloneleasa.

— Nu-i însurat, doamnă. Ăsta-i om de însurătoare? Abia poate s-o scoată la capăt de unul singur…

Coloneleasa începu să se plimbe dintr-un colţ într-altul al odăii.

— Spui că nu-i însurat? întrebă ea.

— Nu, doamnă.

Coloneleasa se mai plimbă dintr-un colţ într-altul, apoi rămase un timp pe gânduri.

— Hm!… Nu-i însurat, spuse ea pe gânduri. Hm… Lilea şi Mila, nu staţi la fereastră, că trage! Ce păcat! Băiat tânăr să ajungă în halul ăsta! Şi de ce? Fiindcă n-are lângă el pe cineva care să-l îndrume. N-are mamă, care să… Nu-i însurat? Ei da… asta-i… Te rog, fii atât de bun, continuă coloneleasa pe un ton mai blând, după câteva clipe de gândire, du-te la el şi roagă-l din partea mea să… să se mai abţină de la astfel de expresii… Spune-i că l-a rugat doamna colonel Naşatîrina… Spune-i că locuiesc cu fiicele mele în camera 47… că am venit de la moşie…

— Prea bine.

— Chiar aşa să spui: „Doamna colonel cu fiicele ei.” Să vină măcar să-mi ceară scuze… După prânz suntem întotdeauna acasă. Uf, Mila, închide fereastra!

— Ce ţi s-a năzărit cu beţivanul ăsta, mamă? întreabă tărăgănat Lilea după plecarea proprietarului. Ai şi găsit pe cine să inviţi! Un beţiv, un scandalagiu, un golan!

— Ei nu vorbi aşa, ma chère… Veşnic spuneţi aşa şi de aceea… poftim, rămâneţi nemăritate! Ei şi? Oricum ar fi, tot nu trebuie pierdută ocazia… Poţi să ştii de unde sare iepurele? oftă doamna colonel, privind grijuliu la fiicele ei. Poate că tocmai aici vă e ursita. Ia îmbrăcaţi-vă… Pentru orice eventualitate…

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 20, 18 mai, cu titlul: Orice rod al pământului… (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. Revăzută stilistic pentru Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

S-au desfiinţat!

Nu demult, când tocmai începuseră să se reverse apele primăverii, moşierul Vîvertov[36], praporcic în retragere, îl ospăta pe inginerul hotarnic Katavasov, care se abătuse pe la el. Beau, înfulecau şi comentau ultimele noutăţi. Katavasov, ca orăşean, era la curent cu toate: cu holera, cu războiul şi chiar cu mărirea impozitului pe băuturi: o copeică de grad. Inginerul vorbea, iar Vîvertov asculta, se mira şi la fiecare noutate exclama: „Nu mai spune! Ia, poftim! Aşa-a…”

— Dar de ce eşti astăzi fără epoleţi, Semion Antipîci? îl întrebă el dintr-odată, nedumerit, pe inginer.

Acesta nu răspunse de îndată. Tăcu un timp, bău un păhăruţ de votcă, făcu un gest înciudat cu mâna şi abia după aceea mormăi:

— S-au desfiinţat!

— Nu mai spune! Aşa-a… Eu nu citesc gazetele şi nu ştiu nimic din toate astea. Carevasăzică dumneavoastră, funcţionarii de la departamentele civile, nu mai purtaţi astăzi epoleţi? Ia poftim! Să ştii că, pe de o parte, nu-i rău: soldaţii n-o să vă mai ia drept ofiţeri şi n-o să vă mai salute de florile mărului. Dar pe de alta, mărturisesc că nici bine nu-i. Nu mai aveţi înfăţişarea aceea falnică… Nu mai aveţi aerul acela nobil!

— Ei, ce are a face! spuse inginerul, repetându-şi gestul înciudat. Aspectul exterior al înfăţişării nu-i mare lucru. Ori că ai epoleţi, ori că n-ai – totuna e, numai gradul să ţi-l păstrezi. De aceea noi nu ne simţim deloc jigniţi. Pe voi însă, Pavel Ignatici, v-au jignit într-adevăr! Şi te plâng din toată inima.

— Adică cum? întrebă Vîvertov. Cine a putut să mă jignească?

— Cei care v-au desfiinţat. Fiindcă şi pe voi v-au desfiinţat. Cu toate că praporcicul nu e un grad mare, cu toate că nu-i nici cal, nici măgar, e totuşi un slujitor al patriei, un fel de ofiţer… şi-a vărsat sângele… De ce să-i desfiinţezi gradul?

— Adică… iartă-mă, nu te înţeleg tocmai bine… începu să bolborosească Vîvertov, îngălbenindu-se şi holbând ochii. Cine ne-a desfiinţat?

— Cum, n-ai aflat? S-a dat un decret, prin care s-a desfiinţat gradul de praporcic. Să nu mai fie nici un singur praporcic! Nici să nu se mai pomenească de ei! Se poate să nu fi auzit? Ordinul glăsuieşte ca toţi activii cu grad de praporcic să fie înaintaţi la gradul de sublocotenent. Cât despre voi, cei în retragere, treaba voastră. Dacă vă face plăcere să vă spuneţi şi mai departe praporcici, n-aveţi decât, iar dacă nu, atâta pagubă!

— Carevasăzică, ce sunt acum?

— Dumnezeu ştie ce eşti! Acum nu mai eşti nimic, eşti un fel de nedumerire, eşti eter! Acum nici dumneata nu mai ştii ce eşti.

Vîvertov vru să întrebe ceva, dar nu mai fu în stare. Simţi un sloi de gheaţă în inimă, genunchii i se muiară, limba îi înţepeni. Cârnatul pe care tocmai îl mesteca i se opri nemestecat în gură.

— Urât s-a mai procedat cu voi, n-am ce zice! urmă inginerul oftând. Toate-s bune, dar măsura asta nu pot s-o aprob. Ce trebuie să urle acum ziarele din străinătate! Ai?

— Tot nu înţeleg… bâigui Vîvertov. Dacă nu mai sunt praporcic, apoi ce sunt? Nimic? Un zero? Dacă-i aşa cum spui, asta înseamnă că acum oricine poate să-mi spună o mojicie sau să mă tutuiască?

— Asta nu mai ştiu. Şi pe noi ne ia acum lumea drept conductori de tren! Deunăzi, directorul general al mişcării de la calea ferată se plimba pe peron în mantaua lui de inginer, fără epoleţi, aşa cum e ordinul acum. Un general i-a strigat: „Hei, conductorule, când pleacă trenul”? S-au luat la harţă şi a ieşit o întreagă dandana. Aşa ceva nu se poate scrie în gazete, dar… toată lumea a aflat! Nu poţi să ascunzi sula în sac!

Buimăcit de această ştire, Vîvertov nu mai bău şi nu mai mâncă. Încercă într-un târziu să dea peste cap un pahar de cvas rece, ca să-şi mai vină în fire, dar cvasul i se opri în gâtlej şi făcu cale întoarsă.

După ce îl petrecu pe inginer până la căruţă, praporcicul desfiinţat începu să se plimbe prin toate odăile, dus pe gânduri. Se gândi, se tot gândi, dar nu se alese cu nimic. Noaptea, întins în pat, ofta întruna şi continua să se gândească.

— Ei, ajunge! îi spuse nevastă-sa, Arina Matveevna, înghiontindu-l cu cotul. Gemi, de parcă ai naşte! Poate că nici nu-i adevărat. Du-te şi tu mâine pe la cineva şi întreabă. Cârpă ce eşti!

— Ai să vezi tu cârpă, dacă rămân fără grad şi fără titlu. Stai aici ca o balenă şi-i tot dai zor cu cârpă! Doar nu tu ţi-ai dat sângele pentru ţară!

A doua zi de dimineaţă, Vîvertov, care nu închisese ochii toată noaptea, porunci să se înhame roibul la brişcă şi se duse să culeagă informaţii. Se hotărî să treacă pe la unul dintre vecini şi, de va fi nevoie, chiar pe la mareşalul nobilimii. Trecând prin Ipatievo, întâlni pe protoiereul Pafnuti Amalikiteanski. Părintele protoiereu, urmat de dascăl, venea de la biserică şi se ducea spre casă. Fluturându-şi mânios bastonul, se întorcea mereu către ţârcovnic şi-l ocăra: „Tâmpit mai eşti, măi frate! Mare tâmpit!”

Vîvertov coborî din brişcă şi se apropie de preot, cerându-i binecuvântarea.

— Sărbători fericite, părinte protoiereu! îi spuse el, sărutându-i mâna. Ai făcut slujba?

— Da, liturghia.

— Aşa-a… Ei, fiecare cu rostul lui! Dumneata paşti turma duhovnicească, noi îmbunătăţim pământul pe cât ne ajută puterile… Dar de ce eşti astăzi fără decoraţii?

În loc să răspundă, părintele făcu un gest înciudat cu mâna şi-şi văzu de drum.

— S-a interzis! lămuri în şoaptă dascălul.

Vîvertov îl petrecu cu privirea pe protoiereul ce păşea mânios şi inima i se strânse de o presimţire amară: vestea adusă de inginer părea deci adevărată!

Pornind mai departe, praporcicul se duse la vecinul său de moşie, maiorul Ijiţa. În timp ce brişca intra în curtea maiorului, Vîvertov văzu următorul tablou: Ijiţa, în halat, cu un fes turcesc pe cap, stătea în mijlocul curţii, bătea furios din picioare şi dădea din mâini, iar vizitiul Filka plimba prin faţa lui, încoace şi încolo, un cal care şchiopăta.

— Nemernicule! se răţoia maiorul. Pungaşule! Parşivule! Ar fi prea puţin să te spânzur! Sălbaticule!... Ah, respectele mele! spuse el, zărindu-l pe Vîvertov. Mă bucur că te văd. Îţi place una ca asta? De o săptămână a nenorocit piciorul calului şi tace, pungaşul! N-a suflat un cuvânt! Dacă n-aş fi băgat de seamă, s-ar fi dus dracului copita! Ai? Îţi place? Şi să nu-i trag câteva? Te întreb: să nu-i trag?

— Căluţu-i frumos, spuse Vîvertov, apropiindu-se de Ijiţa. Păcat! Trimite după veterinar, domnule maior. Am la mine în sat un veterinar foarte priceput, domnule maior!

— Domnule maior... mârâi Ijiţa, zâmbind dispreţuitor. Domnule maior!... Nu-mi arde de glume! Mi s-a îmbolnăvit calul şi dumneata îmi tot dai cu domnule maior, domnule maior! Parcă ai fi o cioară: crr!... crr!...

— Nu te înţeleg, domnule maior. Cum poţi să mă asemuieşti pe mine, om onorabil, cu o cioară?

— Dar eu ce fel de maior sunt? Parcă mai sunt maior?

— Da' ce eşti?

— Dracu' ştie ce sunt! spuse Ijiţa. E mai bine de un an de când s-a desfiinţat gradul de maior. Dar ce-i cu dumneata? Pe ce lume trăieşti?

Vîvertov îl privi cu groază pe Ijiţa şi începu să-şi şteargă sudoarea de pe frunte, presimţind că-i de rău.

— Dă-mi voie... spuse el. Eu totuşi nu înţeleg... Gradul de maior e doar un grad important!

— Da!!

— Atunci cum vine asta? Dumneata... să nu fii nimic?

Maiorul se mulţumi să facă un gest înciudat cu mâna şi începu să-i povestească cum nemernicul de Filka vătămase copita calului. Povesti îndelung şi, în cele din urmă, ridică până sub nasul lui Vîvertov copita bolnavă, cu o rană purulentă, acoperită cu un plasture de băligar. Vîvertov nu mai auzea, nu mai pricepea nimic şi vedea totul ca prin sită. Îşi luă în neştire rămas-bun, se urcă în brişcă şi strigă deznădăjduit vizitiului:

— La mareşal! Repede! Dă bici calului!

Moşia mareşalului nobilimii, consilierul de stat Iagodîşev, era în apropiere. Nu trecu nici un ceas şi Vîvertov intra în biroul lui şi îl saluta. Mareşalul şedea pe o canapea şi citea „Novoe vremea". Zărindu-l pe musafir, înclină capul şi îi arătă un fotoliu.

— S-ar cădea ca înainte de toate să mă prezint, Excelenţă, începu Vîvertov, dar neştiind care îmi mai e rangul, îndrăznesc să recurg la Excelenţa Voastră pentru a căpăta lămuriri…

— Dă-mi voie, stimabile, îl întrerupse mareşalul. În primul rând să nu-mi mai spui Excelenţă. Te rog!

— Cum se poate… Suntem oameni mici…

— Nu de asta e vorba! Iată, ziarele… (şi mareşalul repezi degetul spre „Novoe vremea”, cu atâta indignare, încât găuri ziarul). Ziarele scriu că noi, consilierii de stat, nu vom mai fi excelenţe. Se dă aceasta ca sigur! Ce are a face? Nici nu-i nevoie, domnul meu! Nu-i nevoie! Aşa că să nu-mi mai dai acest titlu! Nici nu-mi trebuie!

Iagodîşev se ridică şi se plimbă mândru prin birou… Vîvertov scoase un oftat şi scăpă şapca jos.

„Dacă s-a ajuns chiar până la ei, gândi el, nu mai are niciun rost să-l întreb de praporcic şi de maior. Mai bine plec”…

Vîvertov bolborosi ceva şi ieşi, uitându-şi şapca în biroul mareşalului. Peste vreo două ceasuri se întoarse acasă, galben, fără şapcă şi cu o groază prostească întipărită pe faţă. Coborând din brişcă, ridică sfios ochii spre cer: nu cumva s-o fi desfiinţat şi soarele? Speriată, văzându-l în aşa hal, nevastă-sa îl copleşi cu întrebări, dar la toate întrebările ei, Vîvertov nu răspunse decât cu un gest deznădăjduit…

O săptămână întreagă n-a băut, n-a mâncat şi n-a închis ochii; se plimba năuc dintr-un colţ într-altul, gândindu-se întruna. Era tras la faţă, cu o privire năucă… Nu adresa nimănui o vorbă, nu cerea nimănui nimic, iar când Arina Matveevna îl sâcâia cu întrebările, se mulţumea să facă un gest de lehamite cu mâna, fără să scoată măcar un mormăit… Câte n-au încercat pentru a-l readuce în fire! I-au făcut must de soc, i-au dat „intern” untdelemn din candela de sub icoane, l-au aşezat pe o cărămidă fierbinte, dar toate acestea fără niciun folos. Vîvertov slăbea şi dădea înciudat din mână. În cele din urmă, l-au chemat pe părintele Pafnuti, ca să-l dăscălească. Protoiereul se munci o jumătate de zi, lămurindu-i că acum toate au drept scop înălţarea omului şi nicidecum înjosirea lui, dar sămânţa cea bună căzu pe un pământ sterp. Părintele luă o hârtie de cinci ruble pentru truda lui şi plecă, fără să fi izbutit nici el nimic.

După o săptămână încheiată, Vîvertov prinse dintr-odată glas.

— De ce taci, nătărăule? se răsti el pe neaşteptate la Iliuşka, băiatul care deretica prin casă. Hai, fii obraznic! Bate-ţi joc de mine! Tutuieşte-l pe cel ce-a fost batjocorit, triumfă!

După ce rosti aceste cuvinte, izbucni în plâns şi tăcu din nou încă o săptămână. Arina Matveevna hotărî să-i ia sânge. Sosi felcerul, îi luă două farfurii de sânge şi Vîvertov se simţi parcă mai uşurat. A doua zi după luarea sângelui se apropie de patul pe care era culcată nevastă-sa şi îi spuse:

— N-am să las lucrurile aşa, Arina. Acum sunt hotărât la orice… Mi-am dobândit gradul prin sârguinţă şi nimeni n-are niciun drept să atenteze la el. Aşa că iată la ce hotărâre am ajuns după ce am chibzuit bine: am să adresez o petiţie unei persoane sus-puse şi am să mă iscălesc: praporcicul cutare… praporcic… înţelegi? Înadins! Praporcic… uite aşa! Înadins!

Soluţia aceasta îi plăcu atât de mult lui Vîvertov, încât se lumină la faţă şi ceru chiar de mâncare. Acum, înseninat de hotărârea sa, se plimbă prin odăi, zâmbeşte sarcastic şi visează:

— Pra-por-cic… înadins.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885. Nr. 21, 25 mai, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A. Cehonte. Cu neînsemnate modificări, a intrat în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A fost revăzută pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Cu ocazia revizuirii povestirii pentru Culegerea de opere, autorul a micşorat numărul elementelor vulgare, a eliminat detaliile şi comparaţiile umoristice, caracteristice umorului cehovian din anii 1880-1890, şi a modificat numele proprii.

Desfiinţarea, în mai 1884, a gradului de maior l-a îndemnat pe Cehov să scrie această povestire. Cenzura interzicea scrieri de acest gen, considerându-le „glume deplasate la adresa dispoziţiunilor guvernului” cu privire la desfiinţarea gradelor de praporcic şi maior, a epoleţilor de pe uniforma funcţionarilor civili, a purtării decoraţiilor de către cler în timpul slujbei bisericeşti, precum şi a titlului „Excelenţă”. În ziua de 2 mai 1885, Leikin l-a înştiinţat pe Cehov de interzicerea publicării povestirii de către cenzură. La 9 mai, Cehov a răspuns: «Era cât p-aci

să izbucnesc în plâns, aflând din scrisoarea dumitale de soarta povestirii „S-au desfiinţat”. Nu-mi pare rău de calităţile povestirii, căci nu prea are multe, dar mi-e ciudă de banii pe care aş fi putut să-i primesc. N-ai putea cumva s-o dai ziarului „P.G.”[37]? Poate că acolo va merge.» După intervenţii insistente, povestirea a căpătat autorizaţia de tipărire, lucru despre care Leikin l-a înştiinţat pe Cehov (19 mai 1885): «Povestirea dumitale „S-au desfiinţat” a fost autorizată de cenzură, în a treia instanţă. A cenzurat-o însuşi Feoktistov, şeful direcţiunii generale a presei, mâna dreaptă a lui Katkov şi, împotriva tuturor aşteptărilor, a dat autorizaţia de tipărire.» Textul şpalturilor supuse cenzurii, păstrat la Arhiva centrală a U.R.S.S., se deosebeşte oarecum din punct de vedere stilistic de textul din revistă.

Curcă plouată

Nu era mai mult de şase seara când, trecând pe lângă o casă mare cu două etaje, locotenentul Strekaciov[38], care hoinărea prin oraş, aruncă din întâmplare o privire spre perdeluţele roz de la etajul întâi.

— Acolo stă madame Dudu… îşi aduse el aminte. De mult n-am mai fost pe la ea. Ce-ar fi să intru?

Dar înainte de a rezolva această problemă şi de a lua o hotărâre, Strekaciov îşi scoase punga din buzunar şi aruncă o privire sfioasă în ea. Tot conţinutul ei se reducea la o hârtie mototolită de o rublă, ce mirosea a gaz, la un nasture şi la două copeici.

— E cam puţin… dar nu-i nimic, îşi spuse el. Am să intru numai aşa, pentru câteva clipe.

Peste un minut, Strekaciov se şi afla în vestibul şi trăgea adânc în piept mirosul puternic de parfum şi de săpun de glicerină. Mai mirosea în vestibul a ceva ce nu poate fi descris, dar care se simte în locuinţa oricărei femei, aşa-zisă singură: un amestec pur feminin de paciuli şi de aromă masculină de havană. În cuier atârnau câteva mantile, câteva haine de ploaie şi un joben strălucitor. Intrând în salonul cel mare, locotenentul văzu ceea ce văzuse şi anul trecut: un pian cu note ferfeniţă, un vas mic cu flori pe jumătate ofilite, o pată de lichior pe parchet… Una dintre uşi dădea în salonul cel mic, cealaltă în odăiţa în care mme Dudu dormea sau juca pichet cu profesorul de dans Vrondi, un bătrân semănând leit cu Offenbach. Dacă aruncai o privire în salonul cel mic, vedeai drept înaintea ta o uşă, prin deschizătura căreia se zărea o margine de pat cu polog de muselină roz. Acolo stăteau Barbe şi Blanche, „elevele”

Doamnei Dudu.

În salonul cel mare nu era nimeni. Locotenentul trecu în salonaş şi acolo zări o făptură omenească. La o masă rotundă, se lăfăia pe o canapea un tânăr cu păr aspru, cu ochi albaştri tulburi, cu fruntea acoperită de sudoare şi cu aerul cuiva de curând ieşit dintr-o groapă adâncă şi întunecată, care l-ar fi umplut de groază. Fercheş, îmbrăcat cu o haină nouă de flanelă, care mai trăda urmele fierului de călcat, purta pe piept un breloc, avea ghete de lac cu copci şi ciorapi roşii. Îşi sprijinea în pumni obrajii umflaţi şi privea posomorât la sticla de sifon din faţa lui. Pe o altă masă mai erau câteva sticle şi o farfurie cu portocale.

Zărindu-l pe locotenent care intra în odaie, tânărul cel sclivisit holbă ochii şi căscă gura. Strekaciov, uimit şi el, se trase un pas îndărăt... Recunoscuse, deşi cu greu, în tânărul sclivisit, pe furierul Filenkov[39], pe care nu mai departe de azi-dimineaţă îl săpunise zdravăn în cancelaria unităţii pentru un raport pe care îl scrisese ca un agramat – în loc de „infirmerie”, pusese „fermelie”.

Filenkov se ridică încet şi se propti cu mâinile de masă. Mai bine de un minut, vânăt de atâta încordare lăuntrică, nu-şi mai putu desprinde ochii de pe chipul locotenentului.

— Ce cauţi aici? îl întrebă Strekaciov cu asprime.

— Am... venit... cu ocazia unei zile de naştere, Înălţimea Voastră, bolborosi furierul, lăsând ochii în jos. Acum, când serviciul militar e obligator pentru toţi, când au fost puşi pe aceeaşi treaptă toţi cei care...

— Te întreb ce cauţi aici? ridică locotenentul glasul. Şi ce haine sunt astea?

— Îmi recunosc vina, Înălţimea Voastră, dar... dacă ne gândim că acum, când serviciul militar e obligator pentru toată lumea, toţi sunt la fel şi că eu, care-s totuşi un om cult, nu pot exista în ziua naşterii lui mamzel Barbe sub forma unui grad inferior, am îmbrăcat acest costum în conformitate cu obiceiurile mele de acasă, deoarece sunt, cum s-ar zice, cetăţean de onoare ereditar.

Văzând că privirea locotenentului se făcea din ce în ce mai ameninţătoare, Filenkov tăcu şi plecă smerit capul, ca şi cum s-ar fi aşteptat să primească o scatoalcă. Locotenentul deschise gura pentru a rosti „ieşi afară!”, dar tocmai în acea clipă în

salon intră o blondă cu sprâncene foarte arcuite, într-un capot de culoare galbenă, bătătoare la ochi. Recunoscându-l pe locotenent, scoase un ţipăt ascuţit şi se repezi la el.

— Vasea! Eşti ofiţer!

Văzând că Barbe (fata era una dintre elevele Doamnei Dudu) e în relaţii intime cu locotenentul, furierul se linişti şi îşi veni în fire. Ţâşni de după masă şi începu să dea din mâini.

— Înălţimea Voastră! începu el, înecându-se. Am onoare s-o felicit pe fiinţa iubită, cu ocazia zilei ei de naştere. Nici la Paris nu poţi găsi una ca ea! Pe cinstea mea! E foc! Nu m-am uitat la trei sute de ruble şi i-am comandat acest capot cu ocazia zilei de naştere a fiinţei iubite! Să bem şampanie, Înălţimea Voastră! În sănătatea noii născute!

— Dar unde-i Blanche? întrebă locotenentul.

— Vine acuşi, Înălţimea Voastră! răspunse furierul, cu toate că întrebarea nu-i fusese adresată lui. Chiar acuş! E o fată a la comprene alivoar consome![40] Deunăzi, a venit un negustor din Kostroma care a pus la bătaie cinci sute de ruble... Cinci sute nu-i un fleac! Eu aş da şi o mie, dar mai întâi să văd că mi se respectă caracterul! Spuneţi, nu judec drept? Poftiţi, Înălţimea Voastră!

Furierul întinse locotenentului şi domnişoarei Barbe câte un pahar de şampanie, iar el luă un păhăruţ de votcă. Locotenentul bău, dar pe loc îşi aduse aminte de situaţie.

— Îţi permiţi cam multe, spuse el. Hai, pleacă de aici şi spune-i lui Demianov să te bage la carceră pe douăzeci şi patru de ore.

— Înălţimea Voastră poate credeţi că nu sunt decât un porc? Nu-i aşa? Doamne! Dar tăticul meu e cetăţean de onoare ereditar şi e decorat cu mai multe ordine! La botez mi-a fost naş un general, dacă vreţi să ştiţi. Şi dumneavoastră credeţi că dacă sunt furier, apoi sunt numaidecât şi porc?... Mai luaţi, vă rog, un păhăruţ din... spumosul ăsta... Dă-l pe gât, Barbe! Nu te sinchisi, plătesc eu totul. Cu cultura de astăzi, toată lumea a fost egalizată. Un fiu de general sau un fiu de negustor îşi face serviciul militar ca orice mujic. Am fost la liceu, Înălţimea Voastră, şi la gimnaziu, şi la şcoala comercială... De peste tot m-au dat afară. Toarnă pe gât, Barbe! Ia hârtia asta de o sută de ruble şi trimite după o duzină de sticle! Încă un păhăruţ, Înălţimea Voastră!

Intră şi mme Dudu, o doamnă înaltă, trupeşă, cu chip de uliu.

În urma ei venea cu paşi mărunţi Vrondi, cel care semăna cu Offenbach. După un timp, apăru şi Blanche, o brună măruntă, de vreo 19 ani, cu trăsături clasice şi nas grecesc, pesemne evreică. Furierul puse la bătaie încă o hârtie de o sută de ruble.

— Să curgă şampania! Beţi mai cu foc! Daţi-mi voie să sparg acest vas! Din preaplinul sentimentelor mele!

Mme Dudu începu să spună că în ziua de astăzi orice fată cuminte poate să-şi găsească o partidă bună, şi că nu-i cuviincios ca fetele să bea, iar dacă ea le dă voie fetelor sale să o facă, e numai fiindcă nădăjduieşte că domnii de faţă sunt cumsecade, căci de ar fi vorba de alţii, nici nu le-ar da voie fetelor să se arate.

Din pricina şampaniei şi a Blanchei care se aşezase foarte aproape de el, locotenentul începu să se ameţească, astfel că uită de furier.

— Muzica! striga furierul cu glas deznădăjduit. Să vină muzica! În baza ordinului cu numărul o sută douăzeci, vă propun să dansaţi! Să fie linişte! continua să strige furierul cât îl ţinea gâtlejul, părându-i-se că nu el e cel care ţipă, ci altcineva. Linişte! Vreau să ne danseze fetele! Trebuie să-mi respectaţi caracterul! Vreau dans spaniol! Vreau cachucha!

Barbe şi Blanche se sfătuiră cu mme Dudu, bătrânul Vrondi se aşează la pian şi dansul începu. Bătând tactul cu vârful ghetei, Filenkov urmărea mişcările fetelor şi necheza de plăcere.

— Dă-i! Aşa! Bine! Cu sentiment! Trage-i!

Puţin mai târziu, se urcară cu toţii în mai multe trăsuri şi se duseră la „Arkadia”. Filenkov mergea cu Barbe, locotenentul cu Blanche, Vrondi cu mme Dudu. La „Arkadia” se aşezară la o masă şi începură să cineze. Filenkov se îmbătă în aşa hal, încât răguşi şi se dovedi incapabil să mai dea din mâini. Şedea întunecat şi spunea, clipind din ochi, gata-gata să plângă:

— Cine-s eu? Om sunt eu? Sunt o curcă plouată! Cetăţean de onoare ereditar… se maimuţări el. Eşti o curcă plouată, nu cetăţ… cetăţean.

Locotenentul, ameţit de vin, aproape că nu-l băga în seamă. O singură dată, zărindu-i ca prin ceaţă chipul, se încruntă şi spuse:

— Văd că-ţi permiţi cam multe…

Dar pierdu imediat facultatea de a gândi şi ciocni paharul cu el.

De la „Arkadia” se duseră în gradina Krestovski. Aici mme

Dudu îşi luă rămas-bun de la tineret, spunând că se lasă cu totul în nădejdea cavalerismului bărbaţilor, şi plecă cu Vrondi. Cei rămaşi cerură, ca să se dreagă, cafea cu coniac şi lichioruri. Apoi cvas, votcă şi icre moi. Furierul îşi mânji toată faţa cu icre şi spuse:

— Acum sunt un negru sau un fel de duh necurat.

A doua zi dimineaţă, deşi capul îi era ca de plumb şi gura arsă şi uscată ca o iască, locotenentul se duse ca de obicei la serviciu. Filenkov şedea la locul lui obişnuit, în uniformă de furier, şi cosea cu mâini tremurătoare nişte dosare. Obrazul îi era pământiu, umflat şi zgrunţuros ca un pietroi, părul aspru i se zburlea în toate părţile şi pleoapele i se lipeau… Zărindu-l pe locotenent, se ridică greoi, oftă şi luă poziţia de drepţi. Locotenentul, mâniat şi încă buimăcit de băutură, întoarse capul în altă parte şi îşi văzu de treburile sale. Tăcerea ţinu vreo zece minute, dar iată că privirea lui întâlni privirea tulbure a furierului şi în această privire revăzu ca într-o oglindă magică totul: perdeluţele trandafirii, dansul tulburător, „Arkadia”, profilul Blanchei…

— Acum, când serviciul militar e obligator pentru toţi… începu să bolborosească Filenkov, când chiar… profesorii sunt încorporaţi ca simpli soldaţi… când toată lumea-i egalizată… şi chiar libertatea presei e…

Locotenentul intenţiona să-i tragă o papară zdravănă şi să-l trimită la Demianov dar, făcându-i-se lehamite, se lăsă păgubaş şi spuse cu jumătate de gură:

— Du-te dracului!

După care ieşi din birou.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 22, 1 iunie, cu titlul: Păunul cu pene de cioroi (Povestire). Semnată: A. Cehonte. A fost revizuită amănunţit pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Cu ocazia revizuirii, Cehov a modificat mult limbajul furierului. Sfârşitul povestirii a fost şi el întru câtva modificat.

Ghetele

Acordorul de piane Murkin, un om ras, gălbejit, cu nasul mânjit de tutun şi cu vată în urechi, ieşi pe coridorul în care dădea camera sa mobilată şi-l strigă cu glas spart pe servitorul de la etaj:

— Semion!

Văzându-i chipul speriat, ai fi zis că-i căzuse în cap tavanul sau că zărise o stafie.

— Pentru Dumnezeu, Semioane! se răsti acordorul la servitorul care venea în fugă. Ce înseamnă asta? Sunt un om reumatic, bolnav, şi tu mă faci să ies desculţ! De ce nu mi-ai adus nici până acum ghetele? Unde sunt?

Semion intră în camera acordorului, se uită la locul unde avea obiceiul să pună ghetele curăţite şi se scărpină la ceafă: ghetele nu erau acolo.

— Unde or fi, blestematele? mormăi Semion. Eu parcă ştiu că le-am curăţat aseară şi le-am pus aici... Hm!... E drept că aseară eram cam băut... Se vede treaba că le-am pus în altă cameră. Să ştii că aşa-i, Afanasi Egorîci, le-am pus în altă cameră! Vedeţi dumneavoastră, ghete-s multe şi cum dracu' să le mai cunoşti când eşti beat şi nu mai ştii bine ce-i cu tine... Pesemne că le-am pus la cucoana care stă alături... la actriţă...

— Ei poftim! Să mă duc acum să tulbur o doamnă din pricina ta! Să scol din somn o femeie cinstită pentru nişte fleacuri!

Oftând şi tuşind, Murkin se apropie de uşa camerei vecine şi bătu sfios.

— Cine-i? se auzi peste câteva clipe un glas de femeie.

— Eu sunt! începu plângăreţ Murkin, luând atitudinea unui cavaler care ar vorbi cu o cucoană din lumea mare. Iertaţi-mă

că vă tulbur, doamnă, dar sunt un om bolnav, reumatic… Medicii mi-au prescris, doamnă, să-mi ţin picioarele la căldură, şi afară de asta, trebuie să mă duc chiar acum să acordez pianul Doamnei general Şeveliţîna. Şi nu pot să mă prezint la Domnia Sa desculţ!…

— Nu-nţeleg! De ce pian e vorba?

— Nu-i vorba de niciun pian, doamnă, ci de ghetele mele. Nemernicul de Semion mi-a curăţit ghetele şi le-a pus din greşeală în camera dumneavoastră. Fiţi atât de amabilă, doamnă, şi daţi-mi ghetele!

Se auzi un foşnet, un scârţâit de pat, apoi un lipăit de papuci, după care uşa se întredeschise şi o mânuţă durdulie de femeie aruncă la picioarele lui Murkin o pereche de ghete. Acordorul mulţumi şi se întoarse în camera lui.

— Ciudat… mormăi el, încălţând o gheată. Ai zice că asta nu-i gheata dreaptă. Ehei, uite comedie, amândouă ghetele sunt de la piciorul stâng! Da, amândouă! Ascultă, Semioane, astea nu-s ghetele mele! Ghetele mele sunt cu urechi roşii şi fără petice, iar astea-s rupte şi fără urechi!

Semion ridică ghetele, le întoarse de câteva ori şi se încruntă.

— Astea-s ghetele lui Pavel Alexandrîci… mârâi el privind chiorâş.

Era saşiu de ochiul stâng.

— Care Pavel Alexandrîci?

— Actorul ăla care vine aici în fiecare marţi… Vasăzică el s-a încălţat cu ghetele dumneavoastră în loc să-şi pună ghetele lui… Asta înseamnă că am pus în camera dumneaei amândouă perechile; şi pe a lui, şi pe a dumneavoastră. Mare comedie!

— Păi du-te şi schimbă-le!

— Uşor de zis! rânji Semion. Du-te şi schimbă-le… Unde să le schimb? E un ceas de când a plecat… Prinde orbu’ scoate-i ochii!

— Dar unde stă?

— Cine poate şti! Vine aici în fiecare marţi, dar unde-o fi stând – nu ştiu. Vine, stă toată noaptea şi… până marţea viitoare ia-l de unde nu-i!

— Vezi ce poznă ai făcut, măgarule! Ce mă fac eu acum? Trebuie să mă duc la doamna general Şeveliţîna, afurisitule! Mi-au îngheţat picioarele!

— Ei, mare lucru dacă o să purtaţi şi dumneavoastră o dată alte ghete. Încălţaţi-le şi dumneavoastră pe astea, plimbaţi-vă cu ele până diseară, şi diseară vă duceţi la teatru… întrebaţi acolo de actorul Blistanov[41] şi… Dacă nu vreţi să vă duceţi la teatru, atunci o să trebuiască să aşteptaţi până marţea cealaltă. Numai marţea dă pe aici…

— Dar de ce-s amândouă ghetele de la piciorul stâng? întrebă acordorul, apucând cu scârbă ghetele.

— Poartă şi el de care are. E sărac… De unde vreţi să ia un actor bani?… De câte ori nu-i spun: „Aveţi şi dumneavoastră nişte ghete, Pavel Alexandrîci! Mai mare ruşinea!” Dar el îmi zice: „Taci din gură, prostule! Cu ghetele astea am jucat roluri de conţi şi de prinţi!” Ciudaţi mai sunt ăştia de la teatru! Ce vreţi: artist! Dacă aş fi guvernator, sau un şef oarecare, i-aş lua pe toţi actorii ăştia şi i-aş băga la puşcărie.

Văicărindu-se întruna şi schimonosindu-se, Murkin îşi trase în picioare cele două ghete stângi şi porni, şchiopătând, la doamna general Şeveliţîna. Toată ziua umblă prin oraş, acordând piane şi toată ziua i se păru că lumea nu se uită decât la picioarele lui încălţate cu ghete peticite şi scâlciate. Pe lângă chinurile sufleteşti, fu nevoit să le îndure şi pe cele trupeşti: făcu bătături.

Seara se duse la teatru. Se juca „Barbă Albastră”. Abia în pauza ultimului act fu lăsat să pătrundă în culise, şi aceasta numai datorită protecţiei unui flautist pe care-l cunoştea. Intrând în cabina comună a bărbaţilor, îi găsi grămadă pe toţi actorii. Unii îşi schimbau costumele, alţii se grimau, alţii fumau. Barbă Albastră stătea lângă regele Bobèche şi îi arăta un revolver.

— Cumpără-l! spunea Barbă Albastră. L-am luat la Kursk, de ocazie, cu opt ruble – şi ţi-l dau cu şase… Are o bătaie straşnică!

— Ia umblă mai cu băgare de seamă cu el… Doar e încărcat!

— Aş putea să-l văd pe domnul Blistanov? întrebă acordorul intrând.

— Eu sunt! se întoarse spre el Barbă Albastră. Ce doriţi?

— Iertaţi-mă că vă tulbur, domnule, începu acordorul cu glas rugător, dar vă rog să mă credeţi, sunt… un om bolnav, reumatic. Doctorii mi-au prescris să-mi ţin picioarele la căldură…

— Şi ce doriţi?

— Vedeţi dumneavoastră… continuă acordorul. Cum să spun… noaptea asta aţi fost în casa cu camere mobilate a negustorului Buhteev… în camera 64…

— Ce tot baţi câmpii, domnule? zâmbi ironic regele Bobèche. În camera 64 stă nevastă-mea!

— Soţia dumneavoastră? Îmi pare bine… Murkin zâmbi fericit. La drept vorbind, chiar dumneaei, adică soţia dumneavoastră personal, mi-a dat ghetele dumnealui… Când dumnealui, şi acordorul îl arătă pe Blistanov, a plecat de la dumneaei, mi-am dat seama că-mi lipsesc ghetele… l-am strigat pe servitorul de la etaj, care mi-a spus: „Păi, domnule, v-am pus ghetele în camera de alături!” Fiind în stare de beţie, pusese din greşeală în camera 64 atât ghetele dumneavoastră, cât şi ghetele mele, se întoarse Murkin către Blistanov, iar dumneavoastră, plecând de la soţia dumnealui, aţi încălţat ghetele mele…

— Ce înseamnă asta? spuse Blistanov, încruntându-se. Ai venit aici să bagi intrigi?

— Nicidecum! Să mă ferească Dumnezeu de aşa ceva! Nu m-aţi înţeles… Am venit pentru ghete! Nu-i aşa că aţi binevoit să petreceţi noaptea în camera 64?

— Când?

— Astă noapte.

— M-ai văzut dumneata pe mine acolo?

— Nu, nu v-am văzut, răspunse Murkin foarte tulburat, aşezându-se şi scoţându-şi repede ghetele. Nu v-am văzut, dar soţia dumnealui mi-a aruncat pe uşă ghetele dumneavoastră… în locul alor mele.

— Cu ce drept afirmi atunci asemenea lucruri, domnul meu? Ca să nu mai vorbesc de mine, dumneata insulţi o femeie, şi încă în prezenţa soţului ei!

În culise izbucni o larmă îngrozitoare. Regele Bobèche, soţul insultat, se făcu deodată stacojiu la faţă şi lovi cu pumnul în masă cu atâta putere, încât în cabina vecină două actriţe leşinară.

— Şi tu crezi? îi strigă Barbă Albastră. Îl crezi pe acest nemernic? Vrei să-l ucid ca pe un câine? Vrei? Îl fac biftec! Îi strivesc creierii!

Lumea care se plimba în seara aceea prin grădina publică din apropiere povesteşte că, înainte de actul al patrulea, un om

desculţ, galben la faţă, cu părul vâlvoi şi cu privirea rătăcită de spaimă, a trecut în goana mare pe aleea principală, venind dinspre teatrul de vară. După el alerga un om în costumul lui Barbă Albastră, cu un revolver în mână.

Nimeni n-a văzut ce s-a întâmplat mai departe. Se ştie numai că, după aceea, adică după întâlnirea lui cu Blistanov, Murkin a zăcut două săptămâni în pat şi la cuvintele „sunt un om bolnav, reumatic”, a început să adauge şi „sunt un om rănit”…

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 149, 3 iunie, la rubrica „Efemeride”, sub titlul: (Scenetă). Semnată: A Cehonte. A fost revăzută stilistic pentru Culegerea de opere din anul 1899, vol. 1. Publicăm textul din 1899.

Nervi

Arhitectul Dmitri Osipovici Vaxin[42] se întoarse acasă, la vila sa din împrejurimile oraşului, sub impresia proaspătă a şedinţei de spiritism la care luase parte. Dezbrăcându-se şi întinzându-se în culcuşul în care avea să doarmă singur (doamna Vaxina se dusese la slujba de noapte din ajunul Rusaliilor), fără să vrea, Vaxin începu să se gândească la toate cele auzite şi văzute în seara aceea. La drept vorbind, nu fusese o şedinţă; dar toată seara nu se discutaseră decât lucruri înfricoşătoare. O domnişoară începuse nitam-nisam să vorbească despre ghicitul gândurilor, de la gânduri se trecuse pe nesimţite la spirite, de la spirite la moroi, de la moroi la cei înmormântaţi de vii... Un domn citise o poveste de groază cu un mort care se răsucise în mormânt. Şi chiar el, Vaxin, ceruse o farfurioară şi le arătase domnişoarelor cum se poate sta de vorbă cu duhurile. Între altele, îl chemase pe unchiu-său, Klavdi Mironovici, şi îl întrebase în gând: „N-ar fi timpul să-mi trec casa pe numele nevestei?” – la care unchiul răspunsese: „Fiecare lucru la timpul lui.”

„Sunt multe lucruri tainice şi... înfricoşătoare în natură... gândi Vaxin, trăgându-şi plapuma peste cap. Nu morţii sunt înfricoşători, ci necunoscutul.”

Ceasornicul bătu ora unu noaptea. Vaxin se întoarse pe partea cealaltă şi se uită de sub plapumă la flacăra albăstruie a candelei. Flacăra juca, luminând slab icoanele şi un portret mare al unchiului Klavdi Mironîci, atârnat în perete în dreptul patului.

„Ce-ar fi dacă în semiîntunericul ăsta ar apărea dintr-odată umbra unchiului? îi trecu lui Vaxin prin cap. Nu, asta nu-i cu putinţă!”

Stafiile sunt o superstiţie, născocirea unor minţi necoapte. Totuşi Vaxin îşi trase iar plapuma peste cap şi strânse mai tare pleoapele. Prin minte i se perindară cadavrul ce se răsucise în mormânt, răposata soacră-sa, un coleg care se spânzurase, o fată ce se înecase… Vaxin încercă să-şi alunge din minte gândurile negre, dar cu cât era mai hotărât să le gonească, cu atât mai limpezi se făceau vedeniile şi mai înfricoşătoare gândurile. Îl cuprinse frica.

„Mai mare ruşinea… sunt fricos ca un copil… Ce prostie!”

„Tac… tac… tac” – făcea ceasornicul din perete.

În marginea satului, la biserica din cimitir, paznicul trăgea clopotele. Sunetul era trist şi-ţi umplea sufletul de jale… Un fior rece i se prelinse lui Vaxin pe ceafă şi pe şira spinării. I se păru că cineva răsuflă greu deasupra capului lui, ca şi cum unchiul ar fi ieşit din cadru şi s-ar fi aplecat asupra nepotului… Vaxin îngheţă de frică. Încleştă dinţii şi îşi ţinu răsuflarea. Rămase astfel câteva clipe, dar când un cărăbuş intră în zbor pe fereastra deschisă şi începu să-i bâzâie gros deasupra patului, nu mai putu răbda şi trase cu deznădejde de şnurul soneriei.

— Was wollen Sie[43], Demeter Osipîci? se auzi peste câteva clipe de după uşă glasul guvernantei.

— A, dumneata eşti, Rozalia Karlovna? se bucură Vaxin. De ce te-ai deranjat dumneata? Putea veni şi Gavrila…

— Chiar tumneafoastră tat trum la Gavrila în oraş, iar Glafira plecat unteva te cu seara… Nu este nimeni acas… Was wollen Sie doch?[44]

— Uite, draga mea, ce am vrut să-ţi spun… Ce voiam să zic?… Dar intră, nu te sfii! La mine-i întuneric…

Rozalia Karlovna, trupeşă, cu obrajii rumeni, intră în dormitor şi se opri într-o atitudine de aşteptare.

— Stai jos, te rog. Uite despre ce-i vorba. „Despre ce s-o întreb?” se gândea Vaxin, uitându-se cu coada ochiului la portretul unchiului şi simţind cum treptat, treptat, mintea lui tulburată revine la starea normală. La drept vorbind, uite ce voiam să te rog… Să nu uiţi să-i dai ordin omului care o să se ducă mâine la oraş să… hm… să-mi cumpere tuburi pentru ţigări… Dar stai jos!…

— Tuburi! Bine! Was wollen Sie noch?[45]

— Ich will…[46] Eu nu will nimic dar… stai te rog jos! Mai era ceva şi vreau să-mi aduc aminte…

— Nu se cate ca o fat să stea în otaie te bărbat... văt că sunteţi un ştrencar... un clumeţ... Eu înţeles... Nu trezeşte un om pentru tuburi... Eu înţeles...

Rozalia Karlovna îi întoarse spatele şi ieşi. Oarecum liniştit de conversaţia cu ea şi ruşinat de lipsa lui de curaj, Vaxin îşi trase plapuma peste cap şi închise ochii. Vreo zece minute, se simţi relativ bine, dar curând începură iar să-i umble prin cap aceleaşi prostii... înciudat, dibui pe întuneric chibriturile şi, fără să deschidă ochii, aprinse o lumânare. Dar nici lumina nu-l ajută cu nimic. Cu închipuirea lui speriată i se părea că cineva îl priveşte din colţ şi că unchiul clipeşte din ochi.

— Am s-o sun din nou, dracu' s-o ia... se hotărî el. Îi spun că sunt bolnav... s-o rog să-mi dea nişte picături.

Vaxin sună. Dar în casă nimic nu se clinti. Sună încă o dată şi, parcă drept răspuns la soneria lui, în cimitir răsună iar dangătul clopotelor. Înnebunit de spaimă, simţindu-şi trupul gheaţă, ieşi într-o fugă bezmetică din iatac şi, făcându-şi întruna semnul crucii şi ocărându-se pentru lipsa lui de curaj, se năpusti desculţ, numai în cămaşă şi izmene, spre odaia guvernantei.

— Rozalia Karlovna!... bâigui el bătând în uşă.

— Rozalia Karlovna! Dormi? Sunt... cum să zic... bolnav. Dă-mi nişte picături!

Niciun răspuns. În jur domnea linişte...

— Te rog... înţelegi? Te rog! Nu pricep ce rost au aceste... susceptibilităţi, mai ales când e vorba de un om... bolnav... Ce ţirlih-manirlih eşti, zău! La vârsta dumitale...

— Am să spun la soţia tumneafoastră... Nu tai pace la fat cinstit... Când fost la baron Anzig şi baron a frut vine la mine tupă chibrit, eu înţeles... eu înţeles întat ce chibrit vrea şi spus la baroness... Sunt fat cinstit...

— Dă-o dracului de cinste! Sunt bolnav... şi îţi cer picături. Înţelegi? Sunt bolnav!

— Soţia tumneafoastră femeie cinstit, şi tumneafoastră trebuie s-o iubiţi. Ja![47] E femeie nobil! Nu vreau fi tuşman la ea!

— Eşti o proastă şi atâta tot! Înţelegi? Proastă!

Vaxin se rezemă de uşor, îşi încrucişă braţele pe piept şi începu să aştepte să-i treacă spaima. Nu se simţea în putere să se întoarcă în odaia lui, unde lumina candelei juca pe pereţi şi unde unchiul îl privea din ramă. Pe de altă parte, era cu totul necuviincios să rămână la uşa guvernantei numai în cămaşă şi

izmene. Ce era de făcut? Ceasornicul bătu ora două, dar spaima tot nu-i trecuse şi nici nu se micşorase măcar. Pe coridor era întuneric şi din fiecare colţ îl privea ceva ameninţător. Vaxin se întoarse cu faţa spre uşă, dar îndată i se păru că din spate cineva îl trage uşor de cămaşă şi îl atinge pe umăr...

— Drace!... Rozalia Karlovna!

Nu mai primi niciun răspuns. Vaxin deschise sfios uşa şi aruncă o privire în odaie. Nemţoaica cea virtuoasă dormea dusă. O candelă lumina formele trupului ei dolofan, plesnind de sănătate. Vaxin intră şi se aşeză pe un cufăr de papură împletită, aflat lângă uşă. Prezenţa unei făpturi omeneşti chiar dormind buştean îl linişti.

„N-are decât să doarmă nemţoaica... îşi spuse el. Stau aici şi tac chitic până s-o crăpa de ziuă... Acum se luminează devreme."

În aşteptarea zorilor, Vaxin se ghemui pe cufăr, îşi puse o mână sub cap şi căzu pe gânduri.

„Ce ţi-e şi cu nervii ăştia, dracu' să-i ia! Sunt un om cult, inteligent, şi cu toate astea... e curată batjocură! Mi-e şi ruşine..."

Curând după aceea, tot trăgând cu urechea la răsuflarea uşoară, ritmică, a Rozaliei Karlovna, se linişti cu totul...

La ora şase dimineaţa, nevasta lui Vaxin se întoarse de la biserică. Negăsindu-şi bărbatul în iatac, se duse la guvernantă, să-i ceară mărunţiş ca să plătească birjarul. Intrând în odaia acesteia, rămase încremenită: Rozalia Karlovna dormea în pat, dezvelită din pricina căldurii, iar la trei paşi de ea, bărbatul Doamnei Vaxina sforăia senin, ghemuit covrig pe cufărul de papură împletită. Era desculţ şi numai în cămaşă şi izmene. Las pe seama altora să povestească ce-a făcut nevasta şi să descrie mutra bărbatului, când s-a trezit. În ce mă priveşte, depun armele, simţindu-mi neputinţa.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", 1885, Nr. 23, 8 iunie, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A. Cehonte. Cu unele modificări, a intrat în culegerea „Vorbe nevinovate", Moscova, 1887. Cu modificări stilistice şi prescurtată, a intrat în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

A. P. Cehov

Vilegiaturiştii

O pereche de însurăţei se plimbau agale de la un cap la celălalt al peronului micuţei gări din localitatea în care veniseră să-şi petreacă vacanţa. El o ţinea de talie, iar ea se lipea de el, şi amândoi erau la fel de fericiţi. Luna îi privea de după scamele norilor şi se încrunta: o rodea pesemne pizma şi ciuda din pricina fecioriei ei plicticoase care nu folosea nimănui. Văzduhul nemişcat era încărcat de miresme de liliac şi de mălin. Undeva, de partea cealaltă a şinelor, se auzea un cârstei…

— Ce frumos e, Saşa, şi ce bine! şoptea nevestica. Zău, ai putea crede că totul e un vis. Uite ce minunată şi îmbietoare este păduricea de colo. Şi ce drăgălaşi sunt stâlpii ăştia de telegraf, serioşi şi tăcuţi! Parcă dau viaţă priveliştii şi îţi amintesc că undeva, departe, trăiesc oameni… e civilizaţie… Şi nu-ţi place când vântul îţi aduce uşor la ureche uruitul unui tren ce se apropie?

— Da… dar ce fierbinţi îţi sunt mâinile! Eşti tulburată, Varia!… Ia spune: ce ni s-a gătit pentru masa de astă seară?

— Borş cu carne şi un pui… Un pui ajunge pentru amândoi. Ţie ţi s-au adus de la oraş sardele şi batog.

Luna se schimonosi, ca şi cum ar fi prizat tutun, şi se ascunse după un nor. Fericirea omenească îi adusese aminte de pustnicia ei, de culcuşu-i singuratic de după dealuri şi de după munţi.

— Vine trenul! spune Varia. Ce bine!

În depărtare se arătară trei ochi de foc. Şeful gării ieşi pe peron. Pe şine prinseră să licărească ici-colo luminile semnalelor.

— Aşteptăm să treacă şi mergem acasă, spuse Saşa căscând. Ce bine o ducem noi, Varia, atât de bine, că nici nu-ţi vine să crezi!

Monstrul întunecat se târî tăcut până la peron şi se opri. La ferestrele slab luminate ale vagoanelor se iviră pentru o clipă chipuri somnoroase, pălării de femei, umeri…

— Ah! Ah! se auzi dintr-un vagon. Varia şi bărbatul ei au venit să ne întâmpine! Uite-i! Varenka!… Varecika! Ah!

Din vagon săriră două fetiţe care se agăţară de gâtul Variei. După ele se ivi o doamnă trupeşă, în vârstă, şi un domn înalt, uscăţiv, cu favoriţi cărunţi, apoi doi elevi de liceu încărcaţi cu bagaje, după ei o guvernantă şi, după guvernantă, bunica.

— Iată-ne, iată-ne, dragul meu! strigă domnul cu favoriţi, strângându-i mâna lui Saşa. Cred că vi s-a urât de când ne tot aşteptaţi! Sigur că l-ai ocărit pe unchiul tău că nu mai vine! Kolea, Kostea, Nina, Fifa… copii! Sărutaţi-l pe vărul vostru Saşa! Am venit la tine cu toţii, cu căţel cu purcel, pentru vreo trei, patru zile. Sper că nu te deranjăm? Te rog să ne-o spui deschis!

Zărindu-l pe unchi însoţit de toată familia, cei doi însurăţei se îngroziră. În timp ce unchiul vorbea şi îi săruta, Saşa întrevăzu într-o străfulgerare următorul tablou: el şi nevastă-sa le cedează musafirilor cele trei camere, pernele şi păturile; batogul, sardelele şi ciorba cu carne sunt înfulecate în câteva clipe, verişorii rup florile, varsă cerneala, fac tărăboi… mătuşa le împuie capul toată ziulica cu bolile ei (panglică şi dureri la lingurică) şi cu înalta ei origine (era născută baroneasă von Fintich)…

Saşa se uită cu ură la tânăra sa nevastă şi îi şopti:

— La tine au venit… dracu să-i ia!

— Ba nu, la tine! răspunse ea, palidă şi cu aceeaşi ură şi mânie. Nu-s rudele mele, ci ale tale!

Şi, întorcându-se spre musafiri, le spuse cu un zâmbet primitor:

— Bine aţi venit!

Luna se arătă din nou de după nori. Părea să zâmbească: se bucura pesemne că n-are rude. Saşa întoarse capul, ca să ascundă musafirilor mutra sa plouată, deznădăjduită, şi spuse, dând glasului său o intonaţie caldă şi voioasă:

— Bine aţi venit! Bine aţi venit, dragii mei!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 24, 15 iunie, cu titlul: Băgaţi odată de seamă! (întâmplare groaznică). Semnată: Omul fără splină. A fost revăzută pentru Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Cu ocazia revizuirii, Cehov a eliminat elementele vulgare şi a scurtat textul (visurile lui Saşa despre cină).

Transformând povestirea într-o schiţă tipică din viaţa vilegiaturiştilor, autorul a schimbat titlul şi a modificat sfârşitul grotesc al textului din revistă.

Prefăcuţii

Generăleasa Marfa Petrovna Pecionkina[48], „Pecionkinoaia” cum îi spun mujicii, practică de zece ani homeopatia. Astăzi, marţi, primeşte ca de obicei diferiţi bolnavi la dânsa în birou. În faţa ei, pe o măsuţă, se află o întreagă farmacie homeopatică, un tratat de medicină şi chitanţele spiţerului homeopat. Pe un perete sunt atârnate la vedere, în rame aurite, scrisorile unui vestit homeopat din Petersburg – după părerea Marfei Petrovna mare savant – şi portretul părintelui Aristarh, căruia generăleasa îi datorează salvarea: lepădarea ei de alopatia atât de dăunătoare şi revelaţia adevărului.

În vestibul se îngrămădesc bolnavii, în mare parte mujici. Afară de doi, trei dintre ei, toţi ceilalţi sunt desculţi, fiindcă generăleasa a dat ordin să-şi lase afară cizmele rău mirositoare.

Marfa Petrovna a primit până acum zece inşi şi porunceşte să fie chemat al unsprezecea bolnav.

— Gavrila Gruzd!

Uşa se deschide, dar în locul lui Gavrila Gruzd intră în birou Zamuhrişin[49], moşier scăpătat, un moşneguţ cu o privire acră, ţinând sub braţ un chipiu de nobil. Îşi reazemă bastonul într-un colţ, se apropie de Marfa Petrovna şi, fără să scoată o vorbă, se aşază în faţa ei într-un genunchi.

— Ce faci? Ce-i asta, Kuzma Kuzmici! se sperie generăleasa, înroşindu-se toată. Pentru numele lui Dumnezeu, ridică-te!

— N-am să mă ridic tot restul zilelor mele! rosteşte solemn Zamuhrişin, lipindu-şi buzele de mâna ei. Să vadă tot poporul cum stau îngenuncheat în faţa ta, îngerul nostru păzitor, binefăcătoarea omenirii! Să vadă cine-i zâna tămăduitoare care mi-a dăruit viaţa, mi-a arătat calea cea adevărată şi mi-a

luminat mintea întunecată până ieri de sofistică şi de scepticism! În faţa ta sunt gata să stau nu numai în genunchi, dar şi pe jăratic, lecuitoarea noastră, făcătoare de minuni, mama văduvelor şi a orfanilor! M-am tămăduit! Am înviat, Zâna mea!

— Sunt… sunt foarte fericită! bolboroseşte generăleasa, roşind de plăcere. E atât de mişcător să auzi astfel de lucruri. Şezi, te rog! Şi când te gândeşti că marţea trecută erai încă atât de bolnav!

— Şi încă ce bolnav! Mi-e groază să-mi aduc aminte! adaugă Zamuhrişin, luând loc pe un fotoliu. În tot corpul, în toate mădularele mi se cuibărise reumatismul. Opt ani m-am chinuit şi n-am ştiut ce-i o clipă de linişte. Durerile nu mă slăbeau nici ziua, nici noaptea, binefăcătoarea mea! Cu câţi doctori nu m-am căutat! Am fost şi la profesorii din Kazan, m-am tratat cu diferite nămoluri, am băut fel de fel de ape. Dar ce n-am încercat să fac! Mi-am cheltuit averea, încântătoarea mea doamnă, tot căutându-mi de sănătate. Toţi păcătoşii ăştia de doctori mi-au făcut şi mai mult rău, mi-au băgat boala şi mai adânc în mine. De băgat au băgat-o, dar de scos – aşi! Ştiinţa lor n-a ajuns atât de departe. Sunt toţi nişte bandiţi, care nu ştiu decât să ia bani, dar când e vorba de binele omenirii, nici nu se sinchisesc. Îţi prescriu acolo o chiromanţie oarecare, şi tu trebuie să stai s-o bei. Ce mai una alta: te bagă în pământ! Dacă n-ai fi fost dumneata, îngerul nostru, azi eram în groapă. Mă-ntorc acasă de la dumneata marţea trecută, mă uit la fărâmiturile pe care mi le-ai dat şi mă gândesc: „Ce rost să aibă şi astea? Oare să fie în stare firicelele astea ca de nisip şi care abia se văd, să mă tămăduiască de boala mea cumplită şi veche?” Aşa mă gândeam, necredinciosul de mine, şi zâmbeam. Dar cum am băgat o fărâmiţă în gură, gata! Parcă nici n-aş fi fost bolnav: ai fi zis că mi-a luat cineva suferinţa cu mâna. Nevastă-mea se uita la mine cu ochi mari şi nu-i venea să creadă: „Tu eşti, Kolea?” „Eu sunt!” îi răspund. Şi ne-am pus îndată amândoi în genunchi în faţa icoanei şi am început să ne rugăm pentru îngerul nostru izbăvitor: „Să-i trimiţi, Doamne, tot ce-i dorim noi.”

Zamuhrişin îşi şterge ochii cu mâneca, se scoală de pe scaun şi dă să se aşeze din nou într-un genunchi, dar generăleasa îl opreşte şi îl sileşte să ia loc în fotoliu.

— Nu mie trebuie să-mi mulţumeşti, spune ea înroşindu-se de emoţie şi uitându-se cu extaz la portretul părintelui Aristarh. Nu mie! Eu nu sunt decât o unealtă ascultătoare… Dar bine spui: cu dumneata s-a petrecut într-adevăr o minune! Un reumatism vechi de opt ani, să se vindece cu o singură fărâmiţă de „scrofulozo”!

— Ai avut marea bunătate să-mi dai trei fărâmiţe. Pe una dintre ele am luat-o la masă şi… gata! Seara, am mai luat una, iar pe a treia, a doua zi. De atunci nu mai simt nimic. Să zic şi eu că mă mai înţeapă ceva, dar nimic, absolut nimic! Şi când te gândeşti că mă pregăteam de moarte. I-am scris şi fiului meu, la Moscova, să vină în grabă. Dumnezeu ţi-a luminat mintea, tămăduitoarea noastră. Uite, acum mă plimb după pofta inimii şi mă simt ca în rai… Marţea trecută, când am fost la dumneata, şchiopătam. Acum însă sunt gata s-alerg chiar şi după un iepure, îmi vine să mai trăiesc o sută de ani. O singură supărare mai am: lipsurile noastre. Sunt sănătos, dar ce folos dacă n-am cu ce trăi? M-a copleşit nevoia mai rău decât boala… Bunăoară: acum ar trebui să semăn ovăz, dar cum să semăn dacă nu am sămânţă? Ar trebui s-o cumpăr. Dar bani, tufă!…

— Am să-ţi dau eu ovăz, Kuzma Kuzmici… Stai, stai te rog! Mi-ai făcut o plăcere atât de mare încât nu dumneata, ci eu trebuie să-ţi mulţumesc!

— Bucuria noastră! Cum de-a creat Dumnezeu o asemenea făptură!? Bucură-te de roadele faptelor dumitale bune! Noi, ceilalţi, păcătoşii, nu avem nici măcar cu ce să ne bucurăm… Suntem oameni mărunţi, bicisnici, şterşi, inutili… Numai cu numele mai suntem boieri, dar din punct de vedere material suntem nişte mujici, poate chiar mai rău… Trăim în conace de piatră, dar e doar o amăgire. Fiindcă prin tavan curge apa. N-am cu ce să-mi cumpăr şindrilă ca să-mi dreg acoperişul.

— Am să-ţi dau eu şindrilă, Kuzma Kuzmici.

Zamuhrişin îi mai cere şi o vacă, şi o scrisoare de recomandaţie pentru fiica sa, pe care vrea s-o trimită la un pension şi, mişcat de mărinimia Marfei Petrovna, începe să plângă, îşi strâmbă gura şi se scotoceşte în buzunar, căutându-şi batista. Generăleasa vede cum, odată cu batista, din buzunarul lui iese şi un ghemotoc de hârtie roşie care se rostogoleşte fără zgomot pe covor.

— N-am să te uit în vecii vecilor, bolboroseşte el. Am să spun copiilor mei să te pomenească, şi nepoţilor, din neam în neam... Iată, copii, cine m-a salvat pe mine de la moarte şi cine...

După ce îşi conduse pacientul până la uşă, rămasă singură, Marfa Petrovna se uită prin păienjenişul de lacrimi la părintele Aristarh, apoi învăluie cu o privire dezmierdătoare şi extaziată farmacia, manualul, chitanţele şi fotoliul în care cu o clipă înainte şezuse omul pe care ea l-a salvat de la moarte şi ochii îi cad pe ghemotocul de hârtie scăpat de pacient. Se pleacă, îl ridică de pe covor, îl desface şi găseşte în el cele trei fărâmiţe, pe care le dăduse lui Zamuhrişin.

— Sunt aceleaşi! se miră ea. Chiar hârtia este aceeaşi... Nici n-a desfăcut-o măcar! Dar în cazul acesta ce-a luat? Ciudat!... Doar nu m-o fi înşelând!

Şi, pentru prima oară în cei zece ani de practică, în sufletul generălesei se strecoară îndoiala...

Îşi cheamă pe rând pacienţii, dar, vorbind cu fiecare despre ce-l doare, îşi dă seama de un lucru care mai înainte îi scăpase cu desăvârşire: toţi, dar absolut toţi, de la primul până la ultimul, ca şi cum s-ar fi înţeles, încep cu osanale, o proslăvesc pentru miraculoasa lor vindecare, se extaziază în faţa marii sale înţelepciuni şi a meşteşugului ei de tămăduitoare, ocărăsc pe doctorii alopaţi, apoi, când ea se înroşeşte de emoţie, încep să-şi înşire nevoile. Unul cere o bucată de pământ să-şi pună porumb, altul câteva care de lemne, al treilea învoire să vâneze în pădurile ei, şi aşa mai departe. Generăleasa se uită iarăşi la chipul dolofan şi binevoitor al părintelui Aristarh, căruia îi datora revelaţia adevărului şi un nou adevăr începe să-şi facă loc în inima ei şi s-o roadă, un adevăr trist, apăsător...

— Vicleni mai sunt oamenii!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 26, 29 iunie, cu subtitlul (Povestire). Semnată: A.. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu modificări stilistice, a intrat în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Mihalţul

O dimineaţă de vară. În văzduh pluteşte o linişte deplină: doar un cosaş ţârâie încet pe mal şi un pui de vultur ţipă sfios pe undeva. Nori pufoşi ca zăpada stau nemişcaţi pe cer... În apropiere de cabina de baie la care se lucrează, dulgherul Gherasim, un ţăran înalt şi uscăţiv, cu păr creţ, roşcat şi obrajii năpădiţi de barbă şi mustăţi, se bălăceşte în apă sub crengile verzi ale unei răchite. Gâfâie, suflă şi, clipind întruna, se sileşte să scoată ceva de sub rădăcinile răchitei. Faţa îi e lac de sudoare. La un stânjen de Gherasim, dulgherul Liubin, un ţăran tânăr, cocoşat, cu faţa triunghiulară şi ochii mici, înguşti, ca de chinez, stă în apă până la gât. Atât Gherasim cât şi Liubin sunt în cămaşă şi nădragi. Amândoi s-au învineţit de frig, fiindcă e mai bine de un ceas de când stau în apă...

— Ce-l tot împingi cu mâna? strigă Liubin, cocoşatul, tremurând ca apucat de friguri. Mă, deşteptule! Ţine-l, ţine-l zdravăn, că de nu, scapă blestematul! Ţine-l, când îţi spun!

— Nu scapă el... Unde să scape? S-a băgat sub o rădăcină... răspunde Gherasim cu un glas de bas răguşit, adânc, care nu vine din gâtlej, ci din străfundul pântecului. E alunecos, ticălosul, n-ai de ce să-l apuci.

— Apucă-l de după urechi, de după urechi!

— Nu se simt urechile... Stai că l-am apucat de ceva... L-am apucat de buză... Ia te uită, vrea să muşte, dihania!

— Nu-l trage de buză, nu-l trage, că ai să-l scapi! Apucă-l de după urechi... de după urechi! Iar ai început să-l împingi cu mâna! Dobitoc mai eşti, Doamne iartă-mă! Apucă-l!

— „Apucă-l”... îl maimuţăreşte Gherasim. Te găsişi şi tu mare comandir... De ce nu vii tu să-l apuci, diavol cocoşat? Ce stai?

— L-aş apuca eu, dacă s-ar putea… Dar poţi sta în picioare lângă mal când eşti mărunt ca mine? Acolo-i adânc!

— Ei şi ce-i dacă-i adânc… înoată…

Cocoşatul dă din mâini, se apropie înot de Gherasim şi se agaţă de ramuri. La prima încercare însă de a se aşeza în picioare se afundă cu cap cu tot, slobozind băşicuţe de aer.

— Ţi-am spus că-i adânc! zice el, rotind mânios albul ochilor. Ce, vrei să mă urc pe grumajii tăi?

— Pune piciorul pe o rădăcină… îs multe, parcă ar fi o scară…

Cocoşatul pipăie cu călcâiul o rădăcină şi, ţinându-se cu nădejde de mai multe ramuri dintr-odată, se aşază în picioare pe ea. După ce se cumpăneşte şi se întăreşte pe poziţia cea nouă, se apleacă din şale şi, silindu-se să nu-i intre apă în gură, începe să scormonească cu mâna dreaptă printre rădăcini. Încurcându-se în alge, alunecând pe muşchiul care acoperă rădăcinile, mâna sa nimereşte deodată cleştii ascuţiţi ai unui rac.

— Numai tu mai lipseai aici, diavole! spune Liubin, aruncând mânios racul pe mal.

În cele din urmă, tot pipăind întruna, dă de braţul lui Gherasim şi, coborând de-a lungul lui, ajunge la ceva alunecos, rece.

— Iacătă-l! zâmbeşte Liubin. E ma-a-re de tot, puşlamaua… Ia răşchiră-ţi degetele, să-l apuc eu de urechi… Stai, nu mă împinge cu cotul… acuşi îl prind… acuşi, lasă-mă numai să-l apuc… S-a băgat adânc de tot sub rădăcină, puşlamaua, nici n-ai de ce să-l iei… Nu poţi să-i ajungi până la cap… Numai burta o simţi… Ia omoară-mi ţânţarul ăsta de pe gât, că mă pişcă! Acuşi îl apuc… de urechi… Ia-l şi tu dintr-o parte, înghesuie-l! Împunge-l cu degetul!

Umflându-şi obrajii, oprindu-şi răsuflarea, cocoşatul holbează ochii şi, pesemne, izbuteşte să-şi strecoare degetele „pe după urechi”, dar deodată ramurile de care se ţine cu mâna stângă se rup şi, pierzându-şi echilibrul, Liubin se prăbuşeşte în apă – pleosc! Cercuri speriate parcă pornesc spre mal şi pe locul în care s-a dus la fund se ridică băşicuţe de aer. Cocoşatul iese la suprafaţă şi, suflând apă pe nări, se apucă iar de ramuri.

— Ia vezi, poate că te îneci, împieliţatule, şi o să trebuiască să dau socoteală pentru tine!… mormăie cu glasu-i răguşit Gherasim. Ieşi din apă, lua-te-ar naiba! Lasă că îl scot eu singur!

Încep înjurăturile… Soarele arde, arde întruna. Umbrele se fac mai scurte, se strâng, asemenea coarnelor unui melc… Iarba înaltă, înfierbântată de soare, răspândeşte un miros puternic, dulceag, de miere. Se apropie amiaza, şi Gherasim şi Liubin tot se mai bălăcesc în apă sub sălcii. Basul răguşit şi tenorul piţigăiat răzbiţi de frig tulbură liniştea zilei de vară.

— Trage-l de după urechi, trage-l! Stai niţel, să-l împing afară! Hei, unde te bagi cu ditai pumnul? Dă-i cu degetul, nu cu pumnul, tontule! Ia-l dintr-o parte! Ia-l din stânga, că în dreapta e o groapă! Vezi să n-ajungi tu cina lui ucigă-l toaca! Trage-l de buză!

Se aud pocnete de bici… Mânată de văcarul Efim, o cireadă se îndreaptă alene de-a lungul malului spre locul ei de adăpat. Văcarul, un moşneag prăpădit, cu un singur ochi şi cu gura strâmbă, merge cu capul plecat. Mai întâi se apropie de apă oile, apoi caii şi după cai, vacile.

— Împinge-l pe dedesubt! aude el glasul lui Liubin. Bagă-ţi degetul! Parca-ai fi surd, diavole! Ptiu!

— Cu ce vă munciţi acolo, mă fraţilor? strigă Efim.

— Cu un mihalţ! Nu izbutim cu niciun chip să-l scoatem! S-a băgat sub o rădăcină! Ia-l dintr-o parte! Dintr-o parte, mă omule, dintr-o parte!

Un minut, Efim stă cu ochiul holbat la pescuitori, apoi îşi descalţă opincile, îşi aruncă desaga de pe umăr şi îşi scoate cămaşa. Nu mai are răbdare să-şi scoată şi nădragii şi, făcându-şi semnul crucii, se bagă în apă, cu ei cu tot, cumpănindu-se cu braţele lui subţiri, negricioase… Merge vreo cincizeci de paşi pe fundul mâlos, apoi începe să înoate.

— Staţi, copii! strigă el. Staţi! Să nu-l trageţi fără rost, că-l scăpaţi. Trebuie să te pricepi la asta!…

Efim se alătură dulgherilor şi tustrei se înghesuie în acelaşi loc, împingându-se unul pe altul cu coatele şi cu genunchii, gâfâind şi înjurând… Cocoşatul de Liubin iar înghite apă şi în văzduh răsună o tuse seacă.

— Unde-i văcarul? strigă cineva de pe mal. Efi-i-ime! Ei, văcarule! Unde eşti? A intrat ciurda în livadă! Scoate-o din livadă! Scoate-o repede! Da’ unde-i tâlharul ăla bătrân?

Se aud glasuri bărbăteşti, apoi unul de femeie… De după portiţa conacului, se arătă boierul Andrei Andreici, în halat croit dintr-un şal persan şi cu ziarul în mână… Se uită întrebător în

direcţia de unde vin strigătele, apoi se îndreaptă repede, cu paşi mărunţi, spre cabina de baie...

— Ce-i aici? Cine zbiară? întreabă el aspru, zărind printre sălcii cele trei capete ude ale pescuitorilor. Ce tot moşiţi acolo?

— Prin... prindem peşte... bâiguie Efim, fără să ridice capul.

— Îţi arăt eu ţie peşte! Ciurda a dat năvală în livadă şi el prinde peşte!... Când o să fie gata baia, diavolilor? De două zile lucraţi şi nu se cunoaşte nimic...

— Isprăvim noi, răspunde Gherasim... Vara-i lungă, o să ai tot timpul să te îmbăiezi, Înălţimea Voastră... Pffrrr... Nu putem cu niciun chip s-o scoatem la capăt cu un mihalţ... s-a băgat sub o rădăcină şi parcă ar fi într-o vizuină: nu-l poţi urni din loc...

— Un mihalţ? întreabă boierul şi ochii săi prind să lucească. Scoateţi-l mai repede!

— Barem să ne dai cincizeci de copeici... Dacă facem treabă bună... E unul mare de tot, cât o negustorească... Face cincizeci de copeici, Înălţimea Voastră... cât ne-am trudit... Nu-l frământa, Liubin, nu-l frământa că-l nenoroceşti! Propteşte-l pe dedesubt! Trage rădăcina în sus, măi omule... cum ţi-o fi zicând? În sus, nu în jos, împieliţatule! Nu da din picioare!

Trec cinci minute, zece... Boierul îşi pierde răbdarea.

— Vasili! strigă el, întorcându-se spre conac. Vaska! Cheamă-l încoa' pe Vasili!

Vine în fugă Vasili vizitiul. Mestecă ceva şi suflă greu.

— Ia bagă-te tu în apă, îi porunceşte boierul, şi ajută-i să scoată mihalţul... Nu-s în stare să scoată un mihalţ!

Vasili se dezbracă repede şi se bagă în apă.

— Acuşi... mormăie el, unde-i mihalţul? Acuşi îl scot... Cât ai clipi din ochi! Dumneata pleacă, moş Efim! Eşti om bătrân, vezi-ţi de treabă! Care e mihalţul? Acuşi îl scot... Aha, iacătă-l! Luaţi mâinile!

— Zău, să luăm mâinile? Asta ştim şi noi. Auzi, „luaţi mâinile!" Poftim, scoate-l tu dacă poţi!

— Dar cum vreţi să-l scot aşa? Trebuie apucat de cap!

— Şi capu-i sub rădăcină! S-a găsit cine să ne-nveţe! Dobitocu'!

— Hai, ţine-ţi gura, că te-ating! Boule!

— Înălţimea Sa e de faţă şi voi rostiţi astfel de vorbe... bâiguie Efim. Nici până mâine n-o să-l scoateţi, măi fraţilor! Prea dibaci s-a aciuiat el acolo!

— Staţi că vin şi eu… spune boierul şi începe să se dezbrace în grabă. Patru neghiobi şi nu puteţi scoate un mihalţ!

După ce se dezbracă, Andrei Andreici aşteaptă să se răcorească trupul, apoi se bagă în apă. Dar nici el nu face vreo ispravă.

— Trebuie tăiată rădăcina în partea de jos! hotărăşte în cele din urmă Liubin. Du-te după un topor, Gherasime! Daţi-mi un topor!

— Ia băgaţi de seamă să nu vă retezaţi degetele! spune boierul, când încep să se audă prin apă loviturile de topor în rădăcină. Hai Efime, şterge-o de aici! Lăsaţi că scot eu mihalţul… vad că nu vă pricepeţi…

Acum rădăcina e crestată. Oamenii o îndoaie uşor în sus şi, spre marea sa mulţumire, Andrei Andreici simte cum degetele lui se furişează sub urechile mihalţului…

— L-am prins, fraţilor! Nu vă îngrămădiţi… staţi binişor… îl trag!

La suprafaţa apei se iveşte capul mare al mihalţului şi, după el, trupul, negru, lung de vreo trei palme. Mihalţul dă tare din coadă şi se sileşte să scape din strânsoare.

— Îţi arde de joacă, frate. Te-am prins? Ehei!

Pe toate chipurile se revarsă un zâmbet dulce. O clipă, toţi privesc în tăcere la peşte.

— Straşnic mihalţ! bâiguie Efim, scărpinându-se subţioară. Ăsta cântăreşte zece funţi…

— Mda… se învoieşte boierul. Ia uitaţi-vă ce ficat barosan… Parcă stă să-i iasă din pântec… A… aoleu!

Mihalţul zvâcneşte o dată din coadă şi pescuitorii aud un plescăit înfundat. Toţi întind mâinile, dar e prea târziu – ia mihalţul de unde nu-i!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 177, 1 iulie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu eliminarea câtorva fraze, a intrat şi în ediţiile ulterioare ale aceleiaşi culegeri. A intrat în Culegerea de opere din anul vol. II: Publicăm textul din 1900.

Subiectul povestirii e inspirat din impresiile culese la

moşia Babkino, de lângă Moscova, unde Cehov şi-a petrecut trei veri de-a rândul (1885-1887). „Îmi aduc cât se poate de bine aminte cum dulgherii au instalat la Babkino o cabină de baie şi cum, în timpul lucrului în apă, au dat de un mihalţ” – scrie în amintirile sale M. P. Cehov, fratele scriitorului („Anton Pavlovici Cehov şi subiectele sale”. Moscova, 1923, pag. 33).

Un nume care vine de la cal

Pe generalul-maior în retragere Buldeev îl durea groaznic o măsea. Îşi clătea gura cu votcă, cu coniac, punea pe măseaua bolnavă nicotină din lulea, opiu, terebentină, gaz, îşi ungea obrazul cu iod şi îşi vâra în urechi vată muiată în spirt, dar leacurile acestea ori nu-l ajutau, ori îi făceau greaţă. Venise şi doctorul. Scotocise prin măsea, prescrisese chinină, însă tot fără niciun folos. La propunerea să i se scoată măseaua buclucaşă, generalul opusese un refuz categoric. Toţi cei din casă – nevasta, copiii, servitorii, până şi Petka, rândaşul de la bucătărie, îi propuneau fiecare câte un leac. Iar Ivan Evseici, vechilul, îl sfătui să încerce şi cu descântece.

— Excelenţă, spuse el, aici, în judeţul nostru, a fost acum vreo zece ani un accizar, Iakov Vasilici, care descânta de măsele număru' unu'. Numai ce întorcea capul spre fereastră, mormăia el ştie ce, scuipa, şi parcă-ţi lua durerea cu mâna! Ce mai? Avea el darul ăsta…

— Şi acum unde-i?

— De când l-a dat afară de la accize, stă la Saratov, la soacră-sa. Acum din asta trăieşte: din măsele. Cum îl apucă pe vreunul durerea de măsele, se duce glonţ la el – şi el îl uşurează. Pe localnici, adică pe ăi din Saratov, îi doftoriceşte la el acasă, iar pe ăi din alte oraşe – prin telegraf. Trimiteţi-i o telegramă, Excelenţă, cum că aşa şi pe dincolo… adică aşa, că robul lui Dumnezeu Alexi are durere de măsele şi îl roagă să-l dezlege. Banii pentru tratament îi trimiteţi cu poşta.

— Prostii! Şarlatanii!

— De ce să nu cercaţi Excelenţă? Îi place votca nevoie mare, nu trăieşte cu nevastă-sa, ci cu o nemţoaică, e cam spurcat de gură, dar face minuni, zău aşa!

— Telegrafiază-i, Alioşa! se rugă generăleasa.

— Tu nu crezi în descântece, dar eu cred, că le-am încercat. Şi, la urma urmei, chiar dacă nu crezi, de ce să nu-i trimiţi o telegramă? Doar n-o să-ţi cadă mâna.

— Bine, se învoi Buldeev. În halul în care sunt, i-aş telegrafia şi lui Scaraoschi... Of! Nu mai pot! Ei, unde stă accizarul tău? Cum să-i scriu?

Generalul se aşază la birou şi ia pana în mână.

— La Saratov îl ştiu şi câinii, spune vechilul. Scrieţi aşa, Excelenţă: Saratov, carevasăzică... domnului Iakov Vasilici... Vasilici...

— Şi mai cum?

— Vasilici... Iakov Vasilici... Cum dracu' îi mai spune?... Ei comedie! i-am uitat numele de familie!... Vasilici... Hei, Doamne!... Cum naiba îi zice? Adineauri, când veneam încoace îmi umbla prin cap. Daţi-mi voie...

Ivan Evseici ridică privirea în tavan şi începe să mişte buzele. Buldeev şi generăleasa aşteaptă, plini de nerăbdare.

— Ei, haide odată! Prea mult te gândeşti!

— Acuşi... Vasilici... Iakov Vasilici... Am uitat! Şi doar e un nume atât de obişnuit... Un mume care vine de la cal... Iaplin[50]? Nu, nu-i Iaplin. Staţi un pic... Să fie Armasarinov[51]? Nu-i nici Armasarinov. Că de la cal vine, asta-i sigur, dar cum e... naiba ştie...

— Mânzov[52]?

— Nu, să trăiţi. Staţi niţel... Iapliţân[53]... Iapletnicov[54]... Iapleo[55]...

— Te pomeneşti că-i Mânzicov[56]?

— Nu, nu-i nici Mânzicov... Calov[57]... Calchin[58]... Mânzichin[59]... Nu-i niciunul din toate astea!

— Cum să-i telegrafiez atunci? Gândeşte-te!

— Acuşi. Calinchin[60]... Iaplihin[61]... Rotaşev[62]...

— Poate Rotaşnikov[63]? întreabă generăleasa.

— Nu, să trăiţi. Lăturaşnichin[64]... Latraşchin...

— Ei, asta vine de la câine, nu de la cal! Laturov?

— Nu-i nici aşa! L-am uitat – şi pace!

— Atunci dracu’ să te ia, de ce te bagi să dai sfaturi, dacă ai uitat? se supără generalul. Ieşi afară!

Ivan Evseici iese în vârful picioarelor, iar generalul îşi duce mâna la falcă şi începe să se plimbe prin odăi.

— Au! tată-ă-ă! ţipă el. Au! mamă-ă-ă! O-of, nu mai văd cu ochii!

Vechilul iese în grădină şi, ridicând ochii spre cer, se străduieşte să-şi aducă aminte numele de familie al accizarului:

— Mînzicov… Mînzicovschi[65]… Mînzenco[66]… Nu, nu-i! Calinschi[67]… Calevici[68]… Mînzicovici[69]… Iapleanschi[70]…

Nu trecu mult şi fu chemat sus.

— Ei, ţi-ai adus aminte? îl întrebă generalul.

— Nu, să trăiţi, Excelenţă.

— Poate Caleavschi[71]… Caleadnicov[72]…? Nu?

Şi toţi cei din casă începură, care mai de care, să născocească fel de fel de nume de familie. Luară pe rând toate vârstele, sexele şi rasele de cai, pomeniră coama, copitele, hamurile… În casă, în livadă, în odaia servitorilor, la bucătărie, toţi umblau de colo până colo şi, scărpinându-se în cap, căutau numele de familie…

Vechilul era mereu chemat sus.

— Hergheliev[73]? îl întrebau boierii. Copitiu? Armasarin[74]?

— Nu, să trăiţi, răspundea Ivan Evseici şi ridicând privirea în tavan, continua să se gândească cu glas tare: Calenco[75]… Caliucenco[76]… Armasarici[77]… Iapleaev[78]…

— Tată! strigau copiii din odaia lor. Troichin! Strunichin[79]!

Conacul întreg era în fierbere; chinuit de durere şi fierbând de nerăbdare, generalul făgădui să dea cinci ruble celui care va găsi numele de familie al accizarului şi toţi începură să se ţină scai de Ivan Evseici…

— Murgov[80]! îi spunea unul. Trapaşov[81]! Caliţchin[82]! îi spunea altul.

Dar veni seara şi tot nu găsiră numele de familie. Boierii se culcară fără să fi trimis telegrama.

Generalul nu închise ochii toată noaptea; umbla de colo-colo şi gemea… Pe la orele trei dimineaţa, ieşi din casă şi bătu la geamul vechilului.

— Nu cumva e Scopitov[83]? întrebă el cu glas plângăreţ.

— Nu, nu-i Scopitov, Excelenţă, răspunse Ivan Evseici, oftând cu un aer vinovat.

— Dar poate că numele n-are nici în clin nici în mânecă cu caii, ci cu cine ştie ce alt animal.

— Ba zău că vine de la cal, Excelenţă… Asta îmi aduc bine aminte.

— Tare eşti zăbăuc, frate dragă… Pentru mine numele ăsta e acum mai scump ca orice pe lume. M-a dat gata durerea!

Dimineaţa, generalul trimise din nou după doctor.

— N-are decât s-o scoată! hotărî el. Nu mai pot să rabd…

Doctorul sosi şi extrase măseaua bolnavă. Durerea încetă de îndată şi generalul se linişti. După ce îşi îndeplini misiunea şi primi cele cuvenite pentru truda sa, doctorul se urcă în brişcă şi porni spre casă. Dincolo de poartă, pe câmp, dădu de Ivan Evseici… Vechilul stătea nemişcat pe marginea drumului şi, privindu-şi năuc picioarele, se gândea la ceva. Judecând după cutele care-i brăzdau fruntea şi după expresia ochilor, îl frământau gânduri chinuitoare…

— Şargov[84]… Şeinov[85]… mormăia el. Hamutov[86]… Caledschi[87]…

— Ivan Evseici! i se adresă doctorul. N-aş putea să cumpăr de la dumneata vreo cinci baniţe de ovăz? Mujicii noştri îmi vând ovăz, dar prea e prost…

Ivan Evseici se uită cu un aer tâmp la medic, apoi zâmbi ciudat, plesni din palme şi, fără să răspundă un cuvânt, o luă la fugă spre conac, atât de iute, de parcă l-ar fi urmărit un câine turbat.

— Mi-am adus aminte, Excelenţă! strigă el ca ieşit din minţi, dând buzna triumfător în biroul generalului. Mi-am adus aminte! … Doctorul să trăiască! Ovăzov[88], Ovăzov e numele de familie al accizarului! Ovăzov, Excelenţă! Trimiteţi-i telegrama lui Ovăzov.

— De cap să-ţi fie! răspunse generalul cu dispreţ, dându-i cu tifla. Nu mai am nevoie de numele tău de cal! Să-ţi fie de cap!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 183, 7 iulie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A fost revăzută pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Cu ocazia revizuirii povestirii pentru Culegerea de opere, Cehov a făcut modificări stilistice şi a scurtat mult textul.

Rătăciţii

O staţiune de vară învăluită în întunericul nopţii. Clopotniţa satului bate ora unu. Avocaţii Kozeavkin[89] şi Laev[90], veseli dar abia ţinându-se pe picioare de oboseală, ies din pădure şi se îndreaptă spre vile.

— Am ajuns, slavă ţie, Doamne… spune Kozeavkin oftând uşurat. În starea în care ne aflăm, e un act de eroism să faci cinci verste pe jos. Abia îmi mai târăsc picioarele! Şi ca un făcut, la haltă nu era nicio birjă…

— Petea dragă… nu mai pot! Dacă în cinci minute nu sunt în pat, să ştii că mor…

— În pa-at! Glumeşti, frăţioare! Întâi mâncăm bine, bem o sticlă de vin negru şi numai după aceea ne băgăm în pat. Verocika şi cu mine nu te lăsăm să te culci mai înainte… Bine-i să fii însurat, frate dragă! Tu nu poţi înţelege asta, tu ai inimă de piatră! Dar ai să vezi: ajung acasă obosit, chinuit… mă întâmpină o soţie iubitoare, îmi dă ceai, îmi dă de mâncare şi, drept recunoştinţă pentru munca şi pentru dragostea mea, mă priveşte cu ochişorii ei negri, atât de drăgăstos şi de dezmierdător, încât uit şi de oboseală, şi de furturile cu efracţie, şi de Curtea de Apel, şi de Curtea de Casaţie… Ah, ce bine e!

— O fi, dar eu parcă nu mai am picioare… Abia mă mai târăsc… Şi mor de sete…

— Uite că am ajuns.

Prietenii se apropie de una dintre vile şi se opresc sub fereastra din uliţă.

— E o vilă minunată, spune Kozeavkin. Ai să vezi mâine ce privelişte avem de aici! Ferestrele nu sunt luminate. Se vede că Verocika s-o fi culcat, n-a mai vrut să aştepte. S-a culcat ea, dar

cu siguranţă că se frământă că n-am venit până acum... (împinge cu bastonul fereastra, care se deschide). Ia te uită ce curajoasă e! Se culcă şi nici nu închide ca lumea geamurile (îşi scoate macferlanul şi îl aruncă odată cu servieta pe fereastră). E cald! Hai să-i cântăm o serenadă, s-o facem să râdă (cântă): „Luna pluteşte pe cerul fără nori... Şi vântul adie dulce, ‘ncetişor”... Cântă, Alioşa! Să-ţi cântăm serenada lui Schubert, Verocika (cântă): „Cântecul me-eu... spre ti-ine zboară”... (glasul se frânge şi îl îneacă tusea). Am feştelit-o, Verocika; spune Axiniei să ne deschidă portiţa! (Pauză!) Verocika! Lasă lenea, scoală-te, draga mea! (Se urcă pe o piatră şi se uită înăuntru). Veroncik, mămiţicule, îngeraşul meu dulce, nevestica mea fără pereche, scoală-te şi spune-i Axiniei să ne deschidă portiţa! Doar nu dormi! Hai, mami dragă, zău, suntem atât de obosiţi şi sleiţi de puteri, încât nu ne arde de glume. Am venit pe jos tocmai de la gară! Mă auzi sau nu? Ei, drăcia dracului! (Face o încercare de a se căţăra pe fereastră, dar cade înapoi). Poate că musafirului nostru nu-i plac astfel de glume! Văd eu, Vera, că ai rămas aceeaşi fată de pension de totdeauna; te ţii numai de glume...

— Poate că Vera Stepanovna doarme! spune Laev.

— Nu doarme! Pesemne că vrea să fac tărăboi şi să-i trezesc pe toţi vecinii! Vera, să ştii că mă supăr! Ei, drăcia dracului! Ajută-mă să mă urc, Alioşa, am să sar pe fereastră! Eşti o fetişcană, o şcolăriţă şi nimic altceva!... Hai, ajută-mă Alioşa.

Laev îl ajută, gâfâind. Kozeavkin se caţără pe fereastră şi dispare în întunericul odăii.

— Verka! aude peste câteva clipe Laev. Unde eşti? Dra-ace... Ptiu, mi-am mânjit mâna cu ceva! Ptiu!

Se aude un foşnet, o bătaie de aripi şi cotcodăcitul deznădăjduit al unei găini.

— Ei, poftim! aude Laev. De unde avem noi găini, Vera? La naiba, dar aici e un cârd întreg! Un coş cu o curcă... şi muşcă, ticăloasa!

Pe fereastră ies în zbor două găini, care o iau de-a lungul uliţei, cotcodăcind din răsputeri.

— Ei, comedie! Am nimerit în altă parte, Alioşa! spune Kozeavkin cu glas plângăreţ. Aici sunt găini... Se vede că am greşit... Duceţi-vă dracului, uite cum zboară în toate părţile, blestematele!

— Ieşi odată afară! Înţelege! Mor de sete!

— Acuşi… Să-mi găsesc numai macferlanul şi servieta…

— Aprinde un chibrit!

— Chibriturile sunt în macferlan… Cine m-a pus să mă bag aici! Toate vilele-s la fel, nici dracu’ nu le poate deosebi prin întuneric. Aoleo, m-a pişcat curca de obraz! Ticăloaso…

— Ieşi mai repede! O să se creadă că furăm găini!

— Acuşi… Nu-mi găsesc nicăieri macferlanul. Aici e plin de boarfe şi nu pot să dibui unde a căzut. Aruncă-mi tu nişte chibrituri!

— N-am!

— Halal situaţie! Ce să mă fac? Fără macferlan şi servietă nu pot pleca. Trebuie să le găsesc.

— Nu înţeleg cum e cu putinţă să nu-ţi recunoşti propria vilă, se indignează Laev. Beţivule! Dacă aş fi ştiut ce o să păţesc, n-aş fi plecat pentru nimic în lume cu tine. Acum eram acasă, dormeam liniştit… pe când aşa, stau şi mă chinuiesc… Sunt frânt de oboseală, mor de sete, mi se învârteşte capul…

— Acuşi, acuşi… las’ că nu mori…

Un cocoş mare zboară ţipând peste capul lui Laev, care oftează adânc şi, resemnat, se aşază pe o piatră. Îl ard măruntaiele de sete, ochii i se împăinjenesc, capul îi cade pe piept… Trec cinci, zece, douăzeci de minute şi Kozeavkin tot se luptă cu găinile.

— Hei, Piotr, vii sau nu?

— Acuşi. Găsisem servieta, dar am pierdut-o iar.

Laev îşi propteşte capul în pumni şi închide ochii.

Larma găinilor se face din ce în ce mai mare. Locuitoarele vilei pustii ies în zbor prin fereastră şi lui Laev i se pare că prin întuneric se învârtesc ca bufniţele deasupra capului său. Urechile îi ţiuie de cârâitul lor, şi îl cuprinde un fel de groază.

„Bestia!… gândeşte el. M-a poftit la el, mi-a făgăduit să-mi dea vin şi iaurt, şi în loc de asta mă poartă pe jos tocmai de la gară şi mă lasă să-mi cârâie găinile în cap…”

Mâniat, Laev îşi bagă bărbia în guler, îşi pune capul pe servietă şi încet, încet, se linişteşte. Oboseala îşi cere drepturile ei – şi Laev aţipeşte!

— Am găsit servieta! aude el strigătul triumfător al lui Kozeavkin. Acuşi găsesc şi macferlanul şi gata, plecăm!

Dar iată că prin somn aude lătrat de câine. La început un singur lătrat, apoi un altul, şi încă unul... Lătrăturile şi cotcodăcelile se îmbină într-un concert straniu. Cineva se apropie de Laev şi-l întreabă ceva. Avocatul simte, ca prin vis, cum mai mulţi inşi se caţără peste capul lui pe fereastră. Larmă, ţipete... O femeie cu şorţ roşu şi cu un felinar în mână, se opreşte în faţa lui şi îi spune ceva nedesluşit.

— N-ai dreptul să spui asta! aude el glasul lui Kozeavkin. Sunt avocatul Kozeavkin, licenţiat în drept. Poftim cartea mea de vizită!

— Ce să fac cu cartea dumitale de vizită! răspunde un glas răguşit de bas. Mi-ai speriat găinile, ai călcat pe ouă! Uite ce ai făcut! Azi-mâine trebuiau să iasă puii de curcă şi dumneata i-ai strivit. Ce să fac, domnule, cu cartea dumitale de vizită?

— N-ai niciun drept să mă opreşti! Ai auzit?! Nu-ţi permit!

„Mor de sete...” gândeşte Laev, silindu-se să deschidă ochii şi simţind că cineva sare peste el de pe fereastră.

— Sunt Kozeavkin! Am o vilă aici, toată lumea mă cunoaşte!

— N-am auzit de niciun Kozeavkin!

— Ce tot spui? Chemaţi-l pe primar! El mă cunoaşte!

— Las-o mai moale, că acuşi vine uriadnicul... Noi îi ştim pe toţi orăşenii veniţi să petreacă vara aici, dar pe dumneata nu te-am văzut de când sunt.

— De cinci ani vin vara la Gnilîie Vîselki[91]!

— Ei, na-ţi-o bună! Ce, aici e Vîselki? Aici e Hilovo! Gnilîie Vîselki e mai la dreapta, dincolo de fabrica de chibrituri. La vreo patru verste de aici.

— Drace! Vasăzică am luat-o pe un drum greşit!

Răstelile şi cotcodăcelile se amestecă cu lătratul câinilor şi din hărmălaia aceasta de nedescris se desprinde glasul lui Kozeavkin:

— N-aveţi dreptul! Voi plăti! O să vedeţi voi cu cine aveţi a face!

În cele din urmă, glasurile se potolesc şi Laev simte că cineva îl zgâlţâie de umăr.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 191, 15 iulie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu şi cu înlocuirea câtorva cuvinte, în culegerea

„Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A fost revăzută stilistic pentru Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Vânătorul

O amiază fierbinte şi înăbuşitoare. Pe cer niciun nouraş. Iarba arsă de soare are o înfăţişare jalnică, deznădăjduită; de acum înainte, chiar dacă plouă, nu va mai putea să înverzească... Pădurea tace, nemişcată, de parcă ar privi stăruitor în văzduh, cu vârfurile copacilor, sau ar aştepta ceva.

Pe drum, de-a lungul mladei, merge alene, legănându-se, un bărbat înalt, îngust în umeri, de vreo patruzeci de ani, cu rubaşcă roşie, pantaloni boiereşti cârpiţi şi cizme mari. În dreapta drumului înverzeşte mlada, în stânga se întinde până în zare o mare aurie de secară coaptă... Omul e roşu la faţă şi asudat. Pe capul lui frumos, bălan, poartă ştrengăreşte o şepcuţă albă cu cozoroc drept, de jocheu, dăruită pesemne într-o clipă de dărnicie de vreun boier tânăr. De umăr îi atârnă o geantă de vânătoare, în care zace, aruncat mototol, un cocoşel de munte. Vânătorul ţine în mână o puşcă de vânătoare cu două ţevi, cu cocoaşele ridicate, şi nu-şi ia ochii de la câinele lui bătrân şi costeliv, care aleargă înainte, mirosind întruna tufele. În jur, linişte; niciun foşnet... Toate vietăţile s-au ascuns de arşiţă.

— Egor Vlasîci! aude deodată vânătorul un glas sfios.

Tresare şi, aruncând o privire îndărăt, se încruntă. Lângă el, răsărită parcă din pământ, stă o femeie de vreo treizeci de ani, galbenă la faţă, cu secera în mână. Femeia încearcă să-i prindă privirea şi zâmbeşte sfios.

— A, tu eşti Pelagheia! spune vânătorul, oprindu-se şi lăsând încet în jos cocoaşele. Hm!... Cum de ai nimerit pe-aici?

— Păi, aici seceră nişte femei din satul nostru, aşa că sunt şi eu cu ele... Îs muncitoare cu ziua, Egor Vlasîci.

— Aşa-a… mormăie înfundat Egor Vlasîci şi porneşte încet înainte.

Pelagheia se ia după el. Fac astfel în tăcere vreo douăzeci de paşi.

— De mult nu te-am văzut, Egor Vlasîci… spune Pelagheia, privind cu drag umerii şi spatele vânătorului care se mişcă în ritmul mersului. De când te-ai abătut pe acasă în Săptămâna Mare, să bei apă, n-am mai dat ochii cu dumneata… Şi atunci, cât ai stat şi în ce hal erai? Beat!… M-ai certat, m-ai bătut şi ai plecat… După aceea te-am tot aşteptat, te-am aşteptat mereu… mi s-au uscat ochii aşteptându-te… Of, Egor Vlasîci, Egor Vlasîci! Măcar o singură dată să fi venit.

— Ce să fac eu la tine?

— Ei da, fireşte, de făcut n-ai ce face, dar aşa… oricum, de n-ar fi decât gospodăria… Să mai vezi şi dumneata cum e şi ce e… Doar dumneata eşti stăpânul… Ia te uită, ai împuşcat un cocoş de munte! Egor Vlasîci, ce-ar fi să stai jos, să te odihneşti?…

Spunând toate acestea, Pelagheia râde, ca o prostuţă, şi-l soarbe din ochi pe Egor… Faţa ei străluceşte de fericire…

— Să stau jos? Bine… spune vânătorul nepăsător şi alege un locşor între doi brazi tineri. Da’ ce stai în picioare? Şezi şi tu!

Pelagheia se aşază mai la o parte, în plin soare şi, ruşinându-se de bucuria ei, îşi acoperă cu palma gura plină de zâmbet. Câteva clipe se scurg în tăcere.

— Să fi venit măcar o dată, spune iarăşi în şoaptă Pelagheia.

— La ce? oftează Egor, scoţându-şi şepcuţa din cap şi ştergându-şi cu mâneca fruntea stacojie.

— N-are niciun rost. Să vin pe un ceas, două, ar fi doar fâţâială de pomană, mai mult te-aş stârni, că de rămas cu totul în sat – nu mă rabdă inima… Ştii doar şi tu că-s om răsfăţat… Mie îmi trebuie un pat bun, un ceai bun, vorbe alese… vreau să mi se dea toată atenţia, iar la tine în sat e sărăcie, fumăraie… N-aş putea să stau nici o zi. Dacă, hai să zicem aşa, s-ar da poruncă de la stăpânire cum că trebuie neapărat să stau la tine, aş da foc casei, sau mi-aş face seama. De mic copil am în mine acest răsfăţ; n-ai ce-i face.

— Şi acum unde stai?

— La boierul Dmitri Ivanîci; sunt vânător. Slujba mea e să îngrijesc de vânat pentru masă, dar mă ţine mai mult aşa… de haz.

— Asta nu-i treabă de om aşezat, Egor Vlasîci… Vânătoarea e o joacă, iar dumneata pari a o socoti meserie… îndeletnicire adevărată…

— Tu nu poţi înţelege, proasto, spune Egor, privind visător cerul. De când eşti, n-ai priceput şi nici n-ai să pricepi vreodată ce fel de om îs eu… După capul tău, eu sunt un smintit, un rătăcit, iar pentru cei care se pricep, sunt cel mai de frunte ţintaş din tot judeţul. Boierii preţuiesc lucrul ăsta, şi despre mine s-a scris chiar la revistă. Nimeni nu se poate asemui cu mine în ale vânătorii… Iar dacă nu-mi place treaba noastră ţărănească, asta nu-i din răsfăţ, nu-i din fudulie. De când eram copil, vezi tu, n-am cunoscut altă îndeletnicire decât puşca şi câinii. Dacă mi se lua puşca, mă apucam de undiţă, de mi se lua undiţa, prindeam peştele cu mâna. Ei, mai făceam şi pe geambaşul, băteam iarmaroacele când aveam bani, şi apoi ştii şi tu că mujicul care s-a făcut vânător sau geambaş nu se mai întoarce la plug. Odată ce s-a cuibărit în sufletul omului dorul de libertate, nu-l mai scoţi de acolo, orice ai face. Tot aşa e şi cu boierii: care dintre ei se face aftor sau altfel de artist, aceluia i-e sortit să nu mai fie nici funcţionar, nici moşier. Tu eşti muiere, nu pricepi, dar lucrurile astea trebuie înţelese.

— Pricep, Egor Vlasîci.

— Ba se vede că nu pricepi, că te văd gata-gata să plângi…

— Nu… nu plâng… spune Pelagheia, întorcând capul în altă parte. Mare păcat, Egor Vlasîci! Măcar o zi să fi trăit împreună, sărmana de mine. Îs doisprezece ani de când ne-am luat şi… între noi n-a fost niciodată dragoste!… Nu… nu plâng…

— Dragoste… mormăie Egor, scărpinându-se pe mână. Păi ce dragoste să fie? E numai o formă că suntem bărbat şi nevastă, că încolo… Pentru tine eu îs un om sucit, iar tu eşti pentru mine o biată muiere care nu pricepe nimic. Nu ne potrivim! Eu îs liber, răsfăţat, chefliu, iar tu eşti o lucrătoare, o opincară, trăieşti în murdărie, eşti mereu cu spinarea încovoiată. Eu mă socot în fruntea tuturor din partea vânătorii, iar tu mă priveşti cu milă… Unde-i potriveala?

— Dar suntem cununaţi, Egor Vlasîci! începe să plângă Pelagheia.

— Nu suntem cununaţi de bunăvoie… Ai uitat? Mulţumeşte contelui Serghei Pavlîci… şi ţie. De ciudă că trag mai bine ca el, contele m-a îmbătat o lună întreagă, iar pe un om beat îl faci să-

şi schimbe până şi legea, darmite să se cunune. Şi drept răzbunare m-a cununat cu tine în timp ce eram beat… Un vânător cu o văcăriţă! Ai ştiut că eram beat; de ce m-ai luat? Doar nu erai iobagă, puteai să te împotriveşti! Se înţelege, pentru o văcăriţă e mare noroc să o ia un vânător, dar trebuia să ai şi puţină minte. Acum, poftim: chinuieşte-te şi plângi. Contele şi-a făcut mendrele, iar tu – boceşte… loveşte-te cu capul de pereţi…

Se aşterne tăcerea. Trei raţe sălbatice trec în zbor deasupra mladei. Egor se uită la ele şi le urmăreşte cu privirea până când, prefăcute în trei puncte ce abia se mai zăresc, raţele se lasă, hăt departe, dincolo de pădure.

— Şi din ce trăieşti? întreabă el, mutându-şi privirea de la raţe la Pelagheia.

— Vara mă tocmesc la muncile câmpului şi iarna iau un copilaş de la leagăn şi-l hrănesc cu biberonul. Capăt o rublă şi jumătate pe lună.

— Aşa…

Şi din nou tăcere. De pe o tarla secerată se aude un cântec încet, care se frânge chiar de la început. E prea cald ca să cânţi…

— Lumea zice că i-ai făcut Akulinei casă nouă, spune Pelagheia.

Egor tace.

— Îţi place, vasăzică…

— Aşa ţi-e norocul, de! Asta ţi-i soarta! spune vânătorul, întinzându-se. Rabdă, amărâto. Şi acum rămâi cu bine, prea m-am luat cu vorba… Diseară trebuie să fiu la Boltovo…

Egor se ridică, se întinde iar şi îşi aruncă puşca peste umăr. Pelagheia se scoală şi ea.

— Şi când mai dai prin sat? întreabă dânsa cu glas stins.

— La ce? Treaz n-am să vin niciodată, iar când îs beat, ce folos ai să mă vezi? Când îs beat mă mânii uşor… Rămâi cu bine!

— Mergi sănătos, Egor Vlasîci…

Egor îşi pune şapca pe ceafă şi, după ce cheamă câinele, îşi vede de drum. Pelagheia rămâne locului şi se uită după el… Se uită la spatele lui, la ceafa lui de voinic, la mersul lui nepăsător, şi ochii îi sunt plini de jale şi de dor… Privirea ei îmbrăţişează făptura înaltă, osoasă a bărbatului ei şi o mângâie, o

dezmiardă… Simţindu-i parcă privirea, Egor se opreşte şi se uită înapoi… Tace, dar după chip, după umerii ridicaţi, Pelagheia înţelege că vrea să-i spună ceva. Se apropie sfios de el şi-l priveşte cu ochi rugători.

— Na, ţine! spune el, întorcând capul în altă parte.

Îi întinde o hârtie de o rublă, mototolită, şi se îndepărtează repede.

— Mergi cu bine, Egor Vlasîci! spune ea primind în neştire rubla.

Vânătorul păşeşte pe cărarea ce se aşterne până departe, drept, ca o curea întinsă… Albă ca varul, nemişcată ca o statuie, Pelagheia rămâne ţintuită locului şi îi soarbe cu privirea fiecare pas. Dar culoarea roşie a rubăştii lui începe să se amestece cu culoarea închisă a pantalonilor, paşii nu i se mai văd şi nu se mai poate deosebi nici câinele de cizme. Se vede numai şepcuţa, dar… deodată Egor face la dreapta, în mladă, şi şepcuţa se pierde şi ea în verdeaţă.

— Mergi cu bine, Egor Vlasîci! şopteşte Pelagheia şi se ridică în vârful picioarelor, pentru a mai prinde măcar o dată cu privirea şepcuţa albă.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 194, 18 iulie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg 1886. Cu eliminarea unei fraze, a intrat în ediţiile ulterioare ale culegerii. A intrat în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

„Vânătorul” a atras atenţia lui D. V. Grigorovici care, impresionat de talentul tânărului autor, îi scria prin martie 1886: «Acum aproape un an am citit din întâmplare în „Petersburgskaia gazeta” povestirea dumitale; nu-mi aduc acum aminte de titlul ei, ştiu însă că m-au izbit trăsături de deosebită originalitate şi, mai ales, o remarcabilă exactitate, o perfectă veridicitate în redarea personajelor, cât şi în descrierea naturii.» În scrisoarea de răspuns, adresată lui D. Grigorovici, la 28 martie 1886, în care Cehov îşi exprima părerea de rău de a nu fi privit cu destulă seriozitate – după cum i se părea – activitatea sa literară înainte de a fi primit

susmenţionata scrisoare a bătrânului scriitor, care se bucura de o mare autoritate – Anton Pavlovici scria: «Nu-mi aduc aminte de nici o singură povestire la care aş fi lucrat mai mult de 24 de ore, iar povestirea „Vânătorul”, care v-a plăcut, am scris-o într-o cabină de baie.»

A. Gruzinski îşi aminteşte de ceea ce i-a spus Cehov cu privire la „Vânătorul”: «Când, la „Petersburgskaia gazeta”, a apărut povestirea mea „Vânătorul”, se zvoneşte că Grigorovici s-a dus la Suvorin şi s-a apucat să-i spună: „Alexei Sergheici, pofteşte-l pe Cehov! Citeşte povestirea sa „Vânătorul”! Ar fi un mare păcat să nu-l pofteşti!” Suvorin i-a scris lui Kurepin (redactorul revistei „Budilnik”). Kurepin m-a poftit la el şi mi-a declarat cu multă solemnitate că sunt chemat la „Novoe vremea”[92]»... („Russkaia pravda”, 1904, Nr. 99).

Răufăcătorul

În faţa judecătorului de instrucţie stă un mujic mic de stat, numai pielea şi osul, în rubaşcă de pânză groasă şi nădragi peticiţi. Obrazul lui năpădit de peri şi ciuruit de vărsat, ochii ce abia i se văd de sub sprâncenele stufoase, pleoştite, exprimă un soi de asprime posacă. Pe cap, în loc de şapcă are o claie încâlcită de păr de mult certată cu pieptenul şi care îi dă o înfăţişare şi mai ursuză. E desculţ.

— Denis Grigoriev! începe judecătorul de instrucţie. Vino mai aproape şi răspunde la întrebările mele. În ziua de şapte iulie anul curent, paznicul de cale ferată Ivan Semionov Akinfov, trecând dimineaţa pe linie, în dreptul verstei 114, te-a găsit deşurubând o piuliţă din cele cu care sunt fixate şinele de traverse. Uite piuliţa!... Cu ea te-au şi arestat. Aşa a fost?

— Ce să hie?

— Aşa s-au întâmplat lucrurile, cum le declară Akinfov?

— Păi da.

— Bine, dar pentru ce deşurubai piuliţa?

— Ce să hie?

— Ia mai lasă pe „ce să hie” şi răspunde la întrebare: pentru ce deşurubai piuliţa?

— Păi de, dacă n-aveam nevoie de ea, n-o deşurubam, spune cu glas răguşit Denis, uitându-se chiorâş în tavan.

— Şi ce nevoie ai avut de piuliţă?

— De piuliţă? Păi noi le punem greutate la undiţă...

— Care „noi”?

— Noi, poporul... Adicătelea mujicii din Klimovka.

— Ascultă, omule, mie să nu-mi faci pe prostul. Vorbeşte omeneşte. Ce-i povestea asta cu greutatea? N-are rost să îndrugi minciuni!

— N-am minţit de când m-a făcut mama şi o să mă apuc să mint aşa, nitam-nisam? mormăie Denis, clipind din ochi. Păi spuneţi şi dumneavoastră, Înălţimea Voastră, se poate fără greutate? Dacă agăţi un peştişor viu sau un vierme de cârligul undiţei, cum vreţi să se ducă la fund fără greutate? Auzi că mint... zâmbeşte batjocoritor Denis. Doar n-are peştişorul ăla pe dracu' în el, să prindă peştele mare, dacă rămâne la faţa apei! Bibanul, ştiuca şi mihalţul vânează peştişorii care stau la fund. Dacă momeala pluteşte deasupra, apoi cine s-o apuce? Doar vreun avat, şi ăla prea arar... La noi în râu nu-s avaţi... Că lor le place în ape mai întinse.

— Şi de ce îmi vorbeşti acum de avaţi?

— Păi dumneavoastră m-aţi întrebat! La noi şi boierii tot aşa pescuiesc. Nici măcar un ţânc nu s-ar apuca să pescuiască fără greutate. Fireşte, unul care nu se pricepe o să se ducă la pescuit şi fără greutate. Că nărodul, ce ştie el?

— Prin urmare, spui că ai deşurubat piuliţa pentru a face din ea o greutate?

— Apăi cum! Doar nu ca să joc arşice cu ea!

— Dar pentru greutate puteai să iei o bucată de plumb, un glonte... un cui oarecare...

— Plumb nu găseşti pe drum; trebuie să-l cumperi, iar un cui nu-i bun pentru treaba asta. Nici că se poate ceva mai potrivit decât o piuliţă... E grea şi are gaură.

— Iar faci pe prostul! Parcă te-ai fi născut ieri, sau ai fi căzut din cer. Nu înţelegi ce urmări poate să aibă această deşurubare, nătărăule? Dacă paznicul nu ar fi fost cu ochii în patru, ar fi putut deraia un tren, ar fi murit oameni! Şi numai tu i-ai fi omorât!

— Ferească sfântul, Înălţimea Voastră! De ce să-i omor? Doar nu suntem niscaiva păgâni, sau niscaiva răufăcători? Slavă Domnului, am trăit o viaţă de om şi nu numai că n-am omorât pe nimeni, dar nici nu m-am gândit vreodată la aşa ceva... Izbăveşte-mă şi miluieşte-mă, Maică Precistă... Se poate una ca asta!

— Şi de ce crezi că se produc accidentele de cale ferată? Se deşurubează două-trei piuliţe – şi gata accidentul.

Denis zâmbeşte ironic şi se uită neîncrezător la judecătorul de instrucţie.

— Oare!? De câţi ani deşurubează tot satul piuliţe, şi ferit-a sfântul să se fi întâmplat ceva, iar dumneavoastră vorbiţi de accident... şi cum că aş fi omorât oameni... Dac-aş fi scos o şină, sau, să zicem, aş fi pus o bârnă de-a curmezişul liniei, ei, atunci poate că s-ar fi răsturnat trenul, dar aşa... Ptiu! O piuliţă!

— Dar înţelege, omule, că piuliţele prind şinele de traverse!

— Asta o ştim noi... Doar nu le deşurubăm pe toate... mai şi lăsăm din ele... O facem şi noi cu socoteală... pricepem şi noi câte ceva.

Denis cască şi îşi face semnul crucii peste gură.

— Anul trecut un tren a deraiat chiar prin locurile acestea, spune judecătorul de instrucţie. Acum înţeleg de ce... a fost...

— Ce să hie?

— Spun că acum înţeleg de ce a deraiat trenul anul trecut... Da, înţeleg!

— Păi de aia sunteţi dumneavoastră cu carte, ca să le înţelegeţi pe toate, binefăcătorilor... A ştiut Dumnezeu cui să dea minte... Aşa că dumneavoastră aţi şi judecat cum şi ce, nu ca paznicul care de! e tot mujic, n-are minte, te înhaţă de guler şi te târâie după el... Întâi să judece cum e cazul, apoi să te înhaţe! Ce să zic, dacă-i mujic, are şi minte de mujic... Mai însemnaţi acolo în hârtii, vă rog, Înălţimea Voastră, că mi-a tras şi doi pumni în gură şi unul în piept.

— Când s-a făcut percheziţie la tine, s-a găsit încă o piuliţă... Din ce loc ai deşurubat-o pe aceea, şi când?

— Vorbiţi de piuliţa care era sub lădiţa roşie?

— Nu ştiu unde o ţineai, dar ştiu că s-a mai găsit. Când ai deşurubat-o?

— N-am deşurubat-o eu, mi-a dat-o Ignaşka, băiatul lui Semion strâmbul. Vorbesc de aia de sub lădiţă, că pe a din curte, din sanie, am deşurubat-o cu Mitrofan.

— Care Mitrofan?

— Mitrofan Petrov... N-aţi auzit de el? E de la noi din sat. Face năvoade şi le vinde boierilor. Lui îi trebuie multe piuliţe din alea. Vreo zece bucăţi de fiecare năvod...

— Ascultă... Articolul 1081 din Codul Penal spune că, pentru orice deteriorare a liniei ferate făptuită cu premeditare şi care poate să primejduiască circulaţia trenurilor pe acea linie,

vinovatul care a ştiut că drept urmare a faptei sale trebuie să se producă un accident... înţelegi? Tu ai ştiut! Fiindcă nu se putea să nu ştii la ce duce această deşurubare... vinovatul este condamnat la muncă silnică.

— Fireşte, dumneavoastră ştiţi mai bine... Noi suntem oameni neştiutori... Ce pricepem noi?

— Pricepi totul! Atât că minţi şi te prefaci că nu pricepi nimic.

— De ce să mint? Întrebaţi în sat, dacă nu mă credeţi... Numai obleţul se prinde fără greutate la undiţă; tot ce-i mai mic ca porcuşorul, nu se lasă ademenit dacă n-ai greutate la undiţă.

— Şi de avat nu mai spui nimic? zâmbeşte în batjocură judecătorul de instrucţie.

— Avat nu se prea află pe la noi... Dacă laşi undiţa drept deasupra apei, cu o muscă pe cârlig, poţi prinde un clean, dar asta rar de tot.

— Acum lasă vorba...

Se aşterne tăcerea. Denis se mută mereu de pe un picior pe altul, se uită la masa cu postav verde şi clipeşte întruna din ochi, ca şi cum în faţa lui n-ar fi postav, ci ar străluci soarele. Judecătorul de instrucţie scrie repede.

— Pot să plec? întrebă Denis după un timp de tăcere.

— Nu. Sunt dator să te pun sub pază şi să te trimit la închisoare.

Denis încetează de a clipi din ochi şi, ridicându-şi sprâncenele stufoase, priveşte întrebător la magistrat.

— Adicătelea cum, la închisoare? N-am vreme, Înălţimea Voastră, că trebuie să mă duc la târg; am de luat de la Egor trei ruble pentru grăsime...

— Taci din gură, nu mă încurca.

— La închisoare... Dacă aş avea pentru ce, aş merge, dar aşa... din senin... Pentru ce? Nici n-am furat, nici nu m-am bătut cu nimeni... Iar dacă aveţi vreo bănuială pentru rămăşiţa aia de dare, apăi să nu credeţi ce spune primaru'... Întrebaţi-l pe domnul membru permanent al zemstvei... Că primarul, ca să vorbim drept, nu ştie de frica sfintei cruci.

— Ţi-am mai spus să taci!

— Păi, eu tac... ce să fac, bolboroseşte Denis. Da' vezi că primarul a încurcat socotelile... pot să jur, pe sfânta cruce... Suntem trei fraţi: Kuzma Grigoriev, adicătelea, Egor Grigoriev şi eu, Denis Grigoriev...

— Nu pot să scriu din pricina ta!... Hei, Semion! strigă judecătorul de instrucţie. Luaţi-l!

— Suntem trei fraţi, mormăie Denis, în timp ce doi soldaţi zdraveni îl înşfacă şi îl scot din cameră. Un frate nu-i vinovat de ce face ăilalţi... Dacă Kuzma nu plăteşte, înseamnă să răspundă Denis... halal judecată! A murit răposatul moşier, generalul, fie-i ţărâna uşoară, că altfel vă arăta el vouă, judecătorilor... Trebuie judecat cu pricepere, nu aşa, pe degeaba... Poate să pună să te bată şi cu nuiele, da' să ştii că ai pentru ce, că-i pe bună dreptate...

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta", Nr. 200, 24 iulie, la rubrica „Efemeride", cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite", Sankt Petersburg, 1886. Cu neînsemnate modificări, a intrat în ediţiile ulterioare ale aceleiaşi culegeri. A fost inclusă, cu înlocuirea câtorva cuvinte, în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

Conform amintirilor lui V. Ghiliarovski, povestirea e întemeiată pe un caz real, anume procesul ţăranului Nikita Hromoi din satul Kraskovo, gubernia Riazan. („Culegere jubiliară Cehov", Moscova, 1910, pag. 369-370).

Povestirea a fost trecută de L. Tolstoi în „categoria întâi" a operelor lui Cehov (vezi lista povestirilor lui A. Cehov, notate de L. Tolstoi, din cartea: D. Makoviţki „Notiţe din Iasnaia Poliana". Ediţia 2-a, Moscova, 1923).

Filozoful

O amiază dogoritoare. În văzduh, niciun foşnet, nicio mişcare... Întreaga fire pare o moşie fără hotar, uitată de Dumnezeu şi de oameni. Sub frunzişul ofilit al teiului bătrân din faţa locuinţei sale, Iaşkin, directorul închisorii, stă la o măsuţă cu trei picioare, împreună cu Pimfov, inspectorul şcolii judeţene, venit la el în vizită. Amândoi şi-au lepădat haina şi şi-au descheiat jiletca; sunt asudaţi, cu obrajii stacojii şi parcă fără viaţă; ai zice că arşiţa i-a stors de orice vlagă. Pimfov mai ales e moleşit de tot, pare sfârşit; ochii îi sunt tulburi, buza de jos îi atârnă bleagă. În schimb privirea şi fruntea lui Iaşkin trădează o oarecare activitate; pesemne că se gândeşte la ceva... Prietenii se uită unul la celălalt, tac şi îşi exprimă chinurile gâfâind şi omorând cu palma muştele. Pe masă se află o carafă cu votcă, o bucată de carne fiartă, numai zgârciuri, şi o cutie de sardele plină cu sare cenuşie. Primul, al doilea şi al treilea păhărel au şi fost date pe gât...

— Da! izbucneşte deodată Iaşkin, atât de brusc, încât câinele, care moţăia lângă masă, se sperie şi fuge mai la o parte, cu coada între picioare. Da! Orice ai spune, Filipp Maximîci, în limba rusă sunt multe semne de punctuaţie de prisos!

— Cum adică? De ce? întreabă modest Pimfov, pescuind din păhăruţ o aripioară de muscă. Semne sunt multe, e drept, dar fiecare îşi are rostul şi locul lui.

— Ba să mă ierţi! Toate semnele astea n-au niciun chichirez. Le-au scornit doar aşa... ca să se afle-n treabă... Îţi pune unul o duzină de virgule într-un rând şi se crede tare deştept. Substitutul de procuror Merinov, bunăoară, îţi trânteşte virgula după fiecare cuvânt. Ca ce? Stimate domn – virgulă, vizitând

închisoarea în ziua cutare – virgulă, am observat – virgulă, că arestaţii – virgulă… ptiu! Îţi joacă înaintea ochilor! Şi în cărţi e la fel… Punct şi virgulă, două puncte, fel de fel de ghilimele. Ţi-e şi silă să citeşti. Ba se mai întâmplă să dai şi peste câte un deştept căruia nu-i ajunge un singur punct şi care-ţi înşiră un rând întreg de puncte… Pentru ce, mă rog?

— Aşa cere ştiinţa… oftează Pimfov.

— Ştiinţa!… Asta-i întunecarea minţii, nu ştiinţă… Aţi născocit-o ca să faceţi pe grozavii… să aruncaţi praf în ochi… Uite, de pildă, în nicio limbă străină nu există litera „iati”[93], iar în Rusia există… Ce rost are litera asta, te întreb? Nu-i totuna dacă scriu „hleb” cu „iati” sau cu „e”?

— Cum poţi spune aşa ceva, Ilia Maximîci? exclamă indignat Pimfov. Cum o să scrii „hleb” cu „e”? Zău, nici nu-mi vine să te mai ascult!

Pimfov îşi goleşte păhăruţul şi, clipind supărat, întoarce capul în altă parte.

— Multe bătăi am mai mâncat pentru blestematul ăsta de „iati”! continuă Iaşkin. Îmi aduc aminte cum m-a scos o dată profesorul la tablă şi mi-a dictat: „Lekar uehal”[94]. Am scris „lekar” cu „e”. Mi-a tras o bătaie. După o săptămână, m-a scos iar la tablă şi m-a pus să scriu aceleaşi cuvinte. De data asta, am scris cu „iati”. Dar mi-a tras altă bătaie. «Pentru ce, Ivan Fomici? Nu mi-aţi spus chiar dumneavoastră că aici se scrie cu „iati”?» «Da, dar atunci greşeam – mi-a răspuns el – ieri am citit articolul unui academician despre folosirea lui „iati” în cuvântul „lekar” şi mă declar de acord cu academia de ştiinţe. Iar pe tine te bat din datorie faţă de jurământul pe care l-am depus…» Şi dă-i şi dă-i. Vlasiutka al meu e mereu cu urechea umflată din pricina aceluiaşi „iati”… Dacă aş fi ministru, aş interzice ăstora de-alde voi să zăpăcească lumea cu litera „iati”.

— Rămâi sănătos, oftează Pimfov, clipind din ochi şi punându-şi haina. Nu pot să te mai ascult vorbind astfel despre ştiinţă…

— Ei, poftim! Uite că s-a supărat! spune Iaşkin, apucându-l pe Pimfov de mânecă. Am vorbit şi eu aşa… ca să spun ceva… Hai, stai jos să mai bem un păhărel!

Pimfov îşi reia locul cu un aer demn, goleşte păhărelul şi întoarce capul în altă parte. Şi iarăşi se aşterne tăcerea. Feona, bucătăreasa, trece pe lângă ei cu un ciubăr de lături. Se aude plescăitul lăturilor şi scheunatul câinelui, pe care l-a stropit.

Mutra fără vlagă a lui Pimfov se pleoştеşte şi mai mult; te aştepţi ca dintr-o clipă în alta capul să i se topească de căldură şi să înceapă să-i curgă pe jiletcă. Pe fruntea lui Iaşkin se îngrămădesc creţuri. Priveşte cu multă luare aminte la carnea plină de zgârciuri şi cugetă... Un invalid de război se apropie de masă, se uită posomorât cu coada ochiului la carafa de votcă şi, văzând-o goală, mai aduce una... Prietenii beau.

— Da! izbucneşte iarăşi pe neaşteptate Iaşkin.

Pimfov tresare şi se uită la el speriat: ce erezii o să mai îndruge?

— Da! repetă Iaşkin, privind îngândurat la carafă. După părerea mea, sunt şi multe ştiinţe de prisos!

— Cum adică? întreabă Pimfov cu glasul sugrumat. Care sunt ştiinţele pe care dumneata le socoţi de prisos?

— O grămadă!... Cu cât mai multe ştiinţe învaţă omul, cu atât îşi închipuie că e mai mare lucru de capul lui. Se face mai fudul... Eu unul aş spânzura toate... ştiinţele astea... Ei poftim... uite că s-a supărat! Dar iute îţi mai sare ţandăra! Zău, nu poate omul spune o vorbă! Stai jos să mai bem un păhărel!

Făcându-şi îmbufnată loc cu coatele ei grăsane, Feona pune în faţa prietenilor o strachină cu ciorbă. Se aud sorbituri şi clefăieli zgomotoase. Trei câini şi o pisică răsar ca din pământ, se aşază în faţa mesei şi se uită cu jind la gurile care molfăie de zor. După ciorbă, Feona aduce păsat de hrişcă cu lapte, pe care îl trânteşte pe masă cu atâta mânie, încât lingurile şi cojile de pâine sar cât colo. Înainte de a înfuleca păsatul, prietenii golesc în tăcere câte un păhărel.

— De altfel totul pe lumea asta e de prisos! spune deodată Iaşkin.

Pimfov scapă lingura pe genunchi şi se uită speriat la Iaişkim; ar vrea să protesteze, dar limba i s-a îngreuiat de băutură şi gura îi e plină de păsat... În loc de obişnuitul lui „cum adică?” nu scoate decât un fel de mârâit.

— Totul e de prisos... continuă Iaşkin. Şi ştiinţele, şi oamenii... şi închisorile, şi muştele... şi păsatul de hrişcă... Şi dumneata eşti de prisos... Cu toate că eşti un om de treabă şi crezi în Dumnezeu, eşti şi dumneata de prisos...

— La revedere, Ilia Maximîci! bolboroseşte Pimfov, silindu-se să-şi îmbrace haina şi neizbutind cu niciun chip să nimerească mânecile.

— Uite acum, bunăoară: ne-am îmbătat, ne-am ghiftuit, şi pentru ce? Numai aşa… Toate astea-s de prisos… Mâncăm, şi nu ştim singuri pentru ce… Ei, poftim… uite că s-a supărat! Spun şi eu aşa… ca să vorbim ceva. Unde vrei să te duci? Stai, frate, mai discutăm… mai bem câte un păhărel!

Din nou se aşterne tăcerea, întreruptă din când în când de zăngănitul păhărelelor şi de sughiţuri de beţiv… Soarele începe să coboare către asfinţit şi umbra teiului creşte din ce în ce. Feona vine iar, gâfâind zgomotos şi, cu mişcări înciudate, aşterne lângă masă o cergă. Prietenii golesc în tăcere ultimul păhărel, se întind pe lăicer şi, întorcându-şi spatele unul altuia, aţipesc…

„Slavă Domnului, se gândeşte Pimfov, astăzi n-a apucat să ajungă până la geneză şi până la ierarhie; că ţi se face părul măciucă şi-ţi vine să-ţi iei lumea în cap…”

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 32, 10 august. Semnată: A. Cehonte. A intrat în culegerea „Povestiri felurite” şi în ediţiile ulterioare ale culegerii. A fost revăzută stilistic pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Tată de familie

De obicei, toate acestea se petrec după o pierdere serioasă la cărţi, sau după o beţie, când stomacul bolnav începe să se revolte. Stepan Stepanîci Jilin se trezeşte din somn mahmur şi din cale afară de posomorât. E ciufulit, plouat şi acru; faţa lui pământie exprimă nemulţumire: nu ştii dacă e supărat sau dacă îi e silă de ceva. Se îmbracă încet, îşi bea pe îndelete apa de Vichy şi începe să se plimbe prin toate încăperile.

— Aş vrea să ştiu ce vită încălţată a umblat pe aici şi n-a închis uşile? bombăne el supărat, înfăşurându-se mai strâns în halat şi pufnind tare, cu scârbă. Să se ia de jos hârtia asta! De ce zace aici? Ţinem douăzeci de servitori şi în casă parcă-i la birt. Cine a sunat? Cine dracu' o mai fi?

— E baba Anfisa, care l-a moşit pe Fedea al nostru, îi răspunde nevasta.

— Nu se mai isprăveşte odată cu pomanagiii ăştia!...

— Dumnezeu să te mai înţeleagă, Stepan Stepanîci! Chiar tu ai poftit-o şi acum faci gură!

— Nu fac gură, vorbesc şi eu. Ai face mai bine, draga mea, să te apuci de treabă, în loc să stai aşa, cu mâinile în sân şi să-mi tot cauţi pricină. Pe onoarea mea dacă le înţeleg pe femeile astea! Nu le în-ţe-leg! Cum pot să stea zile întregi fără să facă nimic? Bărbatul munceşte, trage la jug ca un bou, ca o v-vită, şi nevasta, tovarăşa de viaţă, stă ca o cucoană mare, nu face nimic şi aşteaptă doar prilejul să se certe cu bărbatul, ca să-şi mai alunge urâtul. E timpul să te laşi, draga mea, de obiceiurile astea de elevă de pension. Nu mai eşti domnişoară, ci mamă, soţie! Întorci capul? Aha! Nu-ţi place să auzi tristul adevăr?

— Constat că nu spui adevăruri triste decât când te doare ficatul.

— Sigur! Dă-i drumul cu scenele, dă-i drumu'!

— Ia spune! Ai tras ieri un chef în vreun restaurant din împrejurimile oraşului? Sau ai jucat cărţi pe la cineva?

— Şi chiar de ar fi aşa? Mă priveşte! Nu dau socoteală nimănui! Banii pe care-i pierd sunt ai mei! Ceea ce cheltuiesc eu şi ceea ce se cheltuieşte în casa asta îmi aparţine mie! Mă auziţi? Mie!

Şi aşa mai departe, pe acelaşi ton. Niciodată însă Stepan Stepanîci nu se arată mai înţelept, mai virtuos, mai sever şi mai drept ca în timpul prânzului, când toţi cei din casă sunt adunaţi în jurul lui. Povestea începe de obicei cu supa. După ce a sorbit prima lingură, Jilin se încruntă şi încetează de a mai mânca.

— Nemaipomenit… mormăie el. După câte văd, voi fi nevoit să mănânc la birt.

— Ce-i? se nelinişteşte nevasta. Nu-i bună supa?

— Trebuie să ai un gust porcesc ca să mănânci lăturile astea! Curat potroacă, şi miroase şi a cârpă murdară… În loc de ceapă, parcă aţi băgat în ea ploşniţe… E pur şi simplu revoltător, Anfisa Ivanovna! se adresează el băbuţei, care e poftită la masă. Spune şi dumneata: În fiecare zi, dau o groază de bani pentru coşniţă… mă lipsesc de atâtea şi, când colo; iată ce mi se dă să mănânc! Se vede că dumnealor vor să-mi las serviciul şi să mă duc chiar eu la bucătărie să gătesc.

— Dar supa-i bună astăzi… bâiguie sfios guvernanta.

— Da? Găseşti? se răsteşte Jilin, privind-o mânios. De altfel, fiecare cu gusturile lui. În general, trebuie să mărturisesc că nu ne potrivim deloc la gusturi, Varvara Vasilievna. Dumitale, bunăoară, îţi place purtarea acestui băieţaş (cu un gest teatral Jilin îl arată pe fiul său, Fedea), eşti încântată de el, pe când eu… eu sunt revoltat. Da!

Fedea, un băiat de şapte ani, palid, bolnăvicios, se opreşte din mâncat şi lasă ochii în jos. Chipul lui se face şi mai palid.

— Da, dumneata eşti încântată, iar eu revoltat… Nu ştiu care dintre noi are dreptate, dar îndrăznesc să cred că, în calitate de tată, îmi cunosc mai bine fiul decât dumneata. Uită-te la el cum stă pe scaun! Oare aşa stă un copil bine-crescut? Aşază-te cum se cuvine!

Fedea ridică bărbia în sus, îşi lungeşte gâtul şi i se pare că stă mai drept. În ochi i se ivesc lacrimi.

— Mănâncă! Ţine lingura ca lumea! Stai că-ţi arăt eu ţie, băiat rău ce eşti! Să nu îndrăzneşti să plângi! Uită-te la mine!

Fedea îşi dă silinţa să-l privească drept în faţă, dar obrazul îi tremură şi ochii i se umplu de lacrimi.

— A-a-a… plângi? Tu eşti vinovat şi tot tu plângi? Treci la colţ, dobitocule!

— Dar… să-şi mănânce mai întâi prânzul! îl apără mama.

— Fără prânz! Asemenea ticăl… asemenea ştrengari n-au dreptul să-şi mănânce prânzul!

Cu chipul schimonosit şi tremurând din tot trupul, Fedea se dă jos de pe scaun şi se duce la colţ.

— Să nu crezi că ai scăpat cu atât! continuă tatăl. Dacă nimeni nu vrea să se ocupe de educaţia ta, am s-o fac eu. N-am încotro… Cu mine n-ai să-ţi faci de cap şi nici n-ai să plângi la masă! Măgarule! Destul cu trândăvia! Ai înţeles? Destul! Tatăl tău munceşte, trebuie să munceşti şi tu! Nimeni nu mănâncă pe degeaba! Trebuie să fii om! Mă-nţelegi? Om!

— Încetează odată, pentru Dumnezeu! îl roagă nevasta, pe franţuzeşte. Măcar faţă de străini stăpâneşte-te… Bătrâna aude totul şi, prin ea, va afla acum tot oraşul…

— N-am ce ascunde! răspunde Jilin pe ruseşte. Anfisa Ivanovna vede că am dreptate. Găseşti că ar trebui să fiu mulţumit de acest derbedeu? Ştii câţi bani mă costă? Ştii, netrebnicule, cât mă coşti? Sau crezi că am fabrică de bani, că-i capăt pe nimic? Nu scânci! Taci din gură! Mă auzi sau nu? Ce, vrei să te bat cu nuiaua, nemernicule?

Fedea scoate un fel de scheunat şi începe să plângă cu hohote.

— Asta-i prea de tot! spune mamă-sa, sculându-se de la masă şi aruncându-şi şervetul. Niciodată nu ne tihneşte masa! Mi se opresc bucăţile aici!

Îşi arată gâtlejul şi, ducându-şi batista la ochi, iese din sufragerie.

— S-a supărat doamna!… mormăie Jilin, zâmbind în silă. Prea e gingaşă. De, Anfisa Ivanovna, astăzi, oamenilor nu le place să audă adevărul… Şi tot pe mine mă scoate vinovat!

Câteva minute se scurg în tăcere. Jilin aruncă o privire asupra farfuriilor şi, văzând că nimeni nu s-a atins încă de supă, scoate

un oftat adânc şi se uită ţintă la chipul stacojiu, neliniştit, al guvernantei.

— De ce nu mănânci, Varvara Vasilievna? întreabă el. Te simţi şi dumneata jignită? Aşa-a… Nu-ţi place adevărul. Ce vrei, iartă-mă, asta mi-e firea: nu ştiu să fiu făţarnic… Vorbesc totdeauna pe şleau (un oftat). Observ însă că prezenţa mea aici e supărătoare. În faţa mea nu se poate nici vorbi, nici mânca… Ce să fac? De ce nu mi-aţi spus-o? Aş fi plecat… Am să şi plec.

Jilin se scoală de pe scaun şi se îndreptă cu o înfăţişare demnă spre uşă. Trecând pe lângă Fedea, care plânge cu hohote, se opreşte.

— După cele ce s-au petrecut aici, eşti liber, domnule, îi spune el lui Fedea, dând cu multă demnitate capul pe spate. Nu mă mai amestec în educaţia dumitale. Mă spăl pe mâini! Îţi cer iertare, că, dorindu-ţi binele din toată inima, părinteşte, te-am tulburat, şi pe dumneata şi pe îndrumătoarele dumitale! Totodată, îmi declin pentru totdeauna răspunderea pentru soarta dumitale…

Fedea scoate un ţipăt şi începe să plângă şi mai tare. Jilin se îndreaptă cu multă demnitate spre uşă şi se retrage în iatacul lui.

După un somn bun, Jilin începe să simtă mustrări de conştiinţă. Îi e ruşine de nevastă, de băiat, de Anfisa Ivanovna şi parcă are o piatră pe inimă, gândindu-se la cele întâmplate în timpul prânzului. Dar amorul propriu îi e prea mare, n-are curajul să fie sincer şi continuă să facă pe supăratul şi să mormăie…

A doua zi de dimineaţă, se trezeşte într-o dispoziţie minunată şi fluieră vesel în timp ce se spală. Când intră în sufragerie să-şi bea cafeaua, îl găseşte pe Fedea care, zărindu-l, se scoală şi-l priveşte năuc.

— Ce-i, tinere? îl întreabă vesel Jilin, aşezându-se la masă. Ce mai e nou? Sănătos? Voinic? Hai, vino-ncoace, rotofeiule, sărută-l pe tatăl tău!

Palid, fără un zâmbet, Fedea se apropie de tatăl său şi îi atinge cu buze tremurătoare obrazul; apoi se trage înapoi şi se aşază tăcut la locul lui.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, Nr. 233, 26 august, la rubrica „Efemeride”, cu

titlul: Ţapi ispăşitori (Dedicat multor taţi). Semnată: A. Cehonte. A intrat în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg.

Scurtată, cu un titlu nou şi cu modificări stilistice, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Cu ocazia revizuirii, a fost schimbat titlul şi sfârşitul povestirii, iar textul a fost scurtat şi modificat din punct de vedere stilistic.

Cadavrul

O noapte tihnită de august. Ceaţa pluteşte molcom deasupra pământului şi învestmântă întinderile cu vălul ei lăptos. În lumina Lunii pare când o mare liniştită, fără margini, când un uriaş zid alb. Văzduhul e umed şi rece. Dimineaţa e încă departe. La un pas de drumeagul ce şerpuieşte de-a lungul pădurii, pâlpâie un foc sărăcăcios. Un cadavru, acoperit din cap până-n picioare cu o pânză albă, nouă, zace la rădăcina unui stejar tânăr. Pe piept are o iconiţă de lemn. Lângă cadavru, chiar în marginea drumului, stă „schimbul”: doi ţărani care îndeplinesc una dintre cele mai grele şi neplăcute îndatoriri de la ţară. Unul – un flăcău înalt, cu mustaţa abia mijită şi cu sprâncene negre, stufoase, îmbrăcat într-o scurtă ruptă şi încălţat cu opinci – stă în capul oaselor pe iarba udă, cu picioarele întinse, şi se sileşte să-şi omoare timpul, meşterind ceva. Stă aplecat şi, răsuflând din greu, cioplеşte o lingură dintr-o bucată colţuroasă de lemn. Celălalt – un ţăran mărunt, cu obrazul smochinit, ciupit de vărsat, cu mustaţă rară şi ţăcălie de ţap – şi-a lăsat mâinile să atârne peste genunchi şi priveşte nemişcat, cu nepăsare, la foc. Între amândoi focuşorul trage alene să moară, înroşindu-le chipurile. E linişte. Se aude numai hârşâitul lemnului sub cuţit şi vreascurile umede trosnind la flacără.

— Să nu adormi, Sioma!... spune cel tânăr.

— Nu... nu adorm... gângăveşte ţăcălia de ţap.

— Ai grijă... Nu prea-ţi vine la îndemână să stai singur: te apucă groaza. Bine ar fi să povesteşti ceva, Sioma!

— Nu... nu mă pricep...

— Ciudat om mai eşti şi tu, Siomuşka! Alţii mai râd, mai spun o snoavă, mai zic un cântec; pe când tu, Dumnezeu să te-nţeleagă! Stai ca o momâie şi-ţi holbezi ochii la foc. Nu ştii să spui o vorbă ca lumea. Parcă ţi-e frică să vorbeşti! Trebuie să fi împlinit cincizeci de ani – şi ai mai puţină minte ca un copil… Ţie nu-ţi pare rău că eşti un prostănac?

— Ba îmi pare… răspunde posomorât ţăcălia de ţap.

— Crezi că nouă nu ne pare rău să te vedem aşa… prostovan? Eşti om de treabă, de băut nu bei, un singur lucru e păcat: n-ai minte în tărtăcuţă. Dacă Dumnezeu te-a nedreptăţit din partea deşteptăciunii, de ce nu cauţi barem tu să-ţi încherbi oleacă de minte… Sileşte-te un pic, Sioma… Oriunde auzi o vorbă mai de seamă, caută s-o pătrunzi, s-o ţii minte şi gândeşte-te, gândeşte-te mereu… Dacă nu poţi pricepe vreun cuvânt, dă-ţi toată silinţa şi caută să judeci cu capul tău ce tâlc o fi având. Ai înţeles? Dă-ţi silinţa! Dacă n-ai să cauţi tu singur să ajungi să ai minte, apoi tot prostănac, tot om de nimica ai să mori.

Deodată, din pădure, se aude un fel de geamăt prelung. Ceva ce pare să se rostogolească din vârful unui copac foşneşte prin frunzişuri şi se prăbuşeşte la pământ. Ecoul prelungeşte zgomotul pe înfundate. Flăcăul tresare şi priveşte întrebător spre tovarăşul său.

— Vreo bufniţă care omoară păsările, spune posomorât Sioma.

— Ce zici, Sioma, a venit vremea să pornească păsările spre ţările calde?

— A venit.

— Când se crapă de ziuă, te cam strânge în spate. E fr-r-rig! Cocorul e o făptură gingaşă, friguroasă. Pentru el, asta-i moarte. Eu nu-s cocor, şi tot am îngheţat… Ia mai aruncă nişte vreascuri pe foc!

Sioma se scoală şi intră în desişul întunecat. Cât timp moşmondeşte prin tufe, rupând crengi uscate, flăcăul îşi acoperă ochii cu palma şi tresare la fiecare trosnet. Sioma aduce un braţ de vreascuri şi-l pune pe foc. Flacăra linge nehotărât crengile negre apoi, deodată, ca la o comandă, le cuprinde şi aruncă o văpaie roşietică pe chipul celor doi ţărani, pe drum, pe pânza albă prin care se ghicesc braţele şi picioarele mortului, pe iconiţă… „Schimbul” tace. Flăcăul îşi încovoaie şi mai tare spinarea şi ciopleşte cu şi mai multă încordare lingura.

Ţăcălia de ţap stă nemişcată, ca şi înainte, şi nu-şi ia ochii de la foc…

— „Voi, ce urâţi Sionul… ruşinaţi-vă în faţa Domnului”, răsună deodată un glas piţigăiat, cântând prin liniştea nopţii, apoi se aud paşi domoli şi în lumina roşietică a focului se arată pe drum o siluetă omenească, într-o rasă scurtă de călugăr, cu o pălărie cu boruri largi şi cu o traistă în spinare.

— Facă-se voia ta, Doamne! Maică Precistă! spune silueta cu glas subţirel, dar răguşit. Zărit-am focul prin bezna nopţii şi înveselitu-mi-s-a sufletul… Am crezut întâi că-i un popas de noapte, apoi m-am gândit: cum să fie popas, dacă nu se văd cai? Nu cumva or fi hoţi, gânditu-m-am iarăşi, niscai tâlhari care-l aşteaptă pe Lazăr cel bogat? Nu cumva o fi seminţia ţigănească ce aduce jertfă idolilor? Şi înveselitu-mi-s-a sufletul… Du-te, robul lui Dumnezeu, Feodosi, mi-am spus eu, şi primeşteţi cununa de mucenic! Şi m-am simţit mânat spre foc, ca un fluture cu aripi străvezii. Acum stau înaintea voastră şi vă citesc în suflet după fizionomia exterioară: nu sunteţi nici hoţi, nici păgâni. Pace vouă!

— Bine-ai venit!

— Nu cumva ştiţi, creştinilor, cum se ajunge la fabrica de cărămizi a lui Makuhin?

— E aproape. O iei, carevasăzică, drept înainte pe drumul ăsta, faci vreo două verste şi dai de Ananova, satul nostru. Din sat, taică, o iei la dreapta, de-a lungul malului şi ajungi la fabrică. De la Ananova îs vreo trei verste.

— Să vă dea Dumnezeu sănătate! Dar voi de ce staţi aici?

— Ca martori. Uite mortul…

— Cum? Ce mort? Maică Precistă!

Drumeţul vede pânza albă şi se sperie atât de tare, încât fără să vrea, face o săritură înapoi. Vederea neaşteptată a cadavrului are asupra lui un efect covârşitor. Se zgribuleşte şi rămâne cu gura căscată şi ochii holbaţi… Stă aşa vreo trei minute, fără să scoată un cuvânt, ca şi cum nu şi-ar crede ochilor, apoi începe să bolborosească:

— Doamne! Maică Precistă! Îmi vedeam de drum, n-am făcut rău nimănui şi uite ce pedeapsă pe capul meu, aşa, din senin…

— Dumneata ce eşti? îl întreabă flăcăul. Faţă bisericească?

— N-u… nu… Umblu de la o mănăstire la alta, să mă rog… Îl cunoaşteţi pe Mi… Mihail Polikarpîci, administratorul fabricii?

Sunt nepotul lui... Facă-se voia ta, Doamne! Dar voi, de ce staţi aici?

— Facem de pază... Aşa avem poruncă.

— Aşa, aşa... bolboroseşte omul cu rasă, trecându-şi palma peste ochi. Şi de unde-i răposatul?

— E un trecător.

— Asta-i viaţa! Eu... eu am să... am să mă duc, fraţilor... M-am pierdut de tot cu firea. Mă tem de morţi mai rău ca de orice, dragii mei... Poftim, spuneţi şi voi! Cât timp omul acesta a fost în viaţă, nimeni nu-l băga în seamă; acum însă, când e mort şi trupul îi putrezeşte, tremurăm în faţa lui ca în faţa unui vestit conducător de oşti sau a unui preasfinţit vlădică... Asta-i viaţa! Şi ce s-a întâmplat cu el? A fost omorât?

— Dumnezeu ştie! Poate că a fost omorât, poate că a murit de moarte bună.

— Aşa, aşa... Cine ştie, fraţilor, poate că sufletul lui gustă acum dulceaţa raiului!

— Sufletul lui mai umblă încă pe aici, pe lângă trup... spune flăcăul. Nu părăseşte trupul timp de trei zile.

— Mda... Ce frig e anul ăsta! Îmi clănţăne dinţii... Vasăzică, o ţin tot înainte...

— Până dai de sat, iar de acolo o iei la dreapta, de-a lungul malului.

— De-a lungul malului... Aşa... Ce să mai zăbovesc aici? Plec... Rămâneţi cu bine, fraţilor!

Omul cu rasă face vreo cinci paşi pe drum şi se opreşte.

— Am uitat să las o copeică pentru înmormântare, spune el. Pot să las o copeică, fraţi creştini?

— Asta trebuie s-o ştii tu mai bine, doar umbli pe la mănăstiri. Dacă a murit de moarte bună, o să-i fie de folos la pomenirea sufletului, dar dacă şi-a pus el singur capăt zilelor, apoi faci păcat.

— Aşa-i... Poate că-i într-adevăr un sinucigaş! Mai bine îmi păstrez copeica. Of, păcatele mele, păcatele mele! Să-mi dai o mie de ruble şi tot nu m-aş învoi să stau aici... Rămâneţi cu bine, fraţilor!

Omul cu rasă se îndepărtează încet şi se opreşte din nou.

— Nu ştiu ce să fac... bolboroseşte el. Să rămân aici, lângă foc, să aştept zorile... mi-e frică. Să plec... iar mi-e frică. Tot drumul o să văd prin întuneric moroi... Pedeapsă de la

Dumnezeu! Am făcut pe jos cinci sute de verste şi n-am păţit nimic şi când să mă apropii de casă, am dat de belea... Nu pot să merg şi pace!

— E drept, are de ce să-ţi fie frică...

— Nu mi-e frică nici de lupi, nici de hoţi, nici de întuneric, dar de morţi mă tem. Mă tem şi gata! Vă rog în genunchi, fraţi creştini, însoţiţi-mă până în sat!

— N-avem voie să plecăm de lângă mort.

— N-o să vadă nimeni, fraţilor! Zău că n-o să vadă! Dumnezeu o să vă răsplătească însutit! Hai taică, hai cu mine, fă-mi binele ăsta! Taică! De ce taci?

— E prostănac... spune flăcăul.

— Hai cu mine, prietene! Îţi dau cinci copeici!

— Pentru cinci copeici parc-aş merge, spune flăcăul, scărpinându-se în cap, dar n-avem voie... Doar dacă Sioma, prostănacul, vrea să rămână singur... atunci te însoţesc eu. Ce zici, Sioma, rămâi singur aici?

— Rămân... se învoieşte prostănacul.

— Atunci s-a făcut. Haidem!

Flăcăul se scoală în picioare şi pleacă împreună cu omul cu rasă. După un minut, paşii şi glasurile lor nu se mai aud. Sioma închide ochii şi moţăie tihnit. Focul începe să se stingă şi peste cadavru se aşterne o umbră mare, neagră...

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”,

Nr. 247, 9 septembrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Mic tablou). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu şi cu eliminarea unei fraze, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu înlocuirea câtorva cuvinte, a fost inclusă în ediţiile ulterioare ale aceleiaşi culegeri. Cu eliminarea câtorva fraze, a intrat în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

Subiectul povestirii e luat din practica medicală a lui Cehov. În ziua de 4 iunie 1884, el îi scria lui N. Leikin: „M-am întors chiar acum de la o autopsie medico-legală, care a avut loc la 110 verste de Voskresensk... Un sătuc în panică, martorii, vătăşelul cu insigna lui, baba văduvă care bocea la 200 de paşi de locul autopsiei şi doi ţărani

având însărcinarea de paznici pe lângă cadavru... Lângă paznici, care nu scot o vorbă, un mic foc, gata să se stingă... Păzirea cadavrelor, zi şi noapte, până la sosirea autorităţilor, constituie o îndatorire a ţăranilor, care nu-i plătită de nimeni...”

Norocul femeilor

Era la înmormântarea generalului locotenent Zapupîrin[95]. Grupuri numeroase de oameni, dornici să asiste la ridicarea sicriului, alergau din toate părţile spre casa răposatului, unde se auzea vuind muzica de înmormântare şi răsunau tot felul de comenzi. Într-unul dintre grupurile ce se grăbeau astfel, se găseau funcţionarii Probkin[96] şi Svistkov.[97] Amândoi erau cu nevestele lor.

— Nu-i voie! îi opri subcomisarul, un om cu chip blajin, simpatic, când se apropiară de cordonul de ordine. Nu-i voie! Vă rog să vă daţi puţin înapoi! Nu depinde de noi, domnilor! Mai înapoi, vă rog! La urma urmei, fie! Doamnele pot trece... Poftiţi, mesdames, dar... dumneavoastră, domnilor, nu, vă rog foarte mult...

Nevasta lui Probkin şi cea a lui Svistkov roşiră de îngăduinţa neaşteptată a subcomisarului şi se strecurară repede prin lanţul de jandarmi, în timp ce bărbaţii lor rămaseră de partea cealaltă a zidului viu, admirând cefele ostaşilor pedeştri şi călări.

— S-au învârtit! spuse Probkin, privind cu jind şi aproape cu pică în urma celor două femei ce se îndepărtau. Ce noroc au moţatele astea! Sexului bărbătesc nu i se vor acorda niciodată privilegiile femeilor. Ce au deosebit nevestele noastre? Ca să vorbim drept, sunt femei din cele mai obişnuite, pline de prejudecăţi, şi totuşi au fost lăsate să treacă, pe când ţie şi mie nu ne-ar da drumul pentru nimic în lume, chiar de am fi consilieri de stat.

— Ciudat mai judecaţi, domnilor! spuse subcomisarul, aruncându-i lui Probkin o privire plină de dojană. Dacă vi se dă drumul, începeţi să vă îmbrânciţi şi să faceţi scandal, pe când o

doamnă, prin însăşi firea ei gingaşă, nu şi-ar permite niciodată aşa ceva.

— Ba, să mă ierţi, domnule! se supără Probkin. Doamnele se îmbrâncesc mai mult ca noi în aglomeraţie. Bărbatul stă liniştit şi priveşte într-un singur loc, pe când femeia dă din mâini şi se tot suceşte, ca nu cumva să i se mototolească toaleta. Ce să mai vorbim! Sexul slab are noroc în toate privinţele! Femeile nu-s luate în armată, se duc gratuit la baluri, sunt scutite de pedepse corporale... Şi pentru care merite, mă rog? Dacă o fată îşi scapă batista, trebuie să i-o ridici, dacă intră într-o odaie, trebuie să te scoli şi să-i oferi scaunul, dacă pleacă, trebuie s-o însoţeşti... Dar să luăm rangurile! Ca să ajungem la rangul de consilier de stat, bunăoară, tu sau eu trebuie să muncim toată viaţa, pe când o fată, într-o jumătate de ceas s-a cununat... cu un consilier de stat – şi gata, e cineva. Ca să ajung prinţ sau conte, ar trebui să cuceresc lumea întreagă, să iau Şipka[98], să fi fost ministru, pe când o Varenka sau Katenka oarecare, încă cu caş la gură, Doamne, iartă-mă, îşi învârteşte trena în faţa unui conte, îi face ochi dulci – şi, gata, e contesă... Acum tu eşti secretar de gubernie... Se poate spune că ţi-ai câştigat acest rang cu sângele şi cu sudoarea ta: dar Maria Fomişna a ta? Pentru ce-i nevastă de secretar de gubernie? Din fiică de popă, a ajuns de-a dreptul nevastă de funcţionar. Halal de aşa nevastă! Dacă i-ai da să facă ce facem noi, cu siguranţă că ar trece la ieşire toate hârtiile intrate şi viceversa.

— În schimb, naşte în durere, observă Svistkov.

— Mare lucru! Dacă ar avea de-a face cu un şef ursuz şi rău, chiar şi durerile facerii i-ar părea o plăcere. Sunt privilegiate în toate! O domnişoară sau o doamnă oarecare din lumea noastră poate să trântească unei excelenţe nişte lucruri pe care tu n-ai îndrăzni să le spui nici în faţa intendentului. Da, da... Maria Fomişna a ta poate sa se plimbe oricând braţ la braţ cu un consilier de stat, dar ia încearcă tu să iei de braţ un consilier de stat! Încearcă numai! În casa unde stau eu, chiar sub noi, locuieşte nu ştiu ce profesor universitar cu nevastă-sa... E Excelenţă, are Sf. Ana gradul întâi, dar tot timpul aud cum îl săpuneşte nevasta: „Dobitocule! Tâmpitule! Neghiobule!” Şi e o femeie simplă, o târgoveaţă. E drept că e nevasta lui legitimă şi n-are încotro; că, de când lumea, e obiceiul ca nevestele legitime să te facă de două parale. Dar să vezi că acu’ şi cele

nelegitime... câte nu-şi permit! Cât oi trăi, n-am să uit un caz. Am fost cât pe-aci să mă nenorocesc, dar am scăpat ca prin urechile acului; se vede că părinţii mei s-au rugat lui Dumnezeu pentru mine. Îţi aduci aminte că, anul trecut, şeful nostru, plecând în concediu la moşia sa, m-a luat cu dânsul să-i fac corespondenţa... Un fleac, lucram cam la un ceas pe zi. După ce isprăveam de scris, mă duceam să mă plimb prin pădure sau dădeam o raită pe la locuinţa servitorilor să-i ascult cum cântă romanţe. Excelenţa noastră e holtei. Are de toate, din belşug, slugi cu duiumul – numai stăpână nu – n-are cine să vadă de gospodărie. Toţi cei din casă îşi fac de cap, nu ascultă... mai mare peste toţi e o muiere, Vera Nikitişna, menajera. Ea toarnă ceaiul, ea comandă prânzul, tot ea ţipă şi la feciorii din casă... Afurisită muiere, frate dragă, otrăvită, cu o căutătură de satană. Grasă, roşie la faţă, cu un glas piţigăiat... Când începe să ţipe la cineva, când îşi dă drumul la glăscior, îţi vine să-ţi iei câmpii. Nu atât cu sudălmile te înnebuneşte, cât cu scheunatul ei. Doamne! Nu poate să trăiască nimeni din pricina ei. Şi nu numai de servitori se lega scorpia, ci şi de mine... Aşteaptă numai, m-am gândit eu într-o zi, să prind clipa potrivită şi am să-i spun Excelenţei Sale tot ce ştiu despre tine. Dumnealui e prins de grijile serviciului şi nu vede cum îl furi şi cum le scoţi sufletul la toţi; lasă, lasă, că am să-i deschid eu ochii! Şi i-am deschis, frate dragă! I-am deschis aşa de bine, încât era cât p-aci să-i închid pe ai mei, pe veci. Şi acum mă apucă groaza când îmi aduc aminte. Treceam într-o zi pe coridor şi deodată aud urlete. La început am crezut că se taie un porc; trăgând însă mai bine cu urechea, mi-am dat seama că Vera Nikitişna ocăra pe cineva: „Lepădătura dracului! Netrebnicule! Împieliţatule!” Pe cine i-o fi căşunat astfel, mă întrebam eu? Şi numai ce se deschide uşa, frate dragă, şi văd ieşind val vârtej, pe cine crezi? Pe Excelenţa Noastră, roşu ca racul, cu ochii holbaţi, cu părul de parcă ar fi suflat necuratul prin el. Iar ea îl blagoslovea: „Netrebnicule! Împieliţatule!”

— Nu se poate!

— Pe cuvântul meu de onoare! Ce să-ţi spun! M-au trecut năduşelile. Şeful a fugit la el în odaie, iar eu am rămas în coridor năuc, nemaiînţelegând nimic. O muiere simplă, incultă, o bădărancă, să-şi permită astfel de vorbe şi de fapte! Asta înseamnă, m-am gândit eu, că şeful a vrut s-o dea afară, iar ea

s-a folosit de împrejurarea că nu erau martori şi l-a făcut de trei parale. Ce-i mai păsa? De plecat, tot trebuia să plece! M-a cuprins mânia... M-am dus la ea în odaie şi i-am spus: „Cum ai îndrăznit, nemernico, să spui astfel de vorbe unei persoane cu vază? Crezi că dacă-i bătrân şi neputincios n-are cine să-i ia partea?" Ce să-ţi mai spun? I-am tras şi vreo două palme peste obrajii ei grăsani. A început, frate dragă, să ţipe cu glasul ei piţigăiat, să zbiere, fir-ar ea de trei ori blestemată, de nu mai ştiam cum să scap! Mi-am băgat degetele în urechi ca să n-o mai aud şi m-am dus în pădure. După vreo două ceasuri, văd un băieţaş alergând spre mine: „Poftiţi la boier!" Mă duc. Intru. Stă înfoiat ca un curcan şi nu se uită la mine.

— „Ce bazaconii faci dumneata în casa mea?" mă întreabă el. „Adică cum? îi răspund. Dacă vorbiţi de Nikitişna, n-am făcut decât să vă iau partea, Excelenţă." „Nu-i treaba dumitale să te amesteci în afacerile familiale ale altuia!" Înţelegi? Familiale! Şi când a început să mă ocărască, să mă facă de trei parale, am crezut că mi-a venit sfârşitul! A vorbit, a mârâit şi deodată, mă frate, a izbucnit nitam-nisam în râs: „Cum dracu' ai putut să faci aşa ceva? mi-a spus el. Cum de ai avut curajul? E uimitor! Nădăjduiesc însă, dragul meu, că toate acestea vor rămâne între noi... Înţeleg gestul dumitale de indignare, dar cred că vei fi de acord cu mine că rămânerea dumitale în casa mea nu mai e cu putinţă..." Ca să vezi, măi, frate! A rămas uimit că am fost în stare să trag o bătaie unei persoane atât de importante! Îl îmbrobodise de tot muierea! E consilier intim, e decorat cu Vulturul Alb, n-are alt şef peste el, şi s-a lăsat robit de o muiere... Ma-ari privilegii mai are sexul feminin, mă frate! Dar... descoperă-te! Îl scot pe general... Ia te uită ce de decoraţii, Doamne Dumnezeule! Zău, de ce or fi lăsat să treacă cucoanele înainte? Ce, ele se pricep la decoraţii?

Începuse să cânte muzica.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", 1885, Nr. 37, 14 septembrie. Semnată: A. Cehonte. Cu eliminarea frazei finale şi cu unele modificări stilistice, a intrat în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Bucătăreasa se mărită

Grişa, un noduleţ de vreo şapte ani, stătea lângă uşa bucătăriei, trăgea cu urechea şi se uita din când în când pe gaura cheii. În bucătărie se petrecea, după părerea lui, ceva neobişnuit şi nemaivăzut. La masa pe care se tăia de obicei carne şi ceapă, şedea un mujic trupeş, vânjos, bărbos, cu păr roşcat, cu o picătură mare de sudoare pe nas şi îmbrăcat cu un caftan de birjar. Pe vârful celor cinci degete răşchirate ale mâinii drepte ţinea o farfurioară din care bea ceai, muşcând atât de zgomotos o bucată de zahăr, încât lui Grişa îi trecea un fior rece pe şira spinării. Bătrâna dădacă Axinia Stepanovna şedea în faţa lui pe un scăunel murdar şi bea şi ea ceai. Chipul ei era serios, dar în acelaşi timp avea un aer triumfător. Bucătăreasa Pelagheia îşi făcea de lucru pe lângă cuptor şi era vădit că se silea să-şi ascundă cât mai bine faţa, pe care Grişa vedea o întreagă iluminaţie: ardea pară şi juca în toate nuanţele, de la stacojiu până la galbenul de ceară. Mâinile îi tremurau şi umbla în neştire cu cuţitele, cu furculiţele, cu lemnele, cu cârpele. Robotea, mormăia, zăngănea, dar, în realitate, nu făcea nimic. Nu arunca nici o singură privire spre masa la care ceilalţi doi beau ceai şi răspundea scurt, aspru, fără a întoarce capul, la întrebările puse de dădacă.

— Bea, Danilo Semionîci! îl îmbia dădaca pe birjar. Da’ de ce bei numai ceai? Ar trebui să guşti şi votcă!

Şi dădaca împingea spre musafir o sticluţă şi un păhăruţ şi, de fiecare dată, chipul ei lua o expresie din cele mai viclene.

— Nu obişnuiesc… nu… se ferea întruna birjarul. Nu mă sili, Axinia Stepanovna!

— Ciudat mai eşti!... Eşti birjar şi nu bei... Un holtei nu se poate să nu bea. Ia un pic!

Birjarul se uită cu coada ochiului la votcă, apoi la faţa vicleană a dădacei şi chipul lui luă o expresie la fel de vicleană: pe mine nu mă prinzi, vulpoaică bătrână, părea el să spună.

— Nu beau, iartă-mă... La îndeletnicirea noastră, băutura nu-i bună. Un lucrător de fabrică poate bea, fiindcă nu se mişcă de pe locul lui, pe când noi suntem mereu în văzul tuturor, în public. Spune, nu-i aşa? Dacă intri la cârciumă, îţi fuge calul; dacă te îmbeţi – e şi mai rău: poţi să adormi sau să cazi de pe capră. Aşa-i îndeletnicirea noastră.

— Şi cât câştigi dumneata pe zi, Danilo Semionîci?

— După cum e ziua. Sunt zile când scot şi trei ruble, iar în altele mă întorc acasă fără o leţcaie. O zi nu se potriveşte cu alta. În ziua de astăzi, îndeletnicirea noastră nu face doi bani. Birjari sunt cât lumea, o ştii şi dumneata: fânul e scump, iar muşteriii îs zgârciţi, îi trage aţa să umble cu tramvaiul. Cu toate astea, slavă Domnului, n-am de ce să mă plâng. Îs hrănit, îs îmbrăcat şi... pot chiar să fericesc şi pe altcineva... (birjarul trase cu coada ochiului la Pelagheia)... dacă n-o zice ba.

Grişa nu putu să asculte mai departe. Mamă-sa se ivi pe coridor şi-l pofti să se întoarcă în odaia copiilor.

— Du-te şi învaţă! Nu-i frumos să asculţi pe la uşi!

Ajuns în odaia copiilor, Grişa deschise revista „Rodnoe slovo”[99], dar n-avea chef să citească. Cele văzute şi auzite adineauri treziseră în mintea lui o sumedenie de probleme.

„Bucătăreasa se măritã... se gândea el. Ciudat lucru! Nu înţeleg de ce se măritã. Mămica s-a măritat cu tăticu’, verişoara Verocika – cu Pavel Andreici. Dar cu tăticu’ şi cu Pavel Andreici poţi, de bine de rău, să te măriţi: au lanţ de aur, haine bune, ghetele le sunt întotdeauna lustruite; dar să te măriţi cu un birjar fioros, cu nasul roşu, cu pâslari... pfff!... Şi de ce o fi vrând dădaca Axinia ca biata Pelagheia să se mărite?”

Când musafirul plecă din bucătărie, Pelagheia veni în odăi şi se apucă să deretice. Era încă tulburată, roşie la faţă şi parcă speriată. Abia atingea podeaua cu mătura şi curăţa în fiecare ungher de vreo cinci ori. Zăbovi mult în odaia în care se afla mămica. Pesemne că singurătatea o apăsa, că simţea nevoia să vorbească, să-şi împărtăşească gândurile cuiva, să-şi uşureze sufletul.

— A plecat! mormăi ea, văzând că mămica nu începe vorba.

— Se cunoaşte că-i om de treabă, spuse mămica, fără să-şi ridice ochii de pe broderie. Nu bea, e aşezat.

— Zău că nu-l iau, coniţă! strigă deodată Pelagheia, îmbujorându-se toată. Zău că nu-l iau!

— Lasă prostiile, că nu mai eşti copil. E un pas serios, trebuie chibzuit bine, dar nu are niciun rost să te sperii aşa, hodoronc-tronc. Îţi place?

— Vai de mine, cum vă puteţi închipui una ca asta? se ruşină Pelagheia. Nu ştiu zău de ce vorbiţi aşa…

„Mai bine spunea: nu-mi place!” gândi Grişa.

— Lasă mofturile! Hai recunoaşte: îţi place!

— Dar e bătrân, coniţă! U-u!

— Ce tot trăncăneşti! se repezi cu gura, din odaia de alături, dădaca. N-a împlinit nici patruzeci de ani. Şi ce-ţi trebuie unul tânăr? Doar nu te măriţi cu frumuseţea, proasto!… Ia-l şi gata.

— Zău că nu-l iau! ţipă cu glas piţigăiat Pelagheia.

— Prea multe nazuri faci! Ce naiba mai cauţi? Alta mi-ar fi mulţumit în genunchi şi tu o ţii pe-a ta: nu-l iau şi nu-l iau! Tu ai vrea să faci mereu ochi dulci factorilor şi medetatorilor. I se scurg ochii după medetatorul lui Grişenka, zău aşa, coniţă! Ptiu, neruşinata!

— Îl ştiai mai de mult pe Danilo birjarul? întrebă coniţa pe Pelagheia.

— De unde să-l ştiu? Azi l-am văzut întâi. L-a adus Axinia, dracu’ să-l ia… Ce mi-a mai picat şi ăsta pe cap?

La prânz, în timp ce Pelagheia servea la masă, toţi căutau să-i prindă privirea şi o necăjeau cu birjarul. Pelagheia roşea până în vârful urechilor şi chicotea silit.

„Pesemne că-i un lucru ruşinos să te măriţi… gândea Grişa. Groaznic de ruşinos!”

Mâncărurile erau toate sărate peste măsură, puii aproape cruzi şi, colac peste pupăză, farfuriile şi cuţitele scăpau din mâinile Pelagheei, ca de pe un raft şubred; dar nimeni nu-i spuse vreun cuvânt de mustrare, deoarece toţi îi înţelegeau starea sufletească. Numai o dată, tăticu’ aruncă supărat şervetul pe masă şi spuse mămicăi:

— Ce plăcere ai tu să însori şi să măriţi pe toată lumea! Ce te priveşte? Lasă-i să se căsătorească singuri, cum vor!

După prânz începură să se perinde prin bucătărie fetele în casă şi bucătăresele de pe la vecini şi până seara târziu se auziră şoapte. Dumnezeu ştie de unde aflaseră toate de peţit. Trezindu-se pe la miezul nopţii, Grişa o auzi pe dădacă vorbind dincolo de perdea în şoaptă cu bucătăreasa. Dădaca îi dădea ghes, iar bucătăreasa, când plângea, când chicotea. Adormind iarăşi, Grişa visă că vrăjitorul Cernomor şi cu o vrăjitoare o răpiseră pe Pelagheia.

A doua zi, lucrurile se liniştiră. Viaţa din bucătărie îşi reluă cursul obişnuit, ca şi cum birjarul nici n-ar fi existat pe lume. Numai uneori, dădaca îşi punea broboada cea nouă pe cap, lua un aer solemn şi aspru şi pleca undeva, lipsind vreo două ceasuri, pesemne pentru tratative. Pelagheia nu se întâlnea cu birjarul şi, dacă cineva îi aducea aminte de el, se aprindea şi ţipa:

— Nici nu vreau să mă gândesc la el, fir-ar el să fie de blestemat! Ptiu!

Într-o seară, mămica intră în bucătărie pe când Pelagheia şi dădaca croiau acolo ceva de zor şi spuse:

— Fireşte că poţi să-l iei, asta te priveşte, dar să ştii, Pelagheia, că el nu poate să locuiască aici... Tu ştii că eu nu admit să vină străini, în bucătărie. Vezi, nu uita asta... Şi nici ţie n-am să-ţi dau drumul pentru noapte.

— Nu ştiu, zău, de ce vorbiţi aşa, coniţă! începu să ţipe cu glas piţigăiat bucătăreasa. De ce-mi tot scoateţi ochii cu el? Ducă-se la naiba! N-ar mai avea parte cine m-a blestemat, azi şi mâine...

Într-o duminică dimineaţa, aruncând o privire în bucătărie, Grişa rămase încremenit. Bucătăria era ticsită de lume. Veniseră bucătăresele din toată curtea, paznicul, doi vardişti, un subofiţer cu galoane de vechime, băieţaşul Filka... Acest Filka se învârtea de obicei lângă spălătorie, jucându-se cu câinii; acum însă era pieptănat, spălat şi ţinea în mână o icoană îmbrăcată în staniol. În mijlocul bucătăriei stătea Pelagheia într-o rochie nouă de stambă şi cu o floare în păr. Alături de ea stătea birjarul. Logodnicii erau roşii la faţă, asudaţi şi clipeau mereu din ochi.

— Ei... dacă nu mă-nşel, e timpul... începu subofiţerul, după o tăcere îndelungată.

Pelagheia îşi schimonosi faţa şi izbucni în hohote de plâns... Subofiţerul luă de pe masă o pâine mare, se aşeză lângă dădacă

şi începu să dea binecuvântarea. Birjarul se apropie de subofiţer, se închină până la pământ în faţa lui şi îi sărută mâna. Acelaşi lucru îl făcu şi în faţa Axiniei. Pelagheia îl urmă în neştire, închinându-se şi ea până la pământ. În cele din urmă, uşa ce dădea afară se deschise, o ceaţă albă năvăli în bucătărie şi toată lumea ieşi cu zgomot în curte.

„Vai, sărmana de ea! se gândi Grişa, trăgând cu urechea la hohotele de plâns ale bucătăresei. Unde o duc? De ce tata şi mama nu fac nimic ca s-o apere?”

După cununie şi până seara, în spălătorie se auziră cântece din gură şi armonică. Mămica era supărată foc că dădaca mirosea a votcă şi că, din pricina nunţii, n-avea cine să pregătească samovarul. Când Grişa se culcă, Pelagheia încă nu se întorsese.

„Sărmana, o fi plângând pe undeva, prin întuneric! gândea el. Iar birjarul ţipă la ea: Ssst! Ssst! Taci odată!”

A doua zi dimineaţa, Pelagheia era în bucătărie. Birjarul se arătă şi el câteva clipe. Mulţumi mămicăi şi adăugă, uitându-se aspru la Pelagheia:

— Dumneavoastră, coniţă, vă rog s-o păziţi! Ţineţi-i loc de mamă! Şi dumneata la fel, Axinia Stepanovna, să n-o laşi; vezi să se poarte cu cinste... să nu facă vreo şotie... Apoi, coniţă, binevoiţi să-mi daţi cinci ruble în contul lefii ei! Trebuie să-mi cumpăr un ham nou.

Altă problemă pentru Grişa: Pelagheia trăia liberă, cum voia, fără să dea socoteală nimănui şi deodată, nitam-nisam, a venit un străin, care a primit, nu se ştie de unde, dreptul de a-i controla purtarea şi de a se înfrupta din avutul ei! Grişa se simţi amărât până la lacrimi. Fu cuprins de dorinţa pătimaşă de a o mângâia pe această victimă a silniciei omeneşti, aşa cum îi apărea lui Pelagheia. După ce alese din cămară mărul cel mai frumos, se furişă în bucătărie, i-l băgă Pelagheei cu de-a sila în mână şi fugi ca un nebun înapoi.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 254, 16 septembrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul (Povestire). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg.

Cu eliminarea unei fraze, a intrat în ediţiile ulterioare

ale culegerii, iar cu eliminarea câtorva fraze, în culegerea „Copii”, Sankt Petersburg, 1889, şi în ediţiile ulterioare (a 2-a şi a 3-a, Sankt Petersburg, 1890 şi 1895). Cu înlocuirea câtorva cuvinte, a fost inclusă în culegerea de Opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Majurul Prişibeev

— Plutonier major Prişibeev[100]! Eşti învinuit că, în ziua de 3 septembrie anul curent, ai comis delictul de ultraj cu loviri împotriva uriadnicului[101] Jighin, vătafului de plasă Aleapov[102], vătăjelului Efimov, martorilor Ivanov şi Gavrilov şi a încă şase ţărani. Primii trei au fost ultragiaţi de dumneata în exerciţiul funcţiunii. Îţi recunoşti vina?

Majurul Prişibeev, cu o mutră smochinită, hapsână, ia poziţie de drepţi şi răspunde cu glas răguşit, stăpânit, rostind apăsat fiecare cuvânt, ca şi cum ar comanda:

— Înălţimea Voastră, domnule judecător de pace! După toate articolele legii, reiese precum că orice împrejurare trebuie arătată cu reciprocitate. Nu eu sunt vinovatul, ci toţi ceilalţi. Toată daravera a pornit de la un mort decedat, Dumnezeu să-l odihnească. În ziua de trei am ieşit şi eu la plimbare cu nevastă-mea Anfisa; mergeam liniştit, frumos, când, deodată, ce văd: o adunătură de oameni de tot soiul se îmbulzeau lângă malul apei. „În baza cărui drept suveran s-a strâns aici poporul? am întrebat eu. Şi pentru ce? Stă oare scris undeva, în vreo lege, că oamenii au voie să se adune buluc? Împrăştiaţi-vă!” le-am strigat şi am început să-i îmbrâncesc, ca să se împrăştie pe la casele lor. Am poruncit şi vătăjelului să-i ia la goană…

— Dă-mi voie, dumneata nu eşti nici uriadnic, nici primar. Aşa că nu e treaba dumitale să împrăştii mulţimea.

— Nu e! Sigur că nu e! se aud strigăte din toate colţurile sălii. Nu mai putem trăi de răul lui, Înălţimea Voastră! De cincisprezece ani pătimim! De când s-a întors în sat, ne vine să ne luăm lumea în cap. Sufletul ni l-a scos!

— Aşa e, Înălţimea Voastră! întăreşte primarul, citat ca martor. Tot satul se plânge. Nu mai e de trăit din pricina lui. Fie că ieşim cu icoanele, fie că e vreo nuntă, fie că e altceva, mereu e cu gura pe noi, mereu face gălăgie şi vrea să rânduiască totul. Pe copii îi urechează, pe femei la socreşte, să nu cumva să calce pe alături… Deunăzi ce credeţi că a făcut? A umblat din casă-n casă şi le-a poruncit oamenilor să nu mai cânte şi să nu mai ţină luminile aprinse. Şi îi tot dădea zor că în nicio lege nu stă scris că oamenii au voie să cânte.

— Aşteaptă, ai tot timpul să depui ca martor, îl întrerupe judecătorul de pace pe vorbitor, deocamdată să-l auzim pe Prişibeev. Continuă, Prişibeev!

— Am înţeles, să trăiţi! hârâi majurul. Înălţimea Voastră, binevoiţi a spune că nu-i de datoria mea să împrăştii mulţimea… Bine… Dar dacă-i neorânduială? Carevasăzică, se poate îngădui poporului să-şi facă de cap? Unde scrie în lege că poporul să fie lăsat liber? Eu unul nu pot să îngădui aşa ceva. Dacă nu-i împrăştii şi nu mă ţin eu de capul lor, cine s-o facă? Nimeni nu pricepe ce-i adevărata ordine, Înălţimea Voastră; şi ca să vorbim drept, în tot satul numai eu ştiu să mă port cu oamenii de rând. Eu le înţeleg pe toate, Înălţimea Voastră. Eu nu sunt mujic, ci plutonier-major de administraţie în retragere, serviciul mi l-am făcut în Varşovia, la statul major, şi, după ce mi-am terminat serviciul militar, am intrat la pompieri. Binevoiţi a lua cunoştinţă. De la pompieri am plecat din cauză de boală şi am fost doi ani de zile portar la gimnaziul clasic de băieţi… Aşadar cunosc rânduielile. Mujicul e om simplu, nu înţelege mimic şi trebuie să asculte, fiindcă-i spre binele lui. Să luăm, bunăoară, daravera asta… Am dat la o parte mulţimea şi am văzut pe malul gârlei, întins pe nisip, cadavrul înecat al unui om decedat. „Pentru care motiv zace mortul aici? am întrebat eu. Rânduială-i asta? Uriadnicul ce păzeşte? De ce nu raportezi superiorilor? îi zic. Poate că decedatul s-a înecat singur, dar poate iarăşi să fie la mijloc caz de Siberie. Poate că e vorba de un omor penal…” Dar uriadnicul Jighin nici nu m-a luat în seamă; trăgea înainte din ţigară. „Ce se bagă ăsta? a întrebat el. De unde a răsărit aici? Parcă fără el n-am şti ce avem de făcut!” „Se vede treaba că nu ştii, dobitocule, i-am răspuns eu, dacă stai aici ca un bleg şi nu-ţi pasă de nimic.” „Păi încă de ieri am raportat pretorului.” „De ce pretorului? am întrebat eu. Potrivit cărui articol din codul

de legi? Crezi că atunci când e vorba de înecaţi, de spânzuraţi sau de alte cazuri de acelaşi soi, pretorul poate face ceva? Ăsta-i caz penal, civil… Trebuie – zic – să dai de veste cât mai curând domnului judecător de instrucţie şi celorlalţi judecători. Şi mai-nainte de orice, trebuie întocmit un proces-verbal pe care să-l trimiţi domnului judecător de pace.” Da’ el, adică uriadnicul, asculta şi râdea. Râdeau şi mujicii. Toţi râdeau, Înălţimea Voastră. Pot să depun jurământ că aşa a fost. Râdea şi ăsta de aici, şi ăla de colo, râdea şi Jighin. „Ce tot rânjiţi?” i-am întrebat eu. Iar uriadnicul mi-a răspuns: „Cazurile astea nu-s de compitenţa judecătorului de pace.” Când am auzit cuvintele astea, m-au trecut sudorile. Ai spus sau n-ai apus aşa, uriadnicule? se adresează Prişibeev lui Jighin.

— Am spus.

— Toţi te-au auzit. Ai spus-o în auzul prostimii: „Cazurile astea nu-s de compitenţa judecătorului de pace.” Toată lumea a auzit că ai zis aşa. Cum vă spuneam Înălţimea Voastră, m-au trecut sudorile, m-am înspăimântat. „Mai zi o dată, fir-ai să fii, aşa şi pe dincolo, nătărăule!” i-am strigat eu. Şi el a rostit iar aceleaşi cuvinte… M-am repezit la el. „Cum poţi să vorbeşti aşa despre domnul judecător de pace? Eşti uriadnic şi vorbeşti împotriva stăpânirii? Ai? Ştii tu că domnul judecător de pace, dacă vrea, poate să te trimită la şeful poliţiei din gubernie, pentru purtarea ta suspectă? Ştii unde poate să-ţi facă vânt domnul judecător de pace pentru asemenea vorbe politice?” Vătaful de plasă s-a amestecat atunci şi el: „Judecătorul de pace nu poate hotărî nimic în afară de ceea ce-l priveşte. Numai pricinile mărunte sunt de compitenţa lui.” Întocmai aşa a spus şi toată lumea l-a auzit… „Cum îndrăzneşti să înjoseşti stăpânirea? i-am zis eu. Să nu te joci cu mine, că o păţeşti.” Pe vremuri, la Varşovia, sau când eram portar la gimnaziul de băieţi, cum auzeam pe cineva rostind vorbe nesăbuite, mă uitam în stradă, şi de zăream vreun vătăjel îl chemam: „Ia fă-te, nene, încoa’”, şi îi raportam totul. Dar în sat la noi, cui să raportez?… Am simţit că mi se urcă sângele la cap. Mă durea în suflet să văd atâta samavolnicie şi nesupunere. Am ridicat mâna şi… l-am plesnit. Bineînţeles, nu l-am lovit prea tare, doar aşa, uşurel, cum se cuvine, ca să nu mai îndrăznească altă dată să rostească asemenea cuvinte despre Înălţimea Voastră… Uriadnicul a luat partea vătafului. Atunci i-am ars şi lui una… Şi ne-am încăierat… Ce e drept, m-am cam

înfierbântat, Înălţimea Voastră, dar, ce să-i faci, fără niţică bătaie nu se poate. Cine nu bate un prost, îşi încarcă sufletul cu un păcat. Mai ales dacă e cazul… dacă e vorba de dezordine…

— Dă-mi voie! Are cine să împiedice dezordinea. Pentru asta există uriadnic, primar, vătăjel…

— Uriadnicul nu le poate vedea pe toate, şi apoi el nici nu pricepe ceea ce pricep eu…

— Dar înţelege odată că nu e treaba dumitale!

— Cum? Adică de ce să nu fie a mea? Asta-i bună! Oamenii îşi fac de cap şi eu să-i las? Să le cânt în strună? Vedeţi şi dumneavoastră: vi se plâng că nu le îngădui să cânte… Dar la ce folosesc cântecele lor? În loc să se ţină de vreo treabă, ei cântă… Ba au mai luat şi năravul să stea seara cu lumina aprinsă, în loc să se culce, stau la taifas şi se veselesc. Am notat totul!

— Ce ai notat?

— Cine stă cu lumina aprinsă.

Prişibeev scoate din buzunar o hârtiuţă soioasă, îşi pune ochelarii pe nas şi începe să citească:

— Ţăranii care stau seara cu lumina aprinsă: Ivan Prohorov, Savva Mikiforov, Piotr Petrov. Nevasta soldatului Şustrov[103] trăieşte în desfrânare cu Semion Kislov[104]. Ignat Sverciok[105] face farmece, iar nevastă-sa, Mavra, e vrăjitoare; se duce noaptea să mulgă vaci străine.

— Ajunge! rosteşte judecătorul şi începe să ia depoziţiile martorilor.

Majurul Prişibeev îşi ridică ochelarii pe frunte şi priveşte cu uimire la judecătorul de pace, care se vede cât de colo că nu-i ţine partea. Ochii holbaţi ai majurului se aprind, nasul i se face stacojiu. Se uită la judecător, apoi la martori, şi nu poate înţelege deloc de ce magistratul este atât de enervat şi de ce din toate colţurile sălii se aud când şoapte pline de năduf, când râsete înăbuşite. Nu înţelege nici hotărârea: o lună de închisoare!

— Pentru ce?! exclamă el, desfăcând braţele într-un gest de nedumerire. Potrivit cărei legi?

Un singur lucru i se pare limpede: lumea s-a schimbat şi, aşa cum este ea acum, nu mai e chip de trăit. Începe să-l copleşească fel de fel de gânduri întunecate, amare. Ieşind însă din sală, dă cu ochii de mujicii care, adunaţi grămadă, vorbesc cu aprindere.

Atunci, dintr-o obişnuinţă pe care nu o mai poate stăpâni, ia poziţia de drepţi şi strigă cu glas răguşit, aspru:

— Împrăştiaţi-vă! Nu staţi grămadă! Duceţi-vă la casele voastre!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, Nr. 273, 5 octombrie, la rubrica „Efemeride”, cu titlul: Cârcotaşul (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A fost revăzută pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Povestirea a suferit modificări stilistice foarte amănunţite; o parte din text a fost scrisă din nou. A fost schimbat şi sfârşitul povestirii; înainte, povestirea se isprăvea cu cuvintele: „Pentru ce?! spuse el, făcând un gest de nedumerire, când judecătorul îl condamnă la o lună de arest. Pentru ce?”

Povestirea, intitulată la început „Un păzitor extrabugetar al ordinii”, a fost trimisă de Cehov la „Oskolki”. Spre surpriza lui Leikin, povestirea n-a fost lăsată să treacă de cenzură. «Cenzorul n-a dat autorizaţia de tipărire pentru povestirea dumitale „Un păzitor extrabugetar al ordinei”, îi comunica el autorului în ziua de 16 septembrie. Nu înţeleg ce anume i s-a părut liberal în ea». Petiţia adresată de Leikin Comitetului cenzurii, cerând autorizarea povestirii, a fost respinsă. «Povestirea a fost refuzată de două instanţe, scria Leikin în ziua de 26 septembrie. Nu pot, pur şi simplu, să pricep ce o fi găsit cenzura atât de periculos în ea. Nu l-o fi luat cumva pe majurul pe care-l redai drept un spion de la ţară, numit în postul acesta? Dar nu seamănă deloc cu aşa ceva. După părerea mea, aici e vorba doar de un cârcotaş con amore (din dragoste). Povestirea aceasta va pleca neapărat la „Petersburgskaia gazeta”». Povestirile respinse de cenzură pentru „Oskolki” erau publicate adesea de Cehov în „Petersburgskaia gazeta”, care nu era supusă cenzurii prealabile. Răspunzând lui Leikin, Cehov îi scria: «Am primit scrisoarea dumitale cu corectura bietei mele povestiri… Soarta celor ajunse pe mâna cenzorului e de nepătruns! Urmând sfatul dumitale, o trimit pe surghiunită la „P.G.”» (30

septembrie). «Povestirea respinsă de cenzură a apărut în „P.G.” sub un alt titlu şi, în felul acesta, nu mai sunt în pierdere» (7/8 octombrie 1885).

Textul povestirii, în şpalturile supuse cenzurii, care se păstrează la Arhiva centrală a U.R.S.S., se deosebeşte din punct de vedere stilistic de redactarea în care a apărut în ziar.

Rezoluţia cenzorului (18 septembrie 1885), la care s-a raliat şi Comitetul cenzurii, indică următoarele motive ale interzicerii povestirii: „Acest articol face parte din acelea în care se descriu aspecte sociale urâte, apărute în urma supravegherii intense exercitate de poliţie. Dată fiind exagerarea excesivă a caracterului dăunător al unei asemenea supravegheri, articolul nu poate fi autorizat.”

Figura majurului Prişibeev a ajuns simbolul unei tâmpite mulţumiri de sine, al unei ignoranţe încrezute şi al tendinţei de a „curma”, de a sugruma orice manifestare de viaţă.

În ţară străină

O amiază de duminică. Moşierul Kamîşov stă în sufrageria sa, la o masă luxos servită şi îşi ia tacticos micul dejun, în tovărăşia lui monsieur Champougne, un franţuz bătrâior, pirpiriu şi curăţel, întotdeauna bărbierit cu îngrijire. Acest Champougne a fost cândva preceptor în casa lui Kamîşov; i-a învăţat pe copii să se poarte frumos, să pronunţe corect cuvintele franţuzeşti şi să danseze. Mai târziu, când feciorii lui Kamîşov au crescut şi au ajuns locotenenţi, monsieur Champougne a rămas un fel de edec al casei. Îndatoririle fostului profesor nu sunt mare lucru. Trebuie să fie bine îmbrăcat, parfumat, să asculte pălăvrăgelile lui Kamîşov, să mănânce, să bea, să doarmă – şi, pare-mi-se, atâta tot. În schimb, primeşte hrană, locuinţă şi o leafă care variază după hachiţele moşierului.

Kamîşov mănâncă şi, ca de obicei, trăncăneşte.

— Ustură de mama focului! spune el, ştergându-şi lacrimile pricinuite de o bucată de şuncă, unsă din belşug cu muştar. Uf, îl simt în creier şi parcă în toate încheieturile. Muştarul vostru franţuzesc nu face asemenea pozne, chiar dacă înghiţi un borcan întreg.

— Unuia îi place muştarul franţuzesc, altuia – cel rusesc… spune blând Champougne.

— Muştarul franţuzesc nu place nimănui: poate doar franţujilor. Dar franţuzul mănâncă orice: broaşte, guzgani, libărci… brrr! Dumitale, bunăoară, nu-ţi place şunca asta, fiindcă-i rusească, dar dacă ţi s-ar da sticlă prăjită şi ţi s-ar spune că-i franţuzească, ai mânca-o, şi ţi-ai linge şi buzele… După părerea dumitale, tot ce-i rusesc e prost.

— N-am spus asta.

— Tot ce-i rusesc e prost, iar tot ce-i franţuzesc: O, se tre joli![106] După părerea dumitale, nu e ţară mai frumoasă ca Franţa, pe când, după părerea mea… ce-i, la drept vorbind, Franţa? O bucăţică de pământ! Dacă ai trimite acolo un ispravnic de al nostru, după o lună de zile şi-ar cere mutarea: n-ai unde să te învârteşti! Poţi face ocolul întregii Franţe a dumitale într-o singură zi, pe când la noi, dacă ieşi pe poartă, nu mai vezi cu ochii sfârşitul drumului! Mergi şi tot mergi cu trăsura…

— Da, monsieur, Rusia e o ţară uriaşă.

— Ei vezi, asta-i! După părerea dumitale, nu există oameni mai presus de franţuji. E un popor învăţat, deştept! Şi ce civilizaţie! Sunt de acord: toţi franţujii sunt învăţaţi şi au maniere elegante… Aşa-i… Un franţuz nu-şi va permite niciodată o grosolănie: îi va oferi întotdeauna unei doamne scaunul la timp, nu va mânca raci cu furculiţa, nu va scuipa pe jos, dar… nu are sufletul acela… Da, acela… nu prea pot eu să-ţi explic bine, dar vezi… cum să spun… franţuzului îi lipseşte ceva, ceva aşa… (Kamîşov mişcă degetele) ceva, cum s-ar spune… juridic. Mi-aduc aminte că am citit undeva că inteligenţa voastră o luaţi cu toţii din cărţi, pe când noi avem o inteligenţă înnăscută. Dacă îi dai unui rus învăţătură ca lumea, apoi niciun profesor de al vostru nu mai e în stare să se măsoare cu el.

— Poate… spune Champougne parcă în silă.

— Nu, nu poate, ci sigur! N-ai de ce să te superi: spun adevărul! Inteligenţa rusului este o inteligenţă mereu creatoare! Atât că, fireşte, nu i se dă toată libertatea de care ar avea nevoie. Apoi rusul nici nu ştie să se laude… Inventă ceva şi îşi lasă invenţia baltă, sau o dă copiilor să se joace cu ea, pe când un franţuz de al dumitale, dacă inventează un fleac oarecare, face un tărăboi de-l aude lumea întreagă. Deunăzi, vizitiul meu Iona a făcut dintr-o bucată de lemn un omuleţ: când tragi de o sforicică, omuleţul face o necuviinţă. Iona însă nu se laudă cu invenţia lui. De altfel, în genere, mie nu-mi plac franţujii! Nu vorbesc de dumneata, ci în general… E un popor imoral! La înfăţişare aduc parcă a oameni, dar trăiesc ca nişte câini… Să luăm, bunăoară, căsătoria. La noi, când se-nsoară omul, îşi vede de nevastă şi nu vrea să mai audă de nimic, pe când la voi e curată vavilonie. Bărbatul stă toată ziulica la cafenea, iar nevasta îşi umple casa cu franţuji – şi ţin-te cancanuri!

— Nu-i adevărat! îşi pierde Champougne răbdarea, aprinzându-se. În Franţa, instituţia căsătoriei e pusă pe o treaptă foarte înaltă!

— Ştim noi ce-i cu această instituţie! Iar dumitale să-ţi fie ruşine că-i aperi! Trebuie să judeci cu nepărtinire: porcii tot porci rămân... Trebuie să fim recunoscători nemţilor că v-au bătut... Zău aşa! Să le dea Dumnezeu sănătate...

— În cazul acesta, monsieur, nu înţeleg, spuse francezul sărind în picioare cu privirea scăpărând. Dacă îi urâţi pe francezi, de ce mă ţineţi pe mine?

— Dar ce să fac cu dumneata?

— Daţi-mi drumul şi voi pleca în Franţa!

— Cu-um? Şi crezi că or să te lase să intri? Doar eşti socotit trădător de ţară! La voi e mare când Napoleon, când Gambetta... dracu' să vă înţeleagă!

— Monsieur, spune Champougne pe franţuzeşte, împroşcând cu salivă şi mototolindu-şi şervetul. Nici cel mai aprig duşman al meu n-ar fi putut să născocească jignirea pe care aţi adus-o sentimentului meu! Totul s-a sfârşit!

Şi, făcând cu mâna un gest teatral, francezul pune cu o mişcare elegantă şervetul pe masă şi iese plin de demnitate.

Peste vreo trei ceasuri, masa e pusă din nou şi feciorul serveşte prânzul. Kamîşov se aşază la masă singur. După păhăruţul dat pe gât înainte de masă, i s-a deschis o poftă nebună de trăncăneală. Ar vrea să peroreze, dar n-are auditor.

— Ce face Alfons Ludovikovici? întreabă el pe fecior.

— Îşi face geamantanul.

— Mare neghiob, iartă-mă, Doamne!... spune Kamîşov şi se duce la franţuz.

Champougne şade în capul oaselor pe podea, în mijlocul odăii sale şi aşază cu mâini tremurătoare în geamantan rufărie, flacoane de parfum, cărţi de rugăciuni, bretele, cravate... Întreaga lui înfăţişare îngrijită, geamantanul, patul, masa respiră eleganţă şi feminitate. Lacrimi amare îi picură în geamantan din ochii mari, albaştri.

— Ce faci? întreabă Kamîşov, după ce-l priveşte o vreme din prag.

Francezul tace.

— Vrei să pleci? continuă Kamîşov. Bine, cum crezi... Nu îndrăznesc să te opresc... Un singur lucru nu înţeleg: cum ai să

pleci fără act de identitate? Zău aşa! Ştii doar că ţi l-am pierdut. L-am băgat undeva, printre hârtii, şi s-a rătăcit... Şi, la noi, legea e foarte aspră în privinţa actului de identitate. N-ai să faci nici cinci verste şi o să pună mâna pe dumneata.

Champougne ridică sfios capul şi priveşte neîncrezător la Kamîşov.

— Da... Ai să vezi! Au să te cunoască după mutră că eşti fără act de identitate. Şi îndată au să te întrebe: „Cine eşti? Alfons Champougne! Îi ştim noi pe aceşti Alfonsi Champougne! Ia poftiţi, sub pază bună, spre Siberia!”

— Glumiţi?

— De ce să glumesc? N-am niciun motiv să glumesc! Dar bagă de seamă! Îţi pun o condiţie: să nu scânceşti după aceea şi să mă bombardezi cu scrisori! N-am să mişc nici degetul cel mic, când or să te ducă prin faţa mea cu lanţuri la glezne!

Champougne sare în picioare şi, palid, cu ochii larg deschişi, începe să se plimbe prin odaie.

— Ce faceţi cu mine? spune el, apucându-se cu deznădejde de cap. Doamne! Blestemat să fie ceasul în care mi-a venit în cap gândul nenorocit să-mi părăsesc patria!

— Ei, linişteşte-te... am glumit! spune Kamîşov pe un ton mai potolit. Caraghios mai eşti, zău! Nu înţelegi de glumă! Nu-i chip să-ţi spună omul o vorbă...

— Scumpul meu! strigă cu glas piţigăiat Champougne, împăcat de tonul lui Kamîşov. Vă jur că mă simt legat sufleteşte de Rusia, de dumneavoastră şi de copiii dumneavoastră... Mi-e tot atât de greu să vă părăsesc cât mi-ar fi să mor! Dar fiecare cuvânt ce-l spuneţi îmi sfâşie inima!

— Caraghios mai eşti, zău! Ce rost are să-ţi sară ţandăra când îi ocărăsc pe franţuji? Ce-ar fi dacă s-ar simţi călcaţi pe coadă toţi cei pe care îi beştelim? Zău că eşti caraghios! Ia-l de pildă pe Lazar Isakici, arendaşul... Îl fac de două parale, îl fac jidan, îl fac parşiv, îl fac netrebnic, îl trag şi de perciuni... şi nu se supără!

— Bine, dar Lazar Isakici e un sclav! Pentru o copeică, e gata la orice josnicie!

— Ei, hai, hai... ajunge! Hai la masă! Pace şi bună înţelegere!

Champougne îşi pudrează mutra plânsă şi se duce cu Kamîşov în sufragerie. Primul fel se mănâncă în tăcere; după al doilea, începe aceeaşi poveste şi astfel suferinţele lui

Champougne sunt fără de sfârşit.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 41, 12 octombrie. Semnată: A. Cehonte. Cu prescurtări neînsemnate, a intrat în culegerea „Vorbe nevinovate”, Moscova, 1887. După înlocuirea unor elemente vulgare, a intrat în ediţia a doua şi cele ulterioare ale culegerii „Povestiri felurite”. Cu mici modificări stilistice, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Judecând după o scrisoare a lui N. Leikin (10 octombrie 1885), povestirea „În ţară străină” a fost respinsă de prima instanţă a cenzurii şi admisă apoi în urma unei decizii a comitetului.

Buimac de somn

În sala tribunalului de circumscripţie e şedinţă. Pe banca acuzaţilor stă un domn între două vârste, tras la faţă, acuzat de delapidare şi fals. Grefierul, un om pirpiriu, cu pieptul îngust, citeşte cu glas slab, de tenor, actul de acuzare. Nu ţine seama nici de puncte, nici de virgule, şi citania lui monotonă seamănă cu un bâzâit de albine sau cu gâlgâitul unui pârâiaş. Ascultând-o, te trage la visare, la aduceri aminte, la somn... Judecătorii, juraţii şi publicul stau pleoştiţi, plictisiţi... Linişte. Numai din când în când răzbat din coridorul tribunalului paşi cadenţaţi, sau vreun jurat cască şi tuşeşte pe înfundate, cu mâna la gură...

Apărătorul şi-a proptit în pumn capul cârlionţat şi moţăie, senin. Moleşit de bâzâitul grefierului, gândurile lui şi-au pierdut şirul, au luat-o razna.

„Ce nas lung are portărelul! gândeşte el, clipind cu pleoapele grele. Ce i-o fi venit naturii să pocească în aşa hal un chip atât de inteligent! Dacă oamenii ar avea nasurile mai lungi, să zicem de vreo doi-trei stânjeni, lumea ar trăi mai înghesuită şi ar trebui să se clădească locuinţe mai încăpătoare...” Apărătorul dă din cap, ca un cal pişcat de un tăun, şi continuă să cugete:

„Ce s-o fi petrecând acum la mine? De obicei, la ora asta, toţi sunt acasă: şi nevastă-mea, şi soacra, şi copiii... Drăcuşorii de Kolka şi Zinka au intrat cu siguranţă în birou... Kolka stă în picioare pe fotoliu, cu pieptul rezemat de marginea mesei de lucru, şi-mi mâzgăleşte hârtiile. Desenează un cal cu botul ascuţit şi cu un punct în loc de ochi, un om cu braţele întinse, o căsuţă strâmbă; iar Zina stă lângă masă. Întinde gâtul şi se sileşte să vadă ce-a desenat frăţiorul...

— Desenează-l pe tata! se roagă ea.

Kolka se apucă să mă deseneze. Mogâldeaţa e gata. Nu mai rămâne decât să-i adauge o barbă neagră şi iată-l pe tata. Kolka începe apoi să caute poze prin codul de legi, iar Zina gospodăreşte pe birou. Dacă dau de sonerie – sună; zăresc o călimară – îşi moaie degetul în ea; dacă vreun sertar al biroului nu-i încuiat, înseamnă că trebuie să scotocească prin el. În cele din urmă, le vine amândurora ideea că sunt indieni şi că sub birou se pot ascunde cât se poate de bine de duşmani. Amândoi se târăsc dedesubt, în patru labe, strigă, ţipă şi îşi fac de lucru acolo până cade de pe birou lampa sau vasul de flori. Of! În acest timp, prin salon se plimbă, cu pasul ei greoi, doica cu cea de a treia progenitură… Progenitura urlă, urlă… urlă fără sfârşit!”

— „Din conturile curente ale lui Kopelov, Acikasov, Zimakovski şi Cikina – bâzâie grefierul – rezultă că dobânzile n-au fost achitate, iar suma de 1.425 ruble şi 41 copeici a fost adăugată la restul din anul 1883…”

„Pesemne că sunt la masă… hoinăresc mai departe gândurile apărătorului. În jurul mesei s-au aşezat soacră-mea, nevastă-mea Nadia, fratele ei Vasea, copiii… Mutra bătrânei exprimă, ca de obicei, aceeaşi îngrijorare prostească, amestecată cu demnitate. Nadia e slăbuţă; s-a cam trecut – deşi pielea feţei i-a rămas la fel de albă şi de fragedă; stă la masă cu aerul cuiva care ar face-o de nevoie; nu mănâncă nimic şi face pe bolnava. Chipul ei exprimă aceeaşi îngrijorare ca şi al mamă-sii. Cred şi eu! Are pe cap copiii, bucătăria, rufăria mea, musafirii, moliile din blănuri, primirile, cântatul la pian! Cât de multe îndatoriri şi ce puţină muncă! Nadia şi mama ei nu fac absolut nimic. Dacă, din plictiseală, udă florile sau ţipă la bucătăreasă, se vaită după aceea două zile la rând, se plâng că fac muncă de ocnaş… Vasea, fratele Nadiei, mestecă încet şi tace, fiindcă a luat nota unu la latină. E un băiat liniştit, îndatoritor, recunoscător, dar rupe atâtea cărţi, atâtea perechi de ghete şi de pantaloni, încât e o adevărată pacoste… Copiii cei mici fac, bineînţeles, nazuri. Cer oţet şi piper, se plâng unul de altul, scapă mereu lingura pe jos. Te apucă durerea de cap numai când te gândeşti la toate astea! Nevastă-mea şi soacră-mea respectă cu străşnicie bontonul… Să te ferească Dumnezeu să pui cotul pe masă, să ţi se servească mâncărurile pe dreapta în loc de stânga, să ţii cuţitul cum nu se cuvine sau să-l duci la gură… Toate

mâncărurile, chiar şi şunca cu mazăre, miros a pudră şi a acadea. Totul e fără gust, prost gătit… Unde-i ciorba sau păsatul de hrişcă pe care-l mâncam când eram holtei? Soacră-mea şi nevastă-mea vorbesc tot timpul franţuzeşte; când vine însă vorba de mine, bătrâna o dă pe ruseşte, dat fiind că un om atât de insensibil, de egoist, atât de neruşinat şi de grosolan ca mine, nu-i demn de gingaşa limbă franceză…

— Bietul Michel trebuie să fie înfometat! spune nevastă-mea. A băut dimineaţă un pahar de ceai fără pâine şi a şi dat fuga la tribunal…

— Fii pe pace, draga mea! îi răspunde răutăcios maică-sa. Oamenii de teapa lui nu ajung să fie înfometaţi! Pot să jur că a şi alergat până acum de vreo cinci ori la bufet. De când şi-au făcut bufet la tribunal, la fiecare cinci minute îl roagă pe preşedinte să întrerupă şedinţa.

După prânz, soacra şi nevastă-mea discută despre reducerea cheltuielilor… Socotesc, notează şi găsesc în cele din urmă că cheltuielile sunt monstruos de mari. O cheamă pe bucătăreasă, încep să socotească, de astă dată împreună cu ea, îi fac mustrări şi începe gâlceava pentru cinci copeici… Lacrimi, vorbe înveninate… Urmează dereticarea odăilor, schimbarea mobilei din loc în loc – şi toate astea din lipsă de ocupaţie.”

— „Asesorul de colegiu Cerepkov, bâzâie grefierul, a declarat că, deşi i s-a trimis chitanţa Nr. 811, el n-a primit totuşi cele 46 de ruble şi 2 copeici ce i se datorau, lucru pe care l-a arătat chiar de atunci…”

„Dacă te gândeşti mai bine, judeci mai profund şi cântăreşti mai ca lumea lucrurile – continuă să cugete apărătorul – zău că-ţi vine să le dai dracului pe toate… Când te simţi istovit, buimăcit, asfixiat, după o zi întreagă petrecută în atmosfera asta copleşitoare de plictiseală şi de meschinărie, îţi vine, fără să vrei, pofta să hărăzeşti sufletului măcar o singură clipă luminoasă, de odihnă. Şi-atunci te duci la Nataşa sau, când ai bani, la ţigani[107] – şi uiţi totul… Zău aşa, totul! Undeva, la dracu’ în praznic, departe, afară din oraş, te tolăneşti pe o canapea, într-un separeu… ţiganii cântă, joacă, fac larmă şi simţi cum glasul fermecătoarei, înfricoşătoarei, turbatei ţigănci Glaşa îţi răscoleşte sufletul… Glaşa! Draga, buna, minunata Glaşa! Ce dinţi, ce ochi… ce umeri!”

Grefierul bâzâie, bâzâie, bâzâie întruna… În ochii apărătorului totul începe să se învălmăşească şi să joace. Judecătorii şi juraţii se fac tot mai mici, până ce pier, chipurile publicului se învârtesc de-ţi vine ameţeală, tavanul – când se ridică, când se lasă… Gândurile joacă şi ele şi, în cele din urmă, se curmă… Nadia, soacra, nasul lung al portărelului, acuzatul, Glaşa – toate joacă, se rotesc vârtej şi fug departe, hăt departe…

— Ah, bine e… şopteşte apărătorul, furat de somn… Ce bine e! Stai întins pe canapea şi, în jurul tău, e plăcut… cald… Glaşa cântă…

— Domnule apărător! se aude o voce aspră.

„E bine… e cald… Nu-i nici soacră, nici doică… nici supă cu miros de pudră… Glaşa e bună, drăgăstoasă…”

— Domnule apărător! tună aceeaşi voce aspră.

Apărătorul tresare şi deschide ochii. Ochii negri a ţigăncii Glaşa îl privesc ţintă… vede zâmbetul buzelor ei cărnoase, umede, chipul ei oacheş, frumos. Uluit, buimăcit de somn, crezând că-i un vis sau o nălucă, se ridică încet în picioare şi se uită cu gura căscată la ţigancă.

— Domnule apărător, nu doriţi să puneţi martorei vreo întrebare? i se adresează preşedintele.

— A… da! E martora… Nu… nu doresc. N-am nimic de întrebat!

Apărătorul scutură din cap şi se trezeşte de-a binelea. Înţelege că în faţa lui stă într-adevăr ţiganca Glaşa şi că-i chemată la proces în calitate de martoră.

— De fapt… iertaţi-mă, dar aş avea totuşi de pus o întrebare, spune el cu glas tare. Martoră, se întoarce el către Glaşa, dumneata cânţi în corul de ţigani al lui Kuzmiciov? Spune-mi, cât de des venea acuzatul să chefuiască la restaurantul vostru? Aşa-a… Şi nu-ţi aduci aminte dacă îşi plătea singur consumaţia sau i se mai întâmpla să plătească şi alţii pentru el? Mulţumesc… asta-i tot.

Apărătorul bea două pahare de apă şi buimăceala îi trece cu totul.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 289, 21 octombrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în, culegerea „Povestiri

felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A fost serios revăzută pentru Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Povestirea a fost mult scurtată şi supusă unei revizuiri stilistice amănunţite.

Tratament împotriva darului beţiei

În oraşul D. sosi în turneu, călătorind într-un compartiment rezervat de clasa întâi, cunoscutul comic, domnul Fenikov-Dikobrazov[108] al 2-lea. Toţi cei veniţi să-l întâmpine la gară ştiau că biletul de clasa întâi nu fusese luat decât la penultima gară, „pentru a face efect”, şi că până acolo celebritatea călătorise cu clasa a treia; toţi vedeau că, în ciuda timpului rece, de toamnă, celebritatea nu avea pe ea decât un fulgarin şi o căciulă ponosită de lutru. Cu toate acestea, când la uşa vagonului se arătă chipul vineţiu, buimăcit de somn, al lui Dikobrazov al II-lea, toţi simţiră că inima începe să le bată mai tare şi că doresc din tot sufletul să-l poată cunoaşte personal. Impresarul Poceciuev îl sărută de trei ori, după obiceiul rusesc, şi îl pofti la el acasă.

Celebritatea urma să înceapă spectacolele a treia zi după sosire, dar soarta hotărî altfel; cu o zi înainte de reprezentaţie, impresarul, galben la faţă, cu părul vâlvoi, dădu buzna la casa teatrului, cu ştirea că Dikobrazov al II-lea nu poate să joace.

— Nu poate! repetă Poceciuev, apucându-se cu mâinile de cap. Ce ziceţi de asta? O lună, o lună întreagă am afişat cu litere de o şchioapă că Dikobrazov vine la noi, ne-am lăudat, am făcut pe grozavii, am încasat bani pentru abonamente şi, deodată, poftim! Ce ticăloşie! Şi spânzurătoarea ar fi o pedeapsă prea uşoară pentru el.

— Dar ce are? Ce i s-a întâmplat?

— S-a îmbătat, blestematul!

— Ei şi? O să doarmă o noapte şi o să-şi vină în fire.

— Ăsta?... Mai curând crapă decât să-şi vină în fire! Îl cunosc eu de la Moscova: când începe să-i tragă cu votcă, nu se mai

trezeşte două luni. Are darul beţiei! Darul beţiei, domnule! Ghinionul meu! De ce dracu' oi fi eu atât de ghinionist? Cu cine dracu' oi fi semănând, că m-am născut atât de fără de noroc? Pentru ce?... Pentru ce să-mi spânzure toată viaţa deasupra capului blestemul cerului? (Poceciuev nu e numai tragedian de profesie, dar şi din fire: îl prinde de minune să folosească expresii tari şi să se bată cu pumnul în piept). Ce josnic, ce ticălos şi ce demn de dispreţ sunt eu că-mi ofer grumazul, întocmai ca un rob, loviturilor sorţii! N-ar fi mai demn să sfârşesc o dată pentru totdeauna cu rolul acesta ruşinos de ghinionist, în capul căruia se sparg toate, şi să-mi trag un glonte în tâmplă? Ce mai aştept? Doamne, ce mai aştept?

Poceciuev îşi acoperi faţa cu palmele şi se întoarse spre fereastră. La casă, afară de casier, mai erau de faţă numeroşi actori şi amatori de teatru şi, de aceea, nu-i lipsiră nici sfaturile, nici mângâierile, şi nici vorbele de îmbărbătare; toate însă cu caracter filozofic sau profetic; nimeni nu merse mai departe de „deşertăciunea deşertăciunilor", de „dă-l naibii" sau de „poate că totuşi". Numai casierul, un grăsun puhav, considera lucrurile dintr-un punct de vedere mai practic.

— Încearcă să-l lecuieşti, Prokl Lvovici! spuse el.

— Cu ce dracu să lecuieşti darul beţiei?

— Să nu spui asta! Frizerul nostru cunoaşte un tratament minunat împotriva alcoolismului. Tot oraşul se tratează la el.

Poceciuev se bucură de prilejul ce i se oferea de a se agăţa măcar de un fir de pai şi, peste vreo cinci minute, frizerul teatrului, Feodor Grebeşkov[109], se şi afla în faţa lui. Închipuiţi-vă o arătare înaltă, costelivă, cu ochi înfundaţi în orbite, cu barbă lungă, rară, şi cu mâini cafenii; mai adăugaţi o asemănare uimitoare cu un schelet, pe care l-aţi face să se mişte pe arcuri cu ajutorul unor şuruburi; îmbrăcaţi această arătare în costum negru, groaznic de uzat, şi veţi obţine portretul lui Grebeşkov.

— Bună ziua, Fedea! i se adresă Poceciuev. Am auzit, dragul meu, că ştii, cum s-ar zice... un tratament împotriva darului beţiei. Fă-mi un bine, nu din îndatorire de serviciu, ci aşa, din prietenie, şi tratează-l pe Dikobrazov! După cum ai auzit desigur, s-a apucat să bea!

— Lasă-l în plata Domnului! răspunse posomorât Grebeşkov cu glas de bas. E drept că-i tratez pe actorii mai de rând, pe

negustori şi pe funcţionari, dar el e o celebritate, îl ştie toată Rusia!

— Şi ce are a face?

— Ca să alung din el darul beţiei, ar trebui să-i produc o adevărată revoluţie în toate mădularele şi încheieturile trupului. Şi dacă-i produc eu revoluţia asta, şi omul se face bine, o să-l apuce ambâţul... Parcă văd că o să-mi spună: „Cum de ai îndrăznit, câine, să te atingi de obrazul meu?" Las' că le ştiu eu pe celebrităţile astea!

— Lasă, frate dragă... nu mai umbla cu fofârlica! Ai intrat în horă, trebuie să joci. Hai, ia-ţi căciula şi să mergem!

Când, după un sfert de oră, Grebeşkov intră în odaia lui Dikobrazov, celebritatea stătea lungită pe pat şi privea mânioasă lampa spânzurată în tavan. Lampa spânzura liniştită, dar Dikobrazov al II-lea nu-şi mai lua ochii de la ea şi mormăia:

— Las' că-ţi arăt eu ţie! Te învăţ eu să te învârteşti întruna, blestemato! Cana am spart-o, am să te sparg şi pe tine... Ai să vezi! A-a-a... şi tavanul se învârteşte... Am înţeles... v-aţi vorbit! Dar lampa, lampa! Dintre toate lucrurile, ea e cea mai mică, ticăloasa, şi se învârteşte mai rău ca toate! Ia stai un pic...

Comicul se ridică în picioare; trăgând cearşaful după el, răsturnând paharele de pe măsuţă, porni clătinându-se spre lampă, dar la jumătatea drumului dădu de ceva înalt, costeliv...

— Ce-i? începu el să zbiere, rotindu-şi ochii rătăciţi. Cine eşti? De unde eşti? Hai?

— Stai că-ţi arăt eu cine sunt... Marş în pat!

Şi, fără să mai aştepte ca celebrul comic să-l asculte, Grebeşkov îşi făcu vânt şi îi trase atât de tare una în ceafă, încât actorul nimeri drept în pat. Se vede că Dikobrazov nu fusese niciodată bătut până atunci fiindcă, în pofida stării lui de beţie, îl privi pe Grebeşkov cu mirare, ba chiar cu interes:

— Tu-u... tu m-ai lovit? Ss... stai niţel, tu m-ai lovit?

— Da, eu. Mai vrei?

Şi frizerul îl plesni încă o dată pe Dikobrazov, de data asta peste gură. Nu ştiu ce anume a avut efect: loviturile puternice sau noutatea senzaţiei, dar privirea comicului încetă să mai rătăcească şi în ea se ivi un licăr de raţiune. Sări în picioare şi începu să cerceteze atent, cu privirea, chipul palid şi surtucul murdar al lui Grebeşkov, nu atât cu mânie, cât cu curiozitate.

— Tu-u... tu mă baţi? bolborosi el. Cu-u... cum îndrăzneşti?

— Gura!

Şi îl pocni din nou peste faţă. Buimăcit, comicul încercă să se apare, dar o mână a lui Grebeşkov îl strânse de piept, pe când cealaltă începu să se plimbe peste chipul lui.

— Mai uşurel! Mai uşurel! se auzi din odaia cealaltă glasul lui Poceciuev. Mai uşurel, Fedenka!

— Nu-i nimic, Prokl Lvovici! Chiar dumnealui o să-mi mulţumească după asta!

— Totuşi, las-o mai moale! spuse cu glas plângăreţ Poceciuev, aruncând o privire în odaia comicului. Ţie nu-ţi pasă, dar eu simt cum îmi îngheaţă şira spinării. Gândeşte-te puţin: ziua nămiaza mare este bătut un om care se bucură de deplinătatea drepturilor civile, un om cult, vestit – şi încă în propria lui locuinţă... Of!

— Nu-l bat pe el, Prokl Lvovici, ci pe diavolul ce sălăşluieşte într-însul. Plecaţi, vă rog foarte mult şi n-aveţi nicio teamă! Stai culcat, împieliţatule! se repezi Feodor la comic. Nu te mişca! Ce-e-e?

Pe Dikobrazov îl apucă groaza. Începu să i se pară că lucrurile ce se învârtiseră mai înainte şi pe care el le spărsese se înţeleseseră acum şi se năpustiseră toate deodată asupra lui.

— Ajutor! strigă el. Scăpaţi-mă! Ajutor!

— Ţipă cât vrei, diavole! Asta-i floare la ureche! Să vezi ce te aşteaptă de-acum înainte! Acum ascultă: dacă mai rosteşti o singură vorbă sau mai faci o singură mişcare, te omor! Te omor fără pic de milă! N-are cine să-ţi sară în ajutor. N-o să vină nimeni, chiar de ai trage cu tunul. Dacă însă te potoleşti şi taci, am să-ţi dau votcă. Uite ici!

Grebeşkov scoase din buzunar o sticlă de votcă de o jumătate de litru şi i-o trecu comicului pe la nas. Văzând obiectul patimii sale, beţivul uită de bătaie, ba chiar necheză de plăcere. Grebeşkov scoase din buzunarul jiletcii o bucăţică de săpun murdar şi o băgă în sticlă. Când votca începu să facă spumă şi se tulbură, frizerul se apucă să toarne în ea fel de fel de bazaconii. În sticlă intrară, pe rând, silitră, amoniac, piatră acră, sare amară, pucioasă, sacâz şi alte „specii” ce se vând pe la drogherii. Comicul holba ochii la Grebeşkov şi urmărea cu o privire pătimaşă mişcările sticlei. În cele din urmă, frizerul arse o bucată de cârpă, turnă scrumul în votcă, scuturâ sticla şi se apropie de pat.

— Bea! spuse el, turnând o jumătate de pahar mare. Dă-l pe gât!

Comicul bău cu desfătare apoi deodată se cutremură, holbă ochii, păli şi pe frunte i se iviră broboane de sudoare.

— Mai bea! stăruie Grebeşkov.

— Nu... nu vreau! Ss... stai niţel...

— Bea, lua-te-ar dracul!... Bea că te omor!

Dikobrazov bău şi se prăbuşi gemând pe pernă.

După câteva clipe, se ridică pe jumătate şi Feodor putu să se convingă că „spiţeria" lui îşi producea efectul.

— Mai bea! Las' să-ţi întoarcă măruntaiele pe dos! Îţi face bine! Bea!

Pentru comic începu un adevărat chin. Măruntaiele se întorceau într-adevăr pe dos. Aci sărea în picioare, aci se zvârcolea pe pat, pândindu-şi cu groază duşmanul care, necruţător, nu-l slăbea nicio clipă şi-l lovea ori de câte ori nu voia să mai ia din „spiţerie". După bătaie venea „spiţeria", şi după „spiţerie", altă bătaie. Niciodată sărmanul trup al lui Dikobrazov al II-lea nu suferise încă atâta jignire şi înjosire, şi niciodată celebritatea sa nu se dovedise atât de nevolnică şi lipsită de apărare ca acum. La început, comicul ţipă şi înjură, apoi începu să se roage şi, în cele din urmă încredinţându-se că protestele lui duc la bătăi, începu să plângă. Poceciuev, care stătea după uşă şi trăgea cu urechea, nu putu să mai rabde şi dădu buzna în odaia comicului.

— Du-te dracului! spuse el, dând din mâini. Mai bine să se prăpădească banii abonamentelor, n-are decât să bea votcă, numai fă bine şi nu-l mai chinui. O să crape, dracu' să te ia! Uită-te la el: e mai mult mort decât viu! De-aş fi ştiut, zău că nu m-aş fi apucat să...

— Nu-i nimic... Chiar dumnealui o să-mi mulţumească, o să vedeţi dumneavoastră... Hei, ce mai faci? se întoarse Grebeşkov către comic. Bagă de seamă, că iar te croiesc!

Şi nu-l slăbi până seara târziu. Se istovi şi el, dar îl dădu gata şi pe pacient. În cele din urmă, comicul slăbi înspăimântător, pierdu până şi puterea de a geme şi împietri, cu o expresie de groază pe chip. După împietrire, urmă ceva ce aducea a somn.

A doua zi, spre marea mirare a lui Poceciuev, comicul se trezi. Prin urmare nu murise. Trezindu-se, se uită câtva timp în gol, îşi

plimbă privirea rătăcită prin odaie, apoi începu să-şi aducă aminte.

— De ce mă doare tot trupul? se miră el. Parcă aş fi fost călcat de tren. Ia să beau un pic de votcă! Hei, care-i acolo? Daţi-mi votcă!

Poceciuev şi Grebeşkov pândeau în spatele uşii.

— Cere votcă! Prin urmare nu s-a lecuit! se îngrozi Poceciuev.

— Ce tot vorbiţi, Prokl Lvovici! se miră frizerul. Cum să se fi lecuit într-o singură zi? Să dea Dumnezeu să se lecuiască într-o săptămână, nici vorbă de o zi! Pe unul mai slab, îl poţi lecui în cinci zile, dar ăsta-i vânjos ca un negustor. Nu poţi să-i vii de hac mai repede.

— De ce nu mi-ai spus-o mai din timp, afurisitule? gemu Poceciuev. Cu cine oi fi semănând că m-am născut atât de ghinionist! Şi ce mai aştept eu de la soartă, blestematul de mine? Nu-i oare mai cuminte să isprăvesc odată cu toate şi să-mi trag un glonte în tâmplă? etc.

Oricât de întunecat îşi privea Poceciuev soarta, după o săptămână, Dikobrazov al II-lea fu în stare să joace şi nu mai trebuiră să se restituie banii abonamentelor. Cel care-l grima pe comic era însuşi Grebeşkov, care se atingea cu atâta respect de capul actorului, încât pentru nimic în lume n-ai fi putut să recunoşti în el pe fostul lui călău.

— Are şapte vieţi, omul ăsta! se mira Poceciuev. Eu, numai văzându-i chinurile, era să mor, iar el habar n-are: ba îi şi mulţumeşte afurisitului de Fedka, şi vrea chiar să-l ia cu el la Moscova! Mare minune! Zău aşa!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 43, 26 octombrie, cu titlul: O celebritate care mănâncă bătaie, sau un leac împotriva beţiei. (Din viaţa actorilor). Semnată: A. Cehonte. Scurtată şi intitulată: „O celebritate care mănâncă bătaie”, a fost inclusă în culegerea „Vorbe nevinovate”, Moscova, 1887. A fost revăzută stilistic pentru Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Un câine scump

Locotenentul Dubov, care nu mai era la începutul carierei sale, şi tânărul cu termen redus Knaps şedeau şi se desfătau cu băuturica.

— Minunat câine! spunea Dubov, arătându-i lui Knaps câinele său, Milka. Un câine ex-cep-ţi-o-nal! Ia uită-te la botul lui! Numai botul cât face! Dacă nimereşti un cunoscător, numai pentru bot îţi dă două sute de ruble! Cum, nu crezi? În cazul acesta, nu pricepi nimic…

— Ba de priceput – pricep eu, dar…

— E un setter, un setter englezesc pursânge! Are un aret uimitor, iar simţul… mirosul! Doamne, ce miros are! Ştii cât am dat pe câinele ăsta când nu era decât un căţel? O sută de ruble! Minunat câine! Milka, ştrengarule! Milka, prostuţule! Hai, vino-ncoace… cuţu-cuţu, coteiul tatei…

Dubov trase câinele spre el şi îl sărută pe creştet. În ochi i se iviră lacrimi.

— N-am să te dau nimănui… frumosule… hoţule… Mă iubeşti, nu-i aşa, Milka! Mă iubeşti?… Marş! Cară-te! strigă deodată locotenentul. Uite-l cum se urcă cu labele murdare drept pe uniforma mea! Da, Knaps, am dat o sută cincizeci de ruble pentru un căţel! Dar aveam şi pe ce! De un lucru îmi pare rău: n-am timp să merg la vânătoare! Câinele ăsta se prăpădeşte din lipsă de activitate, n-are cum să-şi întreţină talentul… De aceea îl şi vând. Cumpără-l, Knaps! Toată viaţa ai să-mi mulţumeşti! Dacă cumva stai prost cu banii, poftim, îţi reduc preţul la jumătate… Ţi-l las cu cincizeci de ruble! De pomană!

— Nu, dragul meu… oftă Knaps. Dacă Milka a dumitale ar fi fost de sex masculin, poate aş fi cumpărat-o, dar aşa…

— Milka nu-i de sex masculin? se miră locotenentul. Ce-i cu dumneata, Knaps? Milka nu-i de sex… masculin? Ha-ha! Dar atunci ce-i, după părerea dumitale? Căţea? Ha-ha-ha… Ce eşti copil? Nu ştii să deosebeşti un câine de o căţea!

— Îmi vorbeşti ca şi cum aş fi orb, sau ţânc… se supără Knaps. Fireşte că-i căţea!

— Atunci poate că şi eu sunt cucoană? Of, Knaps, Knaps! Şi ai absolvit institutul politehnic! Nu, dragul meu, e câine toată ziua, şi încă… pursânge! Nu numai atât, dar taie de la mare distanţă orice câine. Şi dumneata spui că nu-i… de sex masculin! Ha-ha…

— Iartă-mă, Mihail Ivanovici, dar… mă crezi prea prost… E chiar jignitor…

— Bine, lasă-l, dracu’ să te ia… Nu-l cumpăra! Oricât aş vorbi, tot nu vrei să-nţelegi! Acuşi ai să spui şi de coada lui că nu-i coadă, ci picior… Nu-l lua. Tot dumitale voiam să-ţi fac un bine. Vahrameev, mai adu coniac!

Ordonanţa mai aduse coniac. Prietenii îşi turnară câte un păhăruţ şi căzură pe gânduri. O jumătate de oră trecu în tăcere.

— Şi chiar dacă ar fi de sex feminin… curmă tăcerea locotenentul, privind posomorât sticla. Mare lucru! E spre binele dumitale! O să ai şi căţei, şi fiecare căţel înseamnă douăzeci şi cinci de ruble… Oricine o să vrea să ţi-i cumpere. Nu ştiu de ce îţi plac aşa de mult câinii! Căţelele-s de o sută de ori mai bune. Sexul feminin e mai recunoscător şi mai credincios stăpânului… Dar dacă te temi atât de mult de sexul feminin, poftim, ia-o cu douăzeci şi cinci de ruble.

— Nu, dragul meu… Nu dau nicio copeică. Întâi şi întâi nu-mi trebuie câine, apoi nici bani n-am.

— De ce n-ai spus aşa de la început. Marş d-aici, Milka!

Ordonanţa servi un scrob. Prietenii goliră în tăcere tigaia.

— Eşti un băiat de treabă, Knaps, un băiat cinstit… spuse locotenentul ştergându-şi buzele. Să fiu al dracului, dacă nu-mi pare rău să te las să pleci aşa… Ştii ce? Ia câinele pe degeaba!

— Cum vrei să-l iau, dragul meu? spuse Knaps cu un oftat. Cine să vadă de el la mine acasă?

— Bine, bine, lasă-l… dracu’ să te ia! Lasă-l, dacă nu vrei… Dar unde te duci? Stai jos!

Întinzându-şi mădularele, Knaps se sculă în picioare şi îşi luă şapca.

— La revedere, e târziu… spuse el, căscând.

— Stai un pic, am să te petrec.

Dubov şi Knaps se îmbrăcară şi ieşiră în stradă. Făcură prima sută de paşi în tăcere.

— Nu ştii cui aş putea să dau câinele? începu locotenentul. N-ai vreun cunoscut care l-ar lua? Ai văzut că-i un câine frumos, de rasă, dar… nu-mi trebuie!

— N-am, dragul meu… Ce fel de cunoscuţi să am pe aici?

Până la locuinţa lui Knaps, prietenii nu mai rostiră nicio vorbă. Numai când Knaps strânse mâna locotenentului şi deschise portiţa, Dubov tuşi şi spuse oarecum nehotărât:

— Nu ştii dacă hingherii de aici primesc sau nu câini?

— Cred că primesc. Dar n-aş putea să-ţi spun sigur.

— Am să-l trimit mâine cu Vahrameev… Dracu' să-i ia, n-au decât să-l jupoaie de viu… E o căţea scârboasă, nesuferită! Nu numai că face murdărie prin odăi, dar ieri a mâncat la bucătărie toată carnea, ticăloasa… Măcar dacă ar fi de rasă, dar dracu' ştie ce e, o corcitură de câine obişnuit cu porc. Noapte bună.

— La revedere! spuse Knaps.

Portiţa clămpăni închizându-se şi locotenentul rămase singur.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", 1885, Nr. 45, 9 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. Cu eliminarea unei fraze, a intrat în culegerea „Vorbe nevinovate", Moscova.

A apărut, fără autorizaţia autorului, în revista „Sverciok"[110], 1889, Nr. 1, 5 ianuarie, cu titlul „Câinele". Cu mici modificări stilistice, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Reproducerea povestirii în culegerea „Vorbe nevinovate" şi în revista „Sverciok" a provocat un protest din partea lui Cehov. O parte din tirajul revistei conţinea o notiţă, indicând locul primei apariţii a povestirii.

Scriitorul

În odăiţa din spatele prăvălioarei sale, negustorul de ceai Erşakov, om tânăr, dar cam ofilit, îmbrăcat după ultima modă şi care se vedea că dusese o viaţă furtunoasă, şedea cocoţat la un pupitru înalt. Judecând după scrisul lui avântat, cu înfloriturі, după pieptănătura „à la Capoul”[111] şi după parfumul fin de ţigări de foi, Erşakov nu era străin de civilizaţia europeană. Impresia de cultură ce părea să se desprindă din întreaga lui înfăţişare se întări şi mai mult când băiatul de prăvălie intră şi anunţă:

— A venit scriitorul!

— Da? Pofteşte-l încoace. Şi roagă-l să-şi lase galoşii în magazin.

După câteva clipe, în odăiţă intră sfios un bătrân cărunt, cu chelie, într-un palton uzat, jerpelit, cu chipul îmbujorat de ger şi cu expresia de slăbiciune şi de nesiguranţă pe care o au mai întotdeauna oamenii care beau regulat, fără să bea prea mult deodată.

— A-a, respectele mele… spuse Erşakov, fără a-şi întoarce capul spre noul venit. Ce veşti bune aduci, domnule Heiniu?

Erşakov contopea cuvintele „geniu” şi „Heine”, într-unul singur – „Heiniu” – aşa îi spunea el bătrânului.

— Am adus reclama pe care mi-aţi comandat-o, răspunse Heiniu. E gata…

— Aşa de repede?

— În trei zile poţi ticlui nu numai o reclamă, ci chiar un roman întreg, Zahar Semionîci. Pentru o reclamă ajunge şi un ceas.

— Numai atât? Atunci de ce te tocmeşti întotdeauna ca şi cum ai avea de lucru un an întreg? Ia arată-mi ce-ai compus!

Heiniu scoase din buzunar mai multe hârtiuţe mototolite scrise cu creionul şi se apropie de birou.

— Am făcut deocamdată numai o ciornă, un text în linii generale… spuse el. Am să vi-l citesc, iar dumneavoastră să urmăriţi cu băgare de seamă şi să-mi spuneţi dacă nu am încurcat ceva. Nu-i deloc greu să te încurci, Zahar Semionîci… Mă credeţi? Am avut de compus reclame pentru trei magazine dintr-odată… Şi Shakespeare ar fi scrântit-o.

Heiniu îşi puse ochelarii, ridică sprâncenele şi începu să citească cu glas trist, declamând parcă:

— „Sezonul 1885-86. Z.S. Erşakov, furnizorul de ceai chinezesc al tuturor oraşelor din Rusia europeană şi asiatică, precum şi din străinătate. Firmă fondată în 1804.” Toată introducerea asta va fi încadrată în ornamente şi steme. Am compus unui negustor o reclamă în jurul căreia, după dorinţa lui, i-am pus în chenar stemele mai multor oraşe. Acelaşi, lucru îl puteţi face şi dumneavoastră; am găsit, de altfel, pentru dumneavoastră, Zahar Semionîci, un ornament straşnic: un leu ţinând între dinţi o liră. Acum să vă citesc mai departe: „Două cuvinte către cumpărătorii noştri. Stimaţi domni! Nici evenimentele politice din ultima vreme, nici indiferentismul rece, care pătrunde din ce în ce mai mult în toate straturile societăţii noastre, nici scăderea treptată a adâncimii apelor Volgăi, fenomen asupra căruia fracţiunea cea mai valoroasă a presei noastre a atras de curând atenţia – nimic nu ne poate tulbura. Existenţa atât de îndelungată a firmei noastre, precum şi simpatiile pe care am izbutit să ni le câştigăm, ne dau posibilitatea de a ne menţine ferm pe teren şi de a nu ne modifica sistemul stabilit o dată pentru totdeauna, atât în ce priveşte relaţiile noastre cu proprietarii plantaţiilor de ceai, cât şi în ceea ce priveşte executarea conştiincioasă a comenzilor primite. Deviza noastră este îndeajuns de cunoscută. Ea se exprimă în cuvinte puţine, dar pline de adâncă semnificaţie: Ieftin, prompt şi conştiincios!”

— Bravo! Foarte bine! îl întrerupse Erşakov, frăsuindu-se pe scaun. Nici nu mă aşteptam să compui ceva atât de meşteşugit. Şmecher mai eşti! Numai că… vezi dragul meu, mai departe trebuie să încurci un pic lucrurile, s-o aduci în aşa fel din condei încât totul să fie mai nebulos… să faci o mică scamatorie, înţelegi dumneata… Noi anunţăm prin reclama aceasta că firma

noastră a primit chiar acum o partidă de ceaiuri proaspete din recolta timpurie de primăvară a sezonului 1885… Aşa-i? Ei bine, în acelaşi timp trebuie să arătăm că aceste ceaiuri, abia primite, stau la noi în depozit de trei ani de zile, cu toate că nu ne-au venit din China decât săptămâna trecută.

— Înţeleg… Publicul nici nu va observa contrazicerea. La începutul anunţului vom scrie că ceaiurile s-au primit chiar acum, iar la sfârşit vom spune astfel: „Având o mare rezervă de ceai, plătit pe vechiul tarif vamal, suntem în măsură de a-l pune în vânzare după lista de preţuri a anilor din urmă…” etc. Iar pe pagina următoare, va fi lista de preţuri. Pe marginea ei vom înşira din nou steme şi ornamente… Iar sub ele vom scrie cu litere groase: „Lista preţurilor la ceaiurile aromatice selecţionate din Fucian, Kiahta şi Bai-ho, din recolta de primăvară, sosite de la plantaţiile achiziţionate de curând…” Şi mai departe: «Atragem atenţia adevăraţilor cunoscători asupra ceaiurilor din „Lian-sin, dintre care „Emblema Chinei sau zâmbrele concurenţilor”, trei ruble cincizeci copeici, se bucură de cea mai mare şi mai binemeritată favoare. Dintre ceaiurile aromate, recomandăm în mod deosebit „Trandafirul împăratului Chinei”, două ruble şi „Ochii chinezoaicei”, o rublă optzeci copeici». După preţuri, vor urma cu litere mărunte lămuriri asupra cântăririi şi expedierii ceaiului. Apoi vom vorbi despre scăderile de preţuri şi despre premii: «În dorinţa de a-i atrage pe cumpărători, majoritatea concurenţilor noştri îi momesc cu premii. În ceea ce ne priveşte, protestăm împotriva acestui procedeu revoltător şi oferim clienţilor noştri, nu în chip de premii, ci gratuit, toate momelile cu care concurenţii îşi ospătează victimele. Oricine va cumpăra de la noi marfă în sumă de cel puţin 50 de ruble, va putea alege şi va primi gratuit unul dintre următoarele cinci obiecte: un ceainic de metal englezesc, o sută de cărţi de vizită, un plan al oraşului Moscova, un borcan de ţinut ceai, în formă de chinezoaică goală, sau cartea „Mirele uimit sau mireasa sub covată”, povestire de Mucalitul vesel».

După ce isprăvi de citit şi făcu câteva corecturi, Heiniu copie repede reclama pe curat şi-o înmână lui Erşakov. Urmă o tăcere… Amândoi se simţiră stânjeniţi, ca şi cum ar fi săvârşit o faptă ruşinoasă.

— Când porunciţi să primesc banii pentru munca mea? Acum sau mai târziu? întrebă Heiniu pe un ton nehotărât.

— Când vrei dumneata, fie şi acum… răspunse nepăsător Erşakov. Du-te în magazin şi ia-ţi ce vrei pentru suma de cinci ruble şi cincizeci.

— Aş prefera să primesc bani, Zahar Semionîci.

— N-am obiceiul să plătesc în bani. Plătesc pe toată lumea în ceai şi zahăr: şi pe dumneata, şi pe cântăreţii cărora le sunt epitrop, şi pe paznici. Aşa mai pun frâu beţiei.

— Se poate asemui munca mea cu aceea a paznicilor sau cântăreţilor? Munca mea e intelectuală.

— Asta-i muncă? Te-ai aşezat la masă, ai înşirat câteva rânduri şi gata. Scrisul nu poţi nici să-l mănânci, nici să-l bei… e un fleac de nimic! Nu face nici o rublă.

— Hm… Frumos mai judecaţi dumneavoastră scrisul… se supără Heiniu, auzi că nu poţi nici să-l mănânci, nici să-l bei! Dar nu vă gândiţi că eu m-am chinuit, poate sufleteşte, ca să ticluiesc această reclamă. O scriam şi simţeam cum înşel întreaga Rusie. Daţi-mi bani, Zahar Semionîci!

— Ei, frate, ai început să mă plictiseşti! Nu mai stărui atâta!

— Bine. Atunci am să iau zahăr tos. Chiar băieţii dumneavoastră o să mi-l răscumpere cu opt copeici funtul. E drept că pierd vreo patruzeci de copeici, da’ n-am încotro! Rămâneţi cu bine!

Heiniu dădu să iasă dar se opri în uşă, oftă şi spuse posomorât:

— Înşel Rusia! Întreaga Rusie! Îmi înşel patria pentru o bucată de pâine. Of! Of!

Apoi ieşi. Eraşkov îşi aprinse o havană şi odăiţa începu să miroasă şi mai tare a om cult.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”,

Nr. 310, 11 noiembrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A fost foarte serios revăzută pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Cu ocazia includerii în Culegerea de opere, a fost eliminat subtitlul, s-au revizuit caracterizările personajelor şi s-a scurtat mult textul reclamei şi spusele

„scriitorului”.

Povestirea foloseşte subiectul foiletonului lui Cehov „Cioburi din viaţa Moscovei” despre reclama negustorului de ceai Kiseliov („Oskolki”, 1884, Nr. 33, 18 august).

Când te întreci cu gluma

Inginerul hotarnic Gleb Gavrilovici Smirnov coborî în gara „Gniluşki”. Până la moşia unde fusese chemat pentru a delimita nişte terenuri, mai avea de mers cu căruţa vreo treizeci-patruzeci de verste. (Dacă căruţaşul nu-i beat şi caii nu-s mârţoage, nu sunt nici treizeci de verste, dar dacă căruţaşul e cherchelit şi caii istoviţi, sunt şi cincizeci).

— Spune-mi, te rog, unde pot să găsesc aici cai de poştă? se adresă inginerul, jandarmului gării.

— Ce cai? Ce poştă? Aici, la o sută de verste împrejur, nu găseşti niciun câine ca lumea, darămite cai de poştă... Unde trebuie să mergeţi?

— La Devkino, la moşia generalului Hohotov.

— Păi, căscă jandarmul, duceţi-vă în spatele gării; câteodată se mai întâmplă să fie vreun mujic care să-i ducă pe călători.

Inginerul oftă şi o porni într-o doară în spatele gării. După îndelungi căutări, discuţii şi şovăieli, găsi o namilă de ţăran posomorât, ciupit de vărsat, îmbrăcat într-un suman rupt şi încălţat cu opinci.

— Prăpădită căruţă mai ai! se încruntă inginerul, urcându-se. Nici nu te poţi dumiri care-i faţa şi care-i spatele...

— Mare greutate! Unde-i coada calului, acolo-i faţa, iar unde staţi dumneavoastră, acolo-i spatele...

Căluţul era tânăr, dar slab de-i puteai număra coastele, cu picioarele răşchirate şi urechile zdrelite. Când căruţaşul se ridică puţin şi îl croi cu biciul lui de frânghie împletită, calul scutură din cap, dar nici pomeneală să se mişte. Iar când căruţaşul îl înjură şi îi trase al doilea bici, căruţa scârţâi şi începu să tremure, ca

scuturată de friguri. După a treia lovitură, căruţa se clătină şi, în sfârşit, după a patra, se urni din loc.

— Aşa o să fie tot drumul? întrebă inginerul, simţind că i se zdruncină creierii şi minunându-se cum de izbutesc căruţaşii ruşi să te ducă mai încet ca melcul şi totuşi să te hurduce de-ţi iese sufletul.

— Las-că ajungem! îl linişti căruţaşul. Iepşoara e tânără, iute... Numai să se aştearnă drumului, că pe urmă nu mai e chip s-o opreşti... He-ei, blestemato!

Când căruţa ieşi din gară, amurgise de-a binelea. La dreapta se întindea, parcă fără sfârşit, o câmpie întunecată, îngheţată. Dacă ai fi mers de-a curmezişul ei, ai fi ajuns desigur la dracu-n praznic. În zare, acolo unde câmpia se contopea cu cerul, un asfinţit rece, de toamnă, îşi mistuia alene cele din urmă licăriri. La stânga drumului se desluşeau, în înnoptarea tot mai adâncă, un fel de muşuroaie, despre care n-ai fi putut spune dacă sunt căpiţe rămase de anul trecut sau căsuţele unui sat. În faţă, inginerul nu putea vedea ce se află, din pricina spatelui lat, mătăhălos al căruţaşului. Nu se simţea pic de vânt, dar era rece şi chiar ger.

„Ce pustietate! îşi spuse inginerul ridicându-şi gulerul mantalei până peste urechi. Ce meleaguri păcătoase! Dacă, ferească Dumnezeu, eşti atacat şi jefuit, nu te aude nimeni, chiar de-ai trage cu tunul... Şi nici căruţaşul ăsta nu-mi prea inspiră încredere. Ia te uită ce mai spinare! Dacă acest copil al naturii te atinge cu degetul, te-ai dus pe copcă! Şi ce mutră fioroasă, suspectă are!”

— Ia spune, drăguţă, îl întrebă inginerul, cum te cheamă?

— Pe mine? Klim.

— Ascultă, Klim, cum stau lucrurile pe aici, pe la voi? Nu-i nicio primejdie? Oamenii sunt de treabă?

— Ne-a ferit Dumnezeu de oameni răi... Nici n-are cine să nu fie de treabă...

— Asta-i bine că oamenii sunt cumsecade. Dar eu tot am luat cu mine trei pistoale, minţi inginerul.

— Ştii, când ai pistol, nu mai ai de ce te teme, poţi să vii de hac şi la zece tâlhari...

Între timp se înnoptase de-a binelea. Deodată, căruţa începu să scârţâie, să pârâie, apoi se cutremură şi o apucă la stânga, parcă în silă.

„Unde mă duce? se întrebă inginerul. O ţinea drept înainte şi deodată a luat-o la stânga. Te pomeneşti că mă duce prin nişte coclauri, ticălosul, şi... şi... S-au mai văzut din astea!”

— Ascultă, Klim, se adresă el căruţaşului. Spui că pe aici nu-i nicio primejdie? Păcat... Mie îmi place să mă bat cu tâlharii. La înfăţişare par eu slăbuţ, pirpiriu, dar la trântă sunt puternic ca un taur... Într-o zi au tăbărât asupra mea trei tâlhari... Şi ce crezi? Pe unul l-am izbit atât de tare încât... încât a dat ortul popii, iar pe ceilalţi doi i-am trimis în Siberia, la ocnă. Nici eu nu ştiu de unde am atâta putere... Cu o singură mână dobor un munte de om, uite aşa, cât tine.

Klim aruncă o privire înapoi, spre inginer, se încruntă şi dădu bici calului.

— Aşa, măi frate... continuă inginerul. Să nu dea Dumnezeu să se lege vreunul de mine. Nu numai că ar rămâne fără mâini şi picioare, dar ar mai trebui să dea socoteală şi în faţa judecăţii... Eu mă am bine cu toţi judecătorii şi ispravnicii. Sunt un slujbaş al statului, folositor... Uite, de pildă acum, autorităţile ştiu că sunt pe drum şi toate-s cu ochii în patru, să nu-mi facă cineva vreun rău. Pe tot drumul pe unde trebuie să trec, stau pitiţi după tufe uriadnici şi vătăşei... Ei, ia stai! zbieră deodată inginerul. Unde ai intrat? Unde mă duci?

— Păi nu vedeţi şi dumneavoastră? Am intrat în pădure!

„Da, adevărat... e pădure... îşi spuse inginerul. M-am speriat degeaba. Oricum, nu trebuie să-mi arăt tulburarea... A şi băgat de seamă că mi-e frică. De ce a început să se uite atât de des la mine? Sigur că şi-a pus ceva în gând... Până acum mâna încet, de-abia îşi târa calul picioarele, iar acum ia te uită cum goneşte!”

— Ascultă, Klim, de ce mâi aşa de tare calul?

— Nu eu îl mân. El trage. V-am spus eu: când se porneşte, apăi nu mai e chip să-l opreşti. Nici el nu-i mulţumit de aşa picioare.

— Minţi, frate! Minţi! Numai că eu te sfătuiesc să nu mâi aşa repede! Ia mai struneşte calul... Auzi? Struneşte-l!

— Păi de ce?

— Fiindcă... fiindcă patru tovarăşi de ai mei au rămas să plece de la gară după mine. Trebuie să ne ajungă din urmă... Mi-au făgăduit că or să facă în aşa fel ca să ne ajungă chiar în pădurea asta... O să ne fie mai vesel să mergem împreună... Toţi sunt

oameni zdraveni, vânjoşi şi fiecare are câte un pistol… Dar ce te tot întorci şi te zgâieşti la mine şi te foieşti, de parcă ai sta pe ace? Ai? Eu, frate… cum să zic… Nu te mai zgâi la mine, că n-ai nimic de văzut. Poate, doar, pistoalele… Dacă vrei, am să le scot, să ţi le arăt… Poftim…

Inginerul se prefăcu că se caută prin buzunare, dar în clipa aceea se petrecu ceva la care nu s-ar fi aşteptat deloc, cu toată frica lui. Klim sări deodată din căruţă şi porni, în patru labe, spre desiş.

— Ajutor! începu el să zbiere. Ajutor! Ia-mi blestematule, şi calul, şi căruţa, numai lasă-mi sufletul! Ajutor!

Se auzi trosnet de vreascuri, paşi pierzându-se în pădure, apoi totul amuţi… Inginerul, care nu se aşteptase la o asemenea întorsătură, opri calul, apoi se aşeză cât mai bine în căruţă şi începu să se gândească ce are de făcut.

„A fugit… s-a speriat, dobitocul… Ce mă fac acum? Nu pot s-o iau singur înainte, mai întâi fiindcă nu cunosc drumul şi apoi s-ar putea crede că i-am furat calul… Ce-i de făcut? Klim! Klim!

— Klim!… răspunse ecoul.

La gândul că va fi silit să-şi petreacă toată noaptea în pădurea aceea întunecoasă, în ger, să nu audă decât lupii, ecoul şi sforăitul iepuşoarei slăbănoage, inginerul simţi că-l trece un fior de gheaţă, de parcă l-ar fi gâdilat cineva cu un fier rece de-a lungul şirei spinării.

— Kiimuşka! începu el să strige. Dragul meu! Unde eşti, Kiimuşka?

Inginerul strigă astfel vreo două ceasuri; după ce răguşi şi începu să se împace cu gândul de a petrece noaptea în pădure, o adiere slabă de vânt aduse până la el un geamăt.

— Klim! Tu eşti, dragul meu? Hai să mergem!

— Unde să mergem, vrei să mă omori!

— Am glumit, dragul meu! Să mă bată Dumnezeu dacă n-am glumit! N-am niciun fel de pistol la mine! Am minţit doar, de frică! Te rog, fii bun şi hai să mergem! Am degerat!

Chibzuind pesemne că un tâlhar adevărat s-ar fi făcut de mult nevăzut cu calul şi cu căruţa, Klim ieşi din pădure şi se apropie cu paşi şovăitori de muşteriul său.

— De ce te-ai speriat, mă prostule? Eu… am glumit, şi tu gata… te-ai şi speriat… Hai, urcă!

— Bată-te să te bată, boierule, mormăi Klim, urcându-se în căruţă. Dacă ştiam, nu te duceam nici pentru o sută de ruble. Era să mor de frică…

Klim dădu bici căluţului. Căruţa începu să tremure. Klim mai dădu un bici şi căruţa se clătină. După a patra lovitură, când căruţa se urni din loc, inginerul îşi ridică gulerul până peste urechi şi căzu pe gânduri. Acum nu-i mai părea primejdios nici drumul şi nici Klim.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 46, 16 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu unele abrevieri, a fost inclusă în ediţiile ulterioare ale acestei culegeri. Cu prilejul includerii în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II, Cehov a înlocuit un galicism. Publicăm textul din 1900.

Bătrâneţe

Arhitectul Uzelkov[112] consilier de stat, sosi în oraşul său natal, unde fusese chemat să restaureze biserica cimitirului. Se născuse, crescuse, studiase şi se însurase acolo, în acel oraş, dar coborând din vagon, fu cât pe-aci să nu-l recunoască. Totul se schimbase... Cu optsprezece ani în urmă, când Uzelkov se mutase la Petersburg, pe locul în care se afla acum gara, băieţaşii prindeau ţistari; iar la intrarea străzii principale, unde pe atunci se întindea un gard cenuşiu, urât, se înălţa o clădire cu trei caturi, „Viena cu camere mobilate”. Dar nici gardurile, nici casele, nimic nu se schimbase atât de mult ca oamenii. Din întrebările puse omului de serviciu de la etajul casei cu camere mobilate, arhitectul Uzelkov află că mai bine de jumătate din cei de care îşi mai aducea aminte muriseră, scăpătaseră sau nu se mai ştia nimic de ei.

— Dar pe Uzelkov îl mai ţii minte? îl întrebă arhitectul despre el însuşi pe bătrânul servitor. Pe Uzelkov, arhitectul, care a divorţat de nevastă-sa... Avea o casă pe strada Sviribeevskaia[113]. „Trebuie să-ţi aduci aminte de el!

— Nu, nu-mi amintesc...

— Cum să nu-ţi aminteşti! A fost o poveste care a făcut multă vâlvă; nu era birjar să n-o ştie. Adu-ţi aminte! A avut avocat la divorţ pe Şapkin[114], un mare şmecher, un cunoscut coţcar care o dată a şi mâncat o ciomăgeală, la club...

— Ivan Nikolaici?

— Da, da... Ce-i cu el? Mai trăieşte? A murit?

— Trăieşte, slavă Domnului. Acum e notar, are birou. Stă bine. Are două case pe strada Kirpicinaia[115]. De curând şi-a măritat fata...

Uzelkov se plimbă câteva clipe dintr-un colţ într-altul al odăii, stătu pe gânduri şi hotărî să se ducă la Şapkin, aşa, ca să-şi omoare timpul. Când ieşi din casă şi o luă încetişor pe strada Kirpicinaia, era amiază. Îl găsi pe Şapkin la birou şi abia îl recunoscu. Din avocatul de altădată, om zvelt, sprinten, înfipt, cu trăsături extrem de mobile, veşnic afumat, Şapkin ajunsese un moşneag modest, pirpiriu, cu părul alb.

— Nu mă mai recunoşti, m-ai uitat… începu Uzelkov… Sunt vechiul dumitale client, Uzelkov…

— Uzelkov? Care Uzelkov? Ah!

Şapkin îşi aduse aminte, îl recunoscu şi rămase buimăcit. Încăpură să curgă exclamaţii, întrebări, amintiri.

— Ce surpriză! Nu mă aşteptam! cotcodăcea Şapkin. Cu ce pot să te ospătez? Şampanie doreşti? Sau poate stridii? Dragul meu, ţi-am stors atâţia bănişori pe vremuri, încât nici nu ştiu ce ţi-aş putea oferi ca să te simţi destul de bine…

— Te rog să nu te deranjezi, spuse Uzelkov. N-am timp. Trebuie să mă duc chiar acum la cimitir, să văd biserica. Am primit o comandă.

— Minunat! Luăm o gustare, bem câte un păhăruţ şi mergem împreună. Am caii foarte buni! Te duc eu şi ţi-l prezint şi pe epitrop… Mă ocup eu de toate… Dar de ce te fereşti de mine, dragul meu? Ţi-e teamă? Aşază-te mai aproape! Acum nu mai ai de ce să te temi… He-he… Pe timpuri eram într-adevăr un pişicher. Tare isteţ mai eram… Nu-i era nimănui la îndemână să aibă de-a face cu mine. Acum m-am potolit; am îmbătrânit, m-am făcut familist… am copii. Şi aştept ziua în care am să mor.

Prietenii luară o gustare, băură câte un păhăruţ şi plecară în sania cu doi cai a lui Şapkin, afară din oraş, la cimitir.

— Da, frumoase timpuri au mai fost! începu să se înduioşeze Şapkin, aşezându-se în sanie. Când îţi aduci aminte de ele, chiar că nu-ţi vine să crezi. Mai ţii minte cum ai divorţat de nevasta dumitale? Au trecut aproape douăzeci de ani de atunci şi poate că ai uitat ce s-a petrecut, dar eu îmi amintesc totul de parcă ar fi fost ieri. Doamne, cât sânge rău mi-am mai făcut atunci! Eram băiat dibaci, tare în procedură, mă pricepeam să încurc iţele şi nu-mi păsa de nimeni şi de nimic… Îmi plăcea grozav să pun mâna pe o afacere mai a dracului, mai ales dacă onorariul era bun, cum a fost cazul în procesul dumitale. Cât mi-ai dat atunci? Cinci-şase mii! Merita să-mi fac sânge rău! Ai plecat la

Petersburg şi m-ai lăsat să mă descurc singur: fă cum ştii! Iar Sofia Mihailovna, răposata dumitale nevastă, era mândră şi plină de ambiţie, cu toate că era fiică de negustor. A fost greu… groaznic de greu, s-o hotărăsc ca, în schimbul unei sume de bani, să ia vina asupra ei! De câte ori mă duceam la ea să intru în tratative, de cum mă vedea, îi striga fetei din casă: „Maşa, nu ţi-am poruncit ca ticăloşi dintr-ăştia să nu mai intre în casă?" Ce n-am încercat atunci? I-am scris, am căutat un prilej s-o întâlnesc ca din întâmplare – dar tot fără rezultat! Am fost nevoit să folosesc o terţă persoană. Mult m-am mai chinuit cu

---

[12] *Dvorneaga* – căţel de curte (N. red. rom.)
[15] *Şeromîjiti* – a căpăta uşor, fără muncă (N. red. rom.)
[16] *Colorează în verde à la „noaptea din Ucraina"* – aluzie la tabloul lui A. I. Kuindji „Noapte pe Nipru".
[17] *Lopnuti* – a plesni (fig.: – a da faliment). (N. red. rom.)
[18] Tenor liric (în limba italiană.) (N. trad.)
[19] *Prilipcivîi* – lipicios, cu lipici (N. red. rom)
[20] *Tamberlic Enrico* (1820-1888) – cunoscut cântăreţ italian
[21] *Potîcati* – a împinge, a îmboldi (N. red. rom.)
[22] *Peşca* – pion (la şah) (fig.: mic, neînsemnat) (N, red. rom.)
[23] *Catavasia* – harababură (N. red. rom.)
[24] „Deşteptătorul" (N, trad.).
[25] *Nevirazimîi* – de neexprimat (N. red. rom.)
[26] *Zastup* – lopată, sapă (N. red. rom.)
[27] Grad civil, corespunzător celui de căpitan. (N. trad.)
[28] *Ot* – de la; *lucavli* – viclean, necuratul (N. red. rom.)
[29] *Docuciati* – a plictisi, a sâcâi (N. red. rom.)
[30] „Gazeta Petersburgului" (N. trad.).
[31] *Naşatîr* – amoniac (N. red. rom.)
[32] *Drujca* – cavaler de onoare (N. red. rom.)
[33] Lovitură la biliard. (N. trad.)

ea, şi numai când te-ai învoit să-i dai zece mii de ruble, a cedat... La zece mii n-a mai răbdat-o inima, n-a mai rezistat... A izbucnit în plâns, m-a scuipat drept în obraz, dar s-a învoit şi a luat vina asupra ei!

— Parcă mi-a cerut cincisprezece mii, nu zece, spuse Uzelkov.

— Da, da... cincisprezece, am greşit! se fâstâci Şapkin. Dar la urma urmei, povestea e atât de veche, încât nu văd de ce mi-aş mai ascunde păcatele! Zece mii i-am dat ei, iar restul de cinci

---

[34] Pantaloni (în glumă). Joc de cuvinte bazat pe sonoritate : *ştatî* – state, *ştanî* – pantaloni. (N. trad.)
[35] *Ocuriti* – a afuma (N. red. rom.)
[36] *Vîverteti* – a întoarce pe dos (N. red. rom.)
[37] „Petersburgkaia gazeta” (N. trad.).
[38] *Strecucica* – urzică (N. red. rom.)
[39] *Filca* – prostănac (N. red. rom.)
[40] Cuvinte franţuzeşti stâlcite şi fără sens. (N. trad.)
[41] *Blistati* – a străluci (N. red. rom.)
[42] *Vaxa* – cremă de ghetr (N. red. rom.)
[43] Ce doriţi? (în limba germană) (N. trad.)
[44] Dar ce doriţi? (în limba germană) (N. trad.)
[45] Şi ce mai doriţi? (în limba germană.) (N. trad.)
[46] Vreau... (în limba germană.) (N. trad.)
[47] Da! (în limba germană.) (N. trad.)
[48] *Pecionca* – ficat (N. red. rom.)
[49] *Zamuhrîşca* – fiinţă pipernicită (N. red. rom.)
[50] În original – Kobîlin (N. red. rom.)
[51] În original – Jcrebţov (N. red. rom.)
[52] În original – Jerebeatnikov (N. red. rom.)
[53] În original – Kobîliţîn (N. red. rom.)
[54] În original – Kobîleatnikov (N. red. rom.)
[55] În original – Kobelev (N. red. rom.)
[56] În original – Jerebcikov (N. red. rom.)
[57] În original – Loşadinin (N. red. rom.)
[58] În original – Loşakov (N. red. rom.)
[59] În original – Jerebkin (N. red. rom.)

mii le-am păstrat eu. V-am înşelat pe amândoi. E o poveste veche, n-are de ce să-mi fie ruşine... Şi apoi, de la cine voiai să iau, Boris Petrovici, dacă nu de la dumneata? Judecă singur... Erai om avut... Te însuraseşi fiindcă nu mai puteai de bine şi ai divorţat din acelaşi motiv. Câştigai o groază de bani... Îmi aduc aminte că de la o singură antrepriză ai pus mâna pe douăzeci de mii de ruble. De la cine era să iau, dacă nu de la dumneata? Apoi, recunosc că mă rodea şi invidia... Dacă dumneata făceai o

---

[60] În original – Loşadkin (N. red. rom.)
[61] În original – Kobîlkin (N. red. rom.)
[62] În original – Korennoi (N. red. rom.)
[63] În original – Korennikov (N. red. rom.)
[64] În original – Pristeajkin (N. red. rom.)
[65] În original – Jerebkovski (N. red rom.)
[66] În original – Jerebenko (N. red. rom.)
[67] În original – Loşadinski (N. red. rom.)
[68] În original – Loşadevici (N. red. rom.)
[69] În original – Jerebkovici (N. red. rom.)
[70] În original – Kobileanski (N. red. rom.)
[71] În original – Koneavski (N. red. rom.)
[72] În original – Loşadnikov (N. red. rom.)
[73] În original – Tabunov (N. red. rom.)
[74] În original – Jerebovski (N. red. rom.)
[75] În original – Konenko (N. red. rom.)
[76] În original – Koncenko (N. red. rom.)
[77] În original – Jerebeev (N. red. rom.)
[78] În original – Kobîleev (N. red. rom.)
[79] În original – Uzdecikin (N. red. rom.)
[80] În original – Gnedov (N. red. rom.)
[81] În original – Rîsistîi (N. red. rom.)
[82] În original – Loşadiţki (N. red. rom.)
[83] În original – Merinov (N. red. rom.)
[84] În original – Bulanov (N. red. rom.)
[85] În original – Ceressedelnikov (N. red. rom.)
[86] În original – Zasuponin (N. red. rom.)

învârteală în stil mare, lumea se căciulea la dumneata, pe când eu, pentru câteva ruble, eram ciomăgit sau mi se trăgeau palme la club... Dar ce rost are să mai răscolim toate astea! E vremea să le uităm.

— Spune-mi, te rog, cum a dus-o după aceea Sofia Mihailovna?

— Cu cele zece mii? Prostissim... Fie că o fi început s-o chinuiască mândria, fiindcă îşi vânduse conştiinţa pe bani, fie că te iubea şi suferea din pricina dumitale, dar a început dintr-

---

[87] În original – Loşadski (N. red. rom.)
[88] În original – Ovsov (N. red. rom.)
[89] *Cozeavka* – gâză, gânganie (N. red. rom.)
[90] *Lai* – lătrat (N. red. rom.)
[91] *Vîselchi* – cătune; *gnilîie* – putrede (N. red. rom.)
[92] „Timpuri noi” (N. trad.).
[93] Literă din vechiul alfabet rus, care se pronunţa „e” (N. trad.)
[94] „Medicul a plecat” (în limba rusă) (N. trad.)
[95] *Zapupîriti* – a ciocăni, a bate (un cui) (N. red. rom.)
[96] *Probca* – dop (fig: prost) (N. red. rom.)
[97] *Svisteti* – a fluiera (N. red. rom.)
[98] Trecătoare în Bulgaria, unde s-au dat lupte grele în războiul ruso-turc din 1877-1878 (N. trad.)
[99] „Graiul nostru” (N. trad.)
[100] *Prişibiti* – a da lovituri, a stâlci, a strivi (N. red. rom.)
[101] Grad inferior poliţienesc, la sate, în Rusia ţaristă. (N. trad.)
[102] *Aleapovatîi* – pestriţ, ţipător, de prost gust (N. red. rom.)
[103] *Şustrîi* – vioi, ager (N. red. rom.)
[104] *Chislîi* – acru (N. red. rom.)
[105] Greiere (N. red. rom.)
[106] E foarte frumos! (fonetic în limba franceză. Corect se scrie: *c’est très joli*). (N. trad.)

odată să bea... Cum a luat banii, au început plimbările în troică, cu ofiţerii. Beţii, chefuri, desfrâu... Intra cu ofiţerii prin cârciumi şi nu se mulţumea cu un vin de Porto sau vreo băutură mai uşoară; cerea numai coniac, să-i ardă gâtul şi s-o ameţească.

— Da, era cam excentrică... Câte n-am suferit de pe urma ei! De multe ori se întâmpla să se supere cine ştie din ce pricină şi atunci o apucau nervii... Ei, şi după aceea, ce-a mai fost?

— A trecut o săptămână, două... Într-o zi, şedeam la mine la birou şi scriam ceva. Deodată se deschide uşa şi intră ea... Era beată. „Ia-ţi înapoi banii ăştia blestemaţi!" şi mi-a aruncat un teanc de bancnote în obraz. Pesemne nu mai putuse să rabde mustrările de conştiinţă. Am ridicat banii de pe jos şi i-am numărat. Lipseau cinci sute de ruble. Numai atâta apucase să cheltuiască cu chefurile.

— Şi ce-ai făcut cu ei?

— Ei, acum că e o poveste veche... ce să mai ascund... Bineînţeles că i-am păstrat! De ce te uiţi aşa la mine? Stai să vezi ce a mai urmat... Un roman întreg, curată psihiatrie! Cam la vreo două luni după aceea, mă întorc într-o noapte acasă, beat, de-ţi era mai mare sila... Aprind lampa şi ce să văd: Sofia Mihailovna şedea pe divan, beată şi ea, cu simţurile răscolite, cu o înfăţişare sălbatică, de parcă ar fi fugit din balamuc... „Dă-mi banii înapoi; mi-am schimbat gândul. Dacă-i vorba de decădere,

---

[107] În unele localuri de petrecere cântau orchestre şi coruri de ţigani. (N. trad.)

[108] *Dicobraz* – porc-spinos (N. red. rom.)

[109] *Grebeşoc* – pieptene (N. red. rom.)

[110] „Greierele" (N. trad.)

[111] Pieptănătură bărbătească, cu cărare la mijlocul capului şi două bucle pe frunte, aşa cum purta cântăreţul francez J. A. V. Capoul (1839-1924). (N. trad.)

[112] *Uzeloc* – nod, bocceluţă (N. red. rom.)

[113] *Sviribîi* – feroce (N. red. rom.)

[114] *Şapca* – căciulă (N. red. rom.)

[115] *Chirpici* – cărămidă (N. red. rom.)

apoi decădere să fie, să te ia dracu'. Hai, mişcă mai repede, ticălosule, dă-mi banii!" Ce zici de asemenea neruşinare?

— Şi... l-ai dat?

— I-am dat zece ruble, îmi aduc bine aminte...

— Se poate una ca asta? se încruntă Uzelkov. Dacă nu puteai sau nu voiai să-i dai dumneata, ar fi trebuit să-mi scrii mie. Şi eu, care m-am ştiut nimic! Dar chiar nimic!

— Ei, la ce să-ţi scriu, dragul meu? Nu ţi-a scris chiar ea, mai târziu, când s-a internat în spital?

— Bine... atunci eram atât de ocupat cu noua mea căsătorie, aveam atâtea de făcut, încât nu-mi ardea de scrisori... Dar dumneata care nu erai în cauză, care nu aveai nicio pornire personală împotriva Sofiei... de ce nu i-ai întins o mână de ajutor?

— Ei, Boris Petrovici, astăzi vedem cu alţi ochi lucrurile. Acum gândim într-un fel, iar atunci gândeam cu totul în alt fel... Astăzi i-aş fi dat poate şi o mie de ruble, pe când atunci nici cele zece... nu i le-am dat pe degeaba. Crede-mă: e o poveste urâtă pe care trebuie s-o uităm. Dar iată că am ajuns...

Sania se opri la poarta cimitirului. Uzelkov şi Şapkin coborâră, intrară pe poartă şi o luară pe o alee lungă şi lată. Vişinii şi salcâmii văduviţi de frunze, crucile şi monumentele cenuşii erau argintate de chiciură. Fiecare fulg de zăpadă oglindea ziua aceea limpede, însorită. Mirosea cum miroase în toate cimitirele: a tămâie şi a pământ proaspăt săpat.

— Avem un cimitir frumuşel, spuse Uzelkov. Parcă-i o grădină!

— Da, dar păcat că tâlharii pradă monumentele... În spatele monumentului aceluia de fontă, din dreapta, e înmormântată Sofia Mihailovna. Vrei să te uiţi?

Prietenii o luară la dreapta şi se îndreptară prin zăpada înaltă spre monumentul de fontă.

— Aici e... spuse Şapkin, arătând spre un mic monument de marmură albă. Un sublocotenent a ridicat monumentul ăsta pe modestul ei mormânt.

Uzelkov se descoperi încet şi îşi arătă soarelui chelia. Văzându-l, Şapkim se descoperi şi el, şi o altă chelie luci în soare. În jur domnea o linişte într-adevăr de mormânt, ca şi cum şi văzduhul ar fi fost mort. Prietenii priveau monumentul în tăcere, cufundaţi în gânduri.

— Doarme liniştită! curmă Şapkin tăcerea. Şi nu-i mai pasă că a luat vina asupra ei şi că se îmbăta cu coniac. Recunoaşte un lucru, Boris Petrovici!

— Ce anume? întrebă posomorât Uzelkov.

— Că… Oricât de urât o fi trecutul, totuşi e mai plăcut decât asta.

Şi Şapkin îşi arătă părul alb.

— Pe timpuri, nici nu mă gândeam la moarte… Dac-aş fi întâlnit moartea, i-aş fi dat şi zece puncte înainte, pe când acum… Hei, ce să-i faci!

Uzelkov se simţi copleşit de jale. Îi veni deodată poftă să plângă, o poftă nebună, aşa cum îl apuca, pe vremuri pofta de dragoste… Şi simţea că plânsul i-ar fi fost plăcut, i-ar fi împrospătat sufletul. Ochii se umeziră, un nod i se urcă în gât, dar… nu era singur, alături stătea Şapkin şi lui Uzelkov îi tu ruşine să-şi arate slăbiciunea faţă de un martor. Se răsuci pe călcâie şi se îndreptă spre biserică.

Abia după vreo două ceasuri, după ce discută cu epitropul şi cercetă biserica, prinzând o clipă când Şapkin stătea de vorbă cu preotul, se duse repede să dea frâu liber lacrimilor… Se furişă ca un hoţ până la monument, aruncând mereu priviri înapoi. Micul monument alb îl privea gânditor, trist şi atât de nevinovat, ca şi cum sub el ar fi zăcut o fetiţă şi nu o femeie divorţată, desfrânată.

„Să plâng, să plâng!” îşi spunea Uzelkov.

Dar momentul psihologic trecuse. Oricât încercă moşneagul să clipească, oricât căută să se pună din nou în starea sufletească de adineauri, lacrimile nu curseră şi nodul nu i se mai urcă în gâtlej… După ce stătu vreo zece minute nemişcat, Uzelkov se lăsă păgubaş şi se duse să-l caute pe Şapkin.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 47, 23 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg.

Cu unele prescurtări, a intrat în ediţia a doua şi cele ulterioare ale acestei culegeri. Cu eliminarea ultimei fraze („Bătrâneţea, gândea el, o singură plăcere mai ai – lacrimile şi nici ele nu mai vor să curgă!”) a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III.

Publicăm textul din 1901.

Durere

Strungarul Grigori Petrov, căruia de mult i-a mers vestea că e meşter fără pereche, dar şi cel mai leneş şi beţiv mujic din toată plasa Galcinskaia, îşi duce cu căruţa baba bolnavă la spitalul zemstvei. Până acolo sunt treizeci de verste şi vremea e atât de păcătoasă, încât n-ar putea să-i ţină piept nici un poştalion încercat al stăpânirii, necum amărâta de căruţă a strungarului Grigori. Din faţă te taie un vânt necruţător, îngheţat. În văzduh şi oriîncotro te-ai uita, se rotesc vârtejuri de fulgi de zăpadă, astfel că nu te poţi dumiri dacă ninge din cer sau de pe pământ. Din pricina giulgiului gros ca de ceaţă al viscolului, nu se văd nici câmpul, nici stâlpii de telegraf, nici pădurea, iar când iureşul peste fire de puternic al viforniţei se năpusteşte asupra căruţei lui, Grigori nu mai vede nici arcul de deasupra hulubelor. Iepşoara bătrână, prăpădită, abia se mai mişcă. Toată vlaga şi-o iroseşte ca să-şi tragă picioarele din zăpada adâncă şi să scuture din cap. Strungarul este însă grăbit. Se frăsuie îngrijorat pe locul lui şi o croieşte mereu cu biciul.

— Nu plânge, Matriona… mormăie el. Mai rabdă şi tu o ţârâ. O da Dumnezeu să ajungem la spital, şi într-o clipă ai să te simţi uşurată… Pavel Ivanîci o să-ţi dea nişte picături, o să-ţi ia sânge sau, poate, are să binevoiască să te frece cu niscai spirt, şi ai să vezi… îţi trece durerea din coaste, de parcă ţi-ar lua-o cu mâna. Pavel Ivanîci o să-şi dea toată silinţa. O să se răstească el la mine, o să bată din picior, dar de dat silinţa o să-şi dea… Tare cumsecade mai e, şi frumos se mai poartă, da-i-ar Dumnezeu sănătate… Cum o să ne vadă, o să se repeadă de la locuinţa lui şi o să înceapă să ne trimită la dracu’. „Cum? o să strige. Ce înseamnă asta? De ce n-ai venit la timp? Ce sunt eu, câine, să

stau toată ziua de voi, dracilor? De ce n-ai venit de dimineaţă? Ieşi afară! Piei din ochii mei! Vino mâine!” Iar eu am să spun: „Domnule doctor! Pavel Ivanîci! Înălţimea Voastră!” Iar el: „Ieşi odată, lua-te-ar dracu’, împieliţatule! Şterge-o!”

Strungarul trage mereu bice iepşoarei şi, fără să-şi privească baba, mormăie mai departe pe sub mustăţi:

„Înălţimea Voastră! Vă spun cinstit ca în faţa lui Dumnezeu… poftim, şi semnul crucii îl fac, am pornit cum a mijit de ziuă. Dar cum să ajung la timp dacă Domnul… dacă maica Domnului… s-au supărat şi ne-au trimis un viscol ca ăsta? Vedeţi şi dumneavoastră… Nici un cal bun n-ar fi scos-o la capăt, iar calul meu, precum vedeţi, nu-i cal, ci o biată gloabă!” Pavel Ivanîci o să se încrunte şi o să înceapă să ţipe: „Vă ştiu eu pe voi! Totdeauna găsiţi ce să răspundeţi! Mai ales tu, Grişka! Te ştiu eu! Cu siguranţă că pe drum te-ai oprit la vreo cinci cârciumi!” Iar eu: „Înălţimea Voastră! Da ce-s eu, răufăcător sau păgân? Baba îşi dă sufletul, trage să moară, şi eu să alerg pe la cârciumi? Se poate una ca asta? Da’ ducă-se pe pustii de cârciumă!” Atunci Pavel Ivanîci o să dea poruncă să te ducă în spital. Iar eu am să mă ploconesc în faţa lui până la pământ… „Pavel Ivanîci, Înălţimea Voastră! Vă mulţumesc smerit! Iertaţi-ne pe noi, proştii şi blestemaţii şi nu ne judecaţi prea aspru pe noi, mujicii! S-ar cădea să ne alungaţi, să nu ni se mai vadă urma, iar dumneavoastră binevoiţi să vă tulburaţi liniştea, să vă mânjiţi picioruşele în zăpadă!” Iar Pavel Ivanîci o să se uite aşa la mine, de parcă i-ar veni să mă lovească şi o să spună: „Decât să mi te ploconeşti, ai face mai bine să nu mai tragi la măsea, dobitocule, şi să ai milă de muierea ta. Ţi-ar trebui o bătaie bună!…” „Bine ziceţi, Pavel Ivanîci, zău că mi-ar trebui o bătaie, să mă trăsnească Dumnezeu! Bătaie, da, da… Dar cum să nu mă ploconesc dumneavoastră, dacă sunteţi binefăcătorul nostru, dacă ne sunteţi ca un tată bun? Înălţimea Voastră! Cuvântul meu e cuvânt… v-o spun ca în faţa lui Dumnezeu… puteţi să mă scuipaţi în ochi, dacă mint: cum se face bine Matriona mea, cum se pune pe picioare ca oamenii, am să lucrez pentru Înălţimea Voastră tot ce veţi binevoi să-mi porunciţi! O tabacheră de mesteacăn de Karelia, dacă doriţi… sau nişte bile de crochet, pot să vă strunjesc şi nişte popice, ca alea din străinătate… orice am să fac pentru dumneavoastră! N-am să vă iau nicio copeică. La Moscova, vi s-ar cere patru ruble

pe o asemenea tabacheră, iar eu n-am să vă iau nicio copeică.” Doctorul o să râdă şi o să spună: „Ei, bine, bine… Preţuiesc pornirea ta! Păcat numai că eşti beţivan”… Eu, babo, ştiu să mă port cu boierii. Nu-i boier cu care să nu mă pricep să vorbesc. Numai să dea Dumnezeu să nu rătăcim drumul. Ia uită-te cum viscoleşte! Mi s-au umplut ochii de omăt.

Şi strungarul mormăie înainte. Vorbeşte în neştire, pentru a-şi potoli cât de cât mâhnirea. Are multe vorbe pe limbă, dar şi mai multe gânduri şi întrebări în minte. Durerea l-a luat pe strungar cu totul pe neaşteptate şi acum nu poate cu niciun chip să se dezmeticească, să-şi vină în fire, să înţeleagă. Până astăzi trăise netulburat, într-un fel de buimăceală de om beat; nu ştiuse nici ce-i necazul, nici ce-i bucuria; şi acum, deodată, i s-a cuibărit în suflet o durere cumplită. El, trândavul, nepăsătorul, beţivanul, se trezise pe neaşteptate cu atâtea griji pe cap, trebuia să se grăbească şi chiar să lupte cu stihiile.

Strungarul îşi aduce aminte că durerea lui a început aseară, când s-a întors acasă afumat ca de obicei şi, după cum îi era năravul, a început să suduie şi să-şi arate pumnii; baba s-a uitat la omul ei pus pe gâlceavă cum nu se mai uitase niciodată. De obicei, privirea ochilor ei de bătrână era blândă, de mucenică, ca la câinii mult bătuţi şi puţin hrăniţi; acum însă era aspră şi nemişcată, ca a sfinţilor de pe icoane sau a celor ce trag să moară. Şi durerea a pornit de la ochii aceia ciudaţi, înspăimântători. Buimăcit, strungarul a cerut vecinului iepşoara, şi acum îşi ducea baba la spital, nădăjduind că Pavel Ivanîci, cu prafurile şi alifiile lui, o s-o facă pe bătrână să-şi redobândească privirea ei dinainte.

— Vezi, Matriona… mormăie el. Poate te întreabă Pavel Ivanîci dacă te-am bătut cumva; să-i spui că nu! Iar eu n-am să te mai bat. Uite, fac semnul crucii. Şi parcă te-am bătut eu vreodată din răutate? Te băteam aşa, pe degeaba. Acum mi-e milă de tine. Un altul nici nu s-ar fi sinchisit. Dar eu te duc la spital… fac şi eu ce pot! Urât mai viscoleşte! Doamne, facă-se voia ta! Numai să-mi ajute Dumnezeu să nu rătăcesc drumul… Ce-i, te doare sub coastă? De ce taci, Matriona? N-auzi? Te doare sub coastă?

I se pare ciudat că zăpada nu se mai topeşte pe obrazul babei, ciudat că faţa i s-a lungit parcă într-un chip deosebit, îi e

aspră, încruntată şi a căpătat o culoare cenuşie-gălbuie, ca de ceară murdară.

— Proastă mai eşti! mormăie strungarul. Eu te întreb cu cugetul curat, ca în faţa lui Dumnezeu… şi tu… zău, mare proastă mai eşti. Vezi că acuşi nu te mai duc la Pavel Ivanîci!

Strungarul lasă hăţurile şi cade pe gânduri. Nu se poate hotărî să arunce o privire înapoi, spre bătrână: îi e frică! Să-i pună vreo întrebare şi să nu capete răspuns, iar i-e frică! În cele din urmă, nemaiputând răbda, întinde mâna înapoi şi fără să se uite, găseşte pe dibuite mâna rece a babei. O ridică, dar mâna cade ca un gârbaci.

— S-a prăpădit, vasăzică. Mare năpastă!

Şi strungarul plânge. Nu atât de mâhnire, cât de ciudă. Ce repede se petrec toate pe lumea asta! se gândeşte el. Nici n-a apucat durerea să-şi facă loc în inima lui şi totul s-a şi sfârşit. Nici n-a avut timpul să trăiască bine cu baba, să-i spună tot ce ar fi avut de spus, să-i arate că i-e milă de ea, şi a şi murit… A trăit cu ea patruzeci de ani, dar aceşti patruzeci de ani s-au scurs ca într-o beznă. Din pricina beţiei, bătăilor şi a nevoilor, nici n-a simţit bine că trăieşte. Şi, ca un făcut, baba a murit tocmai în clipa în care el şi-a dat seama că i-e milă de ea, că nu poate trăi fără ea, că-i cumplit de vinovat faţă de dânsa.

— Când mă gândesc că umbla cu cerşitul! îşi aduce el aminte. Chiar eu o trimiteam să ceară pâine pe la oameni! Mare pacoste! Dacă mai trăia, proasta, vreo zece ani… Că acuma, de bună seamă, crede că sunt într-adevăr aşa. Maică Precistă, da' unde naiba mai merg eu acuma? Că doar nu mai e vorba de lecuit, ci de înmormântat. Ia-o înapoi!

Strungarul întoarce sania şi dă din toate puterile bici iepşoarei, dar drumul se face din ce în ce mai greu. Acum arcul hulubelor nu se mai vede deloc. Din când în când, sania dă peste un brăduţ tânăr; mogâldeaţa întunecată îi zgârie mâinile, îi trece scurt pe dinainte şi în faţa ochilor totul este iarăşi o vâltoare albă.

„Ar trebui luată viaţa de la capăt", gândeşte strungarul.

Îşi aduce aminte că acum patruzeci de ani Matriona era tânără, frumoasă, fată de gospodari cu stare. Părinţii o măritaseră cu el, fiindcă se lăsaseră ademeniţi de meşteşugul lui. Aveau tot ce le trebuia ca să ducă un trai bun, dar nenorocirea a fost că de la nuntă, de când se îmbătase şi se

tolănise pe cuptor, nici până azi nu se mai trezise. De nuntă îşi aduce el aminte, dar de ceea ce a fost după aceea nu-şi mai aminteşte deloc – chiar de ar fi să-l tai în bucăţi. Atâta ştie: că trăgea la măsea, stătea culcat şi-şi bătea nevasta. Şi aşa s-au irosit patruzeci de ani.

Norii albi de zăpadă se fac încetul cu încetul cenuşii. Se lasă seara.

— Încotro merg? îşi aduce deodată aminte strungarul. Trebuie s-o înmormântez, şi eu mă duc la spital... Parcă mi-a luat Dumnezeu minţile!

Strungarul întoarce din nou sania şi începe iar să dea bici iepei. Iepşoara îşi încordează toate puterile şi, sforăind, porneşte înainte în trap mărunt. Strungarul îi croieşte un bici după altul peste spinare... În spate se aude lovindu-se ceva şi cu toate că Grigori nu aruncă nicio privire înapoi, el ştie că-i capul răposatei, care se izbeşte de sanie. Iar văzduhul se întunecă din ce în ce mai mult, vântul se face din ce în ce mai rece şi mai tăios...

„Viaţa ar trebui luată de la capăt... gândeşte strungarul. Să-mi fac rost de unelte noi, să iau comenzi... să-i dau bani babei... aşa!”

Hăţurile îi scapă din mână. Le caută, vrea să le ridice şi nu poate cu niciun chip; degetele i-au înţepenit...

„Totuna e... gândeşte el, merge el calul şi singur, doar ştie drumul. Acum ar fi bine să dorm... Să mă culc un pic până la înmormântare, până la parastas...”

Strungarul închide ochii şi picoteşte. După o vreme, aude că s-a oprit calul. Deschide ochii şi vede înaintea lui ceva întunecat, semănând a casă sau a stog...

Ar trebui să se dea jos din sanie şi să afle ce-i, dar tot trupul i-e năpădit de atâta moleşeală, încât se împacă mai degrabă cu gândul să îngheţe, decât să se mişte din loc... Şi adoarme lin.

Se trezeşte într-o odaie mare, cu pereţi zugrăviţi. Prin ferestre se revarsă lumina vie a soarelui. Strungarul vede în faţa lui oameni şi vrea înainte de toate să se arate om aşezat, cuminte.

— Ar trebui slujit un parastas pentru baba mea, fraţilor! spune el. N-ar fi rău să-l vestiţi pe părintele...

— Bine, bine! Stai culcat, îl întrerupe un glas.

— Doamne! Pavel Ivanîci! se miră strungarul zărindu-l în faţa sa pe doctor. Înălţimea Voastră! Binefăcătorule!

Ar vrea să sară în picioare şi să se închine până la pământ în faţa medicinii, dar simte că braţele şi picioarele nu-l ascultă.

— Înălţimea Voastră. Unde-mi sunt picioarele? Unde-mi sunt braţele?

— Ia-ţi rămas-bun de la braţe şi de la picioare. Ţi-au îngheţat. Ei haide, haide... de ce plângi? Ai trăit destul, zi slavă Domnului! Doar ai şaizeci de ani – îţi ajunge!

— Mare nenorocire!... Mare durere, Înălţimea Voastră! Iertaţi-mă, vă rog frumos! Dar... aş fi vrut să mai trăiesc vreo cinci-şase anişori...

— Pentru ce?

— Calul nu-i al meu, trebuie să-l duc înapoi... Trebuie să-mi înmormântez baba... Şi ce repede se petrec toate pe lumea asta! Înălţimea Voastră! Pavel Ivanîci! Vă fac o tabacheră frumoasă din mesteacăn de Karelia! Vă strunjesc un crochet...

Doctorul face un gest deznădăjduit cu mâna şi iese din sală. S-a isprăvit cu strungarul!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 324, 25 noiembrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Mic tablou de iarnă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu mici abrevieri, a fost inclusă în ediţiile ulterioare ale culegerii. A fost editată, fără modificări, de I. D. Sîtin în cartea: 1. Durerea. Povestire de A. P. Cehov. 2. Împărţirea. Povestire de Ej. Manuel, Moscova, 1895 (ediţia a doua: Moscova, 1897). Scurtată, a intrat în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

Poetul L. I. Palmin îi scria lui Cehov (27 noiembrie 1885): «După părerea mea, e cel mai bun lucru pe care l-ai scris vreodată până acum. Această schiţă, plină de adevărul vieţii, produce o impresie ciudată: îţi vine să râzi şi totodată te apucă tristeţea. Aici, ca şi în viaţa poporului, elementul comic se îmbină cu cel tragic. Păcat că n-ai făcut să apară în „Oskolki” această mică povestire, care ţi-a reuşit în mod strălucit.»

Ce mai călători!

— Gata! De acum înainte nu mai beau!... Niciun strop... Pentru nimic în lume! A venit vremea să-mi bag şi eu minţile-n cap. Trebuie să mă pun pe treabă, să-mi dau toată osteneala... Dacă-ţi place să primeşti leafă, apoi munceşte cinstit, cu râvnă, în lege, fără să te mai gândeşti la odihnă şi la somn. Lasă-te de prostii... Te-ai obişnuit, frăţioare, să iei leafă pe degeaba. Asta nu-i bine... Nu-i bine deloc.

Tot făcându-şi astfel morală, conductorul-şef de tren Podteaghin[116] se simte cuprins de o pornire năvalnică de a-şi îndeplini conştiincios datoria. Cu toate că e ora două noaptea, îi trezeşte şi pe ceilalţi conductori şi porneşte cu ei prin vagoane, să controleze biletele.

— Biletele, vă rog!... strigă el, clănţănind energic din perforator.

Mogâldeţele somnoroase, învăluite în semiîntunericul vagonului, tresar, scutură din cap şi îi întind biletele.

— Biletul, vă rog!... se adresează Podteaghin unui călător de clasa a doua, un om uscăţiv, înfofolit într-o blană şi într-o pătură şi înconjurat cu perne. Biletul, vă rog!...

Uscăţivul nu răspunde. E cufundat în somn. Conductorul-şef îl bate uşor pe umăr şi repetă nerăbdător:

— Biletul, vă rog!...

Călătorul tresare, deschide ochii şi se uită speriat la Podteaghin.

— Ce-i? Cine-i?

---

[116] *Podteaghivati* – a struni (fig.: a strânge centura) (N. red. rom.)

— Vă vorbesc omeneşte: biletul, vă rog!... Binevoiţi să ne arătaţi biletul!

— Dumnezeule! geme uscăţivul, gata să plângă. Doamne, Dumnezeule! Sufăr de reumatism... trei nopţi la rând n-am închis ochii, am luat dinadins morfină, ca să pot adormi şi dumneata... îmi vii cu biletul! Nu vă e milă de oameni! Dacă ai şti ce greu adorm, nu m-ai mai trezi cu asemenea fleacuri... E neomenos, n-are niciun rost! Ce ţi s-a năzărit dintr-odată să-mi ceri iar biletul? Asta-i curată bătaie de joc!

Podteaghin chibzuieşte o clipă dacă trebuie să facă sau nu pe supăratul – şi găseşte că da.

— Fără gălăgie! Aici nu-i cârciumă! spune el.

— La cârciumă, oamenii au mai multă inimă... spune călătorul tuşind. Pas de mai adormi acum! Extraordinar: am cutreierat toată străinătatea şi nimeni nu mi-a cerut vreodată biletul, iar aici, parcă le dă dracul ghes, una-două, biletul!...

— N-aveţi decât să vă duceţi în străinătate, dacă vă place mai mult acolo!

— Asta-i curată bătaie de joc, domnule! Da! Nu vă e de ajuns că omorâţi călătorii cu funinginea, cu zăduful şi curentul, mai vreţi să-i daţi gata şi cu formalismul, dracu' să-l ia. Ţi-a trebuit aşa, din senin, biletul meu! Ia te uită ce zel! Şi măcar dacă s-ar face un control serios, dar jumătate de tren călătoreşte fără bilet!

— Ia vă rog, domnule! se aprinde Podteaghin. Dacă nu încetaţi să faceţi gălăgie şi să tulburaţi pe domnii călători, voi fi nevoit să vă dau jos din tren la prima staţie – şi să închei proces-verbal!

— E revoltător! se indignează călătorii. Se leagă de un om bolnav! Ia ascultă, fii şi dumneata mai înţelegător!

— Dar dumnealui a început să mă ocărască, o cam sfecleşte Podteaghin. Bine, nu-i mai cer biletul... Cum doriţi dumneavoastră... Atâta că serviciul meu mă obligă s-o fac. Asta ştiţi şi dumneavoastră... Dacă n-ar fi serviciul, n-aş zice nimic... Puteţi să întrebaţi şi pe şeful de gară... întrebaţi pe oricine...

Podteaghin ridică din umeri şi se îndepărtează. Mai întâi se socoteşte într-adevăr jignit, de parcă l-ar fi luat cineva peste picior, dar după ce trece prin două-trei vagoane, începe să simtă în pieptul lui de conductor-şef un fel de nelinişte ce aduce a mustrare de conştiinţă.

„La drept vorbind, nu trebuia să trezesc un bolnav, îşi spune el. Dar oricum, n-am nicio vină. Dumnealor îşi închipuie că vin la control fiindcă nu mai pot de bine, fiindcă n-am ce face. Ei nu ştiu că aşa cere serviciul... Dacă nu-mi dau crezare, pot să le aduc martor pe şeful de gară."

O gară. Trenul are oprire cinci minute. Înainte de al treilea semnal de plecare, Podteaghin intră în vagonul de clasa a doua, cu pricina. În urma lui păşeşte şeful de gară, cu şapcă roşie pe cap.

— Domnul acesta, începe Podteaghin, spune că n-am dreptul suveran să-i cer biletul şi... şi se supără. Vă rog, domnule şef de gară, să-i lămuriţi dacă-i cer biletul din îndatorirea serviciului, sau fără niciun rost? Domnule, se adresează Podteaghin uscăţivului. Domnule! Dacă nu mă credeţi pe mine... puteţi să-l întrebaţi pe domnul şef de gară.

Bolnavul zvâcneşte ca muşcat de un şarpe, deschide ochii şi, din nou gata să plângă, se lasă pe spătarul canapelei.

— Doamne sfinte! Am luat un alt praf, abia am aţipit, şi dumnealui iar începe povestea de la capăt! Te rog din suflet, ai un pic de milă!

— Puteţi să-l întrebaţi pe domnul şef de gară... Am sau nu, dreptul suveran să vă cer biletul?

— Bine, dar e un chin! Poftim biletul! Poftim! Am să mai iau încă cinci bilete, numai să mă laşi să mor în pace! Oare dumneata n-ai fost niciodată bolnav? Ce oameni nesimţitori!

— Asta e pur şi simplu bătaie de joc! se revoltă un domn în uniformă militară. Nu pot să calific altfel această sâcâială!

— Las-o încurcată... se încruntă şeful de gară, trăgându-l pe Podteaghin de mânecă.

Podteaghin dă din umeri şi iese încet în urma şefului de gară.

„Poftim de le fă pe plac! îşi spune el nedumerit. Doar pentru el l-am chemat pe şeful de gară, ca să-l fac să înţeleagă şi să se liniştească, iar el... mă mai şi ocărăşte."

Altă gară. Trenul are oprire zece minute. Înainte de al doilea semnal de plecare, în timp ce Podteaghin stă la bufet şi bea un pahar de sifon, doi domni, unul în uniformă de inginer, altul în manta militară, se apropie de el.

— Ascultă, domnule conductor-şef! i se adresează lui Podteaghin inginerul. Purtarea dumitale faţă de un călător bolnav i-a revoltat pe toţi cei de faţă. Sunt inginerul Puziţki[117],

iar dumnealui… e un domn colonel. Dacă nu ceri iertare călătorului, vom adresa o plângere şefului mişcării, pe care-l cunoaştem amândoi.

— Domnilor, dar eu… dar dumneavoastră… se fâstâceşte Podteaghin.

— Nu ne trebuie lămuriri. Dar te prevenim: dacă nu-i ceri iertare, îl vom lua pe călător sub ocrotirea noastră…

— Bine… Poftim… am să-i cer iertare…

O jumătate de ceas mai târziu, după ce a ticluit o frază prin care să-i ceară iertare călătorului, fără să-şi ştirbească prestigiul, Podteaghin intră în vagon.

— Domnule! se adresează el bolnavului. Ascultaţi, domnule!

Bolnavul se trezeşte şi sare în picioare.

— Ce-i?

— Eu… cum să vă spun?… Să nu fiţi supărat…

— Ah… apă… se înăbuşe bolnavul, ducându-şi mâinile la inimă. Am luat morfină, al treilea praf, abia aţipisem şi… iată-l iarăşi! Doamne, când se va isprăvi chinul ăsta?

— Am venit să… Iertaţi-mă!…

— Ascultă… Dă-mă jos la gara următoare… Nu mai sunt în stare să îndur aşa ceva. Simt că nu mai pot… mor…

— E o ticăloşie, e dezgustător! se revoltă publicul. Şterge-o de aici! Ai să plăteşti scump o asemenea bătaie de joc! Afară!

Podteaghin face un gest de deznădejde cu mâna, oftează şi iese din vagon. Se duce în vagonul de serviciu, se aşază istovit la o masă şi se tânguie:

„Ce mai călători! Poftim de le fă pe plac! Poftim de-ţi fă conştiincios serviciul, dă-ţi osteneală! Vrând-nevrând, te laşi păgubaş şi te apuci de băutură… Dacă nu faci nimic – se supără, dacă te pui pe treabă – iar se supără… Ia, mai bine să beau!”

Podteaghin goleşte dintr-odată o jumătate de sticlă şi nu se mai gândeşte nici la muncă nici la datorie şi nici la cinste.

Apărută pentru prima oară în „Oskolki”, 1885, Nr. 48, 30 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886 şi în ediţiile ei ulterioare. Cu eliminarea unei fraze, a intrat în Culegerea de opere din anul 1900,

[117] *Puzo* – burtă (N. red. rom.)

vol. II. Publicăm textul din 1900.

Incognito…

Cu o troică ţărănească, gonind pe drumuri lăturalnice, Piotr Pavlovici Posudin se îndrepta incognito spre orăşelul N., capitală de judeţ. Plecase într-acolo în urma unui denunţ anonim.

«Să-i prind asupra faptului… Să cad ca trăsnetul pe capul lor, se bucura el, ascunzându-şi faţa în gulerul mantalei. Au făcut nemernicii fel de fel de matrapazlâcuri şi acum jubilează şi îşi închipuie că nimeni nu-i poate dovedi… Ha-ha… Parcă le şi văd mutrele speriate şi uimite, când în toiul huzurului vor auzi: „la poftim încoace, Tiapkin-Liapkin[118]!” Grozavă panică are să fie! Ha-ha…»

După ce visă pe săturate, Posudin intră în vorbă cu căruţaşul. Ca un om însetat de popularitate ce era, îl întrebă în primul rând despre sine:

— Dar pe Posudin îl ştii?

— Cum să nu! zâmbi căruţaşul. Cine nu-l ştie!

— Şi de ce râzi?

— Ei, na-ţi-o bună! Noi îl ştim şi pe ăl mai prăpădit conţopist, şi tocmai pe Posudin să nu-l ştim? Doar de aia a şi fost numit aici, ca să-l ştie toată lumea.

— Asta cam aşa-i… Şi ce spui? Cum ţi se pare? E om de ispravă?

---

[118] Aluzie la unul dintre personajele principale ale comediei „Revizorul” de Gogol, judecătorul Liapkin-Tiapkin, care se simte cu musca pe căciulă pentru luare de mită. (N. red. rom.)

— De… cască alene căruţaşul. N-am ce zice, e un boier de treabă, îşi cunoaşte meseria… Nu-s nici doi ani de când a fost trimis aici şi a făcut o grămadă de lucruri bune.

— Ce-a putut face aşa deosebit?

— A făcut mult bine, deie-i Domnul sănătate. A vorbit la stăpânire să ni se facă o cale ferată, şi s-a făcut; apoi l-a dat afară pe Hobriukov… Nu mai puteai să-ţi tragi sufletul din pricina ticălosului ăluia… Era un şmecher, un pungaş şi toţi cei din jurul lui lucrau mână în mână cu el. Ei, dar a venit Posudin – şi Hobriukov s-a dus dracului, ca şi cum nici n-ar fi fost vreodată… Aşa, măi frate! Pe Posudin nu poţi să-l cumperi, nu-u! Poţi să-i dai şi o sută, şi o mie de ruble, el tot n-o să-şi încarce sufletul cu un păcat… Nu-u!

„Slavă Domnului, măcar în privinţa asta m-au înţeles, gândi Posudin, bucurându-se. Asta-i bine.”

— E om cu multă carte, urmă căruţaşul, nu umblă cu nasul pe sus… Când s-au dus odată ai noştri cu jalbă la el, s-a purtat cu ei de parcă ar fi fost boieri: a dat mâna cu fiecare, i-a poftit să stea jos… Da-i tare iute din fire, repezit… O vorbă nu spune liniştit, ca oamenii – toca-toca, toca-toca… Pentru nimic în lume n-ar umbla şi el ca oamenii, n-ar merge domol, ferească Dumnezeu! E veşnic grăbit, fuga, fuga! Nici n-au apucat ai noştri să-i spună despre ce e vorba, că a şi strigat: „Să se înhame caii!” şi ne-am trezit cu el… A venit, a pus bună rânduială în toate şi nu ne-a luat nicio copeică. E mult mai bun ca ăl dinainte! Fireşte, nici ăla nu era de lepădat. Era arătos nevoie mare, plin de ifose; niciunul nu răcnea mai tare ca el în toată gubernia… Când se ducea în vreo inspecţie, îl auzeai cale de zece verste; dar dacă-i vorba de felul cum se poartă ori cum descurcă treburile, apăi tot cel de acum e mai dibaci! Are de o sută de ori mai multă minte. Asta-i beleaua! Nu că-i om rău, dar are şi el o meteahnă: e beţiv!

„Ei, poftim!” îşi spuse Posudin.

— Dar de unde ştii tu, îl întrebă el, că-s… că-i beţiv?

— Drept să spun, Înălţimea Voastră, eu cu ochii mei nu l-am văzut niciodată beat. De ce să mint? Dar aşa vorbesc oamenii. Nici ei nu l-au văzut beat, dar uite că i s-a dus vestea… În lume, adică prin casele oamenilor, la un bal sau la vreo sindrofie, nu bea niciodată. Nu trage la măsea decât acasă… Dimineaţa, când se trezeşte, se freacă la ochi şi cere votcă! Cum i-a adus feciorul un pahar, cere altul… Şi aşa toată ziulica. De un lucru te miri:

bea, dar nu se cunoaşte! Carevasăzică, ştie să se stăpânească. Hobdukov al nostru, când se punea pe băutură, apăi nu numai oamenii, ci şi câinii începeau să urle. Lui Posudin însă, nici nasul nu i se înroşeşte! Se încuie la el în cancelarie şi dă-i... Ca să nu bage lumea de seamă, şi-a făcut la masa de lucru un sertar cu un maţ. În sertar e totdeauna votcă... Se apleacă, ia maţul în gură şi suge, şi suge, până se satură... În trăsură la fel, are votca în ghiozdan...

„De unde dracu' au aflat? se îngrozi Posudin. Doamne, până şi asta se ştie! Ce ticăloşi..."

— Apăi mai e şi partea femeiască... Mare crai! (Căruţaşul începu să râdă şi dădu cu tâlc din cap.) Curată neruşinare, nu altceva! Are vreo zece de-alde-alea... Două dintre ele stau chiar la el în casă... Una, Nastasia Ivanovna, îi ţine chipurile, loc de gospodină; cealaltă – cum naiba îi zice? – Liudmila Semionovna, face pe sicritara... Dar mai cu moţ e Nastasia. Ei îi face toate voile... Îl învârteşte cum îşi învârteşte vulpea coada. Mare putere are muierea asta! Nu se teme lumea de Posudin, pe cât se teme de ea... Ha-ha... A treia teleleică stă pe strada Kacialnaia.. Mai mare ruşinea!

„Le ştie chiar şi pe nume, îşi spuse Posudin, roşind. Şi cine? Un mujic, un căruţaş... care nici n-a fost vreodată la oraş!... Ce mârşăvie... Ce scârboşenie!..."

— Şi de unde ştii tu toate astea? întrebă el cu glas mâniat.

— Ei, ia, de la lume... Eu, cu ochii mei, n-am văzut nimic, dar vorbesc oamenii. Şi parcă-i greu să afli? Parcă poţi tăia vizitiului sau feciorului limba... Apăi cred că şi Nastasia se plimbă prin toată mahalaua lăudându-se cu norocul ei muieresc. Nu te poţi ascunde de ochiul lumii... Şi-a mai luat el, Posudin, şi obiceiul să se ducă într-ascuns în inspecţii... Ăl dinaintea lui, când voia să se ducă undeva, vestea lumea cu o lună înainte, iar când pornea, se făcea un tămbălău, o zarvă şi o gălăgie, de să te ferească sfântul! Goneau oamenii călări şi înainte şi în urmă, şi în dreapta şi în stânga lui. Când sosea la locul hotărât, trăgea un pui de somn, mânca zdravăn, bea bine, şi numai după aceea începea să facă gură cu chestiile de serviciu. Ocăra cât ocăra, bătea din picior, apoi se întorcea cu acelaşi alai... Pe când ăl de acum, cum îi ajunge ceva la ureche, caută să meargă pe ascunselea, repede, să nu vadă şi să nu ştie nimeni... Să te strici de râs, nu altceva! Pleacă în mare taină de acasă, să nu-l

zărească fonctionarii, şi se urcă pe tren... Când ajunge la gara unde trebuie să se dea jos, caută să tocmească o căruţă ţărănească, iar nicidecum cai de poştă sau cai mai răsăriţi. Se înfofoleşte în manta, ca o babă, şi hârâie tot drumul ca un câine bătrân, să nu i se recunoască glasul. Te prăpădeşti de râs când auzi ce povesteşte lumea... Nătărăul, crede că nu-l poate recunoaşte nimeni. Dar oricine are puţină minte în cap îl recunoaşte, aşa – ptiu! cât ai scuipa o dată...

— Şi după ce îl recunoaşte lumea?

— Foarte uşor. Pe timpuri, când Hobriukov al nostru se ducea undeva într-ascuns, îl cunoşteam după mâna lui grea. Dacă muşteriul îţi căra pumni, însemna că era Hobriukov. Pe Posudin, îl dibuieşti de îndată... Un călător oarecare se şi poartă ca un oarecare. Posudin nu-i omul care să se poarte ca fitecine. Soseşte, bunăoară, la un han de poştă: dă-i cu gura!... Ba că miroase urât, ba că e năduf, ba că e frig... Cere să i se aducă şi pui, şi fructe, şi fel de fel de dulceţuri... A ajuns de pomină cu asta pe la toate poştele: dacă vreunul cere iarna pui şi fructe, înseamnă că-i Posudin. Dacă cineva spune căpitanului de poştă „dragul meu” şi-i pune pe toţi să alerge după fel de fel de nimicuri, apăi poţi să juri că-i Posudin. Miroase şi altfel decât ceilalţi oameni, şi are şi tabietul lui la culcare... Se întinde pe un divan, stropeşte în jurul său cu nişte parfumuri şi porunceşte să i se pună la căpătâi trei lumânări. Stă întins şi citeşte nişte hârtii... Aşa că nu numai căpitanul, dar şi o pisică poate să-l recunoască...

„Aşa-i, aşa-i... se gândi Posudin. Cum de nu mi-am dat seama de asta până acum?”

— Iar cine are nevoie, află şi aşa, fără fructe şi fără pui, că-i el. Prin telegraf se află toate... Oricât s-ar îmbrobodi, oricât şi-ar ascunde mutra, toată lumea a şi aflat că e pe drum. Îl aşteaptă... Posudin nici n-a ieşit bine din casă, şi acolo – poftim – totul e gata! Se duce să-i prindă cu mâţa în sac, să-i dea în judecată, sau să dea pe vreunul afară, dar la drept vorbind, tot ei îşi bat joc de el. „Cu toate că aţi venit pe ascunselea, Luminăţia Voastră, uitaţi-vă, totu-i curat!...” O să se învârtească, o să se sucească, şi la plecare nu o să ştie mai mult ca la sosire... Ba o să-i mai şi laude, o să le strângă mâna la toţi, o să-şi ceară iertare că i-a tulburat... Aşa-i! Dar Înălţimea Voastră ce-aţi crezut? Ho-ho, lumea de pe aici e dibace, toţi îs

şmecheri!… Ţi-e mai mare dragul să te uiţi ce diavoli sunt! Să vă spun, bunăoară, cazul de astăzi… Mergeam azi-dimineaţă cu căruţa goală şi-mi iese în cale ovreiul bufetar: venea în goana mare de la gară. „Unde te duci, Înălţimea Voastră ovreiască?” îl întreb eu. Iar el de colo: „Duc vin şi gustări la oraş, la N. Îl aşteaptă azi pe Posudin.” Vă place? Poate că Posudin abia şi-a pus în gând să vină pe la noi, sau îşi îmbrobodeşte faţa ca să nu-l cunoască lumea. Poate că-i pe drum şi crede că nimeni habar n-are că vine, şi poftim, s-a şi pregătit pentru el vin şi somon, şi brânză, şi fel de fel de gustări… Ce ziceţi? Vine şi îşi spune în gândul lui: „S-a zis cu voi, măi băieţi!” iar băieţilor, nici că le pasă! N-are decât să vină! De mult au ascuns ei totul!

— Înapoi! porunci cu glas răguşit Posudin. Întoarce, boule!

Şi, mirat, căruţaşul întoarse.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 50, 14 decembrie, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A. Cehonte. A intrat fără subtitlu şi cu unele modificări stilistice în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg.

A fost inclusă, cu înlocuirea unor cuvinte, în ediţiile ulterioare ale culegerii. Cu mici modificări stilistice, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Un impresar sub divan
ÎNTÂMPLARE DIN CULISE

Se juca un „vodevil cu schimbări de costume”. Klavdia Matveevna Dolskaia Kauciukova, o artistă tânără şi simpatică, sincer devotată artei sacre, năvăli într-un suflet în cabina ei şi începu să arunce de pe ea costumul de ţigancă, ca să îmbrace, cât ai clipi din ochi, o uniformă de husar. Pentru ca uniforma să-i cadă cât mai bine şi să nu facă nicio cută de prisos, talentata artistă hotărî să scoată totul de pe ea, şi s-o îmbrace pe costumul Evei. Dar tocmai când se dezgolise şi, zgribulită de frig, începea să netezească pantalonii de husar, îi ajunse la ureche un oftat. Holbă ochii şi îşi încordă auzul. Cineva oftă din nou, ba parcă şi şopti:

— Păcatele mele… O-of…

Nedumerită, artista se uită de jur împrejur şi, nezărind nimic neobişnuit, hotărî să arunce, într-o doară, o privire sub singura mobilă din cabină: divanul. Şi ce să vezi! Sub divan, zări o umbră deşirată.

— Cine-i acolo?! ţipă ea, făcând îngrozită o săritură şi acoperindu-se cu tunica.

— Eu sunt… eu… se auzi şoapta unui glas tremurat. Nu te speria, eu sunt… Sst!

Aristei nu-i fu greu să recunoască, după glasul fonfăit, ce aducea cu sfârâitul unei tigăi, pe impresarul Indiukov[119].

---

[119] *Indiuc* – curcan (N. red. rom.)

— Dumneata?! se indignă ea, roşind ca un bujor… Cum… cum de ai îndrăznit? Bătrân neruşinat, asta înseamnă că ai stat aici tot timpul? Asta mai lipsea!

— Fetiţo… draga mea! şuieră Indiukov, scoţându-şi capul chel de sub divan. Nu te supăra, scumpa mea! Ucide-mă, striveşte-mă ca pe un şarpe, dar nu face gălăgie! N-am văzut, nu văd şi nici nu vreau să văd nimic. Aşa că nu te mai osteni degeaba să-ţi acoperi goliciunea, porumbiţa mea, frumuseţea mea neasemuită! Dă ascultare unui moşneag cu un picior în groapă! M-am strecurat aici în patru labe ca să mă salvez! Pier! Uită-te: mi s-a făcut părul măciucă! Prîndin[120], bărbatul drăgălaşei mele Glaşenka, a picat de la Moscova. Acum umblă prin tot teatrul şi vrea să mă ucidă. E îngrozitor! Gândeşte-te că, în afară de Glaşenka, îi mai sunt dator acestui duşman cinci mii de ruble!

— Şi ce-mi pasă mie? Ieşi de aici numaidecât, că altfel nu… nu ştiu ce-ţi fac, ticălosule!

— Ssst! Sufleţelule, ssst! Te rog, uite, mă târăsc în genunchi în faţa dumitale! Unde vrei să mă ascund de el, dacă nu la dumneata? Gândeşte-te că oriunde m-aş ascunde, mă găseşte, numai aici nu va îndrăzni să intre! Te implor! Te rog din suflet! L-am zărit acum vreo două ore! Stăteam în culise în timpul actului întâi şi când mă uit, îl văd venind spre scenă.

— Asta înseamnă că te aflai aici sub divan şi în timpul… dramei? se îngrozi artista. Şi… şi ai văzut totul?

Impresarul începu să plângă:

— Tremur! Mă ia cu frig! Dârdâi, maică! O să mă ucidă, blestematul! A mai tras o dată în mine la Nijni… S-a scris chiar în ziare!

— Bine… dar, la urma urmei, asta-i nemaipomenit! Pleacă, trebuie să mă îmbrac şi să ies pe scenă! Şterge-o, că de nu… încep să ţip, să plâng… arunc cu lampa în dumneata!

— Ssst! Speranţa mea… colacul meu de salvare! Îţi măresc leafa cu cincizeci de ruble, numai nu mă alunga! Cincizeci!

Artista se acoperi cu un vraf de rochii şi alergă spre uşă ca să strige. Indiukov se târî în genunchi după ea şi o apucă de picior, deasupra gleznei.

— Şaptezeci şi cinci de ruble, numai nu mă alunga! şuieră el, înăbuşindu-se. Mai adaug şi jumătate din beneficiu!

---

[120] *Prîndic* – om ursuz, bosumflat (N. red. rom.)

— Minţi!

— Să mă bată Dumnezeu! Jur! Să n-am parte de fericire... Jumătate din beneficiu şi şaptezeci şi cinci de ruble mărire de salariu!

Dolskaia Kauciukova şovăi o clipă şi se îndepărtă de uşă.

— Sunt sigură că minţi... spuse ea cu glas plângăreţ.

— Să mă înghită pământul! Să n-am parte de împărăţia cerului! Da' ce, mă crezi un ticălos?

— Bine, dar să nu uiţi... se învoi artista... Hai, bagă-te la loc sub divan.

Indiukov oftă din greu şi se băgă gâfâind sub divan, iar Dolskaia Kauciukova începu să se îmbrace repede. Îi era ruşine, încerca chiar un sentiment de nelinişte ştiind că în cabina ei stătea întins sub divan un străin, dar gândul că nu se învoise decât în interesul artei sacre o învioră într-atâta, încât, ceva mai târziu, dezbrăcându-şi uniforma de husar, nu numai că nu mai ocărî, dar i se făcu chiar milă de impresar:

— Ai să te murdăreşti acolo, dragă Kuzma Alexeici! Câte nu pun eu sub divan!

Vodevilul se isprăvi. Artista fu chemată de unsprezece ori la rampă şi i se oferi un buchet de flori cu o panglică pe care era scris: „Rămâi cu noi." Retrăgându-se după ovaţii în cabina ei, îl întâlni în culise pe Indiukov. Prăfuit, boţit şi ciufulit, impresarul părea radios şi-şi freca mâinile cu bucurie.

— Ha-ha... închipuieşte-ţi, draga mea! începu el, apropiindu-se de artistă. Să mori de râs! Închipuieşte-ţi că nu era Prîndin! Ha-ha... Dracu' să-l ia, barba lungă şi roşcată mi-a jucat festa. Prîndin are şi el o barbă roşcată... Am greşit, mormoloc bătrân ce sunt! Ha-ha... Te-am supărat degeaba, frumuseţea mea...

— Vezi numai să nu uiţi ce mi-ai făgăduit, îi spuse Dolskaia Kauciukova.

— Sigur, sigur, îmi aduc aminte, scumpa mea, dar... porumbiţo, omul cu barbă nu era Prîndin! Ne-am învoit numai pentru Prîndin, aşa că de ce să-mi ţin făgăduiala, din moment ce nu era el? Dacă ar fi fost Prîndin, ei, atunci, fireşte, era altă socoteală, dar m-am înşelat, după cum vezi şi dumneata... L-am luat drept Prîndin pe cine ştie ce caraghios!

— Asta-i josnic! se indignă actriţa. Josnic şi mârşav!

— Dacă ar fi fost Prîndin, ai avea, fireşte, tot dreptul să-mi ceri să-mi îndeplinesc făgăduiala, dar aşa, dracu' ştie cine era. O

fi fost vreun cizmar sau, iartă-mă, vreun croitor. Şi atunci tot eu să plătesc pentru el? Sunt un om cinstit, maică… înţelege…

Şi se îndepărtă, dând din mâini şi spunând:

— Dacă ar fi fost Prîndin, atunci, firește, aş fi dator, dar aşa, e un necunoscut… un roşcovan oarecare, dracu' să-l ia, nicidecum Prîndin…

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", 1885, Nr. 51, 21 decembrie. Semnată: A. Cehonte. Cu modificări stilistice, scurtată şi cu eliminarea frazei finale („Şi impresarul, triumfând, îşi urmă drumul") a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Trimiţând povestirea lui N. Leikin, Cehov scria (12 octombrie 1885): „Povestirea e cam lungă, dar tratează despre actori, ceea ce e foarte potrivit, dat fiind deschiderea stagiunii, şi, după cum mi se pare, e umoristică."

Semnul mirării
POVESTIRE DE SĂRBĂTORI

În noaptea de ajun, secretarul de colegiu, Efim Fomici Perekladin, se culcă supărat, ba chiar jignit.

— Slăbeşte-mă, satano! zbieră el mâniat la nevastă-sa, când aceasta îl întrebă ce-i cu el.

Pricina era că la nişte cunoscuţi, de unde abia se întorsese, se spuseseră multe lucruri neplăcute şi chiar jignitoare la adresa lui. La început se discutase despre folosul învăţăturii în general, apoi se trecuse pe nesimţite la nivelul cultural al funcţionarilor, cu care prilej se exprimaseră multe păreri de rău, se rostiseră învinuiri, ba chiar cuvinte de batjocură despre nivelul lor scăzut... Şi, cum e obiceiul la toate sindrofiile ruseşti, de la general se trecuse la particular.

— Uite, bunăoară dumneata, Efim Fomici, i se adresase un tânăr lui Perekladin. Ocupi un post important... dar ce studii ai?

— Niciun fel de studii. De altfel, la noi nici nu se cer studii, răspunse blând Perekladin. Să scrii corect, atâta tot...

— Şi unde ai învăţat să scrii corect?

— M-am obişnuit... În patruzeci de ani de serviciu, prinzi meşteşugul... Bineînţeles că la început a fost greu, făceam greşeli, dar după aceea m-am deprins... şi a mers...

— Dar semnele de punctuaţie?

— Şi cu semnele de punctuaţie merge... le întrebuinţez corect.

— Hm!... făcuse tânărul. Dar obişnuinţa nu poate înlocui studiile. Nu-i de-ajuns să pui corect semnele de punctuaţie... Sigur că nu-i de-ajuns! Trebuie să le pui în mod conştient! Gând

pui o virgulă, trebuie să-ţi dai seama pentru ce o pui... da! Scrisul dumitale corect în mod inconştient sau reflex nu face doi bani. Asta e lucru mecanic şi nimic altceva.

Perekladin tăcuse, ba chiar zâmbise blând (tânărul era fiul unui consilier de stat şi avea şi el drept la un grad de rangul al zecelea), dar acum, pregătindu-se de culcare, fierbea de indignare şi de mânie.

«Patruzeci de ani mi-am făcut serviciul, gândea el, şi nimeni nu m-a făcut dobitoc, iar acolo, poftim ce critici s-au găsit! „Inconştient!... Lefrex! Lucru mecanic!”... Măi, să fie al dracului! Poate că mă pricep mai bine ca tine, cu toate că n-am umblat pe la universităţile tale!»

După ce-şi cheltui în gând la adresa criticului toată rezerva lui de înjurături şi după ce se încălzi sub plapumă, Perekladin începu să se liniştească.

„Ştiu... înţeleg... îşi spunea el gata să aţipească. N-am să pun niciodată două puncte unde se cere o virgulă, prin urmare sunt conştient, înţeleg. Da... Aşa-i, tinere... Mai întâi trebuie să trăieşti câţiva anişori, să faci serviciu, şi abia după aceea să-i judeci pe bătrâni...”

Prin faţa ochilor închişi ai lui Perekladin, care se lăsa încet, încet, furat de somn, zbură ca un meteor printr-o grămadă de nori negri, zâmbitori, o virgulă de foc. După ea alta, şi încă una, şi în curând tot fondul întunecat, nemărginit, care se întindea dinaintea închipuirii lui, se acoperi cu stoluri dese de virgule zburătoare...

«Să luăm, bunăoară, aceste virgule... se gândi Perekladin, simţindu-şi tot trupul legănat de-o dulce amorţeală. Le înţeleg prea bine... Dacă ţii, pot să-i găsesc fiecăreia câte un loc... şi... şi asta în mod conştient, nu anapoda... Pune-mă la încercare şi ai să vezi... Virgulele se pun în diferite locuri unde trebuie şi unde nu trebuie. Cu cât o adresă e mai încurcată, cu atât e nevoie de mai multe virgule. Se pun înaintea cuvintelor „care” şi „ce”. Dacă într-o adresă se enumeră funcţionarii, fiecare dintre ei trebuie separat printr-o virgulă... Ştiu eu asta!»

Virgulele aurii începură să se rotească şi se retraseră deoparte. În locul lor sosiră în zbor nişte puncte de foc...

„Iar punctul se pune la sfârşitul adresei... Unde trebuie făcută o pauză mare şi unde trebuie să te uiţi la cel căruia i te adresezi, se pune de asemenea punct. După toate pasajele lungi trebuie

pus un punct, pentru ca secretarului să nu-i sece apa din gură când le va citi cu glas tare. În altă parte nu se mai pune nicăieri punct…”

Virgulele sosiră din nou în zbor… Se amestecară cu punctele, se învârtiră şi Perekladin văzu un sobor întreg de puncte şi virgule şi de două puncte…

«Şi pe acestea le ştiu… se gândi el. Unde o virgulă e prea puţin, iar un punct e prea mult, trebuie punct şi virgulă. Înaintea cuvintelor „dar” şi „prin urmare”, pun întotdeauna punct şi virgulă… Dar două puncte? Două puncte se pun după cuvintele „s-a stabilit”, „s-a hotărât”…»

Punctele cu virgulă şi numeroasele două puncte se stinseră. Veni rândul semnelor de întrebare.

Acestea ţâşniră din nori şi începură să joace frenetic cancanul…

«Ei, mare lucru, semnul de întrebare! Dă-mi şi o mie, la toate am să le găsesc locul. Se pun întotdeauna când întrebi ceva sau când, bunăoară, ceri relaţii despre o adresă… „Unde a fost repartizat restul sumelor pe anul cutare?” sau „Nu va găsi oare Direcţia poliţiei cu cale să ia măsuri împotriva susnumitei Ivanova?” etc…»

Semnele de întrebare dădură aprobator din cârligele lor şi de îndată, ca la comandă, se îndreptară, prefăcându-se în semne de mirare…

«Hm!… Semnul acesta de punctuaţie se pune deseori în scrisori: „Stimate domn!” sau „Excelenţă, părinte şi binefăcător! …” Dar în adrese oficiale când se pune?»

Semnele de mirare se îndreptară şi mai mult şi se opriră pe loc, aşteptând…

„În adrese se pune când… cum să zic?… când… Hm!… într-adevăr, când se pune oare în adrese? Stai niţel… să-mi amintesc… Hm!…”

Perekladin deschise ochii, se întoarse pe partea cealaltă. Dar nici nu-i închise bine din nou, şi pe fondul întunecat apărură iarăşi semnele de mirare.

„Dracu’ să le ia… Când trebuie oare puse? se frământa el, silindu-se să-şi alunge din minte aceşti musafiri nepoftiţi. Se poate să fi uitat? Sau am uitat, sau… nu le-am pus niciodată…”

Perekladin se sili să-şi reamintească conţinutul tuturor adreselor pe care le scrisese în răstimpul celor patruzeci de ani

de serviciu; dar oricât îşi răvăşi mintea, oricât îşi încreţi fruntea, nu găsi în trecutul său nici un singur semn de mirare.

„Mare belea! Am scris timp de patruzeci de ani şi n-am pus nici măcar o singură dată semnul mirării... Hm!... Dar oare când se pune acest păcătos de lungan?”

De după şirul semnelor de mirare ce ardeau ca focul, se ivi mutra tânărului critic, zâmbind sarcastic. Semnele zâmbiră şi ele şi se contopiră toate într-unul singur, uriaş.

Perekladin scuturã din cap şi deschise ochii. „Mare bazaconie... se gândi el. Mâine trebuie să mă scol devreme pentru utrenie şi drăcoveniile astea nu-mi ies din cap... Ptiu! Dar... când se pune oare? Ei, poftim, asta ţi-e experienţa! Asta ţi-e învăţarea meşteşugului din practică! Timp de patruzeci de ani n-am pus nici un singur semn de mirare! Hm!” Perekladin îşi făcu cruce şi închise ochii, dar în aceeaşi clipă îi deschise; semnul cel mare era tot acolo, pe fondul întunecat.

„Ptiu! În felul ăsta n-am să adorm toată noaptea.”

— Marfuşa! se adresă el nevestei sale, care se lăuda adesea că învăţase într-un pension de domnişoare. Nu ştii cumva, drăguţă, când se pune în adrese semnul de mirare?

— Cum să nu ştiu! Doar nu degeaba am învăţat şapte ani la pension. Ştiu toată gramatica pe de rost. Acest semn se pune când te adresezi cuiva, la exclamaţii şi la exprimarea entuziasmului, revoltei, bucuriei, mâniei şi a celorlalte sentimente.

„Aşa-a... gândi Perekladin. Entuziasmul, revolta, bucuria, mânia şi celelalte sentimente...”

Secretarul de colegiu căzu pe gânduri... Timp de patruzeci de ani scrisese adrese, scrisese multe mii, zeci de mii, dar nu-şi aducea aminte de nici un singur rând care să fi exprimat entuziasm, revoltă sau ceva asemănător...

„Şi celelalte sentimente... gândi el. Dar oare în adrese e nevoie de sentimente? Orice nesimţit poate să le scrie...”

Mutra tânărului critic îl privi din nou de după semnul de foc şi îi zâmbi sarcastic. Perekladin se aşeză în capul oaselor. Îl durea capul, pe frunte i se iviseră broboane de sudoare rece... Candela de la icoane ardea slab, prietenos, în ungherul ei, mobila arătă ca de sărbătoare, totul răspândea un simţământ de căldură şi dovedea prezenţa unei mâini de femeie, dar bietului funcţionăraş îi era frig, nu se simţea în apele sale, ca şi cum s-ar

fi îmbolnăvit de tifos. Semnul de mirare nu-i mai apărea pe dinaintea ochilor închişi, ci se afla chiar în faţa lui, în odaie, lângă toaleta nevestei, şi îi făcea batjocoritor cu ochiul…

— Maşină de scris! Eşti o maşină! şoptea arătarea, suflând asupra funcţionarului o răceală uscată. Butuc nesimţitor ce eşti!

Funcţionarul îşi vârî capul sub plapumă, dar şi sub ea zări arătarea; se lipi cu obrazul de umărul nevestei, dar de după umăr se arătă aceeaşi vedenie… Bietul Perekladin se chinui astfel toată noaptea, dar nici a doua zi vedenia nu-l slăbi. O zărea peste tot: în ghetele pe care le încălţa, în ceaşca de ceai, în sf. Stanislav…

„Şi celelalte sentimente… se gândi el. E adevărat că n-au fost niciun fel de sentimente… Trebuie să mă duc acum la şeful meu, să iscălesc în registru… Oare această iscălitură se pune cu sentiment? Nu. Se pune aşa, fără niciun rost… O maşină de felicitări…”

Când Perekladin ieşi în stradă şi chemă un birjar, i se păru că în loc de birjar venea spre el un semn de mirare.

Intrând în vestibulul şefului, în locul portarului zări acelaşi semn… Şi toate aceste semne întruchipau entuziasm, revoltă şi mânie… Tocul părea şi el un semn al mirării. Perekladin îl apucă, muie peniţa în călimară şi se iscăli:

„Secretarul de colegiu Efim Perekladin!!!”

Şi, punând aceste trei semne, se entuziasma, se revolta, se bucura şi fierbea de mânie.

— Na! Na! mormăia el, apăsând pe peniţă.

Semnul de foc se declară mulţumit şi se făcu nevăzut.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 52, 28 decembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg.

A fost inclusă, cu unele abrevieri, în ediţiile ulterioare ale culegerii. A intrat în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Oglinda

În seara de ajun a Anului Nou, tânăra şi drăgălaşa fiică a unui general moşier, Nelli, care zi şi noapte nu visează decât la măritiş, stă în camera ei şi se uită cu ochi osteniţi, pe jumătate închişi, într-o oglindă. E palidă, încordată şi nemişcată, ca şi oglinda.

Perspectiva, inexistentă în realitate şi totuşi vizibilă, a unui coridor îngust, nesfârşit, şirul nenumăratelor lumânări, imaginea chipului şi mâinilor fetei, precum şi a cadrului oglinzii, toate s-au învăluit de mult într-un fel de ceaţă şi s-au contopit într-o mare cenuşie, fără de sfârşit. Marea unduieşte, sclipeşte şi se aprinde din când în când într-o învăpăiere roşietică, de incendiu sau de apus de soare...

Privind ochii nemişcaţi şi gura întredeschisă a fetei, e greu să te dumireşti dacă doarme sau e trează; totuşi ea vede. La început nu deosebeşte decât un zâmbet şi expresia blândă, plină de farmec, a unor ochi, apoi treptat-treptat, pe fondul cenuşiu, se desluşesc unduind contururile capului, chipul, sprâncenele, barba. Este el, ursitul, cel căruia i-a închinat nesfârşite visuri şi nădejdi. Pentru Nelli, bărbatul hărăzit reprezintă totul: rostul vieţii, fericirea, cariera, soarta. În afară de el, totul e întuneric, pustiu, nimicnicie, totul e ca fondul acela cenuşiu. De aceea nici nu-i de mirare că, văzând în faţa ei chipul frumos, zâmbitor şi blând, Nelli e cuprinsă de o mare fericire şi trăieşte un vis apăsător dar nespus de dulce, care nu poate fi nici redat prin viu grai, nici aşternut pe hârtie. Apoi ţi aude glasul, vede cum trăieşte cu el sub acelaşi acoperiş, cum viaţa ei se contopeşte treptat cu viaţa lui. Pe fondul cenuşiu alunecă

lunile, anii… şi Nelli îşi vede desluşit, în toate amănuntele, viitorul.

Pe fondul cenuşiu, imaginile trec în goană, una după alta. Şi iată că Nelli se vede bătând, într-o noapte geroasă de iarnă, la poarta medicului de judeţ Stepan Lukici. În dosul porţii un dulău bătrân latră răguşit, alene. Ferestrele doctorului sunt întunecate. În jur e linişte.

— Fă Doamne… fă Doamne să fie acasă! şopteşte Nelli.

Dar iată că, în sfârşit, portiţa scârţâie şi Nelli dă cu ochii de bucătăreasa doctorului.

— Doctorul e acasă?

— Doarme… şopteşte bucătăreasa cu mâna la gură, de parcă s-ar teme să nu-şi trezească stăpânul. Adineauri a sosit de la epidemie. A dat ordin să nu fie trezit.

Dar Nelli n-o ascultă pe bucătăreasă. O împinge în lături şi aleargă ca o nebună spre locuinţa doctorului. După ce trece în goană prin câteva odăi întunecate şi înăbuşitoare, răsturnând, în fuga ei, două-trei scaune, găseşte, în cele din urmă, iatacul doctorului. Stepan Lukici stă întins pe patul lui, îmbrăcat, dar fără surtuc şi, ţuguindu-şi buzele, suflă în palmă. Lângă el, o candelă luminează slab. Fără să rostească o vorbă, Nelli se aşază pe un scaun şi izbucneşte în plâns. Plânge amarnic tresăltând din tot trupul.

— Bărba-a… tul mi-e bolnav! spune ea.

Stepan Lukici tace. Se ridică încet, se sprijină într-un cot şi se uită ţintă la străină cu ochi somnoroşi.

— Bărbatul mi-e bolnav! continuă Nelli, stăpânindu-şi hohotele. Să mergem, pentru Dumnezeu… Mai repede… cât puteţi mai repede!

— Cum? mormăie doctorul, suflându-şi mai departe în palmă.

— Să mergem! Chiar acum! Altfel… altfel… mi-e şi groază să mă gândesc… Pentru Dumnezeu!

Şi, palidă, sleită de puteri, înghiţindu-şi lacrimile şi înăbuşindu-se, începe să descrie doctorului boala neaşteptată a bărbatului şi spaima ei îngrozitoare. Suferinţele ei ar fi în stare să mişte şi o piatră, dar doctorul o priveşte, îşi suflă în palmă şi – nu se urneşte.

— Am să vin mâine… bolboroseşte el.

— Nu se poate! se sperie Nelli. Bărbatul meu are tifos! Sunt sigură! Avem nevoie de dumneata chiar acum… în clipa asta!

— Dar abia… am venit acasă! bolboroseşte doctorul. Trei zile în şir am umblat prin locurile pe unde bântuie epidemia. Sunt obosit, sunt şi eu bolnav… mi-e peste putinţă! Peste putinţă! M-am… m-am molipsit şi eu… Vedeţi şi dumneavoastră!

Şi doctorul bagă termometrul sub ochii femeii.

— Temperatura urcă spre patruzeci… Nu pot! Imposibil! Nu sunt nici măcar în stare să stau în capul oaselor. Am să mă culc, iertaţi-mă…

Şi doctorul se culcă.

— Dar te rog, doctore! geme deznădăjduită Nelli. Te rog din suflet! Ajută-mă, pentru Dumnezeu. Adună-ţi toate puterile şi să mergem… Am să-ţi plătesc!

— Doamne… doar v-am spus că nu pot! Of!

Nelli sare în picioare şi se plimbă enervată prin iatac. Ar vrea să-i explice doctorului, să-l lămurească… I se pare că dacă ar şti cât de drag îi este bărbatul ei şi cât de nenorocită se simte, doctorul ar uita şi de oboseală şi de boală. Dar unde să găsească cuvintele care să-l înduplece?

— Duceţi-vă la doctorul zemstvei… aude ea glasul lui Stepan Lukici.

— Nu se poate!… Stă la douăzeci şi cinci de verste de aici şi fiecare clipă e preţioasă. Nici caii n-ar putea; de la noi sunt patruzeci de verste până aici, iar de aici până la doctorul zemstvei, aproape tot atâta… Nu, nu se poate! Să mergem, Stepan Lukici! Fă acest act de eroism! Te implor! Fie-ţi milă!

— Asta-i prea de tot… Am temperatură… mi-e capul ca plumbul, şi dumneavoastră nici nu vreţi să înţelegeţi. Nu pot! Lăsaţi-mă.

— Dar eşti obligat să mergi! Nu se poate să nu mergi! Ăsta-i egoism! Pentru aproapele lui, omul trebuie să-şi jertfească viaţa, iar dumneata… dumneata refuzi să vii! Am să te dau în judecată!

Nelli simte că spune o minciună jignitoare şi nemeritată, dar ca să-şi salveze bărbatul e în stare să uite tot: şi logică, şi tact, şi milă de oameni… Drept răspuns la ameninţarea ei, doctorul goleşte cu sete un pahar de apă rece. Nelli începe din nou să-l roage, să facă apel la mila lui, ca ultima cerşetoare… În cele din urmă, doctorul cedează. Se scoală încet, suflă, geme şi îşi caută surtucul.

— Iată surtucul! îl ajută Nelli. Dă-mi voie să ţi-l îmbrac… Aşa. Să mergem. Am să-ţi plătesc… am să-ţi fiu recunoscătoare toată viaţa…

Dar ce chin! După ce-şi îmbracă surtucul, doctorul se culcă din nou. Nelli îl ridică şi îl târăşte în vestibul… În vestibul se moşmondeşte îndelung cu galoşii, cu şuba… S-a rătăcit căciula… Dar în cele din urmă iat-o pe Nelli în trăsură, cu doctorul lângă ea. Acum nu mai rămâne decât să străbată cele patruzeci de verste, şi bărbatul ei va avea parte de ajutor medical. O beznă neagră pluteşte deasupra pământului: nu vezi la un pas… Suflă un vânt rece de iarnă; roţile saltă pe bulgării de pământ îngheţat. Vizitiul opreşte întruna şi chibzuieşte pe unde să apuce…

Nelli şi doctorul tac tot drumul. Sunt hurducaţi îngrozitor, dar nu simt nici frigul, nici hurducăturile.

— Mai repede! Mai repede! se roagă Nelli de vizitiu.

Pe la orele cinci dimineaţa, caii, sleiţi de puteri, intră în curte. Nelli vede poarta cunoscută, fântâna cu cumpănă, şirul lung de grajduri şi hambare… În sfârşit, e acasă.

— Aşteaptă o clipă, vin acuşi… îi spune ea lui Stepan Lukici, aşezându-l în sufragerie pe divan. Răcoreşte-te, iar eu am să mă duc să văd ce face.

Întorcându-se peste câteva clipe, Nelli îl găseşte pe doctor culcat. Stă lungit pe divan şi mormăie ceva.

— Poftim, doctore… Doctore!

— Ai? Întreab-o pe doamna… mormăie Stepan Lukici.

— Cum?

— S-a vorbit de asta la congres… Spunea şi Vlasov… Pe cine? Cum?

Spre marea ei groază, Nelli îşi dă seama că doctorul aiurează, ca şi bărbatul ei. Ce-i de făcut?

— La medicul zemstvei, hotărăşte ea.

Urmează din nou întunericul, vântul rece, tăios, bulgării de pământ îngheţat. Nelli suferă; o doare şi sufletul, şi trupul, iar natura înşelătoare n-are destule mijloace, destule înşelătorii pentru a răscumpăra aceste suferinţe…

Mai departe, vede pe fondul cenuşiu cum bărbatul ei caută în fiecare primăvară bani, pentru a plăti dobânzile la banca la care e ipotecată moşia. Nu doarme nici el, nu doarme nici ea, şi

amândoi se gândesc, îşi storc creierii, ca să găsească un mijloc să scape de vizita portărelului.

Îşi vede copiii. Veşnica frică de răceală, de scarlatină, de difterie, de note rele, de despărţire. Din cei cinci-şase copilaşi, va muri desigur unul.

Fondul cenuşiu nu-i cruţat de moarte. E şi lesne de înţeles. Bărbatul şi nevasta nu pot să moară o dată. Unul dintre ei va trebui, oricum ar fi, să trăiască înmormântarea celuilalt. Şi Nelli vede cum îi moare bărbatul. Această groaznică nenorocire i se înfăţişează în toate amănuntele. Vede sicriul, lumânările, pe dascălul bisericii şi chiar urmele lăsate în vestibul de ciocli.

— Pentru ce? Ce rost are? se întreabă ea, privind năucă chipul bărbatului mort.

Şi toată viaţa petrecută cu bărbatul ei nu-i pare decât prefaţa fără noimă, de prisos, a acestei morţi.

Ceva cade din mâna fetei şi se rostogoleşte cu zgomot pe podea. Nelli zvâcneşte, sare în picioare şi deschide larg ochii. Vede o oglindă la picioarele ei şi alta stând, ca şi înainte, pe masă. Se priveşte şi îşi vede chipul palid, plâns. Fondul cenuşiu nu mai există.

„Mi se pare că am adormit…” gândeşte ea, răsuflând uşurată.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 358, 30 decembrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă.) Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg.

Cu unele abrevieri şi cu eliminarea frazei finale, a fost inclusă în ediţiile ulterioare ale acestei culegeri. A intrat în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

În textul ediţiei a doua a culegerii, după cuvintele: „… şi Nelli îşi vede limpede, în toate amănuntele, viitorul” – e şters următorul pasaj: „Pe obrazul lui Nelli se prelinge o lacrimă. Sentimentul unei desfătări de nespus face loc unei senzaţii de durere apăsătoare. Fata vede că în dosul iluziei dulci se ascunde ceva aducând a înşelăciune cruntă, monstruoasă. Pe fondul cenuşiu, trec cinci – şase ani. Ca şi înainte, el e frumos, deştept, surâde blând, dar… Ea s-a obişnuit cu el, aşa cum s-a obişnuit cu ochii,

cu urechile şi cu nasul ei, şi nu-şi dă seama de existenţa bărbatului ei decât atunci când e ameninţată să-l piardă. Când nu-i cu ea – e nefericită, când e lângă ea – fericirea nu se simte. Apoi fondul cenuşiu mai spune că natura minte în chip neruşinat, că el nu e totul, chiar de ar fi înger şi de o deşteptăciune supraomenească. Pentru fericirea personală, un duet armonios nu-i de ajuns. Aici se cere un trio armonios, în care persoana a treia să fie însăşi viaţa. Dar viaţa nu intră niciodată în asociaţie. Ea urmează întotdeauna un drum deosebit. Şi Nelli nu vede fericirea. Oricât de ideal i-ar fi bărbatul, viaţa cu el i se pare o povară, ceva amar, un bagaj greu.”

În textul povestirii e şters numele eroinei – Hodakovskaia – şi e eliminată ultima frază: „Ducându-se la culcare, ea nu mai visează la măritiş.”

LUCRĂRI CARE N-AU FOST INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

1885

Obligaţii de sărbători

...ale nătângilor şireţi
Şi ale babelor sinistre, ale atâtor nătăfleţi
Ce-mbătrânesc, ţinându-se de fleacuri!...
GRIBOEDOV

Era de Anul Nou, pe la amiază. Liudmila Semionovna, văduva lui Leagavov-Grîzlov[121], fostul vice-guvernator al provinciei Cernogub[122], o băbuţă mărunţică de vreo şaizeci de ani, şedea în salonaşul ei şi primea vizite. Judecând după cantitatea de gustări şi băuturi pregătite în salonul cel mare, erau aşteptaţi foarte mulţi vizitatori, dar deocamdată nu venise să-şi prezinte urările de Anul Nou decât unul singur – Okurkin[123], primul consilier al administraţiei guberniei, un moşneguţ slăbănog, galben ca lămâia şi cu gura strâmbă. Şedea într-un colţ, lângă un ciubăr cu un oleandru şi, trăgând cu băgare de seamă tabac pe nas, îi povestea „binefăcătoarei" noutăţile din oraş.

— Să vezi, maică, ieri, un pompier beat era cât p-aci să cadă din vârful foişorului de foc. Vezi mata, se aplecase peste parmaclâc, iar parmaclâcul – trosc! S-a rupt, vezi mata... Spre norocul lui, tocmai îi aducea nevastă-sa prânzul şi l-a apucat de pulpana hainei. Dacă nu era ea, se prăbuşea zevzecul. Aşa-a... Iar alaltăieri, Excelenţă, maică, s-a adunat o mulţime de lume la Perţev[124], controlorul băncii... Au venit acolo toţi funcţionarii mai

---

[121] *Leagavîi* – copoi; *grîznea* – ceartă, harţă (N. red. rom.)

[122] *Ciornaia* – neagră ; *guba* – buză (N. red. rom.)

[123] *Ocuroc* – muc de ţigară (N. red. rom.)

mărunţi şi au discutat despre vizitele de astăzi. Caraghioşii ăştia s-au vorbit cu toţii să nu facă nicio vizită.

— Ei, aici nu te cred, taică, zâmbi batjocoritor bătrâna. Cum se poate să nu facă vizite?

— Zău aşa, Excelenţă. E de necrezut, dar e adevărat... Toţi s-au înţeles ca, în loc să facă vizite, să se adune azi la club, să-şi ureze unul altuia un an nou fericit şi să facă o colectă de câte o rublă în folosul săracilor.

— Nu înţeleg... dădu gazda din umeri. Prea ar fi de tot...

— Aşa se face acum în multe oraşe, maică. Lumea nu se mai duce la vizite. Dă fiecare câte o rublă, şi atâta tot! He-he-he! N-ai nevoie nici să alergi, nici să urezi sărbători fericite, nici să cheltuieşti cu birja... Treci pe la club – şi apoi stai acasă.

— Foarte bine, oftă bătrâna. N-au decât să nu vină. O să fim şi noi mai liniştiţi...

Okurkin dădu drumul unui oftat zgomotos şi răsunător, clătină din cap şi continuă:

— Ei găsesc că vizitele sunt o prejudecată... Le e lene să-şi exprime respectul faţă de unul mai mare, să-i facă urări de sărbători, asta-i toată prejudecata. În ziua de azi, mai marii nu mai sunt socotiţi oameni... Nu-i ca pe timpuri.

— Ce să-i faci? oftă încă o dată gazda. N-au decât să nu vină! Dacă nu vor, atâta pagubă!

— Ei, maică, pe vremuri, când nu era liberalisma asta, vizitele nu erau privite ca o prejudecată. Lumea nu se ducea în vizită cu de-a sila, ci cu sentiment, cu plăcere... De câte ori nu mi s-a întâmplat, după ce colindasem prin toate casele, să mă opresc pe trotuar şi să mă gândesc: „Cui aş mai putea să-i dovedesc respectul?” Ne erau dragi mai marii, maică... Tare ne erau dragi! Îmi aduc aminte cum răposatului Pantelei Stepanîci, fie-i ţărâna uşoară, îi plăcea să fim respectuoşi... Ferească Dumnezeu să nu-i fi făcut vreunul vizită – scrâşnea din dinţi, nu altceva! Îmi amintesc cum într-o iarnă, de Crăciun, eram bolnav de tifos! Şi ce crezi, maică? M-am sculat din pat, mi-am adunat puterile slăbite şi m-am dus la Pantelei Stepanîci... Sosesc. Parcă împrăştiam văpăi, aşa fierbinţeală aveam! Dau să-i spun „la mulţi ani”, iar limba-mi rosteşte „taie asu’ cu atu!” He-he... Aiuram... Sau, îmi amintesc, de pildă, cum Zmeişcev[125] era

[124] *Pereţ* – ardei (N. red. rom.)

bolnav de vărsat. Fireşte că doctorii au oprit lumea să meargă la el, dar nouă puţin ne păsa de doctori: ne-am dus şi i-am urat sărbători fericite. Nu socoteam asta o prejudecată. Am să beau un păhăruţ, Excelenţă…

— Bea, bea… Tot n-o să vină nimeni, n-are cine să bea… Doar cei de la serviciul tău dacă o să vină.

Okurkin făcu un gest deznădăjduit cu mâna şi îşi strâmbă gura într-un zâmbet batjocoritor.

— Sunt toţi nişte bădărani… Unul mai necioplit ca altul.

— Adică, cum vine asta, Efim Efimîci? se miră bătrâna. Prin urmare, nici Verhuşkin[126] n-o să vină?

— Nu vine… E la club…

— Tâlharul! Şi doar îi sunt naşă! Eu l-am băgat în pâine!

— N-are pic de bun-simţ… Ieri a fost cel dintâi care a venit la Perţev.

— Ei, ce să-i faci, nu-i nimic… Au uitat-o pe bătrână, să fie sănătoşi; dar ai tăi, cei de la administraţie… să le fie ruşine! Şi Vanka Truhin[127]? Nici el nu vine?

Okurkin făcu iarăşi un gest deznădăjduit cu mâna.

— Şi Podsilkin[128]? La fel? Când te gândeşti că, pe ticălosul ăsta, de urechi l-am scos din mocirlă! Dar Prorehin[129]?

Bătrâna mai înşiră vreo zece nume, şi fiecare nume trezea pe buzele lui Okurkin acelaşi zâmbet amar.

— Toţi, maică! N-au niciun fel de simţământ!

— Mulţumesc… oftă Leagavaia-Grîzlova, începând să se plimbe nervos prin salon. Mulţumesc… Dacă s-au săturat de bătrâna lor binefăcătoare… de babă… dacă sunt aşa de rea, de scârboasă, să se ducă sănătoşi…

Liudmila Semionovna se lăsă într-un fotoliu. Ochii ei mici, înconjuraţi de zbârcituri mărunte, începură să clipească!

— Văd că nu mai au nevoie de mine. Nici nu trebuie… Pleacă şi tu, Efim Efimîci… Nu te reţin. Plecaţi cu toţii.

---

[125] *Zmeia* – şarpe (N. red. rom.)

[126] *Verhuşka* – vârf (N. red. rom.)

[127] *Truhleavîi* – putred; *truha* – praf, pleavă (N. red. rom.)

[128] *Podsilchi* – subsuoară (N. red. rom.)

[129] *Proreha* – spărtură, ruptură (N. red. rom.)

Gazda îşi lipi batista de obraz şi începu să suspine. Okurkin o privi, se scărpină speriat la ceafă şi se apropie sfios de ea…

— Maică… spuse el cu glas plângăreţ. Excelenţă! Binefăcătoareo!

— Pleacă şi tu… Du-te… Duceţi-vă cu toţii…

— Maică, îngeraşul meu… Nu plânge… Scumpa mea! Am glumit… Zău că am glumit! Să mă scuipi între ochi, bătrân nebun ce sunt, dacă n-am glumit… Toţi or să vină! Maică!

Okurkin se lăsă în genunchi în faţa bătrânei, îi apucă mâna uscăţivă şi se lovi cu ea peste chelie.

— Bate-mă, maică, îngerul meu! Să nu mai faci glume, neobrăzatule! Să nu mai faci glume! Na-ţi o palmă! Mai na-ţi una! Aşa îţi trebuie, mincinos blestemat!

— Nu, n-ai glumit, Efim Efimîci! Inima mea simte că n-ai glumit!

— Să mă trăsnească Dumnezeu! Să mă înghită pământul! Să nu mai apuc ziua de mâine, dacă… Vei vedea! Deocamdată, însă, la revedere, maică… Nu-s demn de a mai avea parte de alintarea matale, după glumele mele urâte. O şterg… Plec, iar mata să-ţi închipui că m-ai dat afară, păgân otrăvit ce sunt. Sărut mânuţa matale…

Okurkin îşi lipi buzele de mâna bătrânei, o sărută îndelung şi ieşi repede…

Peste cinci minute era în faţa clubului. Funcţionarii îşi şi uraseră sărbători fericite, dăduseră câte o rublă şi acum ieşeau din club.

— Hei, staţi! îi opri Okurkin, dând din mâini. Ce-i asta, deştepţilor? De ce nu vă duceţi la Liudmila Semionovna?

— Cum, nu ştiţi? Anul acesta nu mai facem vizite!…

— Ştiu, ştiu… Mersi de noutate… Dar uite ce, civilizaţilor… Dacă nu vă duceţi chiar acum la zgripţuroaică, e rău de voi… Plânge de-o ia dracu’! Şi cheamă pe capul vostru nişte năpaste cum n-aş dori nici unui tătar.

Funcţionarii se priviră unul pe altul şi se scărpinară în cap…

— Hm… Dar dacă ne ducem la ea, vom fi nevoiţi să mergem la toţi…

— Ce să-i faci, dragii mei? Duceţi-vă la toţi… Doar n-o să vă cadă picioarele… De altfel, din partea mea, faceţi cum ştiţi, nu mă bag, nu mă amestec, puteţi să nu vă duceţi… Atâta că tot voi o s-o păţiţi!

— Mare comedie! Barem dacă nu dădeam cu toţii o rublă! gemu Iaşkin, învăţător la şcoala judeţeană...

— Da, o rublă... Dar locul încă nu ţi l-ai pierdut!... Dar dacă îţi pierdeai locul...

Funcţionarii se mai scărpinară o dată şi se îndreptară mormăind spre casa Leagavei-Grîzlova.

Apărută pentru prima oară în revista „Razvlecenie”[130], 1885, Nr. 1, 3 ianuarie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

[130] „Distractie" (N. trad.)

Procesul anului 1884
DE LA CORESPONDENTUL NOSTRU

Azi e a şasea zi de când se judecă la Curtea de Apel din oraşul N. procesul intentat anului 1884, fără titlu personal, acuzat de delicte săvârşite în exerciţiul funcţiunii. Curtea e vădit obosită. Inculpatul plânge şi vorbeşte mereu în şoaptă cu apărătorul său. Ziua de azi a început cu cercetarea probelor materiale... Când, la cererea procurorului, s-a citit în faţa Curţii ziarul „Grajdanin”[131] şi s-a produs numărul revistei „Luci”[132] cu portretul lui Okreiţ[133], publicul a fost evacuat din sala de şedinţă, pentru ca obiectele susmenţionate să nu trezească reacţiuni violente... După aceea s-a dat cuvântul părţilor.

— Vă rog, domnule preşedinte, îşi încheie apărătorul pledoaria, să treceţi în procesul verbal că în tot timpul pledoariei mele domnul procuror a tuşit, şi-a suflat nasul şi a ciocănit în cana cu apă...

Preşedintele. — Inculpat, ultimul dumitale cuvânt!

Inculpatul (plânge). — Poftim, am să vă spun ceva, cu toate că nu-i de niciun folos, de vreme ce s-a hotărât dinainte să fiu condamnat. Sunt acuzat în primul rând de lipsă de activitate, de faptul că n-am făcut nimic, că în timpul meu nu s-a îmbunătăţit câtuşi de puţin situaţia economică, nu s-au urcat cursurile la bursă, că industria s-a împotmolit de tot, şi aşa mai departe...

---

131 *„Grajdanin”* – (vezi vol. II).

132 *„Raza"* (N. trad.)

133 *Okreiţ S.* – redactorul revistei reacţionare „Luci” (vezi vol. II).

Nu sunt vinovat de toate acestea… Aduceţi-vă aminte ce-am găsit când am fost numit în postul de an nou… (povesteşte ce-a găsit).

Preşedintele. — Asta nu are nicio legătură cu procesul! Te rog să vorbeşti în fond!

Inculpatul (speriat). — Am înţeles, domnule preşedinte. Domnul procuror mă acuză de faptul că mi-am pierdut vremea cu fleacuri, că am bătut apa în piuă… E drept că în timpul fiinţării mele pe pământ nu s-a făcut nimic de ispravă. S-au introdus etichete noi pentru sticle, s-au pus petice pe zdrenţe, tâmpiţii au fost siliţi să se roage lui Dumnezeu, iar ei şi-au zdrelit fruntea bătând mătănii…

Preşedintele. — Inculpat, dacă mai faci aluzii la persoane, îţi retrag cuvântul.

Inculpatul. — Dar despre ce să vorbesc, atunci? (Cade pe gânduri) Bine, am să trec la presă… Se spune că toate revistele au fost goale, lipsite de conţinut, că în presă a domnit sistemul de a bate apa-n piuă, că talentele parcă au intrat în pământ… Ce puteam să fac, dacă…

Preşedintele.: — Domnule portărel! Evacuaţi-l pe inculpat din sală!

După evacuarea inculpatului din sala de şedinţă, s-a înmânat juraţilor foaia cu întrebări.

Curtea a adus verdictul următor: anul 1884, fără titlu personal, este condamnat la pierderea drepturilor civile şi la deportarea pentru totdeauna în Lethe[134].

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 1, ianuarie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

[134] Unul dintre fluviile Infernului – fluviul uitării (după mitologia greacă) (N. red. rom.)

Însemnări de serviciu

În registrul de „intrări” nr. 8, litera D, pe anul 80-81, se pot vedea pe margini şi în spaţiile libere, însemnări cu creionul făcute de mai multe persoane. Dat fiind că toate poartă pecetea înţelepciunii şi sunt pline de o înaltă semnificaţie, trebuie să presupunem că ele aparţin şefilor. Să aleg pe cele mai bune şi mai caracteristice:

— „Fie. Să i se acorde o păsuire de două luni şi să i se pună în vedere să nu mai îndrăznească altă dată să intre cu galoşii în birou.”

— „La petiţia secretarului de gubernie Osetrov[135], prin care cere un ajutor în bani, nu pot să răspund decât printr-o referire la Imperiul Roman, care a pierit din cauza luxului. Luxul şi excesele duc la decăderea moravurilor, iar eu doresc ca toţi să aibă moravuri bune. Dar Osetrov poate să se ducă în ţinută de serviciu la negustorul Hihikin[136], căruia să-i spună că cererea lui e pe cale de a fi rezolvată.”

— „Pasărea se cunoaşte după pene şi un petiţionar de treabă – după recunoştinţă.”

— „Cu toate că, potrivii sensului strict al art. 64, alin. 1 al regulamentului taxei timbrului fiscal, cererile de eliberare a unui certificat de paupertate nu sunt supuse taxei timbrului fiscal, se va pune totuşi în vedere văduvei Donina, că în faptul de a nu-şi timbra cererea cu un timbru de 6 copeici, văd nu atât o cunoaştere exactă a spiritului legilor, cât dorinţa de a proceda cu de la sine putere, peste capul şefilor respectivi. Dacă s-ar fi

---

[135] *Osetrina* – carne de nisetru (N. red. rom.)

[136] *Hihikati* – a chicoti (N. red. rom.)

dovedit într-adevăr că nu e nevoie de timbru, l-am fi dezlipit noi; ea însă nu are dreptul de a lua dispoziţiuni. Se respinge.”

— „Deliţîn[137], iscăleşte mai citeţ! Nu eşti consilier intim…”

— „Cu toate că în această cerere nu există indicaţiuni precise, referitoare la sentimentul de recunoştinţă, reiese totuşi din anumite puncte că la ea e anexat ceva… Unde-s banii?” Sub această frază e adăugat cu alt scris: „Am onoarea a raporta Înălţimii Voastre că banii, în sumă de şaptezeci şi cinci de ruble, au fost duşi în timpul lipsei dumneavoastră, de către Smirnov, soţiei dumneavoastră, Evdokia Trifonovna. Leagavov.”

Pe o hârtie cu menţiunea „strict confidenţial” e scris: „Nu înţeleg rostul unor astfel de menţiuni: „confidenţial” şi „strict confidenţial. „Pentru ce să facem o taină din fapte pline de învăţăminte? Să le citească toată lumea şi să-şi facă mea culpa.”

— „Nu dau crezare acestui raport de boală. Şuleabin scrie că e bolnav, când eu ştiu că stă acasă, sub pretext că are hemoroizi, şi scrie petiţii pentru diferiţi cetăţeni.

Să se prezinte mâine la serviciu!”

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 9, 2 martie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

[137] *Dela* – lucru, afacere, îndeletnicire (N. re..d. rom.)

Dialog între un om şi un câine

Era o noapte geroasă, cu Lună. Alexei Ivanîci Romansov măturǎ cu dosul palmei de pe mânecă un drăcuşor verde care i se năzărise, deschise binişor portiţa şi intră în curte.

— Omul, filozofa el, ocolind groapa de gunoi şi ţinându-şi cumpăna cu braţele, e ţărână, miraj, cenuşă... Pavel Nikolaici e guvernator, dar şi el e cenuşă. Măreţia lui înşelătoare nu-i decât un vis, un fum... Sufli o dată, şi nu mai e!

— Rrrr... ajunse la urechea filozofului.

Romansov întoarse privirea şi zări, la doi paşi de el, un dulău negru, uriaş, de soiul celor de pe la stânele din stepă, şi voinic cât un lup. Câinele stătea culcat lângă ghereta paznicului şi îşi zăngănea lanţul. Romansov îl privi, stătu o clipă pe gânduri, şi pe chipul lui se ivi o expresie de mirare. Apoi înălţă din umeri, dădu din cap şi zâmbi trist.

— Rrrr... repetă câinele.

— N-nu înţeleg! spuse Romansov, desfăcând braţele într-un gest de nedumerire. Şi tu... şi tu poţi să mârâi la un om? Ai? E prima dată în viaţă că aud aşa ceva! Să mă bată Dumnezeu... Se poate să nu ştii că omul e cununa întregii creaţiuni? Ia uită-te mai bine... Am să vin mai aproape de tine... Hai uită-te... Doar sunt un om! Ce părere ai? Sunt, sau nu sunt om? Spune!

— Rrrr... Hau!

— Dă-mi laba! şi Romansov întinse câinelui mâna. Laba! N-o dai? Nu vrei? Nici nu trebuie. Am luat notă. Deocamdată, însă, dă-mi voie să-ţi trag una peste bot... Aşa, din simpatie...

— Hau! Hau!... hau! Vvv-au!

— Aaaa... vrei să muşti? Bine, foarte bine. Iau notă. Vasăzică, puţin îţi pasă că omul e cununa creaţiunii... regele animalelor?

Asta înseamnă, prin urmare, că şi pe Pavel Nikolaici poţi să-l muşti? Da? Toată lumea se ploconeşte până la pământ în faţa lui Pavel Nikolaici, iar ţie ţi-e totuna dacă-i el sau dacă e un obiect oarecare! Te-am înţeles bine? Aaa... Prin urmare, eşti socialist? Stai, răspunde-mi... Eşti socialist?

— Rrr... hau! hau!

— Stai un pic, nu muşca... Despre ce vorbeam eu? A, da, despre cenuşă. Sufli o dată – pff! – şi nu mai e!... Pentru ce mai trăim, mă întreb? Ne naştem în durere, mâncăm, bem, ne facem studiile, murim... şi toate astea pentru ce? Cenuşă! Omul nu valorează doi bani! Tu eşti câine şi nu pricepi nimic, dar dacă ai putea... să pătrunzi în sufletul omului! Dacă ai putea să fii puţin psiholog...

Romansov dădu din cap şi scuipă.

— Nu suntem decât noroi... Ţie ţi se pare că eu, Romansov, secretar de colegiu... sunt regele naturii... Te înşeli! Sunt un trântor, un şperţar, un făţarnic! Sunt o bestie!

Alexei Ivanîci se lovi cu pumnul în piept şi izbucni în plâns.

— Sunt un clevetitor, unul din ăia care umblă cu şuşoteli... Poate nu ştii că Egorka Kornuişkin a fost dat afară din pricina mea? Ai? Şi cine, dă-mi voie să te întreb, şi-a însuşit cele două sute de ruble ale comitetului şi a dat vina pe Surguciov? Nu tot eu? Sunt o bestie, un fariseu... O ludă! Un lingău şi un şperţar... sunt o canalie!

Romansov îşi şterse cu mâneca lacrimile şi se porni pe un plâns cu hohote.

— Muşcă-mă! Mănâncă-mă! De când sunt, nimeni nu mi-a spus o vorbă mai ca lumea... În sinea lor, toţi mă socotesc un ticălos, dar în faţă nu-mi aduc decât laude şi îmi zâmbesc prietenos! Măcar o dată să-mi fi tras cineva o palmă şi să mă fi înjurat! Mănâncă-mă, căţelule! Muşcă-mă! Sfâşie-mă, fir-aş blestemat! Mi-am vândut conştiinţa! Rupe-mă!

Romansov se clătină pe picioare şi căzu peste câine.

— Aşa, uite aşa! Sfâşie-mi mutra! Nicio pagubă! Doare, dar nu mă cruţa. Poftim, muşcă-mă şi de mâini! Aha, a dat sângele! Aşa îţi trebuie, scârnăvia dracului! Aşa! Mersi, Grivei... sau cum ţi-o fi zicând! Mersi... Rupe-mi şi blana. Tot mită e... Mi-am vândut aproapele şi cu banii luaţi mi-am cumpărat o blană... cu şapca cu rozetă e aceeaşi poveste... Dar despre ce vorbeam?... A! Acum trebuie să plec... La revedere, coteiule... şmechere...

— Rrrr.

Romansov mângâie câinele şi, după ce-l lăsă să-l muşte încă o dată de pulpă, se înfăşură mai strâns în blană şi, clătinându-se pe picioare, o luă încet spre uşa locuinţei sale…

Trezindu-se a doua zi pe la amiază, Romansov văzu ceva neobişnuit. Capul, mâinile şi picioarele îi erau bandajate. Lângă pat stătea nevastă-sa, cu ochii plânşi, şi doctorul, care se arăta îngrijorat.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 10, 9 martie cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: Omul fără splină. A intrat fără subtitlu în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg 1886. Publicăm textul culegerii.

Reguli pentru scriitorii începători
DAR JUBILIAR
ÎN LOC DE POŞTA REDACŢIEI

Orice prunc nou născut trebuie spălat cu grijă, apoi, după ce l-ai lăsat să-şi vină în fire de pe urma primelor impresii, îi tragi o bătaie bună la spate, spunându-i de mai multe ori: „Să nu scrii! Să nu scrii! Să nu te faci scriitor!” Dacă în ciuda acestui tratament, pruncul în chestiune începe să dea totuşi semne de înclinări scriitoriceşti, trebuie luat cu duhul blândeţii. Dacă însă nici cu blândeţea nu ajungi la niciun rezultat, lasă-l în plata Domnului şi scrie la catastif „pierdut”, Mâncărimea scrisului e în într-adevăr de nevindecat.

Calea celui ce scrie e presărată de la început până la sfârşit cu spini, cuie şi urzici, de aceea orice om cu scaun la cap trebuie să fugă cât poate de scris. Dacă totuşi, în ciuda tuturor măsurilor de precauţie, soarta nemiloasă împinge pe vreunul pe calea scrisului, nenorocitul acela, pentru a-şi uşura întru câtva ursita, trebuie să se conformeze următoarelor reguli:

1) Ţine minte că e mai bine să scrii din întâmplare sau à propos, decât să scrii mereu. Un şef de tren care scrie versuri trăieşte mai bine decât un poet care nu e şef de tren.

2) De asemenea, bagă-ţi în cap principiul că în cariera literară e de o mie de ori mai bine să nu ai succes decât să ai. Insuccesul este pedepsit numai cu dezamăgirea şi cu sinceritatea jignitoare a poştei redacţiei, pe când succesul te obligă să baţi drumurile după onorariu, sau să-l primeşti în cupoane plătibile în anul 1899; de asemenea ai de suferit „urmările” şi eşti obligat să faci încercări noi.

3) A scrie de dragul artei e mult mai folositor decât s-o faci în scopul primirii metalului dispreţuit. Cei ce scriu nu cumpără case, nu călătoresc în compartimente de clasa întâi, nu joacă la ruletă şi nu mănâncă ciorbă de cegă. Hrana lor se compune din miere cu lăcuste, aşa cum le-o găteşte Savrasenkov, şi drept locuinţă au camere mobilate, iar ca mijloc de locomoţie, propriile picioare.

4) Gloria e un petic de culoare ţipătoare pe haina zdrenţuită a cântăreţului, iar renumele literar nu-i de conceput decât în ţările în care, pentru a pricepe cuvântul „literat," nu se recurge la „Dicţionarul cu 30.000 cuvinte străine".

5) Oricine, fără deosebire de rang, religie, vârstă, sex, studii şi situaţie familială, poate să încerce să scrie. Nici chiar nebunilor, amatorilor de artă scenică şi celor lipsiţi de drepturi civile nu le e interzis să scrie. De altfel ar fi bine ca cei care se caţără pe Parnas să fie pe cât se poate oameni maturi, care să cunoască regulile elementare ale ortografiei.

6) E de dorit, în măsura posibilului, ca ei să nu fie elevi de şcoală militară sau elevi de liceu.

7) Se presupune că cel ce scrie trebuie să aibă, în afară de facultăţile mintale obişnuite, şi experienţă. Cel mai mare onorariu îl primesc oamenii trecuţi prin ciur şi prin dârmon, iar cel mai mic – firile curate şi neîntinate. Din prima categorie fac parte: cei ce s-au însurat a treia oară, cei care au încercat să-şi pună capăt zilelor, cei care şi-au pierdut întreaga avere la cărţi, cei ce s-au bătut în duel, cei fugiţi din cauza datoriilor şi alţii. Din cea din urmă fac parte cei ce n-au datorii, logodnicii, cei ce nu beau, elevele de pension şi alţii.

8) E foarte uşor să te faci scriitor. Nu există slut care să nu-şi găsească perechea şi nu există bazaconie care să nu-şi găsească cititorul ei. De aceea, nu te sfii... Pune înaintea ta o coală de hârtie, ia pana în mână şi după ce ţi-ai îmboldit imaginaţia, dă-i drumul! Scrie despre ce vrei: despre prune, despre vreme, despre cvasul Govorov, despre Oceanul Pacific, despre minutarul ceasornicului, despre zăpada de anul trecut... Când ai isprăvit, ia-ţi manuscrisul în mână şi cu venele străbătute de o înfiorare sacră, du-te la redacţie. După ce ţi-ai scos galoşii în vestibul şi ai întrebat: „Domnul director e aici?" intră în încăperea sacrosanctă şi, plin de speranţă, predă-ţi creaţia... După aceea, stai acasă, lungit pe divan, o săptămână

încheiată, scuipând în tavan şi legănându-te cu visuri: apoi du-te iar la redacţie, unde ţi se va înapoia manuscrisul. Treci şi pe la alte redacţii... După ce vei fi făcut ocolul tuturor, fără ca manuscrisul să-ţi fie acceptat de vreuna, publică-ţi opera pe cont propriu. Cititori se vor găsi.

9) E foarte greu să ajungi scriitor publicat şi citit. Pentru aceasta trebuie să ştii neapărat carte şi să ai talent, măcar cât un bob de linte. În lipsa unui talent mare, sunt la preţ şi talentele mici.

10) Fii om cumsecade. Nu căuta să dai lucruri furate drept ale tale, nu publica aceeaşi operă la două edituri deodată, nu te da drept Kurocikin[138] şi nu-l da pe Kurocikin drept tine, nu da drept lucrări originale, traduceri din autori străini. În general, nu uita cele zece porunci.

11) În publicistică există bună-cuviinţă. În acest domeniu, ca şi în viaţă, nu-i recomandabil să calci pe bătăturile sensibile, să-ţi sufli nasul în batista altuia, să-ţi bagi cele cinci degete în farfuria vecinului ş.a.m.d.

12) Dacă vrei să scrii, procedează în felul următor: Alege-ţi mai întâi o temă. În această privinţă, ai deplină libertate. Poţi să foloseşti bunul plac şi chiar samavolnicia. Dar, pentru a nu descoperi din nou America şi a nu inventa pentru a doua oară praful de puşcă, fereşte-te de temele prea des tratate.

13) După ce ţi-ai ales tema, pune mâna pe un condei cu peniţa neruginită şi aşterne tot ce pofteşti, cu un scris citeţ, fără bucle şi codiţe, pe o singură parte a colii, lăsând cealaltă parte neatinsă. Acest din urmă lucru e de dorit nu atât pentru sporirea veniturilor fabricanţilor de hârtie, cât pentru alte considerente, superioare.

14) Dând frâu liber fanteziei, struneşte-ţi mâna. N-o lăsa să se lăcomească la numărul de rânduri. Cu cât scrii mai scurt şi mai rar, cu atât eşti publicat mai des. În general, conciziunea nu strică. O gumă întinsă nu şterge nicidecum mai bine creionul decât una neîntinsă.

15) Când ai isprăvit de scris, iscăleşte-te. Dacă nu alergi după popularitate şi ţi-e frică să nu mănânci bătaie, foloseşte un pseudonim. Nu uita însă că, oricare ar fi masca sub care te-ai ascunde de public, numele şi adresa ta trebuie să fie cunoscute

---

[138] *Kurocika* – găinuşă (N. red. rom.)

redacţiei, pentru cazul că directorul ar dori să-ţi trimită urări de Anul Nou.

16) Încasează-ţi onorariul de îndată ce ţi s-a publicat opera. Fereşte-te de avansuri. Un avans este o ipotecare a viitorului.

17) După ce ţi-ai primit onorariul, fă cu el ce vrei: cumpără-ţi un vapor, seacă o baltă, fotografiază-te, comandă la Finleanski un clopot, măreşte de trei ori malacovul nevestei... într-un cuvânt, fă ce vrei. Dându-ţi onorariul, redacţia îţi dă şi deplină libertate de acţiune. De altfel, dacă colaboratorul vrea să trimită redacţiei o însemnare din care să se vadă cum şi pe ce şi-a cheltuit onorariul, redacţia nu va avea nimic împotrivă.

18) Drept încheiere, reciteşte încă o dată primele rânduri ale acestor „Reguli”.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 12 (număr jubiliar cu ocazia împlinirii a douăzeci de ani de existenţă a revistei). Autoriz. cenz. 20 martie. Fără semnătură. Reprodus în revista „Budilnik” 1904, Nr. 27, 18 iulie, indicându-se drept autor Cehov. Publicăm textul din 1885.

Bacşiş de sărbători
DIN ÎNSEMNĂRILE UNUI ŞPERŢAR DE PROVINCIE

Iau lucrurile la rând:

Casa nr. 113. În apartamentul nr. 2 am găsit un om cult şi, după toate aparenţele, de bună credinţă, dar foarte ciudat. Dându-ne bacşişul de sărbători, ne-a apus:

— Fiind cu dare de mână, dau cu plăcere; dar fiind totodată un om de ştiinţă, obişnuit să pătrund lucrurile şi acţiunile, prin cercetarea cauzelor şi raţiunilor lor, aş dori să ştiu dacă există vreun drept moral, pe temeiul căruia umblaţi prin case şi luaţi bacşiş de sărbători, sau dacă nu există niciun astfel de drept, şi Domniile Voastre procedaţi à vol d'oiseau[139]?

Socotind că această întrebare dovedea o dorinţă lăudabilă de a pătrunde esenţa lucrurilor, m-am aşezat la masa cu gustări şi l-am lămurit:

— Recunoştinţa e o calitate proprie sufletelor înalte şi nobile. Această calitate e înnăscută în om, iar noi suntem datori să ne străduim în toate chipurile s-o ţinem trează în cetăţeni şi să n-o lăsăm să piară. Dându-ne bacşişul de sărbători, locuitorii îşi cultivă sentimentul recunoştinţei. La drept vorbind, ar trebui să vă dăm mereu prilejul să vă cultivaţi acest sentiment, atât în zilele de sărbătoare, cât şi în zilele de lucru; dat fiind însă că, în afară de perceperea bacşişului de sărbători, mai avem şi multe alte îndatoriri, locuitorii trebuie să se mulţumească cu perceperea lui numai de câteva ori pe an, nădăjduind ca pe

[139] Din zbor (N. trad.)

viitor, când relaţiile dintre oameni se vor simplifica, bacşişul de sărbători să se perceapă zilnic.

Casa nr. 114. Proprietarul Şvein ne-a dat zece ruble, ne-a zâmbit dulce şi ne-a strâns mâna cu căldură. Se vede că nemernicul are curtea plină de gunoi sau că stă la el vreunul fără act de identitate.

Casa nr. 115. Când am intrat în salon, nevasta consilierului titular Perehudov[140] s-a îmbufnat pentru că galoşii mei erau murdari. Totuşi ne-a dat trei ruble. La cererea mea de a-şi îndeplini datoria de cetăţean, chiriaşul Briuhamski[141] a refuzat, pretextând că n-are bani. Atunci i-am spus, ca să-l lămuresc:

— În ajun de sărbătoare, înainte de a face cumpărături şi a-şi arunca banii pe obiecte de lux, orice cetăţean trebuie să socotească ce are de dat fiecăruia, să se sfătuiască în acest scop cu membrii familiei şi, după aceea, să împartă banii după numărul celor ce au de primit. Dacă nu are bani, se împrumută, iar dacă, dintr-un motiv oarecare, nu poate să se împrumute, îşi ia familia şi fuge în Egipt... Mă mir cum de mai îndrăzneşti să stai de vorbă cu mine!

I-am notat numele.

Casa nr. 116. Înmânându-ne cinci ruble, generalul Brîndin, care stă în apartamentul nr. 3, ne-a spus:

— Pe timpuri, în gubernia mea am luptat împotriva acestei racile – şi am păţit-o; în cele din urmă am fost scos din slujbă. Se vede că-i o racilă de neînvins. Poftim, luaţi! Dracu' să vă ia...

E general, dar ce ciudate concepţii are despre îndatoririle cetăţeneşti!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", 1885, Nr. 12, 23 martie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

---

[140] *Perehudeti* – a slăbi peste măsură, din cale-afară (N. red. rom.)

[141] *Briuho* – burtă (N. red. rom.)

Care mai de care

— ...Şi treceţi neapărat pe la baroneasa Scheppling (cu doi „p”), mes enfants[142]... stărui pentru a zecea oară soacră-mea, însoţindu-ne pe mine şi pe tânăra mea soţie, până la cupeu. Baroneasa e o veche prietenă de-a mea... Treceţi şi pe la generăleasa Jerebcikova[143]... S-ar simţi jignită dacă nu i-aţi face o vizită...

Ne-am urcat în cupeu şi am pornit să ne facem vizitele de după nuntă. Nevastă-mea avea, după câte mi se părea, un aer solemn; iar eu eram melancolic şi prost dispus. Între nevastă-mea şi mine existau multe deosebiri, dar niciuna nu-mi pricinuia atâta suferinţă ca deosebirile dintre cunoscuţii şi prietenii fiecăruia dintre noi. Pe lista cunoscuţilor nevestei mele figurau numai neveste de colonei, de generali, baroneasa Scheppling (cu doi „p”), contele Derzaicertovşcinov[144] şi o droaie de boieroaice, colege de pension, iar la mine totul era de un moveton[145] înfiorător: un unchi pensionar, fost director de închisoare, o verişoară cu un atelier de mode, colegii, nişte funcţionari beţivi şi cheflii (niciunul dintre ei nu avea, de altfel, grad mai mare de consilier titular), un negustor pe nume Plevkov ş.a.m.d. Îmi venea să intru în pământ. Ca să nu mă fac de râs... ar fi trebuit să nu mai dau deloc pe la cunoscuţii mei, dar acest lucru

---

[142] Copiii mei (în limba franceză) (N. trad.).

[143] *Jerebeţ* – mânz (N. red. rom.)

[144] *Derzati* – a îndrăzni, a cuteza ; *certovşcina* – drăcovenie (N. red. rom.)

[145] Prost gust (fonetic, în limba franceză. Corect, se scrie : mauvais ton) (N. trad.)

mi-ar fi atras o mulţime de imputări şi de neplăceri. În cel mai rău caz, puteam s-o şterg pe verişoara mea de pe listă, dar de vizita la unchiul meu şi la Plevkov, nici vorbă să scap. Banii pentru cheltuielile de nuntă îi luasem de la primul, iar celui de al doilea îi rămăsesem dator pentru mobilă.

— Sufleţelule, am început eu să pregătesc terenul, ca s-o îmbunez pe nevastă-mea, mergem întâi la unchiul meu Pupkin[146]. E de neam boieresc străvechi... vărul lui e vicar la o eparhie, dar e un mare original şi trăieşte ca un porc; adică nu vicarul trăieşte ca un porc, ci el, Pupkin... Te duc la el ca să-ţi dau prilejul să râzi un pic... E un dobitoc fără pereche.

Cupeul s-a oprit în faţa unei căsuţe cu trei ferestre, cu obloane cenuşii, ruginite. Ne-am dat jos şi am sunat... Se auzi un lătrat sonor, urmat de un impunător „marş de aici, blestematule!”, de un scheunat şi de un tropăit grăbit în dosul uşii... După multă forfotă, uşa s-a deschis şi am intrat în vestibul... Ne întâmpină verişoara mea, Maşa, o fetiţă îmbrăcată cu jacheţica mămicăi şi cu nasul murdar. M-am prefăcut că n-o recunosc şi m-am îndreptat spre cuier unde, alături de blana de vulpe a unchiului, spânzurau o pereche de pantaloni ai nu ştiu cui şi o fustă crohmolită. În timp ce-mi scoteam galoşii, am aruncat o privire sfioasă în salon. Unchiul meu, în halat şi cu papucii pe piciorul gol, stătea la o masă. Speranţa că nu-l voi găsi acasă mi se spulberă... Cu privirea încordată şi suflând zgomotos pe nări, de se auzea în toată casa, scotea cu o sârmă nişte coji de portocale dintr-o carafă de votcă. Avea o înfăţişare preocupată şi concentrată, de parcă inventa un aparat de telefon. Am intrat... Zărindu-ne, Pupkin s-a ruşinat, a scăpat sârma din mână şi, ridicându-şi poalele halatului, a zbughit-o din salon...

— Mă întorc acuşi! strigă el.

— A dat bir cu fugiţii... am râs eu către nevastă-mea, mort de ruşine şi fără să îndrăznesc s-o privesc. Nu-i aşa că-i caraghios, Sonia? E un mare original... Şi uită-te ce mobilă! O masă în trei picioare, un pian paralitic, un ceasornic cu cuc... ai zice că aici nu locuiesc oameni, ci mamuţi...

— Ce înfăţişează picturile astea? întrebă nevastă-mea, cercetând tablourile înşirate pe pereţi, printre fotografii.

---

[146] *Pup* – buric (N. red. rom.)

— Asta-i stareţul Servim, hrănind un urs la schitul Sarovskaia, iar ăsta-i portretul vicarului pe când era încă inspector al seminarului… Precum vezi, are „Sfânta Ana”… E o persoană respectabilă… Eu… (îmi suflai nasul).

De nimic însă nu mi-era atât de ruşine ca de miros… Trăsnea a votcă, a portocale fermentate, a terebentină, cu care unchiul se apăra de molii, a drojdie de cafea, şi totul se împletea într-o duhoare pătrunzătoare, acră… Verişorul meu Mitea, un elev de liceu cu urechi mari, clăpăuge, intră şi se înclină… După ce adună cojile de portocală, luă de pe divan o pernă, şterse cu mâneca praful de pe pian şi ieşi… Fusese, desigur, trimis să „deretice”…

— Iată-mă şi pe mine! spuse, în sfârşit, unchiul, intrând şi el în salon şi încheindu-şi jiletca. Iată-mă şi pe mine! Sunt foarte bucuros… foarte! Luaţi loc, vă rog! Numai să nu vă aşezaţi pe divan: piciorul dinapoi e rupt. Stai jos, Senea!

Ne-am aşezat… Se aşternu o tăcere în timpul căreia Pupkin se mângâia cu palma pe genunchi, iar eu mă sileam să nu-mi privesc nevasta şi muream de ruşine.

— Mda… începu unchiul, aprinzându-şi o ţigară de foi (când avea musafiri, fuma întotdeauna ţigări de foi). Prin urmare, te-ai însurat… Aşa… Pe de o parte e bine… Ai lângă tine o fiinţă iubită, ai dragoste, romanţă; pe de altă parte, e rău… Stai să înceapă copiii; abia atunci ai să vezi! Unuia îi trebuie ghete, altuia pantalonaşi, altuia trebuie să-i plăteşti taxa la liceu… să te ferească Dumnezeu! Mie, slavă Domnului, jumătate dintre copiii mi i-a născut nevastă-mea morţi.

— Cum o mai duci cu sănătatea? îl întrebai eu, dorind să schimb conversaţia.

— Prost, dragul meu! Deunăzi, am stat toată ziua în pat… Mă durea pieptul, mă lua cu frig, aveam febră… Nevasta îmi tot spunea: ia chinină şi nu te mai frământa… Dar cum să nu mă frământ? De dimineaţă poruncisem să se cureţe zăpada la intrare, da’ degeaba! Niciunul din casă nu se mişcă, nemernicii… doar n-am s-o curăţ eu! Sunt un om bolnav, n-am putere. Îmi umblă prin trup nişte hemoroizi ascunşi.

Îmi venea să intru în pământ şi începui să-mi suflu tare nasul.

— Sau, poate, toate astea vin din pricina băilor de aburi… continuă unchiul, privind îngândurat spre fereastră. Poate! Am fost joi la baie… Am stat vreo trei ceasuri

la aburi. Dar de pe urma aburilor, hemoroizii prind şi mai tare damf… Doctorii spun că băile de aburi nu-s bune pentru sănătate… Asta-i greşit, doamnă… Eu îs obişnuit cu ele de mic copil, fiindcă tatăl meu ţinea la Kiev, pe Kreşciatik, o baie publică… Mi se întâmpla să stau toată ziua la aburi… tot nu plăteam.

Nemaiputând să îndur ruşinea, m-am ridicat şi, bolborosind, am început să-mi iau rămas-bun.

— Unde pleci aşa de repede? se miră unchiul, apucându-mă de mânecă. Acuşi vine şi mătuşa ta! Luăm şi noi acolo o gustărică, bem un păhăruţ de lichior de fructe!… Avem puţină carne sărată, Mitea s-a dus după cârnaţi… Lăsaţi mofturile, zău aşa. Te-ai făcut fudul, Senea! Nu-i frumos! N-ai comandat rochia de nuntă la Glaşa! Fiica mea ţine un atelier de croitorie, doamnă… Ştiu că v-aţi făcut rochia la madame Stepanide… Dar se poate măsura Stepanidoaia cu noi! V-am fi luat şi mai ieftin…

Nu-mi mai aduc aminte cum mi-am luat rămas-bun de la unchiul meu, cum am ajuns la cupeu… Mă simţeam nimicit, călcat în picioare şi aşteptam, din clipă în clipă, să aud râsul dispreţuitor al nevestei mele, fostă elevă de pension…

„Şi ce move-janr[147] ne aşteaptă la Plevkov! mă gândeam eu, îngheţat de frică. Măcar să scăpăm cât mai repede, dracu’ să-i ia pe toţi! Ce ghinion, să n-am printre cunoscuţi niciun general! Cunosc un colonel pensionar, dar şi acela ţine o berărie! Ce nenorocit sunt!”

— Ascultă, Sonecika, m-am adresat eu nevestei cu un glas plângăreţ, iartă-mă că te-am dus în grajdul acela. Mă gândeam să-ţi dau ocazia să râzi un pic, să vezi nişte tipuri de originali. Nu-i vina mea dacă totul a ieşit atât de trivial, atât de scârbos… Iartă-mă…

Îi aruncai o privire sfioasă şi ceea ce văzui întrecu aşteptările mele, oricât de pesimiste erau. Ochii ei erau plini de lacrimi, pe obraji îi ardea o văpaie de ruşine – sau de mânie – degetele i se jucau nervos cu ciucurii de la geamul cupeului… Simţii că mă ia cu frig, îngheţai…

„Începe calvarul!” m-am gândit eu, simţind cum braţele şi picioarele mi se fac parcă de plumb.

---

[147] Prost gust (fonetic în limba franceză. Corect: mauvais genre.) (N. trad.)

— Dar nu-s vinovat, Sonia! îmi scăpă un strigăt. Zău că-i o prostie din partea ta! Sunt nişte porci, sunt de move-ton, dar nu mi-am ales eu rudele!

— Dacă ai tăi nu-ţi plac, fiindcă-s oameni simpli, spuse Sonia într-un hohot de plâns, privindu-mă cu ochi rugători, ai mei n-au să-ţi placă nici atât... Mi-e ruşine şi nu prea îndrăznesc să ţi-o mărturisesc... Scumpul meu, dragul meu... Baroneasa Scheppling o să-ţi povestească îndată cum mama mea a fost la ea în serviciu ca menajeră, o să-ţi spună că mama şi cu mine suntem nişte fiinţe nerecunoscătoare, că acum, când a sărăcit, nu-i mulţumim pentru binefacerile ei din trecut... Dar să nu-i dai crezare, te rog! E o obraznică, îi place să mintă... Îţi jur că la fiecare sărbătoare îi trimitem o căpăţână de zahăr şi un funt de ceai.

— Glumeşti, Sonia! mă mirai eu, simţind cum plumbul începe să-mi părăsească mădularele şi cum mi se revarsă prin tot trupul o plăcută senzaţie de înviorare. O căpăţână de zahăr şi un funt de ceai baronesei!... Cum se poate?

— Iar când ai s-o vezi pe generăleasa Jerebcikova, să nu râzi de ea, dragul meu! E atât de nenorocită! Dacă se vaită mereu şi spune cai verzi pe pereţi, asta-i din pricina contelui Darzai-Certovşcinov, care a jefuit-o de tot ce avea. Are să se plângă de soarta ei şi o să te roage să-i împrumuţi nişte bani; dar tu... să nu-i dai... Dacă i-ar cheltui pentru ea, ar mai merge, dar are să-i dea pe toţi contelui!

— Păpuşico!... îngeraşule! începui eu să strig, îmbrăţişându-mi în culmea fericirii nevasta. Bombonica mea! Ce surpriză plăcută! Dacă mi-ai fii spus că baroneasa Scheppling a ta (cu doi de „p”) se plimbă în pielea goală pe stradă, mi-ai fi făcut un serviciu şi mai mare! Dă-mi mânuţa!

Şi deodată îmi păru rău că refuzasem carnea sărată la unchiul meu, că nu zdrăngănisem la pianul lui paralitic, că nu băusem lichior de fructe... Dar îmi adusei aminte că la Plevkov se serveşte un coniac bun şi purcel cu hrean.

— Hai la Plevkov! îi strigai eu cât putui de tare vizitiului.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 13, 30 martie, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul

culegerii.

N. Leikin îi scria lui A. Cehov cu privire la povestire (15 martie 1885): «Povestirea dumitale „Care mai de care” e zeţuită, e autorizată de cenzură şi va apărea după Paşti. Dat fiind conţinutul ei, ar fi greu s-o dăm înainte de Paşti sau de Paşti, căci ar fi ne la timp, dar după „duminica Tomii”, când lumea va începe să se însoare, „Care mai de care” va fi tocmai bine o povestire à propos».

Raport
Înălţimii Sale, domnului Pristav al stanului[148] al 2-lea
RAPORT

Am onoarea a raporta Înălţimii Voastre că, în păduricea Mihalkovskaia, lângă vâlceaua Staraia, după ce treci podeţul, a fost văzut de mine, fără niciun semn de viaţă, cadavrul unui om mort ce se spânzurase, căruia i se spunea, după cum se vede din actele lui, soldat în retragere Stepan Maximovici Koceaghin, din anul 1851. Din traista şi din celelalte zdrenţe reiese că era cerşetor. Afară de funie nu au fost găsite pe trupul lui niciun fel de urmări, iar lucrurile le are în întregime la el. Cauzele unei astfel de sinucideri n-au fost descoperite de mine, dar totul se trage de la votcă. Ţăranii din Iabrovskoe l-au văzut ieşind din cârciumă. Ordonaţi să scriu un proces-verbal, sau să aştept pe Înălţimea Voastră?

Uriadnicul Denis K.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 13, 30 martie, la rubrica „Din puşculiţa cu curiozităţi”. Semnată: Adus la cunoştinţă de Omul fără splină. Publicăm acest text.

[148] *Stan* – subîmpărţire administrativă şi poliţienească a judeţului în Rusia ţaristă. *Pristav* – şeful stanului. I se mai spune şi *pristav de stan.* (N. trad.)

Disperatul
SCHIŢĂ

Egor Fedorîci Şmahin, preşedintele administraţiei zemstvei, stătea la fereastră şi, mâniat, bătea darabana în geam... Încetineala cu care ceasurile şi minutele picurau în veşnicie îl cufunda într-o deznădejde plină de revoltă... De două ori dormise, de alte două ori mâncase, de vreo şase ori băuse ceai, şi ziua abia se apropia de seară.

Priveliştea pe care o avea în faţa ochilor i se părea tristă şi plicticoasă. Printre copacii desfrunziţi ai parcului părăginit se zărea malul abrupt, lutos... La vreo palmă sub el, curgea năvalnic râul dezlănţuit. Se grăbea şi îşi năpustea înainte apele, ca şi cum s-ar fi temut să nu fie. Întors înapoi şi ferecat din nou în cătuşele lui de gheată. Din când în când, privirea lui Şmahin dădea de un sloi mititel, întârziat, care se grăbea şi el cât putea, fără să se mai uite înapoi.

— Să mă urc pe sloiul acela şi să mă las dus undeva... la dracu'...

De-a lungul malului înainta cu paşi mari paznicul Andrian, cu o prăjină lungă în mână; mergea cu capu-n piept şi, din când în când, se oprea în loc şi îşi aţintea privirea plictisită asupra râului. Pe sub copaci se plimba o vacă neagră, mirosind frunzele de anul trecut... Cu toate că întreaga fire, şi Şmahin, şi conacul lui, erau acoperite parcă de căciula mare, miţoasă a norilor grei, nemişcaţi, pretutindeni se simţea adierea pătrunzătoare a primăverii... Şmahin însă se plictisea, se înăbuşea. Stătea la fereastră, uitându-se la priveliştea de care era de mult sătul şi se gândea că spre seară, la Reablov, membru permanent al

zemstvei, se va înjgheba, ca de obicei, un vint, că la Maria Nikolaevna se va serba ziua de naştere a micuţului Peticika… Dacă s-ar fi dus într-un loc sau într-altul, nici n-ar fi băgat de seamă cum trece timpul, timpul acesta plicticos… Dar cum să se ducă, dacă râul revărsat inundase toate drumurile şi dacă conacul era înconjurat de un lanţ de smârcuri şi de viroage pline cu apă? Şmahin se simţea ca la închisoare… Rămase mult timp astfel la fereastră… În cele din urmă, gândul că la Reablov partenerii se aşezaseră fără el la vint şi că la Maria Nikolaevna lumea era la ceai şi discuta despre holeră şi despre Herat, se făcu de neîndurat.

— Ptiu! sudui el vremea şi, îndepărtându-se de fereastră, se aşeză la o măsuţă rotundă.

Pe masă, lângă lampă şi scrumieră, se găsea un album. Şmahin văzuse de un milion de ori acest album dar, de plictiseală, îl trase spre el şi începu să se uite pentru a milioana una oară la fotografii. În faţa ochilor lui începură să se perinde surorile lui, mătuşile decolorate, un ofiţer cu talie subţire, bunica cu o scufă albă, tatăl său Efimi cu mama, nu ştiu ce actriţă în tricou, el însuşi, răposata sa nevastă cu un câine de salon în braţe… Privirea lui se opri o clipă asupra nevestei… Sprâncenele ridicate, ochii miraţi, cocul greu, broşa de pe piept – toate astea treziră în el amintiri…

— Ptiu!

Ceasornicul bătu ora şase şi jumătate. Şmahin se ridică de pe scaun, se plimbă dintr-un colţ într-altul şi se opri fără rost în mijlocul odăii.

„Când stai într-o gară şi aştepţi, gândi el, speri totuşi că, acuşi-acuşi, o să sosească trenul şi ai să pleci; dar aici n-ai ce aştepta… E fără sfârşit… Îţi vine să te spânzuri, fir-ar al dracului… Să cinez? Nu, e încă prea devreme şi nici nu mi-e foame… Până una-alta, ia să mai fumez.”

Îndreptându-se spre cutia de tablă cu tutun, aruncă o privire într-un colţ şi dădu cu ochii de o măsuţă rotundă, cu un joc de dame.

— Ce-ar fi să joc dame?

După ce aşeză pe tablă piesele negre şi albe, Şmahin se aşeză la măsuţă şi începu să joace singur. Partenerii de joc erau mâna dreaptă şi mâna stângă.

— Vasăzică ai mutat?... Hm... Ia stai un pic, frate... Eu fac aşa! Bine... vom vedea.

Dar mâna stângă ştia ce vrea mâna dreaptă şi curând Şmahin uită de socoteala mâinilor şi se încurcă.

— Iliuşka! strigă el.

Un flăcău înalt, slab, cu un surtuc jerpelit pătat cu grăsime şi încălţat cu nişte ghete rupte cu jambiere, căpătate de la stăpân, se ivi în uşă.

— Ce faci acolo? întrebă boierul.

— Nimic... stau pe o ladă...

— Hai să jucăm o partidă de dame! Stai jos!

— Ce spuneţi?... zâmbi încurcat Iliuşka. Se poate aşa ceva?...

— Apropie-te, dobitocule! Stai jos!

— Nu-i nimic, pot să stau şi în picioare...

— Când îţi spun să stai jos, apoi să stai jos! Crezi că-mi face plăcere să te văd stând popândău în faţa mea?

Iliuşka se aşează nehotărât pe marginea scaunului, continuând să zâmbească încurcat şi clipind ruşinat din ochi.

— Începe!

Iliuşka se gândi, apoi împinse cu degetul cel mic o piesă.

— Vasăzică ai mutat? căzu pe gânduri Şmahin, luându-şi bărbia în pumn. Aşa-a... Ei, eu mut aşa! Mai departe, păduche!

Iliuşka mai mută o piesă.

— Aşa-a... înţeleg ce urmăreşti, lua-te-ar dracu... înţeleg... Dar rău mai duhneşti a ceapă! Tu ai mutat aşa, şi eu... iac-aşa!

Jocul se lungi... De la început Şmahin avu noroc... luă o piesă după alta şi se pregătea să câştige partida; dar un anume gând îi dădea târcoale, împiedicându-l să se adâncească bine în joc.

„E plăcut să te lupţi şi să învingi pe unul egal cu tine, gândea el, pe un om care, din punct de vedere social, stă cu tine pe aceeaşi treaptă... Dar ce interes am eu să-l bat pe Iliuşka? Ori că-l bat, ori că nu-l bat, tot un drac e; nu-mi face nicio plăcere... Poftim, mi-a luat o piesă şi zâmbeşte! E plăcut să-l baţi pe stăpân! Cred şi eu! Pute a ceapă, dar e bucuros să facă în ciudă unuia mai mare!”

— Ieşi afară! zbieră Şmahin.

— Poftiţi?

— Ieşi afară!! zbieră Şmahin, făcându-se stacojiu. Te-ai instalat aici ca la tine acasă, fire-ai al naibii!

Iliuşka scăpă piesa din mână, îşi privi mirat stăpânul şi ieşi de-a-ndăratelea din salon. Şmahin se uită la pendulă: nu era decât şapte fără zece… Până la cină şi la culcare mai rămâneau vreo cinci ceasuri… Picături grele de ploaie începură să bată în geamuri… Vaca cea neagră mugi răguşit şi trist în parc, iar vuietul râului ce curgea furtunos era tot atât de monoton şi de melancolic ca şi cu un ceas mai devreme. Şmahin se lăsă păgubaş şi se îndreptă alene şi fără niciun scop spre biroul său, izbindu-se în drum de uşorii uşilor.

„Doamne! gândea el. Alţii, dacă se plictisesc, se apucă de traforaj, fac spiritism, lecuiesc pe ţărani cu ulei de ricină, îşi scriu jurnalul, numai eu sunt atât de nenorocit că n-am niciun fel de talent… Ce să fac acum? Ce? Sunt preşedintele administraţiei zemstvei, judecător de pace onorific, moşier şi… nu găsesc cu ce să-mi omor timpul… Doar să citesc ceva?”

Şmahin se apropie de raftul supraîncărcat cu cărţi, reviste şi tipărituri vechi. Aici erau fel de fel de îndreptare de procedură judiciară, călăuze de drum, revista „Grădinăritul”, boţită, dar încă netăiată, o carte de bucate, predici, reviste vechi… Şmahin trase nehotărât spre sine un număr al revistei „Contemporanul” din anul 1859 şi începu să-l răsfoiască…

— „Un cuib de nobili”… De cine-i ăsta? Aha! De Turgheniev! Am citit-o… îmi aduc aminte… Am uitat însă despre ce-i vorba, prin urmare pot s-o citesc încă o dată… Turgheniev scrie minunat… mda…

Şmahin se tolăni pe divan şi începu să citească… Şi sufletul lui plin de plictis îşi găsi alinarea în paginile marelui scriitor. Peste zece minute, Iliuşka intră în vârful picioarelor în birou, aşează o pernă sub capul stăpânului şi îi luă de pe piept cartea deschisă…

Stăpânul sforăia…

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 15, autoriz. cenz. 18 aprilie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Viaţa e minunată!
PENTRU CEI CE VOR SĂ-ŞI PUNĂ CAPĂT ZILELOR

Viaţa e un lucru cât se poate de neplăcut, dar e foarte uşor s-o faci minunată. Pentru aceasta nu-i de ajuns să câştigi două sute de mii de ruble, să primeşti Vulturul Alb, să te însori cu o fată frumoasă, să ţi se ducă vestea că ai întotdeauna vederi pe placul celor de sus: toate aceste bunuri sunt trecătoare şi te obişnuieşti cu ele. Pentru a te simţi mereu fericit, chiar în clipele de tristeţe şi de jale, trebuie: a) să ştii să te mulţumeşti cu prezentul şi b) să te bucuri gândindu-te că „ar fi putut să fie şi mai rău”. Şi lucrul acesta nu-i greu:

Când ţi se aprind chibriturile în buzunar, bucură-te şi mulţumeşte cerului că n-ai în buzunarul tău un depozit de muniţii.

Când nişte rude sărace vin să te vadă, în vilegiatură, nu te îngălbeni, ci exclamă triumfător: „Slavă Domnului că nu-i poliţia!”

Când îţi intră un ghimpe în deget, bucură-te: „Bine că nu-i în ochi!”

Dacă nevasta sau prietena ta face game la pian, nu-ţi ieşi din fire ci, dimpotrivă, bucură-te din cale-afară că asculţi muzică, şi nu urlet de şacal sau miorlăit de pisică.

Bucură-te că nu eşti cal de tramvai, nici „virgula lui Koch”, nici trichină, nici porc, nici măgar, nici ursul pe care-l plimbă ţiganii, nici ploşniţă... Bucură-te că nu eşti nici şchiop, nici orb, nici tâmpit, nici mut, nici bolnav de holeră... Bucură-te că în clipa de faţă nu stai pe banca acuzaţilor, nu ai în faţa ta un ereditar şi nu discuţi despre onorariu cu Turba.

Dacă stai în locuri nu prea depărtate, oare nu poţi să fii fericit la gândul că n-ai nimerit la dracu-n praznic?

Dacă te doare un dinte, jubilează că nu te dor toţi.

Bucură-te că poţi să nu citeşti revista „Grajdanin”, să nu stai pe un poloboc al serviciului de curăţat canale şi să nu fii însurat cu trei neveste deodată…

Când eşti dus la secţie, ţopăie de bucurie că nu eşti dus în focul gheenei.

Dacă eşti bătut cu nuiele de mesteacăn, dă bucuros din picioare şi exclamă: „Ce fericit sunt că nu mă bate cu urzici!”

Dacă te-a trădat nevasta, bucură-te că te-a trădat pe tine şi n-a trădat patria.

Şi aşa mai departe… Urmează-mi sfatul, omule, şi viaţa ta va fi o necontenită încântare.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 17, 27 aprilie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

V. P. Turba – editorul revistei „Ilustrirovannîi mir”[149] ‘).

[149] „Lumea ilustrată" (N, trad),

Plimbare la Sokolniki

Ziua de 1 mai e pe sfârşite. Freamătul pinilor din Sokolniki şi ciripitul păsărelelor sunt acoperite de huruitul trăsurilor, de larma glasurilor şi de muzică. Plimbarea e în toi. La una dintre mesele grădinii de vară Staroe Gulianie[150] şade o pereche: un bărbat cu joben strălucitor şi o doamnă cu pălăriuţă albastră. În faţa lor, pe masă, se află un samovar clocotind, o sticlă goală de votcă, ceşti, păhăruţe, cârnat tăiat felii, coji de portocale ş.a.m.d. Bărbatul e beat turtă... Priveşte dus pe gânduri la o coajă de portocală şi zâmbeşte fără rost.

— Eşti criţă, blestematule! îl ocărăşte în şoaptă doamna, privind ruşinată în jur. Înainte de a bea, ar fi trebuit să te gândeşti ce faci, neruşinatule. Nu numai că i-e scârbă omului să se uite la tine, dar ţi-ai stricat şi ţie tot cheful. Acum, poftim, bei ceai, dar parcă îi mai simţi gustul? Marmeladă sau cârnat, ţi-e totuna... Şi eu, care mi-am dat atâta ostenealã, am ales tot ce era mai bun...

Zâmbetul fără rost de pe chipul bărbatului face loc unei expresii de întristare cumplită.

— Unde îi duce pe oamenii ăştia, M-maş-a?

— Nu-i duce nicăieri, ei singuri se plimbă.

— Şi ce face aici vardistul?

— Vardistul? Păzeşte ordinea, sau poate, se plimbă şi el... Uite în ce hal ai ajuns, că nu mai pricepi nimic!

— Am... am zis eu ceva?... Sunt pictor... pictor de gen...!

— Taci din gură! Eşti beat, aşa că te rog să taci... Decât să bolboroseşti fără rost, mai bine chibzuieşte... În jurul nostru sunt

---

[150] Promenada veche (N. red. rom.)

copaci verzi, iarbă proaspătă, păsărelele cântă pe felurite voci… Iar ţie, puţin îţi pasă, parcă nici n-ai fi aici… Uite, parcă ţi s-a pus pe ochi o ceaţă… Pictorii admiră toţi natura, iar tu – eşti beat turtă…

— Natura… spune bărbatul dând din cap. Natura… Păsărelele cântă… crocodilii se târăsc… leii… tigrii…

— Nu mai îndruga prostii… Toată lumea e ca lumea… se plimbă braţ la braţ, ascultă muzică, numai tu eşti praf. Dar când dracu' ai avut timp? Nici n-am băgat de seamă!

— M-maşa, bolboroseşte jobenul, pălind. Repede…

— Ce vrei?

— Vreau să merg acasă… Repede…

— Mai stai… Când o să se întunece, o să plecăm; acum mi-e ruşine: nici nu poţi să te ţii pe picioare… Râde lumea de noi… Stai pe scaun şi aşteaptă…

— N-nu pot! M-mă duc acasă…

Bărbatul se ridică grăbit şi se depărtează, clătinându-se. Lumea de la celelalte mese începe să râdă… Doamna se ia după el, moartă de ruşine.

— Să mă bată Dumnezeu dacă mai mă duc undeva cu tine, mormăie ea, sprijinindu-l. Îmi crapă obrazul… barem dacă mi-ai fi soţ, dar aşa… nelegitim…

— M-maşa, unde suntem?

— Taci din gură! Ar trebui să-ţi fie ruşine, toată lumea te arată cu degetul. Ţie ce-ţi pasă, te doare-n cot, dar mie crezi că-mi convine? Dacă mi-ai fi măcar legitim, dar aşa… îmi dai o rublă şi mi-o scoţi pe nas o lună de zile: „Eu te hrănesc! Eu te întreţin!" Mare nevoie am eu de asta! Mă lipsesc de banii tăi! Am să mă duc la Pavel Ivanîci…

— M-maşa… hai acasă… ia o birjă…

— Hai, mişcă din loc… Ia-o drept înainte pe alee. Am să merg mai în urma ta… Mi-e ruşine să merg cu tine… Du-te drept înainte!

Doamna îl aşază pe „nelegitimul" ei cu faţa spre ieşire şi îi dă un ghiont uşor în spate. Bărbatul se apleacă puţin şi, clătinându-se, lovindu-se de trecători şi de bănci, o porneşte înainte… Doamna merge în urma lui, supraveghindu-i mişcările. E ruşinată şi neliniştită.

— Nu doriţi bastoane, domnule? se adresează bărbatului un om cu o legătură de bastoane de tot felul. Am numai din cele mai bune… din lemn de piper… de bambus…

Bărbatul se uită tâmp la vânzătorul de bastoane, apoi se răsuceşte deodată pe călcâie şi aleargă cât îl ţin picioarele în direcţie opusă. Chipul lui exprimă groaza.

— Unde naiba ai pornit? îl opreşte doamna, apucându-l de mânecă. Hei, încotro?

— Unde-i Maşa? M-maşa a plecat…

— Dar eu cine sunt?

Doamna îl ia pe bărbat la braţ şi îl duce spre ieşire. Nu mai poate de ruşine.

— Să mă bată Dumnezeu dacă mă mai duc vreodată undeva cu tine… mormăie ea, roşie ca racul. E ultima dată că îndur asemenea batjocură… Să mă bată Dumnezeu… Chiar mâine plec la Pavel Ivanîci!

Doamna îşi ridică sfios privirea asupra celor dimprejur, aşteptându-se să întâlnească zâmbete batjocoritoare. Dar nu vede decât feţe bete. Toţi se clatină şi cucăie parcă. Şi doamna se simte dintr-odată uşurată.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 17, autoriz. cenz. 2 mai, cu titlul: La Sokolniki (Scenetă). Semnată: Fratele fratelui meu. S-a păstrat textul şpalturilor, destinate pesemne culegerii de opere din 1899-1901, cu înlocuiri de cuvinte şi un titlu nou. Publicăm textul acestor şpalturi, ce se păstrează la Biblioteca de Stat a U.R.S.S. „V. I. Lenin” din Moscova.

Verzi şi uscate

Una dintre piesele dramaturgului moscovit M-d[151] suferise un fiasco chiar de la prima reprezentaţie. Plimbându-se prin foaierul teatrului şi aruncând priviri întunecate în jurul lui, autorul întrebă pe un prieten care tocmai îi ieşise în cale:

— Ce crezi despre piesa mea?

— Cred, răspunse prietenul, că în clipa de faţă te-ai simţi mult mai bine dacă piesa ar fi fost scrisă nu de dumneata, ci de mine.

*

Primind vizita unui vechi prieten al său, un moşier porunci să i se aducă o sticlă de jumătate de litru de vin vechi de Ţimliansk…

— Ei, cum găseşti vinul? îl întrebă el pe prieten, după ce-l băură tot. Ce buchet, ce tărie! Se cunoaşte că are cincizeci de ani…

— Da, se învoi prietenul trăgând cu coada ochiului la sticlă, atâta că-i prea mic pentru vârsta lui…

*

Un actor nu-l slăbeşte pe impresarul lui, rugându-l fierbinte să-i plătească leafa şi ameninţându-l că, în caz contrar, va muri de foame.

---

[151] *Dramaturgul M-d.* – D. A. Mansfeld (1851-1909)

— Mai lasă minciunile, taică... îi spune impresarul. După obrajii dumitale trandafirii şi plinuţi, nu s-ar zice că ai de gând să crăpi de foame...

— Nu te lua după chip! Chipul nu-i al meu, ci al gazdei mele, care mă hrăneşte pe credit!

*

La Sevastopol, o grenadă explodează şi smulge din rădăcină piciorul unui ofiţer. Acesta nu-şi pierde curajul şi începe să poarte o proteză. În ultimul război ruso-turc, la luarea Plevnei, ofiţerul îşi pierde şi celălalt picior. Soldaţii şi ofiţerii ce alergaseră în ajutorul lui rămân foarte nedumeriţi de seninătatea lui...

— Ce dobitoci! începe el să râdă. Au stricat degeaba un proiectil... Ei nu ştiu că mai am la trenul regimentar încă o pereche de picioare bune!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 20, 18 mai. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Diplomatul
SCENETĂ

Anna Lvovna Kuvaldina[152], nevastă de consilier titular, îşi dăduse obştescul sfârşit.

— Ce ne facem acum? începură să se sfătuiască rudele şi cunoscuţii. Ar trebui să-l înştiinţăm pe bărbatul ei. Cu toate că nu trăiau împreună, o iubea mult pe răposata. Mai deunăzi a venit şi s-a târât în genunchi în faţa ei, spunându-i: „Annocika! Când ai să-mi ierţi nesocotinţa de o clipă?” Şi tot aşa stăruia mereu. Trebuie neapărat să-i dăm de ştire…

— Aristarh Ivanîci! se adresă o mătuşă cu ochii plânşi colonelului Piskariov[153] care lua parte la consfătuirea rudelor. Eşti prieten cu Mihail Petrovici. Fă-ne un bine, du-te la el la direcţie şi înştiinţează-l de nenorocirea întâmplată… Dar să nu i-o spui aşa, dintr-odată, dragul meu, ia-l cu binişorul, să nu i se întâmple ceva. E cam şubred. Întâi pregăteşte-l şi numai după aceea…

Colonelul Piskariov îşi puse şapca şi plecă la direcţia căii ferate unde făcea slujbă văduvul. Îl găsi lucrând la bilanţ.

— Mihail Petrovici, începu colonelul, apropiindu-se de masa lui Kuvaldin şi ştergându-se de năduşeală. Bună ziua, dragul meu! Phiii, ce praf e azi pe stradă, Doamne iartă-mă! Scrie, scrie… Nu vreau să te tulbur… Stau doar câteva clipe şi mă duc… Şi-aşa… Treceam pe lângă direcţie şi m-am gândit: stai, frate, că aici

---

[152] *Kuvalda* – baros (N. red. rom.)

[153] *Piscar* – porcuşor (o specie de peşte mărunt) (N. red. rom.)

face slujbă Mişa! Hai să intru! Tocmai bine, aveam şi puţină treabă… puţină treabă cu tine…

— Stai jos, Aristarh Ivanîci… Aşteaptă niţel… Într-un sfert de oră sunt gata cu bilanţul şi putem sta de vorbă…

— Scrie, scrie… Am venit aşa, într-o doară, în trecere… Îţi spun două vorbe şi o şterg.

Kuvaldin îşi puse pana la o parte şi se pregăti să asculte. Colonelul se scărpină sub guler şi urmă:

— Aici la voi e zăpuşeală, dar pe stradă e raiul pe pământ… Bate un vântuleţ uşor, ştii… păsărelele… Primăvara! Mergeam agale pe bulevard şi, ce să-ţi spun, bine mă mai simţeam!… Mă gândeam că sunt independent, văduv… Fac ce vreau… Mă duc unde vreau… Dacă vreau să intru într-o berărie – intru, dacă-mi vine poftă să mă plimb cu tramvaiul în sus şi în jos – mă plimb, şi nimeni n-are dreptul să mă oprească, nimeni nu-mi plânge de dor acasă… Nu-i viaţă mai frumoasă decât viaţa de holtei, frate dragă… Te simţi în voie! Eşti liber! Respiri şi simţi că respiri! Uite, acum de pildă, mă duc acasă şi… nicio bătaie de cap… Nimeni nu mă întreabă unde am fost… Eu sunt stăpânul meu… Multă lume laudă viaţa de familie, dragul meu, dar eu găsesc că-i mai păcătoasă decât ocna… Toalete, malacovuri, bârfă, ţipete… veşnicii musafiri… copiii care vin pe lume unul după altul… cheltuieli… Ptiu!

— Acuşi, spuse Kuvaldin, apucând iar pana. Să isprăvesc şi…

— Scrie, scrie… Barem dacă ai da peste o femeie care să nu fie aşa de a dracului, dar ce te faci dacă-i însuşi satana cu fustă? Dacă-i una care te pisează şi te cicăleşte de dimineaţă până seara?… Îţi vine să urli! Să te luăm, bunăoară, pe tine… Cât timp erai holtei, semănai a om, dar din clipa în care te-ai însurat, ai început să slăbeşti, te-a apucat stenahoria… Te-ai făcut de râs în tot oraşul… Ai fost dat afară din casă… Găseşti că-i bine? Nici n-are ce să-ţi pară rău de aşa nevastă…

— Eu sunt vinovat de ruptura noastră, nu ea, oftă Kuvaldin.

— Ia lasă! O ştiu eu! E rea, capricioasă, e vicleană! Orice cuvânt al ei e o înţepătură otrăvită, orice privire – o lamă de cuţit… Iar pentru perfidia ce se ascundea în sufletul răposatei, nici nu poţi găsi cuvinte!

— Adică cum, răposatei? holbă ochii Kuvaldin.

— Am spus: răposatei? îşi luă deodată seama Piskariov, roşind. Nici gând să fi spus aşa ceva… Zău că nu… Ce ţi-a venit?

... Uite ce galben s-a făcut! He-he... Altă dată ciuleşte mai bine urechile!

— Ai fost azi la Aniuta?

— Am trecut pe la ea de dimineaţă... Stă în pat... îşi chinuieşte slugile... Ba că nu au servit-o cum trebuie, ba una, ba alta... Nesuferită femeie! Nu înţeleg de ce o iubeşti, dă-o încolo... De ar da Dumnezeu să te dezlege, nenorocitul de tine... Ai trăi şi tu slobod, te-ai mai distra niţel... te-ai însura poate cu alta... Bine, bine, uite că nu mai spun nimic! Nu te încrunta! Vorbesc şi eu aşa, ca un bătrân ce mă aflu... Din partea mea, fă cum ştii... Dacă vrei – iubeşte-o, dacă nu vrei – n-o iubi, eu ţi-o spun doar aşa... dorindu-ţi numai binele... Nu stă cu tine, nu vrea să ştie de tine... ce fel de nevastă e asta? Urâtă, bolnavă, rea... N-are de ce să-ţi pară rău după ea... Barem... dacă ar...

— Dumitale ţi-e uşor să judeci, Aristarh Ivanîci! oftă Kuvaldin. Dragostea nu-i un fir de păr, n-o smulgi cu una cu două.

— Dar n-ai pentru ce s-o iubeşti! Afară de perfidie, ce-ai avut de la ea? Iartă-mă, dar niciodată n-am putut-o înghiţi... Nu puteam s-o sufăr... Când treceam pe lângă locuinţa ei, închideam ochii, să n-o zăresc... Las-o în plata Domnului! Fie-i ţărâna uşoară, odihnească-se în pace!... Da... nu mi-a fost niciodată dragă, păcătosul de mine!

— Ascultă, Aristarh Ivanîci, păli Kuvaldin. E a doua oară că te încurci în vorbă... Nu cumva s-a prăpădit?

— Cine să se fi prăpădit? Nu s-a prăpădit nimeni, atât că n-o prea aveam la inimă pe răposată... ptiu! Vreau să spun... nu răposată, ci ea... Annuşka a ta...

— A murit? Răspunde! Nu mă chinui, Aristarh Ivanîci! Pari neobişnuit de tulburat, te încurci în vorbă... îmi lauzi traiul de holtei... A murit? Da?

— Gata, ai şi scos că a murit! bolborosi Piskariov, tuşind. Tare pripit mai eşti, frate dragă... Şi chiar dacă ar fi murit! Toţi o să murim odată şi odată, prin urmare şi ea o să moară... Şi tu vei muri, şi eu...

Ochii lui Kuvaldin roşiră şi se umplură de lacrimi.

— La ce oră? întrebă el încet.

— La nicio oră... Poftim, ai şi început să te boceşti! N-a murit! Cine ţi-a spus că a murit?

— Aristarh Ivanîci, te... te rog. Nu mă cruţa!

— Cu tine nu se poate vorbi, dragul meu, parcă ai fi copil. Ţi-am spus eu că şi-a dat sufletul? Ţi-am spus-o? Atunci de ce te-ai fleşcăit aşa? Du-te, vezi-o – plesneşte de sănătate. Când am trecut pe la ea, se ciorovăia cu mătuşă-sa. Părintele Matvei cânta veşnica pomenire şi ea ţipa de se auzea în toată casa.

— Veşnica pomenire? Pentru ce?

— Pentru ce? Aşa… în loc de slujbă. Adică… n-a fost niciun fel de slujbă, ci… nu prea ştiu nici eu bine ce… în sfârşit, n-a fost nimic.

Aristarh Ivanîci se încurcă, se sculă de pe scaun, se duse la fereastră şi începu să tuşească.

— Tuşesc, dragul meu… Nu ştiu unde am răcit…

Kuvaldin se ridică şi el şi începu să se plimbe nervos pe lângă masă.

— Vrei să mă prosteşti, spuse el, trecându-şi mâinile tremurătoare prin barbă. Acum înţeleg… înţeleg totul. Şi nu văd ce rost are toată diplomaţia asta! De ce nu mi-o spui de-a dreptul? Vasăzică a murit?

— Hm… Cum să-ţi spun? înălţă din umeri Piskariov. Nu pot spune chiar că a murit, ci aşa… Ei, poftim, ai şi început să plângi! Doar o să murim cu toţii odată şi odată! Nu-i numai ea muritoare, vom nimeri şi noi pe lumea cealaltă! Decât să plângi în faţa tuturor, mai bine roagă-te pentru ea! S-ar cădea să faci măcar semnul crucii!

Câteva clipe, Kuvaldin se uită la Piskariov cu o expresie tâmpă, apoi se făcu alb ca varul şi, prăbuşindu-se pe un fotoliu, izbucni într-un plâns isteric… Colegii de la mesele vecine se repeziră în ajutorul lui. Piskariov se scărpină la ceafă şi se încruntă.

— Mare belea cu oamenii ăştia, zău aşa! mormăi el, desfăcându-şi braţele. Urlă… şi mă întreb de ce urlă? Mişa, eşti în toate minţile? Mişa! începu el să-l zgâlţâie pe Kuvaldin. Încă n-a murit! Cine ţi-a spus că a murit? Dimpotrivă, doctorii spun că mai sunt speranţe! Mişa! Hei, Mişa! Dacă-ţi spun că n-a murit! Vrei să ne ducem împreună la ea? Ajungem tocmai bine la pomană… adică, ce tot spun? Nu la pomană, ci la masă. Mişenka! Zău că-i încă vie! Să mă bată Dumnezeu! Să-mi sară ochii! Nu mă crezi? Atunci hai să mergem… Mă poţi ocărî cât vrei dacă… Dar de unde ai născocit tu asta, nu înţeleg? Am fost chiar astăzi pe la răposata, adică nu la răposata, ci… ptiu!

Colonelul făcu un gest deznădăjduit cu mâna, scuipă şi ieşi din direcţie. Ajungând la locuinţa moartei, se prăbuşi pe divan şi se luă cu mâinile de cap.

— Duceţi-vă singuri! gemu el. Pregătiţi-l voi pentru trista veste! Pe mine să mă scutiţi! Nu mai vreau! Nu i-am spus decât două cuvinte… o uşoară aluzie, şi poftim de vedeţi în ce hal e! Moare! Şi-a pierdut cunoştinţa! Altă dată nu mă mai duc pentru nimic în lume!… Duceţi-vă singuri!…

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 135, 20 mai, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Publicarea micilor scene ale lui Cehov în „Petersburgskaia gazeta” a provocat reproşuri şi tânguiri din partea lui N. Leikin: «Două dintre povestirile dumitale au apărut în „Petersburgskaia gazeta”, voiam chiar să le opresc şi mi-a părut foarte rău că te-am recomandat ziarului. Îmi pare rău şi acum, fiindcă simt că, din cauza lui „Petersburgskaia gazeta” n-ai să mai fii punctual la „Oskolki”» (19 mai 1885).

Un cuib de chiaburi

În jurul unui conac boieresc de mâna a doua se îngrămădesc vreo douăzeci de vile, toate de lemn şi construite cam de mântuială. Pe cea mai înaltă şi mai atrăgătoare dintre ele atârnă o firmă albastră „Birt”, pe care e zugrăvit un samovar poleit, strălucind în soare. Printre acoperişurile roşii ale vilelor se arată ici, colo, acoperişurile triste, învechite, năpădite de muşchi ruginiu ale grajdurilor, hambarelor şi serelor boiereşti.

E o amiază de mai. În văzduh pluteşte miros de ciorbă de post şi de cărbuni de samovar. Vechilul Kuzma Feodorov, un mujic înalt, mai în vârstă, cu cămaşa lăsată peste nădragi şi cizme cu carâmbi ca o armonică, se învârte pe lângă vile, dând explicaţii unor vizitatori care caută locuinţă pentru vară. Pe chip îi e întipărită o expresie de lene şi nepăsare: îi este totuna dacă se vor găsi sau nu chiriaşi. În urma lui păşesc trei inşi: un domn cu păr roşcat, în uniformă de inginer la căile ferate, o doamnă slabă, în poziţie interesantă, şi o fetiţă – elevă de liceu.

— Ce scumpe sunt vilele voastre, se încruntă inginerul. Nu găseşti una sub patru sute sau trei sute de ruble… îngrozitor! Arată-ne ceva mai ieftin.

— Avem şi mai ieftine, da’ din alea n-au mai rămas decât vreo două… Poftiţi!

Feodorov îi duce pe vizitatori prin parcul boieresc.

Parcul e tot numai cioate şi brădet tânăr şi rar; n-a rămas în picioare decât un singur copac înalt: un plop bătrân, falnic, cruţat de topor parcă într-adins ca să plângă soarta vitregă a semenilor lui. Din împrejmuirea de piatră, din pavilioane şi grote n-au rămas decât urme: cărămizi împrăştiate, fărâmituri de tencuială şi câteva bârne pe cale să putrezească.

— Ce paraginã! spune inginerul, privind cu tristeţe la urmele fastului din trecut. Şi unde-i acum boierul dumitale?

— Nu-i boier, ci negustor. Dă cu chirie camere mobilate la oraş... Poftiţi!

Chiriaşii se apleacă şi intră într-o căsuţă de piatră cu trei ferestre înguste, cu gratii ca de închisoare. Îi pătrunde umezeala şi un miros de putregai. Căsuţa n-are decât o odăiţă pătrată, împărţită în două printr-o despărţitură nouă de scânduri. Închizând pe jumătate ochii, inginerul se uită la pereţii întunecaţi şi citeşte pe unul dintre ei o inscripţie făcută cu creionul: „În acest locaş al morţilor, locotenentul Fildekosov a fost cuprins de neurastenie şi a încercat să-şi pună capăt zilelor.”

— Aici nu se poate sta cu şapca în cap, Înălţimea Voastră, se adresează Feodorov inginerului.

— De ce?

— Nu se poate. Aici a fost gropniţă, aici îi îngropa pe boieri. Dacă ridici scândura şi te uiţi sub duşumea, vezi sicriele.

— Ei poftim! se îngrozeşte doamna cea slabă. Până la igrasie, aici mori de groază! Nu vreau să stau cu morţii!

— Morţii n-o să vă facă nimic, coniţă, şi ce dacă-s îngropaţi aici: doar nu-s niscaiva derbedei, ci-s boieri, ca şi Domniile Voastre. Vara trecută a stat aici, chiar în gropniţa asta, domnul ofiţer Fildekosov şi-a rămas foarte mulţumit. Ne-a spus că o să vină şi anul ăsta, dar văd că nu mai vine, nu ştiu ce-o fi cu el.

— A încercat să se sinucidă? întrebă inginerul, cu gândul la inscripţia de pe perete.

— Dar dumneavoastră de unde ştiţi, domnule? E drept, aşa a fost. Şi când mă gândesc de la ce a pornit tot tămbălăul!... Nu ştia că aici sub podea sunt morţi, fie-le ţărâna uşoară, şi într-o noapte, carevasăzică, nu ştiu ce i-a venit să ascundă o sticluţă de votcă sub o scândură a duşumelei. Când a ridicat scândura şi a văzut sicriele, să înnebunească, nu alta. A zbughit-o afară şi a început să urle. A băgat în sperieţi pe toţi boierii veniţi pe aici la odihnă. Pe urmă a început să tânjească. Bani să plece n-avea, iar de stat îi era frică... Ce mai una-alta: până la urmă, n-a mai putut să rabde şi a încercat să-şi pună capăt zilelor. Norocul meu că-i luasem dinainte o sută de ruble pentru vilă, altfel te pomeneşti că speriat cum era, îşi lua tălpăşiţa. Cât timp a zăcut, ce să zic... s-a mai obişnuit... Ba a şi făgăduit că o să mai vină

pe la noi. „Grozav îmi plac păţaniile de felul ăsta”, îmi spunea el. Ciudat om!

— Arată-ne altă vilă.

— Poftiţi! Mai avem una, dar e mai păcătoasă.

Kuzma îi duce pe muşterii mai la o parte de conac, spre un loc unde se înalţă o şură mare, dărăpănată… În spatele şurii luceşte un iaz năpădit de iarbă şi se zăresc hambarele boiereşti.

— Aici se poate pescui? întrebă inginerul.

— Cât doriţi… Plătiţi cinci ruble pentru toată vara şi pescuiţi cât vă pofteşte inima. Adicătelea se poate pescui cu undiţa în râu, dar dacă doriţi să prindeţi caraşi în iaz, avem o taxă specială.

— Peştii nu-s mare lucru, îşi dă cu părerea doamna, te lipseşti uşor de peşte. Dar unde putem găsi celelalte? Ţăranii aduc lapte?

— Ţăranii n-au voie să vină aici, coniţă. Boierii care vin la odihnă trebuie să-şi cumpere merindele de la noi de la fermă. Condiţia asta o punem la toată lumea. Nu cerem scump. Două urcioare de lapte vă costă douăzeci şi cinci de copeici, ouăle, ca de obicei, treizeci de copeici zece bucăţi, untul e cincizeci de copeici… Verdeţurile şi zarzavaturile trebuie să le luaţi tot de la noi.

— Hm… Dar locuri de cules ciuperci sunt?

— Dacă vara-i ploioasă, sunt şi ciuperci. Puteţi să culegeţi. Plătiţi pentru toată vara şase ruble de om şi puteţi culege nu numai ciuperci, ci şi fel de fel de fructe. Asta se poate. Ca să mergeţi la pădurea noastră, trebuie să treceţi pârâul. Puteţi să-l treceţi prin vad sau, dacă doriţi, pe punte. Nu vă costă decât cinci copeici să treceţi puntea. Cinci copeici la dus şi cinci la întors. Iar dacă vreunul dintre boieri doreşte să vâneze, să se joace cu puşca, proprietarul nostru n-are nimic împotrivă. Poţi să tragi cât vrei, numai să ai la tine chitanţa că ai plătit zece ruble. Avem şi locuri foarte frumoase de făcut baie. Malul e curat, fundul e nisipos, adâncimea e după placul fiecăruia: ai apă până la genunchi, sau până la gât. Noi nu vă oprim deloc. O baie costă cinci copeici, iar dacă-i vorba de toată vara, e patru ruble şi jumătate. Puteţi sta şi toată ziua în apă!

— Dar pe aici cântă privighetorile? întreabă fetiţa.

— A cântat mai deunăzi una, dincolo de râu, dar băieţaşul meu a prins-o şi a vândut-o cârciumarului. Poftiţi!

Kuzma îi duce pe chiriaşi într-un fel de magazie, mică şi dărăpănată, dar cu ferestre noi. Magazia e despărţită cu scânduri în trei odăiţe. În două dintre ele sunt îngrămădite lăzi goale pentru cereale.

— Ei, asta e! Cum vrei să stăm aici! se indignează doamna cea slabă, privind cu scârbă la pereţii întunecaţi şi la lăzi. Ăsta-i hambar, nu vilă. Aici n-avem ce să vedem, Georges... Pot să jur că plouă şi trage. Nu, aici nu se poate sta!

— Şi totuşi oamenii stau! oftează Kuzma. Vorba ceea: în dorul fragilor, mănânci aguridă. Şi, cu un pic de bunăvoinţă, unde nu-s vile, şi magazia asta poate fi socotită vilă. Dacă n-o închiriaţi dumneavoastră, o iau alţii, dar cineva tot o să stea în ea. Despre mine, e tocmai ce vă trebuie, rău faceţi că... cum să spun... că ascultaţi de soţia dumneavoastră. Nu găsiţi nicăieri una mai bună. De obicei dăm cu o sută cincizeci de ruble, dar dumneavoastră n-am să vă cer decât o sută douăzeci.

— Nu, dragul meu, nu ne convine. La revedere, iartă-ne că te-am deranjat.

— Nu-i nimic, mergeţi sănătoşi.

Şi, petrecându-i cu privirea pe muşteriii care se îndepărtează, Kuzma tuşeşte şi adaugă:

— S-ar cădea să-mi daţi bacşiş, Înălţimea Voastră. Două ceasuri în cap v-am plimbat. Ce-s pentru dumneavoastră cincizeci de copeici!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia Gazeta", 1885, Nr. 139, 24 mai, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Câte ceva despre S. Dargomîjski

Iată două istorioare adevărate despre A. S. Dargomîjski, pe care le-am auzit de la unul dintre admiratorii şi bunii săi cunoscuţi, Vl. P. B-v.

*

Sosind împreună la Moscova, Alexandr Sergheevici Dargomîjski şi contele V. A. Sologub, autorul nuvelei „Tarantasul”, au tras amândoi la domnul B.

Într-o zi, pe înserate, contele stătea întins pe divan şi citea, pe când compozitorul rămăsese în picioare în mijlocul odăii, adâncit în gânduri.

— Ascultă, Alexandr Sergheevici, i se adresă scriitorul compozitorului, fă-mi un serviciu prietenesc şi pune lumânarea mai aproape de mine, că nu văd nimic...

— Iată-mă original fără voie, spuse Dargomîjski, luând lumânarea de pe scrin şi punând-o pe măsuţa de lângă V. A. Sologub. Înainte puneam lumânări în faţa altarului, iar acum le pun în faţa măgarului...

*

Într-o vreme, părându-i-se că filiala din Moscova a Societăţii muzicale ruse, în frunte cu directorul ei, N. G. Rubinstein, nutreşte faţă de el sentimente duşmănoase, A. S. Dargomîjski începu să-l ocolească pe directorul societăţii, iar când îl întâlnea, avea faţă de el o atitudine rece şi băţoasă. Observând această schimbare la prietenul său, N. G. Rubinstein începu să facă fel

de fel de presupuneri şi, în cele din urmă, puse totul pe socoteala unor intrigi.

— Ce să fac? îl întrebă el într-o zi, nedumerit, pe B., Dargomîjski nu mai vrea să ştie de mine. E rece şi posac cu mine ca o zi de toamnă, mă ocoleşte… Ce i-am făcut? De ce o fi supărat?

— Vorbeşte-i, îl sfătui domnul B.

— Unde să-i vorbesc? Şi cum? Ţi-am spus că mă ocoleşte.

— Atunci las' pe mine şi ai răbdare. Am să-l poftesc, iar tu ai să vii şi să stai de vorbă cu el… Te apropii, îi iei prieteneşte mâna, ştii tu cum, şi-i spui: „Scumpul meu, de ce această răceală? Ştii doar cât de drag mi-ai fost întotdeauna, câtă stimă am pentru talentul dumitale…" Şi aşa mai departe, apoi îl îmbrăţişezi şi-l săruţi… prieteneşte… Să vezi cum o să se moaie!

N. G. Rubinstein se învoi… Trebuie să spun că răposatul A. S. nu putea să sufere să fie sărutat de un bărbat.

— O femeie, treacă-meargă, avea el obiceiul să spună, dar un bărbat – ducă-se dracului!

Era de ajuns ca vreunul dintre reprezentanţii sexului urât să-l ia prin surprindere şi să-l pupe, ca să-şi iasă din fire.

— Tâmpitule! ocăra el, ştergându-se cu mâneca pe obraz. Tâmpitule! Dobitocule!

Şi întrevederea avu loc.

— Dragul meu! începu N. G. Rubinstein, luându-l pe compozitor de mână. Spune-mi, pentru Dumnezeu, de ce eşti supărat pe mine? Ce rău ţi-am făcut? Dimpotrivă, mi-ai fost întotdeauna drag, ţi-am stimat întotdeauna talentul…

Şi cuprinzându-l pe A. S. în braţe, îl sărută repede pe buze. Care nu-i fu însă mirarea când A. S., în loc să „se moaie", se smulse din braţele lui şi, ieşind în fugă din odaie, aruncă la adresa directorului societăţii şi a domnului B un „tâmpiţilor" răsunător.

Mai târziu, când pacea fu restabilită, această întrevedere, pusă anume la cale de către domnul B., îi făcu mult timp să râdă atât pe N. G., cât şi pe A. S.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik", 1885, Nr. 20, autoriz. cenz. 24 mai. Semnată: A. C. Publicăm acest text.

După amintirile lui M. P. Cehov, aceste anecdote i-au

fost povestite lui A. P. Cehov de directorul teatrelor imperiale din Moscova, V. P. Beghiciov, a cărui casă o frecventa Dargomîjski.

Taşca

Trei actori ambulanţi, Smirnov, Popov şi Balabaikin, mergând într-o dimineaţă pe traversele unei linii ferate, găsiră o taşcă. Deschizând-o, zăriră în ea, spre marea lor mirare şi bucurie, douăzeci de bilete de bancă, şase obligaţiuni cu câştig la al 2-lea împrumut şi un cec de trei mii de ruble. Cum le văzură, strigară „ura”, apoi se aşezară pe terasament şi se lăsară pradă unui adevărat extaz.

— Cât vine de căciulă? bolborosi Smirnov, numărând banii. Mamă! Câte cinci mii patru sute patruzeci şi cinci de ruble! Păi de atâta bănet poţi să mori, dragii mei!

— Nu mă bucur atât pentru mine, spuse Balabaikin, cât pentru voi, porumbeilor. N-o să vă mai ghiorăie maţele şi n-o să mai umblaţi desculţi. Mă bucur pentru artă... În primul rând, fraţilor, plec la Moscova şi mă duc de-a dreptul la Ayé, să-mi comand o garderobă întreagă... Nu vreau să mai joc roluri de „peizani”[154], am să trec la roluri de fanţi şi sclivisiţi. Îmi cumpăr un joben şi un clac. Pentru rolurile de fanţi, iau un joben gri.

— La aşa bucurie, s-ar cădea să bem ceva şi să luăm şi o gustărică, observă junele prim Popov. Sunt aproape trei zile de când nu ne hrănim decât cu mâncare rece, acum ar trebui ceva mai aşa... Ce ziceţi?

— Da, n-ar fi rău, porumbeilor... se învoi Smirnov. Bani avem mulţi, dar de mâncat n-avem nimic, scumpii mei. Uite ce e, Popov, drăguţule, tu eşti cel mai tânăr şi mai sprinten dintre noi, ia o hârtie de o rublă din taşcă şi fugi după merinde, îngeraşul

---

[154] Ţărani (fonetic în limba franceză. Corect: *paysans)* (N. trad.)

meu scump… Uite colo un sat! Vezi biserica de după gorgan? Să tot fie vreo cinci verste, mai mult nu-i… Satul e mare, ai să găseşti de toate… Cumpără o sticlă de votcă, o jumătate kilogram de cârnat, două pâini şi o scrumbie, iar noi o să te aşteptăm aici, porumbelule, scumpule…

Popov luă rubla şi se pregătea să plece. Smirnov îl îmbrăţişă cu lacrimi în ochi, îl sărută de trei ori, spunându-i „puişor, îngeraş, sufleţel”… Balabaikin îl îmbrăţişă şi el, jurându-i prietenie veşnică – şi numai după o serie întreagă de manifestări din cele mai duioase şi mişcătoare, Popov coborî de pe terasament şi îşi îndreptă paşii spre satul ce se vedea în depărtare ca o dungă întunecată.

„Ce noroc! gândea el pe drum. N-aveam nicio leţcaie şi iată-ne deodată cu bani. Am să mă duc acum acasă la Kostroma, am să-mi adun o trupă şi am să-mi clădesc un teatru al meu. La drept vorbind… cu cinci mii de ruble nu poţi să ridici în ziua de astăzi nici măcar o şură ca lumea. Hei, dacă toată taşca ar fi numai a mea, atunci s-ar schimba lucrurile… Aş dura un cogeamite teatru, de s-ar minuna toată lumea. Între noi fie vorba, ce actori sunt Smirnov şi Balabaikin? N-au niciun fel de talent, sunt nişte vite încălţate, nişte tâmpiţi… O să cheltuiască banii pe fleacuri, pe când eu aş aduce folos patriei şi mi-aş imortaliza numele… Iată ce am să fac: Am să pun nişte otravă în votcă – şi ei au să moară; în schimb, Kostroma o să aibă un teatru cum nu a cunoscut încă Rusia. Cineva, Mac-Mahon pare-mi-se, a spus că scopul scuză mijloacele, şi doar Mac-Mahon a fost un om mare.”

Pe când mergea şi se gândea astfel, tovarăşii săi, Smirnov şi Balabaikin, şedeau pe terasament şi discutau în felul următor:

— Prietenul nostru Popov e băiat bun, spunea Smirnov cu lacrimi în ochi, mi-e drag, îl preţuiesc adânc pentru talentul lui, îl iubesc, dar… ştii ceva? Banii ăştia au să-l nenorocească… Sau îi bea, sau se încurcă în vreo afacere şi-şi frânge gâtul. E atât de tânăr, că e încă prea devreme pentru el să aibă banii lui, drăguţul de el, scumpul de el…

— Da, se învoi Balabaikin, sărutându-l pe Smirnov. Ce-i trebuie unui mucos ca el bani? Cu tine şi cu mine e altă socoteală… Suntem oameni serioşi… familişti… Pentru noi, o rublă în plus face mult… (Pauză). Ştii ce, frate dragă? Să nu pierdem vremea cu vorbe de clacă şi sentimentalisme: să-i

facem de petrecanie!… Atunci o să ne vină câte opt mii de ruble de fiecare… Îl omorâm – şi la Moscova spunem că l-a călcat trenul… Şi mie mi-e drag, îl ador, dar cred că interesul artei trece în primul rând. Şi apoi, e lipsit de talent şi tâmpit ca traversa asta.

— Cum se poate? se sperie Smirnov. E atât de cumsecade, atât de curat la suflet! Cu toate că, pe de altă parte, la drept vorbind, dragul meu, e un mare porc, un dobitoc, un intrigant, un bârfitor, un coţcar… Dacă-l omorâm, chiar el ne va fi recunoscător, dragul de el… Şi ca să nu-l jignim, îi vom publica în ziarele din Moscova un necrolog mişcător. Va fi faţă de el o purtare cu totul colegială.

Zis şi făcut… Când Popov se întoarse din sat cu merinde, camarazii lui îl îmbrăţişară cu lacrimi în ochi, îl sărutară, îl asigurară că-i un mare artist, apoi tăbărâră deodată asupra lui şi-l omorâră. Pentru a ascunde urmele crimei, aşezară cadavrul pe şine… După ce împărţiră între ei banii găsiţi, Smirnov şi Balabaikin, înduioşaţi, spunându-şi unul altuia vorbe dezmierdătoare, se puseră pe mâncat, cu totul încredinţaţi că crima va rămâne nepedepsită… Dar virtutea triumfă întotdeauna, iar viciul este pedepsit. Otrava pusă de Popov în votcă era din cale afară de puternică; prietenii nici n-apucară să bea al doilea păhăruţ, că şi zăceau neînsufleţiţi pe traverse… Peste un ceas, ciorile se învârteau deasupra lor, croncănind.

Morala: când actorii vă vorbesc cu lacrimi în ochi despre colegii lor dragi, de prietenie şi de „solidaritate” mutuală, când vă îmbrăţişează şi vă sărută, fiţi cu băgare de seamă.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 20, autoriz. cenz. 24 mai, cu subtitlul: (Fabulă în proză). Semnată: Fratele fratelui meu. Şpalturile textului revăzut, destinat pesemne Culegerii de opere din 1899-1901 sunt păstrate la Biblioteca de Stat a U.R.S.S. „V. I. Lenin” din Moscova. Publicăm acest text.

Cu ocazia revizuirii povestirii, Cehov a eliminat subtitlul, a lărgit întru câtva textul şi l-a modificat stilistic. În noua formă, motivul prieteniei nesincere e întărit.

Ameninţarea

Unui boier i se furase un cal. A doua zi apăru în toate ziarele anunţul următor: „În cazul în care calul nu-mi va fi înapoiat, mă voi vedea silit să recurg la aceleaşi măsuri la care a recurs pe timpuri tatăl meu, într-un… caz asemănător.” Ameninţarea îşi făcu efectul. Neştiind de ce anume să-i fie teamă, dar bănuind ceva cu adevărat cumplit, hoţului i se făcu frică şi înapoie pe ascuns calul. Bucuros că totul se sfârşise cu bine, boierul mărturisi prietenilor lui că era foarte fericit că nu fusese nevoit să urmeze pilda tatălui său.

— Dar ce-a făcut tatăl dumitale? îl întrebară prietenii.

— Vreţi să ştiţi ce a făcut tatăl meu? Poftim, am să vă spun… Odată, la un han, i s-a furat calul; neavând încotro, şi-a luat şaua în spinare şi s-a întors acasă pe jos. Vă jur că aş fi făcut şi eu acelaşi lucru, dacă hoţul n-ar fi fost atât de bun şi de îndatoritor.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 21, 25 mai. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Fleacuri

Un nobil rus, mare despot, un oarecare conte Rubeţ Otkacealov[155], se fudulea grozav cu vechimea neamului său şi demonstra că acest neam face parte din cele mai străvechi... Şi cum nu se mulţumea cu datele istorice şi cu tot ce ştia despre strămoşii săi, a scos la iveală, naiba ştie de unde, două portrete vechi, reprezentând un bărbat şi o femeie şi a poruncit să se scrie sub unul: „Adam Rubeţ Otkacealov”, iar sub celălalt – „Eva Rubeţ Otkacealova”...

*

Pe un conte, care îşi dobândise titlul de nobleţe pentru merite personale, lumea îl întreba de ce n-are blazon pe trăsura lui.

— Fiindcă, răspundea el, trăsura mea e mult mai veche decât titlul meu de conte...

*

Vechilul unui moşier raportă stăpânului său că vecinii vânează pe pământurile lui şi îi ceru aprobarea să nu se mai admită asemenea abuzuri...

— Lasă, dragă! îi răspunse nepăsător moşierul. Mi-e mult mai plăcut să am prieteni decât iepuri.

*

[155] *Rubeţ* – cicatrice, cusătură; *otkaceati* – a pompa pentru a scoate apa, a readuce la viaţă (N. red. rom.)

Un judecător de pace foarte distrat, dar căruia îi plăcea să dea sfaturi părinteşti, întrebă odată pe un hoţ, pe care-l judeca:

— Cum de te-ai hotărât să comiţi un furt?

— De foame, Înălţimea Voastră! Foamea scoate şi lupul din pădure!

— Rău face, ar trebui să muncească! spuse judecătorul cu asprime.

*

Recunoscând în unul dintre acuzaţi pe un coleg al său de şcoală, un procuror de tribunal îl întrebă, între altele, dacă nu ştie cumva ce s-au făcut ceilalţi colegi ai lor?

— Afară de dumneata şi de mine, răspunse acuzatul, toţi sunt la puşcărie.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 22, 1 iunie şi Nr. 23, 8 iunie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

„Ea”

După cum afirmă cu multă autoritate părinţii şi şefii mei, ea s-a născut înaintea mea. Nu ştiu dacă au dreptate sau nu, ştiu doar atât că nu-mi amintesc nicio zi din viaţă, în care să nu-i fi aparţinut şi să nu-i fi simţit puterea asupra mea. Nu mă părăseşte nici ziua, nici noaptea, şi nici eu nu fac vreo încercare să fug de ea – legătura noastră e, prin urmare trainică, temeinică... Dar să nu mă invidiezi, tânără cititoare!... Această legătură înduioşătoare nu-mi aduce decât nenorocire. În primul rând, nepărăsindu-mă nici ziua nici noaptea, „ea” nu mă lasă să-mi văd de treabă. Mă împiedică să citesc, să scriu, să mă plimb, să mă desfăt cu natura... În timp ce scriu aceste rânduri, îmi dă cu cotul şi mă îmbie în fiecare clipă spre pat, aşa cum antica Cleopatra îl îmbia pe nu mai puţin anticul Antoniu. În al doilea rând, mă ruinează ca o cocotă pariziană. De dragul ei am jertfit totul: carieră, renume, confort... Din cauza ei umblu rufos, stau într-o cameră mobilată ieftină, mănânc pe sponci, scriu cu cerneală spălăcită. Totul e înghiţit de ea, nesăţioasa! O urăsc, o dispreţuiesc... De mult ar fi timpul să divorţez de ea şi dacă n-am făcut-o, nu-i din pricină că avocaţii din Moscova iau patru mii de ruble pentru un divorţ... Deocamdată n-avem copii... Vreţi să ştiţi cum o cheamă? Poftim... Are un nume poetic care seamănă cu Lilea, Leolea, Nelli... O cheamă – Lenea.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 22, autoriz. cenz. 6 iunie. Semnată: Fratele fratelui meu. Publicăm acest text.

Despre peşti şi pescuit
UN TRATAT CU MIEZ PE O TEMĂ FĂRĂ MIEZ

1. Peştele se prinde în oceane, mări, lacuri, râuri, iazuri, iar la periferia Moscovei se mai prinde şi în băltoace şi şanţuri.

Notă. Peştii cei mari se prind în prăvăliile cu peşti vii.

2. Trebuie să pescuieşti departe de locurile umblate, altfel rişti să prinzi de picior o vilegiaturistă care face baie sau să auzi strigându-ţi-se: „Ce drept ai dumneata să pescuieşti aici? Nu cumva ai chef de-o chelfăneală?

3. Înainte de a arunca undiţa, trebuie să pui pe cârlig o momeală, oricare o fi, dar după felul peştelui... la urma urmei, poţi să pescuieşti şi fără momeală, dat fiind că tot n-ai să prinzi nimic.

Notă. Vilegiaturistele drăguţe, care şed pe mal cu undiţa numai pentru a atrage atenţia tinerilor dornici de însurătoare, pot pescui şi fără momeală. Cele urâte însă trebuie să aibă neapărat momeală: o sută, două de mii de ruble, sau ceva asemănător...

4. Când stai cu undiţa, nu da din mâini sau din picioare şi nu striga după ajutor, deoarece peştelui nu-i place zgomotul. Pescuitul nu cere o artă deosebită: dacă pluta-i nemişcată, înseamnă că peştele nu a muşcat încă; dacă se mişcă, bucură-te: înseamnă că începe să guste din momeala ta; dacă însă pluta se afundă, nu-ţi mai da osteneala să tragi de undiţă, fiindcă tot n-ai să scoţi nimic.

5. Prin împrejurimile Moscovei se prind următoarele soiuri de peşte:

a) Ştiuca. Un peşte care nu-i frumos, nici bun la gust, dar cu

judecată, serios, convins de drepturile lui de ştiucă. Înghite tot ce-i iese în cale: peşti, raci, broaşte, raţe, copii... O singură ştiucă mănâncă mult mai mult peşte decât toţi clienţii birtului lui Egorov la un loc. Nu-i niciodată sătulă şi se plânge mereu că treburile îi merg prost. Când i se atrage atenţia asupra lăcomiei ei şi asupra situaţiei nenorocite a peştilor mici, răspunde: „Ia mai slăbeşte-mă, că acum te pomeneşti la mine în stomac!" Când însă această mustrare îi este făcută de către unul mai mare în grad, declară: „Iha-a, taică, dar cine nu mănâncă peştişori în ziua de astăzi? Aşa-i orânduit de când lumea, ca noi, ştiucile, să fim întotdeauna sătule." Când vrei s-o sperii cu ameninţarea că o dai la ziar, îţi răspunde: „Puţin îmi pasă!"

b) Cleanul. Intelectualul lumii peştilor. E galant, îndemânatec, frumos şi cu fruntea mare. E membru al multor societăţi de binefacere, recită cu mult sentiment din Nekrasov, ocărăşte ştiucile, totuşi mănâncă peştişorii cu aceeaşi poftă ca şi ştiuca. De altfel, socoteşte stârpirea porcuşorilor şi a obleţilor drept o necesitate regretabilă, o cerinţă a timpurilor... Când, între patru ochi, îi atragi atenţia asupra nepotrivirii dintre vorbele şi faptele lui, oftează şi spune:

— N-ai ce să-i faci, taică! Porcuşorii nu-s copţi încă pentru o viaţă ferită de primejdii, şi apoi, spune şi dumneata, dacă nu i-am mai mânca, ce le-am da în schimb?

c) Mihalţul. Greoi, stângaci şi flegmatic, ca un casier de teatru. E vestit pentru ficatul său uriaş, ceea ce dovedeşte limpede că-i mare beţiv. Trăieşte pe sub rădăcini şi se nutreşte cu fel de fel de lucruri. E hrăpăreţ din fire, dar ştie să se mulţumească cu mortăciuni, viermi şi iarbă. „Putem noi să ne potrivim cu ştiucile şi cu clenii? Ce găsim, aceea mâncăm. Ne mulţumim şi cu atâta." Prins în cârlig, e scos din apă ca un buştean, fără să protesteze în niciun fel... Nu-i pasă de nimic...

d) Bibanul. Peştişor frumos, cu dinţi destul de ascuţiţi. Hrăpăreţ. Bărbăţeii se fac impresari, iar femeiuştile dau concerte.

e) Ghigorţul. Individ sprinten şi vioi; îşi închipuie că „avantajele" pe care i le-a hărăzit natura îl apără de ştiuci şi de cleni, dar care nimereşte totuşi cu cea mai mare punctualitate în ciorba de peşte.

f) Carasul. Stă în nămol, dormitează şi aşteaptă să fie mâncat de ştiucă. De mic copil se obişnuieşte cu gândul că nu-i bun

decât prăjit. Zicătoarea: „De aceea e ştiuca mare, ca să nu adoarmă carasul” o interpretează în sensul favorabil ştiucii…

— Zi şi noapte trebuie să fim gata să-i facem voile Doamnei ştiuci… Fără binefacerile ei…

g) Porcuşorul. Vizitator cât se poate de punctual al muntelui de pietate, al petrecerilor ieftine din timpul verii şi al anticamerelor. Face slujbă la calea ferată Moscova-Kursk, înaintează ştiucilor adrese de mulţumire şi munceşte zi şi noapte ca clenii să se plimbe în blănuri scumpe.

h) Ocheana. Peştişor mic, pe jumătate ofticos, oare vegetează ca figurant sau face traduceri proaste pentru reviste voluminoase. E mâncat cu duiumul de ştiucă şi de biban. Femelele sunt întreţinute de mihalţi şi de lini.

i) Linul. Peşte leneş, bălos şi trândav, în uniformă de culoare verde-închisă de funcţionar civil care îşi face serviciul până la pensie. Prizează tutun pe o singură nară, îi trage pe sfoară pe caraşi şi suferă de constipaţie.

k) Obleţul. Se pescuieşte cu musca. E cerşetor.

1) Plătica. Ţine cârciumi la drumul mare şi ia tot felul de lucrări în antrepriză. Se preface că mănâncă numai de post. Când a înghiţit un peştişor, îşi şterge repede buzele, ca „stăpânii” să nu bage de seamă…

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 23, autoriz. cenz. 14 iunie şi Nr. 25, autoriz. cenz. 27 iunie, la rubrica „Budilnik în vilegiatură”. Semnată: Fratele fratelui meu. Publicăm acest text.

Scara onorurilor

Aflându-se într-o zi în interes de serviciu la Petersburg, consilierul provincial Dolbonosov[156] nimeri din întâmplare la o serată dată de prinţul Fingalov. Printre invitaţi, la această serată, întâlni – spre marea sa mirare – şi pe studentul în drept Şcepotkin[157] care, cu cinci ani în urmă, fusese meditator la copiii lui. Necunoscând pe altcineva, din plictiseală, se apropie de Şcepotkin.

— Dumneata… cum de ai… nimerit aici? întrebă el, căscând în pumni.

— Ca şi dumneavoastră…

— Hei, nu chiar ca mine… se încruntă Dolbonosov, cercetând cu privirea pe Şcepotkin. Hm… ce voiam să spun… cum îţi mai merge?

— Binişor… Mi-am luat licenţa şi sunt funcţionar cu însărcinări speciale pe lângă Podokonnikov[158]…

— Da? Pentru început nu-i rău… Dar… hm… iartă-mi întrebarea indiscretă, cât îţi aduce postul dumitale?

— Opt sute de ruble…

— Pff!… N-ajunge nici de tutun… mormăi Dolbonosov, reluându-şi tonul condescendent şi protector.

— Bineînţeles, ca să trăieşti omeneşte la Petersburg, nu-i de ajuns, dar mai deţin şi postul de secretar la direcţia căii ferate

---

[156] *Dolbiti* – a ciopli, a scobi nasul (N. red. rom.)

[157] *Şcepotka* – sfrijitură, uscătură; cât poţi lua între trei degete, o priză (sare, tutun) (N. red. rom.)

[158] *Podokonnik* – pervazul ferestrei (N. red. rom.)

Iroseşti-Desfrânaţi[159]... Asta îmi aduce o mie cinci sute de ruble...

— Da-a-a? Ei, în cazul acesta, fireşte... îl întrerupse Dolbonosov, şi pe faţă i se revărsă un fel de strălucire. Dar ia spune-mi, dragul meu, cum ai făcut cunoştinţă cu stăpânul casei acesteia?

— Foarte simplu, răspunse Şcepotkin. L-am întâlnit la secretarul de stat Lodkin[160]...

— Dumneata... mergi pe la Lodkin? holbă ochii Dolbonosov.

— Foarte des... Sunt însurat cu nepoată-sa...

— Cu ne-poa-ta sa? Hm... Ia te uită... Ştii că eu întotdeauna ţi-am dorit... ţi-am prorocit un viitor strălucit, mult stimate Ivan Petrovici...

— Piotr Ivanîci...

— Adică Piotr Ivanîci. Ştii că adineauri, când te-am zărit, mi-am dat imediat seama că te cunosc... Te-am recunoscut într-o clipă... M-am gândit îndată să te poftesc la mine la prânz... He-he... Mi-am zis că n-ai să-l refuzi pe moşneag! Hotel „Europa”, camera 33... de la unu la şase...

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 24, 15 iunie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

[159] În original – *Ugaro-Deboşirskaia* (N. trad,)

[160] *Lodka* – barcă. (N. red. rom.)

Tare de cap
SCENETĂ

Arhip Eliseici Pomoev[161], sublocotenent de cavalerie în retragere, îşi puse ochelarii, se încruntă şi citi: „Judecătorul de pace din ocolul… circumscripţia… vă citează etc. etc. ca inculpat în procesul de injurii cu lovire aduse locuitorului Grigori Vlasov… Judecătorul de pace P. Şestikrîlov[162].”

— De la cine-i asta? întrebă Pomoev, ridicând ochii asupra vătăşelului, care adusese citaţia.

— De la judecătorul de pace, Piotr Sergheici… Şestikrîlov…

— Hm… De la Piotr Sergheici? Şi de ce mă pofteşte?

— Pesemne că la judecată… Scrie acolo…

Pomoev mai citi o dată citaţia, îl privi mirat pe vătăşel şi dădu din umeri.

— Ţ-ţ-ţ!… în calitate de acuzat… Mare mucalit mai e şi Piotr Sergheici! Bine, spune-i că am să vin! Să pregătească numai o gustare bună. Am să vin neapărat! Transmite toate cele bune Nataliei Egorovna şi copilaşilor!

Pomoev iscăli şi se duse în odaia în care stătea fratele nevestei sale, locotenentul Nitkin, venit să-şi petreacă concediul la el.

— Ia uită-te ce ţidulă mi-a trimis Petka Şestikrîlov, spuse el, întinzând lui Nitkin citaţia. Mă cheamă la el joia viitoare… Vii şi tu cu mine?

---

[161] *Pomoi* – zoaie (N. red. rom.)

[162] *Şest* – şase; *krîlo* – aripă (N. red. rom.)

— Da’ nu te cheamă la el în vizită, spuse Nitkin, după ce citi hârtia. Te cheamă la judecată, în calitate de acuzat… Să te judece…

— Pe mine? Ei na-ţi-o!… Mucosul ăsta să mă judece pe mine… Nu îndrăzneşte el… Asta a scris-o aşa, în glumă…

— Ba deloc în glumă! Cum de nu înţelegi? Uite, e scris negru pe alb: ultraj prin acte de violenţă… L-ai bătut pe Grişka şi te-a dat în judecată.

— Ştii că ai haz! Cum să mă judece, dacă suntem, ca să zic aşa, prieteni? Ce fel de judecător poate să-mi fie el, dacă am jucat cărţi, am băut, şi dracu’ ştie ce n-am mai făcut împreună? Şi apoi, ăsta-i judecător? Ha-ha! Petka – judecător! Ha-ha!

— Râzi tu, râzi, dar când o să te bage la răcoare, în baza legilor şi nu a prieteniei, o să-ţi piară pofta de râs.

— Ai înnebunit, frate dragă! Ce caută aici legile, dacă mi l-a botezat pe Vanea? Uite, o să mergem la el joi şi ai să vezi tu ce legi ne aşteaptă…

— Iar eu te sfătuiesc să nu te duci, altfel te pui şi pe tine şi pe el într-o situaţie neplăcută… N-are decât să dea hotărârea în lipsă…

— Ba nu, de ce s-o dea în lipsă? Mă duc să văd şi eu cum judecă… Sunt curios ce fel de judecător e Petka… De altfel, n-am mai dat de mult pe la el… Nu se face…

Joia următoare, Pomoev se duse cu Nitkin la Şestikrîlov. Îl găsiră pe judecătorul de pace în plină şedinţă, judecând un proces.

— Bună ziua, Petiuha! spuse Pomoev, apropiindu-se de masa judecătorului şi întinzându-i mâna. Vasăzică judeci, frate? Le cauţi oamenilor nod în papură? Judecă, judecă… Am să aştept, am să asist şi eu… Uite, ţi-l prezint pe fratele nevestei mele… Soţia e sănătoasă?

— Da… e sănătoasă… Luaţi loc acolo… printre public…

Bolborosind aceste cuvinte, judecătorul roşi. În general, judecătorii începători se fâstâcesc întotdeauna când văd cunoscuţi în sala de şedinţă, iar când sunt puşi în situaţia de a-i şi judeca, dau impresia unor oameni gata să intre în pământ de ruşine. Pomoev se îndepărtă de masă şi se aşează alături de Nitkin pe banca din faţă.

— Ce ifose îşi dă, şmecherul! şopti el la urechea cumnatului său. Şi ce serios e! De nerecunoscut! Măi, măi, măi!… Şi ce lanţ

de aur! Ptiu, parcă n-a fost el acela care a pictat-o cu cerneală pe Agaşka, la mine în bucătărie, pe când dormea. Să te strici de râs, nu altceva! Ăştia-s oameni care să judece? Te întreb: ăştia să judece? Aici trebuie un om cu titluri, serios… care să impună, nu fieştecine. L-au aşezat în scaunul judecătoresc şi l-au pus să judece!… He-he…

— Grigori Vlasov! strigă judecătorul de pace.

— Domnul Pomoev.

Pomoev zâmbi şi se apropie de masă. Din public ieşi un flăcău dezgheţat, îmbrăcat într-un surtuc jerpelit, cu talia sus, cu pantaloni vărgaţi, băgaţi în cizme cu carâmbi scurţi, roşcaţi, şi se aşeză lângă Pomoev.

— Domnule Pomoev! începu judecătorul de pace, cu ochii în pământ. Sunteţi acuzaţi că-ă-ă… aţi ultragiat prin acte de violenţă pe slujbaşul dumneavoastră, Grigori Vlasov… aici de faţă. Vă recunoaşteţi vina?

— Daaa, sigur! Dar tu, de când te-ai făcut aşa de serios? He-he…

— Vasăzică, nu recunoaşteţi? îl întrerupse judecătorul, foindu-se pe scaun, stânjenit. Vlasov, povesteşte cum s-au petrecut lucrurile.

— Iac-aşa! Eram în serviciul dumnealui ca fecior, lacheu cum s-ar zice… Se ştie că munca noastră e muncă de ocnaş, Înălţimea Voastră. Dumnealui se scoală pe la orele nouă, iar tu trebuie să fii în picioare de cum se crapă de ziuă. Cine poate şti dacă are de gând să se încalţe cu cizme sau cu ghete sau dacă o să umble toată ziua în papuci, dar tu trebuie să le cureţi pe toate: şi cizmele, şi ghetele, şi pantofii… Aşa-a… M-a chemat dimineaţa să-l îmbrac. M-am dus, fireşte… L-am îmbrăcat cu cămaşa, cu pantalonii, i-am încălţat pantofii… totul precum se cere… Am început să-i îmbrac jiletca… Atunci dumnealui mi-a spus: „Dă-mi pieptenul, Grişka. E în haină, în buzunarul de la piept.” Bine… Scotocesc prin buzunarul acela de la piept, scotocesc, ia pieptenul de unde nu-i; parcă intrase în pământ! Dacă am văzut că nu-l găsesc, am spus: „Pieptenul nu-i aici, Arhip Eliseici!” Dumnealui s-a încruntat, s-a dus la haină şi a scos din ea pieptenul, dar nu din buzunarul de, la piept, cum poruncise, ci din cel de jos. „Dar ăsta ce-i? E sau nu pieptene?” a spus dumnealui şi m-a împuns în nas cu pieptenul. Toţi dinţii pieptenului mi i-a plimbat pe nas. O zi întreagă după

aceea mi-a curs sânge. Vedeţi şi dumneavoastră cât de umflat mi-e încă nasul. Am şi martori. Toţi au văzut.

— Ce aveţi de spus în apărarea dumneavoastră? şi judecătorul de pace ridică ochii asupra lui Pomoev.

Pomoev se uită întrebător la judecător, apoi la Grişka, apoi din nou la judecător şi se făcu stacojiu.

— Cum trebuie să iau toate astea? mormăi el. Ca o batjocură?

— Nimeni n-are de gând să vă batjocorească, observă Grişka, v-o spun cu cugetul curat. Dar altă dată să vă stăpâniţi mâinile.

— Taci din gură! zbieră Pomoev, bătând cu bastonul în podea. Dobitocule! Ticălosule!

Judecătorul de pace îşi scoase repede lanţul, sări de la masă şi alergă spre biroul lui.

— Suspend şedinţa pentru cinci minute! strigă el.

Pomoev îl urmă.

— Ascultă-mă, începu judecătorul de pace, plesnindu-şi palmele, ce ai de gând? Vrei să provoci un scandal, sau ce? Îţi place, poate, să-ţi auzi propriile tale bucătărese şi propriii tăi servitori făcându-te de două parale în depoziţiile lor, tâmpitule ce eşti? De ce te-ai prezentat? Crezi că nu puteam să judec afacerea şi fără tine?

— Tot pe mine mă scoate vinovat! se miră Pomoev, desfăcându-şi nedumerit braţele. Tu singur ai născocit toată comedia asta şi tot pe mine te superi! Bagă-l pe Grişka ăsta la beci şi… gata!

— Pe Grişka la beci! Ptiu! Ai rămas acelaşi dobitoc de totdeauna! Cum să-l bag pe Grişka la închisoare? Se poate una ca asta?

— Bagă-l – şi gata! Doar n-oi fi vrând să mă bagi pe mine!

— Ce crezi, că acum e ca pe timpuri? L-ai bătut pe Grişka şi tot pe Grişka vrei să-l bag la închisoare? Halal logică! Ai măcar vreo idee cât de mică despre procedura de acum?

— De când sunt, nici nu m-am judecat şi nici n-am fost judecător, dar atâta ştiu că dacă acest Grişka ar fi venit la mine cu o plângere împotriva ta, l-aş fi aruncat pe scară, şi încă în aşa fel, încât i-ar fi trecut şi lui şi nepoţilor lui cheful să mai facă plângeri, necum să mai facă şi observaţii obraznice. Spune mai bine că vrei să-ţi baţi joc de mine, să faci pe grozavul… asta-i tot! Când a citit nevastă-mea fituica ta şi a văzut că ai trimis citaţii tuturor bucătăreselor şi văcăriţelor, s-a mirat. Nu se

aştepta de la tine, la asemenea figură. Nu se face, Petea! Prietenii nu fac aşa ceva.

— Dar înţelege situaţia mea!

Şi Şestikrîlov se apucă să-i explice situaţia sa.

— Stai aici, încheie el, iar eu am să mă duc şi am să judec afacerea în lipsă. Pentru Dumnezeu, să nu mai intri cumva în sală. Cu concepţiile tale antediluviene, te pomeneşti că mai faci o boacănă de-o să mă văd nevoit să-ţi închei proces-verbal.

Şestikrîlov se duse în sala de şedinţe şi continuă judecarea procesului. Stând în birou la una dintre măsuţe şi parcurgând, în lipsă de altă ocupaţie, titlurile executorii proaspăt completate, Pomoev auzea cum judecătorul de pace căuta să-l convingă pe Grişka să ajungă la o înţelegere. Grişka se lăsa greu, dar în cele din urmă se învoi, cerând pentru jignire zece ruble.

— Slavă Domnului! spuse Şestikrîlov, intrând în birou după citirea sentinţei. Bine că s-a isprăvit şi aşa... Parcă mi s-a luat o piatră de pe inimă... Îi plăteşti lui Grişka zece ruble şi poţi să fii liniştit...

— Eu... lui Grişka... zece ruble!... se minună Pomoev. Ce, nu eşti în toate minţile?

— Bine, bine, am să le plătesc eu pentru tine, se dădu bătut Şestikrîlov, încruntându-se. Sunt gata să dau şi o sută de ruble, numai să nu se işte alt scandal. Să te ferească Dumnezeu să judeci vreodată cunoscuţi. Când ţi s-o mai năzări să-ţi baţi servitorii, dragul meu, vino la mine şi trage-mi mie o bătaie! Mi-ar fi de o mie de ori mai plăcut. Hai la masă că ne aşteaptă Nataşa!

Peste zece minute, prietenii erau la locuinţa judecătorului de pace şi mâncau caraşi prăjiţi.

— Bine, începu Pomoev, golind al treilea păhăruţ, i-ai acordat lui Grişka zece ruble, dar pe cât timp l-ai băgat la închisoare?

— Nu l-am băgat deloc. Pentru ce să-l bag?

— Cum pentru ce? holbă ochii Pomoev. Ca să nu mai umble cu plângeri! Cum de îndrăzneşte să înainteze plângeri împotriva mea?

Judecătorul de pace şi Nitkin încercară iar să-l lămurească pe Pomoev, dar acesta refuză să înţeleagă sau să-şi schimbe părerea.

— Orice ai zice, îi spuse el lui Nitkin oftând, pe când se întorceau acasă, Petka nu-i bun de judecător! E un om cinstit,

cult, îndatoritor, dar... degeaba! Cu toată părerea de rău, trebuie să alegem altul pe următorii trei ani!... Da, da, trebuie.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 169, 23 iunie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Din amintirile unui idealist

La zece mai, îmi luasem un concediu de douăzeci şi opt de zile, cerusem şi obţinusem de la casierul nostru un avans de o sută de ruble şi mă hotărâsem să-mi „trăiesc” şi eu viaţa în acest răstimp, s-o trăiesc din plin, pentru ca zece ani după aceea să mă pot legăna cu amintirile.

Dar ştii dumneata, cititorule, ce înseamnă să-ţi trăieşti viaţa, în cel mai înalt înţeles al cuvântului? Să te duci la un teatru de vară, să vezi o revistă, să mănânci apoi bine şi să te întorci acasă la ziuă un pic cherchelit? Nu! Să vizitezi o expoziţie, iar de acolo să treci pe la curse şi să-ţi deschizi niţel portofelul la mutual? Nu! Dacă vrei să-ţi trăieşti viaţa cu adevărat, urcă-te în tren şi pleacă spre locurile unde văzduhul e îmbălsămat de mireasma liliacului şi a mălinului, unde lăcrămioarele şi noptiţele înfloresc din belşug, dezmierdându-ţi privirea cu albeaţa lor fragedă şi cu strălucirea de diamant a picăturilor de rouă. Acolo, în deplină libertate, sub bolta albastră, în vecinătatea pădurii şi a şipotelor ce susură încântând auzul, în tovărăşia păsărilor şi a gândacilor verzi, vei înţelege ce înseamnă viaţa ta! Mai adaugă două-trei întâlniri cu o pălăriuţă cu nişte ochişori vioi şi cu un şorţuleţ alb... Mărturisesc că la asta visam plecând cu foaia de concediu în buzunar şi cu ceea ce mă răsfăţase casierul, spre localitatea de vilegiatură pe care mi-o alesesem.

Urmând sfatul unui prieten, am luat o odaie la Sofia Pavlovna Knighina, care închiria o cameră cu mâncare, aşternut şi tot confortul. Închirierea odăii s-a făcut mai repede decât aş fi crezut.

Îmi aduc aminte că, sosind la Pererva şi găsind vila Doamnei Knighina, m-am urcat pe terasă – şi m-am fâstâcit…

Aveam în faţă o terasă micuţă, îmbietoare… Dar mai drăguţă şi (daţi-mi voie să mă exprim aşa) mai îmbietoare era cuconiţa cea tânără şi durdulie care şedea la o masă şi-şi lua ceaiul. S-a uitat la mine printre gene şi m-a întrebat:

— Ce doriţi?

— Iertaţi-mă vă rog… am început eu. Nu ştiu… poate că am nimerit în altă parte… Caut vila Doamnei Knighina…

— Chiar eu sunt Knighina… Ce doriţi?

M-am fâstâcit de tot… Mă obişnuisem să-mi închipui că persoanele ce dau camere şi vile cu chirie sunt bătrâne, reumatice şi duhnesc a drojdie de cafea, şi iată că în faţa mea – „mântuiţi-ne, heruvimi ai cerurilor!” cum spune Hamlet – se afla o făptură minunată, extraordinară, încântătoare. Bâlbâindu-mă, i-am explicat ce căutam.

— A, îmi pare foarte bine! Ia loc, te rog! Prietenul dumitale mi-a scris despre asta. Nu vrei un ceai? Cu frişcă sau cu lămâie?

Există un anumit soi de femei (cele mai multe blonde) cu care e de ajuns să stai două-trei minute, pentru ca să te simţi la largul tău, ca şi cum le-ai cunoaşte de când lumea. Sofia Pavlovna era tocmai o astfel de femeie. În timp ce beam primul pahar de ceai, am şi aflat că nu e măritată, că trăieşte din venitul pe care i-l aduce capitalul ei şi că aşteaptă vizita unei mătuşi; am aflat şi de asemenea cauzele care o determinau să dea cameră cu chirie.

Întâi şi întâi, e greu să plăteşti singură o sută douăzeci de ruble pentru vilă, apoi îi e şi puţin frică: te pomeneşti că se strecoară în timpul nopţii vreun borfaş sau intră ziua vreun ţărănoi fioros! Şi ce-i dacă în odaia din colţ stă o doamnă singură sau chiar un bărbat? Nu-i nicio crimă.

— La drept vorbind, e mai bine să fie bărbat! oftă gazda, lingând dulceaţa de pe linguriţă. Un bărbat îţi dă mai puţină bătaie de cap şi te simţi mai în siguranţă.

Într-un cuvânt, în mai puţin de un ceas, Sofia Pavlovna şi cu mine eram prieteni.

— A! mi-am adus eu aminte, pe când îmi luam rămas-bun. Am vorbit de toate, dar n-am pomenit nimic despre un lucru. Cât are să mă coste? Nu stau la dumneata decât douăzeci şi opt de zile… Am să iau, bineînţeles, prânzul… ceaiul şi celelalte.

— Ţi-ai găsit şi dumneata despre ce să vorbeşti! Cât ai să poţi, atât ai să-mi dai... Doar nu închiriez odaia pentru speculă, ci aşa... ca să nu fiu singură de tot... Cu douăzeci şi cinci de ruble te învoieşti?

Fireşte că m-am învoit, şi mi-am început vilegiatura... Viaţa de vilegiaturist e interesantă prin aceea că fiecare zi şi fiecare noapte seamănă leit una cu cealaltă. Şi ce farmec are această monotonie! Ce zile, ce nopţi! Sunt atât de încântat, cititorule, încât dă-mi voie că te strâng în braţe! Dimineaţa mă trezeam fără să mai am grija slujbei şi beam ceai cu frişcă. Pe la orele unsprezece, mă duceam să dau bună dimineaţa gazdei, care îmi oferea o cafea cu caimac gros. De la cafea până la prânz, stăteam cu ea la taifas. La ora două luam masa, dar ce masă! Închipuie-ţi că eşti flămând ca un lup şi dai pe gât un pahar mare de lichior de coacăză, după care îmbuci o bucată de rasol cu hrean... Sorbi apoi o ciorbă bună sau o supă de zarzavat cu smântână, şi aşa mai departe. După prânz, stai întins în tihnă pe pat, citeşti un roman şi sari din două în două minute în picioare, deoarece gazda trece mereu prin faţa uşii – spunându-ţi de fiecare dată: „Stai liniştit!”, „stai liniştit!” Apoi scăldatul la râu. Seara, până târziu, plimbare cu Sofia Pavlovna... închipuie-ţi că e noapte, că întreaga fire doarme, afară de o privighetoare şi de un bâtlan ce se tânguie arar; că o adiere slabă de vânt aduce abia desluşit huruitul unui tren îndepărtat; iar cea cu care te plimbi prin pădurice sau pe terasamentul căii ferate este o blondă durdulie, care se zgribuleşte cochet din pricina răcorii nopţii şi întoarce mereu spre tine chipuşorul ei impalidat de lumina Lunii... Te simţi în al nouălea cer!

N-a trecut nicio săptămână şi s-a întâmplat ceea ce de mult aştepţi de la mine, cititorule, ceea ce nu poate lipsi din nicio povestire ce se respectă... N-am putut rezista... Sofia Pavlovna mi-a ascultat declaraţiile cu nepăsare, aproape cu răceală, ca şi cum le-ar fi aşteptat de mult, şi şi-a ţuguiat un pic buzele, voind parcă să spună:

— Şi pentru asta trebuie atâta vorbărie? Zău că nu te înţeleg!

Cale douăzeci şi opt de zile au trecut ca o clipită. Când concediul meu s-a sfârşit, mi-am luat rămas-bun de la vilegiatură şi de la Sofia, cu inima plină de tristeţe şi regret. În timp ce-mi făceam geamantanul, gazda şedea pe divan, ştergându-şi ochişorii. O mângâiam, gata să plâng şi eu, şi îi

făgăduiam să vin s-o văd în zilele de sărbători şi să mă duc cât mai des pe la ea la iarnă, când se va întoarce la Moscova.

— Vai, draga mea... dar când facem socotelile? mi-am adus eu dintr-odată aminte. Spune, cât îţi datorez?

— Altă dată, mai târziu... mi-a răspuns „dulcineea" mea, într-un hohot de plâns.

— De ce mai târziu? Nu ştii cum e zicătoarea: „Frate, frate, dar brânza-i pe bani." Şi apoi n-am deloc intenţia să mă las întreţinut de tine. Lasă mofturile, Sonia... Cât trebuie să-ţi dau?

— A!... O nimica toată... mi-a spus ea, plângând şi trăgând un sertar al mesei. Ai fi putut să plăteşti şi mai târziu...

A scotocit prin sertar, a scos o hârtiuţă şi mi-a întins-o.

— Asta e socoteala? am întrebat-o eu. Foarte bine... (Mi-am pus ochelarii)... Minunat... achit şi gata... (mi-am aruncat ochii pe socoteală). Total... Stai niţel, dar ce-i asta? Total... Asta-i altceva, Sonia! Aici scrie „total două sute douăsprezece ruble, patruzeci şi patru copeici". Nu-i socoteala mea!

— Ba e a ta, Dudocika! Uită-te mai bine!

— Dar... de unde s-a adunat atâta? Pentru locuinţă şi masă douăzeci şi cinci de ruble – de acord... Pentru servitoare trei ruble, fie, sunt de acord şi cu asta...

— Nu înţeleg, Dudocika, mi-a răspuns tărăgănat gazda, privindu-mă mirată, cu ochii plânşi. Se poate să nu ai încredere? Socoteşte şi tu! Ai băut lichior de coacăze... doar nu puteam să-ţi servesc la masă votcă la preţul ăsta! Frişcă la ceai şi la cafea... Apoi căpşunile, castraveţii, vişinele... În ceea ce priveşte cafeaua, iarăşi... Doar nu ne înţeleseserăm să bei, şi ai băut în fiecare zi! De altfel toate astea sunt nimicuri, încât, poftim, pot să-ţi scad douăsprezece ruble. Să rămână două sute...

— Dar... aici e pus şaptezeci şi cinci de ruble şi nu-i specificat pentru ce... Pentru ce anume?

— Cum pentru ce? Ei, asta-mi place!

M-am uitat la chipuşorul ei. Mă privea atât de sincer, de senin şi de mirat, încât limba mea n-a mai putut articula nici o singură vorbă. Am dat Soniei o sută de ruble şi o poliţă pentru cealaltă sută, mi-am pus geamantanul pe umeri şi am plecat pe jos la gară.

— N-ar putea să mă împrumute vreunul dintre voi cu o sută de ruble, domnilor?

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 26, autoriz. cenz. 27 iunie, cu titlul: Un caz din vilegiatură. (Din amintirile unui idealist). Semnată: Fratele fratelui meu. Şpalturile textului revăzut, destinate pesemne Culegerii de opere din anii 1899-1901, se păstrează la Biblioteca de Stat a U.R.S.S. „V. I. Lenin” din Moscova. În şpalturi, povestirea a căpătat un titlu nou. Publicăm textul şpalturilor.

În a doua formă, povestirea a fost supusă unor serioase modificări stilistice. Au fost eliminate elementele vulgare.

La farmacie

Era seara târziu. Pentru a nu mai pierde timpul, de la doctor, profesorul Egor Alexeici Svoikin se duse de-a dreptul la farmacie.

„Parcă ai intra la o întreţinută cu bani mulţi, sau la un funcţionar de cale ferată, îşi spuse el, urcând scara farmaciei lustruită lună şi aşternută cu covoare scumpe. Ţi-e şi frică să calci!”

Intrând în farmacie, Svoikin fu izbit de mirosul specific tuturor farmaciilor din lume. Ştiinţa şi medicamentele se schimbă în decursul vremii, dar mirosul de farmacie e veşnic, ca însăşi materia. L-au mirosit bunicii noştri, îl vor mirosi şi nepoţii. Ora fiind târzie, în farmacie nu era niciun client. La un pupitru galben, strălucind de curăţenie, încărcat cu flacoane şi cu etichete de medicamente, stătea un domn înalt, cu capul dat impunător pe spate, cu chipul aspru şi cu favoriţi foarte îngrijiţi – după toate aparenţele, farmacistul. De la începutul de chelie până la unghiile lungi, trandafirii, totul la el era neted, curat, bine călcat, ca la un mire.

Cu sprâncenele încruntate, se uita de sus într-un ziar deschis pe pupitru. Citea. Mai la o parte, după nişte zăbrele, şedea casierul, numărând fără grabă mărunţişul. De partea cealaltă a tejghelei, ce despărţea bucătăria latinească de vulg, îşi vedeau de lucru, în semiîntuneric, două siluete întunecate. Svoikin se apropie de pupitru şi întinse reţeta domnului bine călcat. Acesta o luă fără s-o privească, continuând să citească ziarul, până ce fraza ajunse la punct. Apoi, executând o uşoară întoarcere cu capul spre dreapta, mormăi:

— Calomeli grana duo, sacchari albi grana quinque, numero

decem![163]

— Ia! se auzi din fundul farmaciei un glas aspru, metalic.

Farmacistul dictă apoi, cu acelaşi glas înfundat, mixtura.

— Ia! se auzi din celălalt colţ.

Farmacistul scrise ceva pe reţetă, se încruntă şi, dând capul pe spate, plecă iar ochii pe ziar.

— Va fi gata peste un ceas, spuse el printre dinţi, căutând cu privirea punctul la care se oprise.

— Nu s-ar putea mai repede? bolborosi Svoikin. Mi-e cu neputinţă să aştept.

Farmacistul nu răspunse. Svoikin se lăsă pe un divan şi începu să aştepte. Casierul isprăvi cu număratul gologanilor, oftă adânc şi zăngăni cheile. În fund, una dintre siluetele întunecate începu să trebăluiască pe lângă un mojar de marmură. Cealaltă siluetă scutura ceva într-o sticluţă albastră. Pe undeva, un ceasornic ticăia sfios şi cadenţat.

Svoikin era bolnav. Gura îi ardea, în picioare şi în braţe simţea o durere care nu-l mai slăbea, prin capul îngreunat i se perindau imagini nebuloase, aducând a nori şi a siluete omeneşti înfofolite. Farmacistul, poliţele cu borcane, becurile, etajerele... totul i se înfăţişa ca printr-un zăbranic, iar bătăile monotone în mojarul de marmură şi tic-tacul domol al ceasornicului păreau să se producă nu în afară, ci chiar înăuntrul capului său... Senzaţia de curbatură, ca şi negura din cap, puneau din ce în ce mai mult stăpânire pe trupul lui, astfel că, după ce mai aşteptă un timp şi simţi că-l apucă greaţa, auzind mereu bătaia în mojarul de marmură, se hotărî să intre în vorbă cu farmacistul, ca să se mai învioreze puţin.

— Pesemne că încep să am febră, rosti el. Doctorul mi-a spus că îi e încă greu să-şi dea seama ce boală am, dar eu mă simt tare slăbit... Şi încă am noroc că m-am îmbolnăvit în capitală; dar să te ferească Dumnezeu de aşa belea la ţară, unde nu-s nici doctori, nici farmacii!

Farmacistul stătea nemişcat şi continua să citească, cu capul dat pe spate. Nu răspunse cu nicio vorbă, cu nicio mişcare la cuvintele lui Svoikin, de parcă nu le-ar fi auzit... Casierul căscă zgomotos şi îşi aprinse un chibrit, frecându-l de pantaloni...

---

[163] Calomel două grame, zahăr cinci grame, zece prafuri! (în limba latină) (N. trad.)

Bătaia în mojarul de marmură se făcea din ce în ce mai tare. Văzând că nu-l ascultă nimeni, Svoikin îşi plimbă privirea pe rafturile cu borcane şi se apucă să citească inscripţiile. Prin faţa ochilor lui începură să se perinde mai întâi fel de fel de „radixe”: genţiana, pimpinella, tonnentilla, zedoaria, etc. După radixe se perindară tincturile, oleumurile, cu denumiri care mai de care mai complicate şi mai antediluviene.

„Câte lucruri de prisos or fi pe aici! se gândi Svoikin. Câtă rutină în aceste borcane, care se află aici numai din tradiţie, şi totuşi ce serios şi impunător e totul!”

De pe rafturi, Svoikin îşi mută privirea pe etajera de sticlă de lângă el. Aici văzu inele şi bile mici de cauciuc, seringi, borcănaşe cu pastă de dinţi, picături Pierrot, picături Adelheim, săpunuri cosmetice, alifie pentru creşterea părului.

În farmacie intră un băieţaş cu şorţ murdar şi ceru fiere de bou de zece copeici.

— Spuneţi-mi, vă rog, la ce foloseşte fierea de bou? întrebă profesorul pe farmacist, bucuros că găsise prilej de a intra în vorbă.

Neprimind răspuns la întrebarea sa, Svoikin se apucă să cerceteze chipul aspru, trufaş şi savant al farmacistului.

„Ciudaţi oameni, zău aşa! gândi el. Pentru ce şi-or fi dând aere de savanţi? Iau de la clienţi de trei ori mai mult decât ar trebui, vând alifii pentru creşterea părului, dar când te uiţi la ei, ai zice că sunt adevăraţi pontifi ai ştiinţei. Scriu latineşte, vorbesc nemţeşte... Fac pe medievalii... Când eşti sănătos, nu iei seamă la mutra lor rece, distantă, dar când cazi bolnav, cum sunt eu acum, te îngrozeşti că o cauză sfântă a intrat pe mâna unui asemenea individ bine călcat şi fără inimă...”

Cercetând chipul ţeapăn al farmacistului, Svoikin simţi deodată nevoia imperioasă să se întindă undeva, cât mai departe de lumină, de mutra savantă a farmacistului şi de bătaia în mojarul de marmură.

O oboseală de om bolnav puse stăpânire pe toată fiinţa lui... Se apropie de tejghea şi bolborosi cu un aer rugător:

— Fiţi atât de bun şi daţi-mi drumul! Sunt... sunt bolnav...

— Numaidecât... Vă rog să nu vă rezemaţi cu coatele de tejghea.

Profesorul se aşeză pe canapea şi, alungând din minte imaginile nebuloase, începu să privească cum fumează casierul.

„N-a trecut decât o jumătate de ceas, gândi el. A mai rămas încă pe atâta… E insuportabil!”

Dar iată că un asistent mărunt şi negricios se apropie de farmacist şi puse lângă el o cutiuţă cu prafuri şi o sticluţă cu un lichid trandafiriu… Farmacistul continuă să citească până la punct, se îndepărtă încet de pupitru şi, luând sticluţa în mână, o scutură dinaintea ochilor… Apoi scrise eticheta, o legă de gâtul sticluţei şi întinse mâna după sigiliu.

„Ce rost are tot acest ceremonial? se întrebă Svoikin. Pierdere de timp şi un mijloc de a-ţi stoarce bani cât mai mulţi.”

După ce înfăşură, legă şi sigilă mixtura, farmacistul reîncepu aceeaşi operaţie cu prafurile.

— Poftim! spuse el în cele din urmă, fără să se uite la Svoikin. Plătiţi la casă o rublă şi şase copeici!

Svoikin băgă mâna în buzunar, scoase o rublă şi îşi aduse dintr-odată aminte că, afară de această rublă, nu mai avea nicio copeică…

— O rublă şi şase copeici? bolborosi el, roşind. N-am la mine decât o rublă. Credeam că o rublă îmi va ajunge… Ce-i de făcut?

— Nu ştiu! răspunse farmacistul răspicat şi tăios, întorcându-se din nou la ziar.

— În cazul acesta vă rog să mă iertaţi… Cele şase copeici am să vi le aduc mâine, sau am să vi le trimit…

— Asta nu se poate… Noi nu dăm pe credit…

— Atunci ce să mă fac?

— Duceţi-vă acasă, aduceţi şase copeici şi veţi primi medicamentele.

— Da, dar… abia pot să mă ţin pe picioare, şi n-am pe cine trimite…

— Nu ştiu… Nu mă priveşte…

— Hm… căzu pe gânduri profesorul. Bine, am să mă duc acasă…

Svoikin ieşi din farmacie şi se îndreptă spre casă… Până să ajungă la camera lui mobilată, se opri de vreo cinci ori, să se odihnească… Ajunse la el şi, găsind în sertarul mesei câteva monede de aramă, se aşeză pe pat să mai prindă puteri… O forţă necunoscută îi trase capul spre pernă… Se întinse, cu gândul să stea culcat numai câteva clipe… Imagini nebuloase, în formă de nori şi de mogâldeţe înfofolite, îi întunecară cugetul…

Multă vreme se gândi că trebuie să se ducă la farmacie, încercă să se scoale, dar boala fu mai tare.

Bănuţii de aramă îi căzură din pumn; bolnavul începu să viseze că s-a dus iar la farmacie şi că stă iar de vorbă cu farmacistul.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 182, 6 iulie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat fără subtitlu şi cu unele abrevieri în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Nu i-a fost scris…

Pe la orele zece dimineaţa, doi moşieri, Gadiukin[164] şi Şilohvostov[165], se duceau cu trăsura la alegerea judecătorului de pace al circumscripţiei. Vremea era minunată. Câmpul era verde cât vedeai cu ochii. Mestecenii bătrâni plantaţi de-a lungul drumului îşi şopteau, tremurându-şi frunzişul tânăr. În dreapta şi în stânga se întindeau fâneţe bogate, ce răsunau de glasurile prepeliţelor, nagâţilor şi culicilor. În zare, în depărtarea albăstruie, albeau ici, colo, biserici şi conace boiereşti cu acoperişuri verzi.

— Ar trebui să-l aducem pe mareşalul nobilimii, să mai afle şi el ce e pe aici… mormăi Gadiukin, un boier gras, cu părul alb, cu o pălărie de pai soioasă şi o cravată pestriţă desfăcută, în timp ce brişca, săltând şi scârţâind din toate încheieturile, ocolea un podeţ. Zemstva noastră construieşte podurile numai ca să fie ocolite. Bine a spus contele Dubleve la ultima adunare a zemstvei, că singurul scop al podurilor noastre este să pună mintea omului la încercare: dacă ocoleşte podul, înseamnă că-i deştept, dacă o ia pe pod şi, ca de obicei, îşi frânge gâtul, e un dobitoc. Şi numai preşedintele e de vină. Dacă am avea un alt preşedinte, nu un beţivan, un adormit şi un molâu, podurile n-ar mai fi în halul ăsta. Aici e nevoie de un om cu scaun la cap, energic, colţos, ca tine, bunăoară… Dracu’ te pune să ţii morţiş la postul de judecător de pace! Ar fi trebuit să-ţi pui candidatura la preşedinţia zemstvei, zău aşa!

---

[164] *Gadiuka* – năpârcă (N. red. rom.)

[165] *Şilo* – sulă; *hvost* – coadă (N. red. rom.)

— Ai răbdare; după ce or să mă respingă ai noştri astăzi, răspunse modest Şilohvostov, un om înalt, roşcovan, cu o şapcă nouă de nobil pe cap, o să trebuiască, de voie, de nevoie, să-mi pun candidatura la preşedinţie.

— N-or să te respingă… răspunse Gaidiukin căscând. Avem nevoie de oameni culţi, iar la noi în judeţ nu-i decât unul cu studii universitare – tu! Pe cine să alegem, dacă nu pe tine? Aşa s-a şi hotărât… Vorba e că-i păcat să te proţăpeşti la judecătoria de pace… Ai fi mai folositor ca preşedinte…

— Totuna e, dragul meu… Judecătorul de pace primeşte două mii patru sute de ruble şi preşedintele la fel, dar judecătorul stă toată vremea la el acasă, pe când preşedintele – mereu zdronca-zdronca cu brişca la administraţia zemstvei… Judecătorului de pace îi vine mult mai uşor; unde mai pui că…

Şilohvostov nu-şi isprăvi vorba… începu deodată să se frământe şi îşi aţinti privirea înainte, pe drum. Apoi se făcu stacojiu, scuipă şi se lăsă pe speteaza briştii.

— Am ştiut eu! Am presimţit-o! mormăi el, scoţându-şi şapca şi ştergându-şi fruntea de sudoare. Iar n-o să mă aleagă!

— Ce s-a întâmplat? De ce?

— Nu vezi că ne iese înainte părintele Onisim? S-a isprăvit!… Când întâlneşti în drum o asemenea arătare, poţi să şi faci calea-ntoarsă, fiindcă nu-ţi mai izbuteşte nimic. Asta-i ştiut! Ia-o înapoi, Mitka! Doamne, şi într-adins am plecat mai devreme, ca să nu dau de iezuitul ăsta! Dar m-a mirosit că vin! Are un miros de copoi.

— Ia mai lasă-mă cu prostiile tale! Scorneşti şi tu nişte năzbâtii!… Zău aşa!

— Nu-s năzbâtii! Dacă întâlneşti un popă la drum, îţi merge rău, şi el face în aşa fel ca să-mi iasă în cale de fiecare dată când mă duc la alegeri. E bătrân, abia îşi mai trage sufletul, e cu un picior în groapă, dar e plin de venin, să te ferească Dumnezeu! Nu degeaba stă el de douăzeci de ani netitular! Şi de ce crezi că-mi poartă sâmbetele? Pentru felul meu de a gândi! Nu-i plac ideile mele! Să vezi comedie! Am fost noi odată la Uliev[166]. După prânz m-am aşezat la pian; eram un pic cherchelit şi, fireşte, fără niciun gând rău, m-am apucat să cânt: „Hei, rachiu de buruieni” şi „Să pornim la joc de zor – faţă de ăst

[166] *Ulii* – stup (N. red. rom.)

cinstit popor”, iar el m-a auzit şi a spus: „Nu se cade ca un judecător să aibă asemenea idei despre ierarhie. N-am să las să te aleagă!” Şi de atunci îmi iese în cale de fiecare dată… L-am ocărât, am încercat s-o iau pe alt drum. Nimic. Simte când plec de acasă… Ce să-i faci? Trebuie să ne întoarcem! Tot n-o să mă aleagă! Asta e sigur… Nici dăţile trecute nu m-au ales, şi de ce? Din pricina lui!

— Ia mai lasă, frate, eşti un om cult, ai absolvit universitatea şi-mi umbli cu superstiţii băbeşti…

— Nu cred în superstiţii, dar am eu semnele mele: cum încep ceva în ziua de 13 sau îmi răsare în cale arătarea asta, îmi merge prost. Fireşte că toate astea nu sunt decât prostii, fleacuri nedemne de crezare, dar… explică-mi şi tu de ce se întâmplă întotdeauna întocmai cum se arată semnele? Vezi că nici tu nu poţi să-mi explici! Eu nu zic că trebuie să crezi în ele dar, pentru orice eventualitate, nu strică să ţii seama de blestematele astea de semne… Hai să ne întoarcem! N-au să ne aleagă nici pe mine, nici pe tine, dragul meu, şi pe deasupra o să ne rupem osia sau o să pierdem la cărţi… Ai să vezi!

O căruţă ţărănească, în care şedea un popă mărunt de stat, bătrânel, cu o pălărie tare cu boruri largi, înverzită de timp, şi cu o rasă de dril, se încrucişă cu brişca. Când ajunse în dreptul ei, popa îşi scoase pălăria şi salută.

— Nu-i frumos să faci asta, părinte! îl ameninţă Şilobvostov cu degetul. Fapte atât de viclene nu sunt demne de funcţia dumitale! Da! Ai să dai socoteală la judecata de apoi!… Hai să ne întoarcem! i se adresă el lui Gadiukin. Chiar că mergem degeaba…

Dar Gadiukin nu se învoi…

În seara aceleiaşi zile, prietenii se întorceau tot cu brişca, acasă. Amândoi erau roşii la faţă şi întunecaţi, ca apusul de soare prevestitor de vreme rea.

— Ţi-am spus că nu trebuia să ne ducem! mormăia Şilohvostov. Ţi-am spus. De ce nu m-ai ascultat? Poftim superstiţii! Mai spune că nu crezi! Nu numai că m-au respins, nemernicii, dar m-au făcut şi de râs, blestemaţii! Cică ţin o cârciumă pe un pământ de-al meu! Ei, şi ce dacă ţin? Asta nu priveşte pe nimeni! Da, ţin!

— Nu-i nimic, peste o lună vor fi alegeri de preşedinte... îl linişti Gadiukin. Astăzi te-au trântit într-adins ca să te aleagă preşedinte...

— Nu mă mai duce cu zăhărelul... Totdeauna mă încânţi, viclene, şi eşti cel dintâi care mă fericeşti cu d-ale negre! Astăzi n-am avut nicio bilă albă, toate erau negre, prin urmare şi tu dragul meu, ai pus una neagră... Mersi...

Peste o lună, prietenii mergeau pe acelaşi drum la alegerea preşedintelui zemstvei. De astă dată, nu mai porniseră la ceasurile zece, ci înainte de şapte. Şilohvostov se tot frăsuia pe locul lui în brişcă, privind neliniştit de-a lungul drumului.

— E peste putinţă să-şi închipuie c-am pornit-o cu noaptea-n cap, spunea el, totuşi trebuie să ne grăbim... Dracul ştie, poate că are spioni! Mână, Mitka, mai repede! Dă-i drumul!... Ieri, dragul meu, se adresă el lui Gadiukin, i-am trimis părintelui Onisim doi saci de ovăz şi un funt de ceai... M-am gândit să-l îmbunez printr-o atitudine prietenoasă, dar el a luat darurile şi i-a spus lui Feodor: „Salută-l pe boier şi mulţumeşte-i pentru darul făcut, dar spune-i că nu sunt de mituit. Nu numai ovăzul, dar nici tot aurul din lume nu-mi va clinti felul meu de a gândi.” Ce zici de asta? Dar nu-i nimic... Când are să pornească la drum, n-o să mai întâlnească nici pe dracu’... Dă-i drumul, Mitka!

Brişca intră în satul în care locuia părintele Onisim... Trecând prin faţa curţii lui, prietenii aruncară o privire pe poarta deschisă... Părintele Onisim se învârtea în jurul căruţei, grăbindu-se să-şi înhame calul. Cu o mână îşi încheia brâul, cu cealaltă şi cu dinţii punea hamul pe cal...

— Ai întârziat! începu să râdă cu hohote Şilohvostov. Ţi-au raportat spionii, dar prea târziu! Ha-ha! Na! Satură-te! Nu eşti de mituit! Hai? Ha-ha!

Brişca ieşi din sat şi Şilohvostov, simţindu-se în afară de orice pericol, îşi dădu frâu liber bucuriei.

— Hei, dragul meu, sub mine n-o să mai fie astfel de poduri! începu să se laude viitorul preşedinte, făcând cu ochiul. Să vezi cum am să-i mai muştruluiesc pe antreprenori! Şi şcolile o să fie altfel! Cum am să bag de seamă că vreunul dintre învăţători e beţiv sau socialist, îi şi fac vânt. Hait! Să nu te mai prind pe aici! Sub mine, medicii zemstvei n-or să mai îndrăznească să se plimbe cu cămăşi roşii! Ehei, frate... Dă-i

drumul, Mitka, să nu întâlnim cumva alt popă!... Ei, se pare că am sosit cu bi... Aoleu!

Şilohvostov păli deodată şi sări în picioare ca muşcat de şarpe.

— Iepurele! Iepurele! începu el să ţipe. Ne-a tăiat drumul un iepure. Aa... dracu' să-l ia, îl fac bucăţi!

Şilohvostov dădu deznădăjduit din mâini şi lăsă capul în jos. Tăcu un timp, se gândi, apoi, trecându-şi palma peste fruntea palidă, năduşită, şopti:

— Se vede că nu mi-e scris să primesc două mii patru sute de ruble... Hai înapoi, Mitka! Nu mi-e scris!...

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", 1885, Nr. 28, 13 iulie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite", Sankt Petersburg 1886. Publicăm textul culegerii.

În ziua de 11 iulie 1885, N. Leikin i-a comunicat lui Cehov: „Povestirea dumitale despre moşieri şi popa Anisim a fost mâzgălită de cenzor în mai multe locuri, dar în urma unei plângeri înaintate de mine, a trecut în întregime în instanţa a doua, adică la „Comitetul cenzurii". În povestirea lui Cehov, numele preotului lipseşte.

O introducere neapărat trebuincioasă

După cununie, o tânără pereche se întoarce cu trăsura acasă.

— Ascultă, Varia, spune bărbatul, apucă-mă de barbă şi trage o dată cu toată puterea.

— Ce prostie îţi mai trece prin cap?

— Nu, nu, te rog! Zău! Trage, hai fără fasoane…

— Potoleşte-te, dragă, de ce să te trag?

— Varia, te rog… ţi-o pretind! Dacă mă iubeşti, apucă-mă de barbă şi trage o dată… Uite barba, hai!

— Pentru nimic în lume! Să provoc durere omului pe care-l iubesc ca pe lumina ochilor, niciodată!

— Dacă te rog eu! începe să se supere tânărul însurăţel. Înţelege odată! Te rog… ţi-o cer!

În cele din urmă, după îndelungi codeli, nevasta, nedumerită, îşi înfige mânuţele în barba soţului şi trage cât o ţin puterile… Bărbatul nici nu se încruntă măcar…

— Nu mă doare deloc, zău că da! spune el. Serios că nu mă doare! Acum stai niţel, e rândul meu…

Bărbatul o apucă pe nevastă de o şuviţă de păr din apropierea tâmplei şi trage cu putere. Nevasta scoate un ţipăt ascuţit.

— Acum, draga mea, spune în concluzie bărbatul, vezi că sunt mult mai puternic şi mai rezistent ca tine. E neapărat necesar s-o ştii, pentru cazul că vreodată în viitor ai să te repezi cu pumnii la mine sau ai să mă ameninţi că-mi scoţi ochii… Într-un cuvânt, femeia să se teamă de bărbat!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, Nr. 29, 20 iulie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

În vagon
SCHIMB VERBAL DE FOCURI

— Nu pofteşti o ţigară de foi, vecine?

— Mulţumesc!... Minunată ţigară! Cât costă o cutie de zece bucăţi?

— Zău că nu ştiu, dar cred că-i din cele scumpe... doar e havană! După sticla de Aile de Perdrix pe care am băut-o chiar acum la gară şi după sardele anşoa, e plăcut să fumezi aşa ţigară. Pff!

— Ce breloc masiv ai!

— Mda... Costă trei sute de rublişoare! Ştii că n-ar fi rău, după asemenea ţigară de foi, să bei şi nişte vin de Rhin... Schloss-Johannesberg, bunăoară, nr. 85 ½, cu zece ruble sticla... Ce zici? Sau unul negru... Din vinurile negre beau Clos de Vougeot vieux sec, sau poate, Cartou Clos du Roi... Iar dacă beau vin de Burgundia, apoi numai Chambertin nr. 38 ¾. E cel mai sănătos dintre vinurile de Burgundia.

— Iertaţi-mi, vă rog, întrebarea indiscretă: sunteţi, pesemne, unul dintre marii moşieri de pe aici, sau, poate, sunteţi... bancher?

— Nu-u, ce fel de bancher să fiu eu! Sunt magazioner la antrepozitele vămii W...

*

— Nevastă-mea citeşte „Novosti”[167] şi „Novoe-Vremea”, pe când eu prefer ziarele din Moscova. Dimineaţa citesc ziarele, iar seara pun pe una dintre fetele mele să-mi citească cu glas tare

„Russkaia Starina”[168] sau „Vestnik Evropî”[169]. Mărturisesc că nu sunt mare amator de reviste voluminoase, pe acestea le dau cunoscuţilor, să le citească ei, mie îmi plac mai mult revistele ilustrate... Citesc „Niva”[170], „Vsemirnaia”[171]... apoi, firește, şi pe cele umoristice...

— Sunteţi oare abonat la toate ziarele şi revistele astea, sau sunteţi proprietarul vreunei biblioteci publice?

— Nu, sunt impiegat la un oficiu poştal şi însărcinat cu primirea corespondenţei...

*

— Fireşte, mijloacele de locomoţie cu cai nu vor putea niciodată să se compare cu calea ferată; totuşi caii nu sunt de lepădat... Înhami câte trei cai la vreo cinci-şase trăsuri, aşezi în ele o droaie de muieri şi – hei caii, căişorii mei, porniţi ca gândul! Zbori ca în vis! Străbaţi aşa într-un suflet vreo treizeci de verste şi pe urmă o iei îndărăt... Nici nu-ţi poţi închipui plăcere mai mare, mai ales iarna... Mi s-a întâmplat odată un caz... Am poruncit într-o zi oamenilor mei să înhame zece troici... aveam musafiri...

— Iertaţi-mă... aveţi, pesemne, crescătorie de cai?

— Nu, sunt comandant de pompieri...

*

— Nu-s lacom de bani, nu-mi plac banii... ducă-se naibii!... Mult am mai pătimit de pe urma lor, fir-ar afurisiţi să fie, şi totuşi întotdeauna am spus şi voi spune mereu: banii sunt un lucru bun! Ce poate fi mai plăcut decât să stai aşa, între patru ochi,

---

[167] *„Novosti”* – ziar liberal, editat la Petersburg de O. K. Notovici.

[168] „Din trecutul Rusiei" (N. trad.)

[169] „Vestitorul Europei" (N. trad.)

[170] „Ogorul" (N. trad.)

[171] *„Vsemirnaia”* – revistă ilustrată săptămânală „Vsemirnaia ilustraţia”(„Universul în imagini), editată la Petersburg.

cu un cetăţean şi să simţi deodată, ca să zic aşa… că ţi se strecoară o hârtie în pumn. Parcă-ţi aleargă foc prin vene când simţi în pumn o bancnotă…

— Se vede că sunteţi medic…

— Ferească Dumnezeu! Sunt pristav de stan…

*

— Domnule conductor! Unde mă găsesc? În ce fel de societate?! În ce secol trăiesc?

— Dar dumneavoastră cine sunteţi?

— Meşterul cizmar Egorov…

*

— Orice aţi spune, munca noastră de scriitori e grea! (un oftat majestuos). Nu degeaba a spus collega Nekrasov că în soarta noastră e ceva fatal… Ce-i drept, câştigăm bani mulţi, toată lumea ne cunoaşte… avem parte de glorie, dar… toate acestea nu-s decât deşertăciuni… După spusa unuia dintre colegii mei, gloria este un petic de culoare vie pus pe zdrenţele murdare ale unui cerşetor orb… Munca noastră e atât de grea şi de împovărătoare încât, credeţi-mă, îmi vine câteodată să dau dracului şi glorie, şi bani, şi toate celelalte şi să mă mulţumesc cu soarta unui simplu plugar…

— Unde scrieţi dumneavoastră?

— Scriu la „Luci” articole despre problema evreiască…

*

— În fiecare sâmbătă, bărbatul meu se ducea la ministru şi eu rămâneam singură… Într-una din sâmbete, vine cineva de la contele Filkin şi întreabă de bărbatul meu. „Avem neapărată nevoie de el! Scoateţi-l din pământ, dar găsiţi-mi-l!” Zău că nu mai ştiam cum să scap de ei… De unde vreţi să vi-l scot? Acum e la ministru, de acolo s-ar putea să treacă şi pe la prinţesa Hronskaia-Zapiataia…

— A-a-a… Dar la ce minister e soţul dumneavoastră?

— Se ocupă cu coafura… E coafor…

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 30, 27 iulie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Musafirul
SCENETĂ

Avocatului Zelterski i se lipeau ochii de somn. Natura se cufundase în întuneric. Adierea vântului se potolise, corul păsărelelor tăcuse şi turmele se odihneau. Nevasta lui Zelterski se dusese de mult la culcare, servitorii dormeau şi ei, toate vietăţile casei aţipiseră, numai Zelterski nu putea să se retragă în iatac, cu toate că de genele lui atârna parcă o greutate de trei puzi. Avea un musafir, un vecin de vilă, colonelul în retragere Peregarin. Venise îndată după prânz, se aşezase pe divan şi acolo rămăsese; nu se ridicase de atunci nici măcar o singură dată, de parcă ar fi prins rădăcini. Şezând, povestea cu un glas răguşit şi cam fonf, cum în anul 1842 fusese muşcat de un câine turbat la Kremenciug. După ce isprăvi povestea, o începu din nou. Lui Zelterski să-i vină nebunie, nu alta. Ce nu făcea, doar-doar o pleca musafirul! Se uita tot timpul la ceas, se plângea că-l doare capul, ieşea mereu din odaie, dar toate astea fără niciun folos. Musafirul nu înţelegea şi continua să povestească despre câinele turbat.

„Hodorogul ăsta e în stare să rămână până mâine-dimineaţă! se înfurie Zelterski. Nesimţitor mai e! Dacă nu înţelege aluziile obişnuite, va trebui să recurg la procedee mai grosolane.”

— Ascultă, spuse el cu glas tare, ştii dumneata ce-mi place mai mult în vilegiatură?

— Ce anume?

— Faptul că poţi să-ţi orânduieşti viaţa cum vrei. La oraş e greu să te ţii de un program bine stabilit, pe când aici,

dimpotrivă. La ceasurile nouă ne sculăm, la trei luăm prânzul, la zece cinăm, la douăsprezece dormim. La douăsprezece sunt întotdeauna în pat. Ferească Dumnezeu să mă culc mai târziu, că a doua zi nu mai pot scăpa de migrenă!

— Ia te uită, domnule... Fiecare îşi are obiceiurile lui, asta-i adevărat. Am avut un cunoscut, un oarecare Kliuşkin, era căpitan. Am făcut cunoştinţă cu el la Serpuhov. Ei bine, acest Kliuşkin...

Şi, gângăvind, plescăind din limbă şi gesticulând cu degetele lui groase, colonelul începu să povestească despre Kliuşkin. Bătu ora douăsprezece, acul cel mic al ceasornicului începu să tragă spre douăsprezece şi jumătate, şi el tot povestea. Zelterski simţi că-l trec năduşelile.

„Nu înţelege! E tâmpit! se mânie el. Oare crede că vizita lui îmi face plăcere? Cum să-l fac să plece?"'

— Ascultă, îl întrerupse el pe colonel, ce să mă fac? Mă doare grozav gâtul! Dracu' m-a pus să trec azi-dimineaţă pe la un cunoscut al cărui copil are difterie. Se vede că m-am molipsit. Da, simt că m-am molipsit. Sunt sigur că am difterie!

— Se întâmplă! răspunse senin Peregarin cu glasul lui fonf.

— E o boală primejdioasă! Nu numai că te îmbolnăveşti tu, dar poţi să-i molipseşti şi pe alţii. E o boală cât se poate de contagioasă! Să nu ţi-o dau şi dumitale, Parfeni Savvici!

— Mie? He-he! Am stat prin spitale cu bolnavi de tifos şi nu m-am molipsit, şi o să mă molipsesc de la dumneata! He-he... Pe un ciocălău bătrân ca mine nu-l poate răzbi niciun fel de boală. Bătrânii au viaţă lungă. Am avut la noi în brigadă un moşneguţ tare bătrân, locotenent colonelul Trebien... era francez de origine. Ei bine, acest Trebien...

Şi Peregarin începu să povestească ce rezistent era Trebien. Ceasornicul bătu douăsprezece şi jumătate.

— Iartă-mă că te întrerup, Parfeni Savvici, gemu Zelterski. La ce oră te culci?

— Când la două, când la trei, se întâmplă chiar să nu mă culc deloc dacă stau într-o companie plăcută sau dacă mă supără reumatismul. Astăzi, bunăoară, am să mă culc pe la vreo patru, fiindcă am dormit înainte de prânz. Pot însă să nu dorm deloc. În război nu ne culcam săptămâni la rând. Îmi aduc aminte de un caz. Ne găseam cu unitatea pe la Ahalţîh...

— Iartă-mă, dar eu mă culc întotdeauna la douăsprezece. Mă scol la ora nouă, aşa că, vrând, nevrând, sunt nevoit să mă culc mai devreme.

— Fireşte. E şi sănătos să te scoli mai devreme. Aşa-a... vasăzică, ne găseam pe la Ahalţîh...

— Mi-e tare rău. Mă trec fiori, mă ia cu frig... Totdeauna mi se întâmplă aşa înainte de acces. Trebuie să-ţi spun că am din când în când crize de nervi foarte ciudate. Cam pe la unu noaptea... ziua n-am accese... Mi se porneşte deodată un fel de vâjâială prin cap: jjj... îmi pierd cunoştinţa, apoi sar în picioare şi încep să arunc în cei din casă cu orice-mi cade sub mână. Dacă-i un cuţit, dau cu cuţitul, dacă-i un scaun, dau cu scaunul. Acum mă ia cu frig, se vede că se apropie accesul. Totdeauna începe cu o senzaţie de frig.

— Ia te uită... Ar trebui să urmezi vreun tratament!

— Am urmat, da' n-ajută... Mă mulţumesc să-i previn, puţin înainte de acces, pe cunoscuţi şi pe cei ai casei, ca să plece... Tratamentul l-am lăsat de mult...

— Ţţţ... Ce de boli mai sunt şi pe lumea asta! Şi ciuma, şi holera, şi fel de fel de accese...

Colonelul clătină din cap şi căzu pe gânduri.

Se aşternu tăcerea.

„Hai să-i citesc o operă de a mea, hotărî Zelterski. Am pe undeva un roman, scris de mine încă din liceu... Te pomeneşti că o să-mi fie de folos..."

— Ah, ce voiam să zic, întrerupse Zelterski cugetarea lui Peregarin, nu vrei să-ţi citesc o operă de a mea? Am scris-o pe timpuri, în clipele de răgaz... E un roman în cinci părţi, cu prolog şi epilog...

Şi, fără să aştepte răspunsul, Zelterski sări în picioare şi scoase din sertarul mesei un manuscris vechi, gălbejit, pe care era scris cu litere de o şchioapă: „Furtună în adânc. Roman în cinci părţi."

„Acum pleacă sigur, se bucură Zelterski, răsfoindu-şi păcatele tinereţii. Am să-i citesc până va începe să urle..."

— Ei, ascultă-mă, Parfeni Savvici...

— Cu multă plăcere...

Zelterski începu. Colonelul, cu o expresie gravă întipărită pe faţă, puse un picior peste celălalt şi se aşeză cât mai comod; era limpede că are de gând să asculte cu atenţie, timp îndelungat...

Cititorul începu cu descrierea naturii. Când ceasornicul bătu ora unu, natura cedă locul castelului în care trăia eroul romanului, contele Valentin Blenski.

— Ce bine ar fi să trăieşti într-un asemenea castel! oftă Peregarin. Şi ce bine-i scris! Aş sta o viaţă întreagă să ascult!

„Las-că vezi tu îndată! gândi Zelterski. Acuşi ai să începi să urli!”

La ora unu şi jumătate, castelul cedă locul înfăţişării plăcute a eroului… La ora două, Zelterski citea cu glas încet, sugrumat:

— „Mă întrebi ce vreau? O, aş vrea ca acolo, departe, sub bolta cerului de miazăzi, mânuţa dumitale să tremure sfios în mâna mea… Numai acolo, acolo inima mea va începe să bată mai tare sub bolţile edificiului meu sufletesc… Vreau dragoste, dragoste!”

— Nu, Parfeni Savvici… nu mai am putere… Sunt istovit!

— Atunci lasă! Ai să isprăveşti mâine cu cititul, iar acum să mai stăm de vorbă… Nu ţi-am povestit încă ce a fost la Ahalţîh…

Sleit de puteri, Zelterski se lăsă pe speteaza divanului şi, închizând ochii, se resemnă să asculte…

„Am încercat toate mijloacele, gândi el. Niciuna dintre săgeţile mele nu l-a putut străpunge pe mastodontul ăsta. Acum are să stea aici până la ceasurile patru… Doamne, aş da o sută de ruble să mă pot trânti chiar în clipa asta în pat şi să adorm… Ehei! Ia să-i cer să-mi împrumute nişte bani! Minunat mijloc…”

— Iartă-mă, Parfeni Savvici! îl întrerupse el pe colonel, dar aş vrea să-ţi cer un mic serviciu… În ultimul timp, de când stau aici în vilegiatură, am avut cheltuieli mari. Am rămas fără o copeică, dar pe la sfârşitul lui august urmează să încasez o sumă mai importantă.

— Aşa-a… mi se pare că stau cam de mult la dumneata… gâfâi Peregarin, căutându-şi cu privirea şapca. A trecut de ora două… Ce spuneai adineauri?

— Aş vrea să mă împrumut cu două-trei sute de ruble… Nu cunoşti dumneata pe cineva?…

— De unde să cunosc? De altfel… e timpul să faci nani… Te las cu bine… respectele mele Doamnei…

Colonelul îşi luă şapca şi făcu un pas spre uşă.

— Stai puţin! triumfă Zelterski. Tocmai voiam să te rog… Cunoscându-ţi bunătatea, speram că…

— Mâine, acum şterge-o la nevasta dumitale! Desigur că-şi aşteaptă de mult alesul inimii... He-he-he... La revedere, scumpule... Somn uşor!

Peregarin strânse repede mâna lui Zelterski, îşi puse şapca pe cap şi ieşi. Gazda nu mai putea de bucurie.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 212, 5 august, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Calul şi ciuta fremătătoare

Sunt ceasurile aproape trei noaptea. Soţii Fibrov nu dorm. El se răsuceşte întruna de pe o parte pe cealaltă, scuipând mereu; ea, o brunetă mică, slabă, stă întinsă, nu se mişcă şi priveşte gânditoare la fereastra deschisă, unde mijesc, posomorâţi şi încruntaţi, zorii zilei.

— Nu pot să dorm! oftează ea. Cum te mai simţi? Ţi-e greaţă?

— Da, cam…

— Nu pricep, Vasea, cum de nu ţi se face şi ţie lehamite să te întorci mereu acasă în halul ăsta! Nu-i noapte să nu fii bolnav. E o ruşine!

— Iartă-mă… Mi s-a întâmplat fără să vreau. Am băut la redacţie o sticlă de bere, apoi am cam întrecut măsura la „Arkadia”. Iartă-mă.

— Ce să te iert? Ar trebui să-ţi fie ţie singur scârbă de tine, silă. Scuipi, sughiţi… Eşti într-un hal fără de hal. Şi asta în fiecare noapte, în fiecare noapte! Nu-mi aduc aminte să fi venit vreodată treaz acasă.

— Eu nu vreau să beau, dar nu ştiu cum se întâmplă că până la urmă mă-mbăt. Blestemata asta de meserie e de vină. Hoinăreşti ziua întreagă prin oraş. Într-un loc iei un păhăruţ, în alt loc o bere, mai întâlneşti un prieten căruia îi place să tragă la măsea… şi cu care nu-i chip să nu bei ceva… Alteori nici nu poţi obţine vreo informaţie fără să goleşti cu cine ştie ce porc o sticlă de votcă. Astăzi, bunăoară, la incendiu, nu se putea să nu beau cu agentul.

— Da, blestemată meserie! oftează bruneta. Ce-ar fi să te laşi de ea, Vasea!

— Să mă las? Nu se poate!

— Ba se poate foarte bine. Dacă ai fi un scriitor adevărat, dacă ai scrie versuri frumoase sau povestiri, nu zic, dar eşti un reporter oarecare, scrii despre furturi şi incendii. Şi sunt asemenea fleacuri, încât uneori ţi-e şi ruşine să le citeşti. Şi tot ar mai merge, dacă cel puţin ai câştiga vreo două-trei sute pe lună; dar tu primeşti acolo cincizeci de amărâte de ruble, şi nici acelea regulat. Trăim ca vai de capul nostru, în sărăcie şi mizerie. Locuinţa miroase a spălătorie, n-avem ca vecini decât lucrători de fabrică şi femei desfrânate... Toată ziulica nu auzi altceva decât vorbe şi cântece urâte. N-avem nici mobilă, nici rufărie; eşti îmbrăcat ca vai de lume, de-aia şi gazda te tutuieşte, iar eu arăt mai rău ca o ucenică de croitorie. Ne hrănim mai prost ca lucrătorii cu ziua... Tu mănânci te miri ce, pe la birturi, şi de cele mai multe ori, probabil pe socoteala altuia; cât despre mine... numai eu ştiu ce mănânc. Dacă am fi nişte plebei, nişte inculţi, m-aş mai împăca cu traiul ăsta, dar tu eşti nobil, ai absolvit universitatea, vorbeşti franţuzeşte... Eu am fost crescută la pension, răsfăţată...

— Ai puţină răbdare, Katiuşa, când o să mă cheme să scriu la „Orbul găinilor”, şi o să mă ocup de cronicile lor, o să începem o altă viaţă. Atunci am să iau o cameră mobilată.

— Asta mi-o făgăduieşti de trei ani de zile. Şi ce folos dacă te cheamă? Oricât ai primi, tu tot bei banii. Nu te laşi tu de cârdăşia scriitorilor şi actorilor tăi! Ştii ce, Vasea? Ce-ar fi să-i scriu unchiului Dmitri Feodorîci, la Tula? Ţi-ar găsi un post minunat la vreo bancă sau la vreo instituţie de stat. Ar fi bine, Vasea! Te-ai duce, ca tot omul, la slujbă, ţi-ai primi în fiecare 20 ale lunii leafa şi n-am mai avea nicio grijă! Am lua cu chirie o căsuţă singură în curte, cu magazie, cu şopron pentru fân. La Tula poţi să închiriezi o casă minunată cu două sute de ruble. Ne-am cumpăra mobilă, veselă, feţe de masă, am lua bucătăreasă... am prânzi zilnic. Tu ai veni de la serviciu la ora trei, ai arunca o privire pe masă şi ai vedea tacâmuri curate, ridichi şi tot felul de gustări. Am creşte găini, raţe, porumbei, am cumpăra o vacă. În provincie poţi să ai toate astea pentru o mie de ruble pe an, dacă nu faci lux şi nu bei. Copiii noştri n-ar trăi în igrasie, ca acum, şi nici eu nu m-aş vedea silită să umblu mereu pe la spitale. Te rog din suflet, Vasea, hai să ne mutăm în provincie!

— Aş muri de plictiseală cu sălbaticii de acolo.

— Şi găseşti că aici e veselie mare? N-avem nici societate, nici cunoscuţi… Cu oamenii mai spălaţi şi cât de cât cumsecade, n-ai decât relaţii de afaceri; familiile lor nu le cunoaştem deloc. Cine vine pe la noi? Te întreb, cine? Cleopatra Sergheevna! După părerea ta, e o celebritate, fiindcă scrie foiletoane muzicale. După mine, e o femeie întreţinută, o destrăbălată. Cum poate o femeie să bea votcă şi să-şi scoată corsetul de faţă cu bărbaţii? Scrie articole, vorbeşte mereu de cinste, dar s-a împrumutat anul trecut de la mine cu o rublă şi nu mi-a dat-o înapoi nici până astăzi. Din când în când mai dă pe la tine poetul acela, de care tu faci atâta caz. Eşti grozav de mândru că-l cunoşti, fiindcă-i celebru, dar ia gândeşte-te sincer: merită?

— E un om cât se poate de cinstit sufleteşte!

— Da’ n-are niciun pic de haz. Nu vine la noi decât ca să se îmbete… Bea şi povesteşte anecdote deşuchiate. Alaltăieri, bunăoară, s-a îmbătat turtă şi a dormit toată noaptea aici pe podea. Dar actorii! Când eram fată, îi ridicam în slava cerului pe actorii celebri, dar de când te-am luat, mi-e scârbă de ei. Sunt veşnic beţi, grosolani, nu ştiu să se poarte în societatea femeilor, sunt fuduli, umblă cu cizme murdare. Sunt nişte oameni nesuferiţi! Nu înţeleg ce haz găseşti în anecdotele pe care le povestesc, cu râsul lor zgomotos, răguşit! Îi mai şi priveşti cu un fel de aer linguşitor, de parcă aceşti domni celebri ţi-ar face cine ştie ce hatâr, venind la tine… Ptiu!

— Ia lasă asta, te rog!

— Acolo, în provincie, ar veni la noi funcţionari, profesori de liceu, ofiţeri. Numai lume bine-crescută, plăcută, fără ifose. Ar bea ceai, ar lua câte un păhăruţ, dacă le-ai da, şi ar pleca fără larmă, fără anecdote… totul s-ar petrece liniştit, civilizat. Ar sta în fotolii şi pe divan şi ar discuta despre fel de fel de lucruri şi fata în casă le-ar servi ceai cu dulceaţă şi cu pesmeţi. După ceai ar cânta la pian şi din gură, ar dansa. Ar fi aşa de plăcut, Vasea! Pe la unsprezece, le-am da o gustare uşoară: cârnat, brânză, friptură rămasă de la prânz… După cină, te-ai duce să le însoţeşti pe Doamne, iar eu aş rămâne acasă să deretic.

— Ar fi tare plicticos, Katiuşa!

— Dacă te-ai plictisi acasă, te-ai duce la club sau în parc… Aici, dacă ieşi la plimbare, nu întâlneşti niciun cunoscut, şi vrând, nevrând, te apuci să bei, pe când acolo, la tot pasul întâlneşti un cunoscut. Stai de vorbă cu oricine vrei… Sunt

profesori, avocaţi, medici – ai cu cine să schimbi o vorbă... Oamenii culţi sunt foarte căutaţi acolo, Vasea! Tu ai fi printre cei de frunte...

Şi Katiuşa visează mult timp astfel cu glas tare... Lumina cenuşie, plumburie, de dincolo de fereastră, se face încet, încet, albă... Liniştea nopţii e înlocuită pe nesimţite de însufleţirea dimineţii. Reporterul nu doarme, ascultă şi îşi ridică mereu capul greoi, pentru a scuipa... Deodată face o mişcare bruscă şi sare din pat... Chipul îi e palid, şi fruntea plină de broboane de sudoare...

— Mi-e tare rău, întrerupe el visările Katiuşei. Stai o clipă, mă întorc numaidecât...

Aruncându-şi pe umeri o pătură, iese grăbit din odaie şi face operaţia neplăcută, dar bine cunoscută băutorilor, în zorii zilei. Peste vreo două minute se întoarce, galben la faţă şi mai mult mort decât viu... Se clatină pe picioare... Pe faţă îi e întipărită o expresie de scârbă, de deznădejde, de groază aproape, ca şi cum abia acum ar fi înţeles cât de hâdă e viaţa pe care o duce. Lumina zilei îi înfăţişează sărăcia şi murdăria odăii în toată goliciunea ei şi expresia de deznădejde de pe faţă i se face şi mai adâncă.

— Katiuşa, scrie unchiului! bolboroseşte el.

— Da? Te învoieşti? strigă bucuroasă bruneta. Îi scriu chiar mâine şi îţi dau cuvântul meu de onoare că ai să capeţi un loc minunat! Vasea, nu glumeşti?

— Katiuşa, te rog... pentru Dumnezeu...

Şi Katiuşa începe din nou să viseze cu glas tare. Adoarme legănată de propriu-i glas. Vede în vis căsuţa din ograda prin care păşesc grav găinile şi raţele ei. Vede cum de la ferestruica podului o privesc porumbeii şi aude vaca mugind. În jur, totu-i liniştit: nici vecini destrăbălaţi, nici râsete răguşite, nici măcar acel nesuferit scârţâit de peniţă. Vasea păşeşte grav şi tacticos de-a lungul grădiniţei, spre portiţă. Se duce la serviciu. Şi sufletul Katiuşei e plin de împăcarea aceea care te face să nu mai doreşti nimic, când gândul se leneveşte...

Pe la amiază se trezeşte veselă. Somnul i-a făcut bine. Dar iată că, frecându-se la ochi, vede locul unde până mai adineauri se frământa în pat Vasea şi bucuria ce o cuprinsese îi cade din suflet ca un plumb greu. Vasea a plecat, ca să se întoarcă noaptea târziu, beat, cum s-a întors şi ieri şi alaltăieri...

întotdeauna… Şi ea va visa din nou, şi din nou pe chipul lui se va întipări aceeaşi expresie de silă.

— N-are niciun rost să-i scriu unchiului! oftează ea.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 219, 12 august, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat fără subtitlu, cu mici modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Om de afaceri

Emisit, agent clandestin de bursă, conducător de cotilioane la baluri, samsar cu comision, vornicel la nunţi, cumătru, bocitor la înmormântări şi intermediar pentru fel de fel de intervenţii pe lângă autorităţi. Ivanov îl socoteşte conservator înfocat, pe când Petrov îl ştie nihilist incorigibil. Se bucură de cununiile altora, aduce copiilor bomboane şi discută răbdător cu doamnele bătrâne. E întotdeauna îmbrăcat după ultimul jurnal şi pieptănat „à la Capoul” E un tip misterios. Are un carnet de notiţe voluminos, pe care-l ascunde. Dăm extrase din el:

„Cheltuit cu cinstirea valetului prinţului cinci ruble douăzeci copeici. Vândut o acţiune a Căii Ferate Lozovaia-Sevastopol, cu care ocazie m-am ars cu paisprezece copeici.”

«A nu uita să arăt contesei Dîrina[172] noua pasienţă, numită „Prinţesa”: primele douăsprezece cărţi trase din pachet se aşază în formă de cerc; următoarele se pun cum vrei, pe una sau pe alta din aceste cărţi, indiferent de culoare, până se iveşte dama de cupă, etc. Să-i aduc aminte, cu această ocazie, de Petea Sivuhin[173], care ar vrea să fie primit în regimentul Drimaderski. Să vorbesc apoi cu fata în casă Olia despre tiparele pentru negustoreasa Vîbuhina[174]».

„Erîghin[175] mi-a mai rămas dator pentru peţit şapte ruble. În aceeaşi zi, la un botez, l-am tras de limbă pe Kuţîn[176], intrând în

---

[172] *Dîra* – gaură, bortă (N. red. rom.)
[173] *Sivuha* – poşircă, basamac (N. red. rom.)
[174] *Vîbuhati* – a deşerta dintr-odată (N. red. rom.)
[175] *Erîga* – chefliu, beţiv (N. red. rom.)
[176] *Kuţîi* – scurt de coadă, berc (N. red. rom.)

vorbă cu el despre chestiuni politice într-un spirit liberal, dar n-am izbutit să prind nimic suspect. Va trebui să mai aştept.”

„Inginerul Funin m-a însărcinat să-i iau cu chirie un apartament pentru noua lui prietenă şi m-a rugat s-o plasez cuiva pe cea veche, adică pe Elena Mihailovna. I-am făgăduit să fac şi una şi alta până la 20 august.”

„Prinţesa Hlîdina oferă o mie de ruble pentru scrisorile ei de dragoste trimise locotenentului Skotov[177]. Să-i cer cinci mii, să las la trei mii, dar în niciun caz să nu i le dau pe toate. Scrisoarea în care descrie întrevederea din grădină trebuie să i-o vând separat mai târziu.”

„Am fost martor la tribunal. L-am uns pe procuror şi de aceea, când apărătorul a început să mă scarmene, preşedintele mi-a luat partea.”

„Să nu uit să trag câteva palme agentului Iankel, ca să nu mai mintă.”

„Ieri la Bukaşini[178] mişcările mi-au fost urmărite atent în timpul vintului. M-am văzut nevoit să pierd cincisprezece ruble, de ochii lumii. Cu toate astea, tot mi s-a tras o palmă.”

„Gusin[179] mi-a dat douăzeci şi cinci de ruble pentru ziarul „Grohăilă”, ca să nu scrie nimic despre felul cum a decurs procesul lui... Ziarului îi ajung şi zece...”

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 33, 17 august. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

---

[177] *Scot* – vite; *scotina* – vită, dobitoc (N. red. rom.)

[178] *Bukaşka* – gâză (N. red. rom.)

[179] *Gus* – gânsac (N. red. rom.)

Înecatul
SCENETĂ

Pe cheiul unui fluviu mare, navigabil, obişnuita forfotă a unei după-amiezi de vară. Încărcarea şi descărcarea şlepurilor e în toi. Suduieli, sirene de vapoare.

— Hârşc, hârşc… gem macaralele.

În aer pluteşte un miros de peşte uscat şi de catran… Un individ cu picioare scurte şi faţa buhăită, răvăşită de băutură, îmbrăcat într-o haină ruptă şi cu pantaloni vărgaţi, peticiţi, se apropie de agentul societăţii de navigaţie „Şcelkopior”, care stă pe mal, chiar lângă apă şi-l aşteaptă pe expeditorul mărfii. Individul are pe cap o şapcă de croială militară, cu postavul spălăcit, cu cozorocul cojit şi cu o pată în locul unde fusese cândva o rozetă… Cravata i-a alunecat de pe guler şi îi joacă pe gât…

— Vivat, domnule negustor! hârâie individul, salutând milităreşte. Jivio! Nu doriţi cumva să vedeţi un om înecat?

— Unde-i înecatul? îl întreabă agentul.

— De fapt nu există niciun înecat, dar pot să vi-l fac eu. O săritură în apă – şi aveţi în faţa ochilor pieirea unui om în valuri! E un spectacol mai mult ironic decât trist, datorită laturilor sale comice… îngăduiţi-mi să vă dau o reprezentaţie, domnule negustor!

— Nu sunt negustor!

— Iertaţi-mă… Mille pardons[180]… În ziua de astăzi, şi negustorii au început să umble îmbrăcaţi civil, aşa că nici Noe n-

[180] Mii de scuze (în limba franceză) (N. trad.).

ar putea să-i deosebească pe cei curaţi de cei necuraţi. Cu atât mai bine dacă sunteţi intelectual... O să ne înţelegem unul cu altul... Şi eu sunt om subţire... Sunt fiu de ofiţer inferior şi am fost propus, pe timpuri, pentru rangul al paisprezecelea... Prin urmare, milord, un slujitor al artelor vă oferă serviciile sale... O săritură în apă – şi veţi avea în faţa ochilor un spectacol grozav.

— Nu, mulţumesc...

— Dacă vă stingheresc consideraţiuni de ordin material, mă grăbesc să vă liniştesc... De la dumneavoastră nu iau mult... Pentru înecare cu cizme, două ruble, fără cizme, numai o rublă...

— De ce o diferenţă atât de mare?

— Fiindcă cizmele alcătuiesc partea cea mai scumpă a îmbrăcăminţii şi e foarte greu să le usuci. Ergo[181], îmi permiteţi să câştig şi eu ceva?

— Nu. Nu sunt negustor şi nu-mi plac senzaţiile tari...

— Hm... După cât înţeleg, mi se pare că nu sunteţi la curent cu esenţa faptului... Credeţi că vă propun ceva grosolan, ceva pentru vulg, dar nu va fi decât un lucru umoristic şi satiric, nimic altceva... O să zâmbiţi – şi-atât... E comic să priveşti cum înoată un om îmbrăcat şi cum se luptă cu valurile. Afară de asta... îmi veţi da o posibilitate de câştig.

— Decât să faci pe omul care se îneacă, ai face mai bine să te apuci de o muncă temeinică.

— De muncă!... Dar de ce fel de muncă? O muncă nobilă nu mi s-ar încredinţa, din pricina înclinării mele spre alcoolism. Apoi mai e nevoie şi de protecţie. Iar de o meserie simplă, de salahor, nu pot să mă apuc, fiindcă sunt nobil.

— Mai dă-o-ncolo de nobleţe!

— Adică cum, s-o dau încolo? întreabă individul ridicându-şi cu mândrie capul şi zâmbind ironic. Dacă o pasăre pricepe că-i pasăre, cum poate un nobil să nu-şi înţeleagă rangul? Cu toate că sunt sărac, zdrenţuit, lipit pământului, sunt mândru... Sunt mândru de sângele meu!

— Şi totuşi mândria dumitale nu te împiedică să înoţi îmbrăcat...

— Roşesc! Observaţia dumneavoastră are partea ei de adevăr amar. Se cunoaşte de îndată omul luminat. Dar înainte de a arunca cu piatra într-un păcătos, trebuie să-l ascultaţi... Printre

---

[181] Deci (în limba latină). (N. trad.).

noi se găsesc, ce-i drept, mulţi indivizi care, uitându-şi demnitatea lor, îngăduie unor negustori necioplţi să le ungă capul cu muştar, să-i mânjească cu funingine la baie pentru a-l întruchipa pe diavol, să-i îmbrace în rochii de muiere, ca să facă apoi fel de fel de necuviinţe, dar eu... eu sunt departe de toate acestea! Oricâţi bani mi-ar da un negustor, n-am să mă las uns pe cap cu muştar sau cu altă substanţă, fie ea chiar nobilă. Nu văd însă nimic ruşinos în a face pe înecatul... Apa e un lucru ud, curat. Cufundându-te în ea, nu te mânjeşti, ci dimpotrivă, te faci şi mai curat. Nici medicina n-are nimic împotrivă... De altfel, dacă nu sunteţi de acord, pot să vă iau şi mai ieftin... Poftim, o rublă, cu cizme cu tot.

— Nu, nu-i nevoie...

— Şi de ce?

— Nu-i nevoie şi gata...

— Ar trebui să vedeţi cum înghit apă... Pe toată întinderea râului nu-i niciunul care se pricepe să se înece mai bine ca mine... Dacă domnii medici m-ar vedea cum fac pe mortul, m-ar ridica în slava cerului... Poftim, dumneavoastră n-am să vă cer decât şaizeci de copeici! Safteaua face mai mult ca banii... De la altul nu m-aş mulţumi nici cu trei ruble, dar văd după chipul dumneavoastră că sunteţi un domn cumsecade... Savanţilor le iau mai ieftin...

— Scuteşte-mă, te rog!

— Cum vreţi!... Fiecare face cum ştie, dar o să vă pară rău că n-aţi primit... Altă dată o să vreţi să daţi şi zece ruble şi n-o să mai găsiţi unul care vrea să se înece...

Individul se aşază pe mal, mai departe de agent, şi începe să se scotocească prin buzunare, suflând pe nas...

— Hm... drace... mormăie el. Ce-am făcut cu tutunul? Se vede că l-am uitat la debarcader... Am pornit cu ofiţerul ăla o discuţie despre politică şi în focul discuţiei mi-am rătăcit tabachera... În Anglia s-a schimbat guvernul... N-au oamenii ce face! Daţi-mi voie să vă cer o ţigară, Înălţimea Voastră!

Agentul întinde individului o ţigară. În timpul acesta apare pe mal expeditorul mărfii, negustorul pe care-l aştepta agentul. Individul sare în picioare, îşi ascunde ţigara în palmă şi salută milităreşte.

— Vivat, domnule negustor! hârâie el. Jivio!

— A-a-a… Dumneata eşti! spune agentul către negustor. Te aştept cam de mult! În lipsa dumitale m-a plictisit nebunul ăsta. Mă tot bate la cap cu reprezentaţiile lui! Pentru şaizeci de copeici vrea să-mi facă pe omul care se îneacă…

— Şaizeci de copeici? O să ţi se aplece, măi frate, îi spune negustorul individului. Douăzeci şi cinci de copeici e prea destul. Ieri, treizeci de inşi ne-au jucat în râu un întreg naufragiu şi nu ne-au cerut la un loc decât cinci ruble, şi tu… ia te uită! Şaizeci de copeici! Fie, îţi dau treizeci de copeici!

Individul îşi umflă obrajii şi zâmbeşte dispreţuitor.

— Treizeci de copeici… Cu asta nu iei astăzi nicio căpăţână de varză şi dumneavoastră aţi vrea un om care se îneacă… Prea de tot…

— Bine, nici nu ne trebuie… N-avem timp de pierdut cu tine.

— Ei hai, fie, de saftea… Dar să nu le spuneţi celorlalţi negustori că v-am luat aşa de ieftin.

Individul îşi scoate cizmele, apoi, încruntat, cu bărbia ridicată în sus, se apropie de apă şi face un salt stângaci… Se aude plescăitul căderii unui corp greu… După ce revine la suprafaţă, individul dă prosteşte din mâini şi din picioare, silindu-se să mimeze frica…

Dar în loc de frică, se vede doar că tremură de frig…

— Îneacă-te! îneacă-te! îi strigă negustorul. Destul ai înotat, dă-te la fund!…

Individul clipeşte din ochi, îşi întinde braţele în lături şi se afundă cu cap cu tot. La asta se rezumă toată reprezentaţia. După ce „s-a înecat”, iese din apă şi, primindu-şi cele treizeci de copeici, îşi continuă, ud şi tremurând de frig, drumul de-a lungul malului.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 226, 19 august, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Palavragiii

Alexei Feodorovici Vosmiorkin[182] se plimba prin curtea conacului cu fratele său, magistru[183], venit să petreacă la el câtăva vreme, şi îi arăta gospodăria. Abia se ridicaseră de la micul dejun şi erau puţintel cam chercheliţi.

— Asta-i fierăria, dragul meu... explica Vosmiorkin. În chingile astea se potcovesc caii... Iar asta, frate dragă, e baia de aburi... Aici în baie e un divan lung, iar sub divan clocesc curcile în nişte site... Divanul ăsta îmi aduce aminte de multe... Baia o încălzesc numai iarna... Straşnic lucru, dragul meu! Numai rusul a putut să născocească baia de aburi! Pe poliţa de sus trăieşti într-un ceas mai mult decât ar trăi un italian sau un neamţ într-un secol... Stai întins ca în focul iadului, şi Avdotia te biciuieşte cu măturica... cichi-cichi... cichi-cichi... Te mai ridici, bei un cvas rece, şi iar cichi-cichi... În cele din urmă, te dai jos de pe poliţă, roşu ca un rac... Asta-i locuinţa slugilor... Aici stau angajaţii mei... Intrăm?

Moşierul şi magistratul se aplecară şi intrară într-o bojdeucă prăpădită şi netencuită, cu acoperişul scofâlcit şi geamul spart. De la intrare îi izbi un miros de fiertură. Oamenii prânzeau... Bărbaţii şi femeile şedeau la o masă lungă, mâncând cu linguri mari o ciorbă de mazăre. Zărindu-i pe boieri, încetară să mestece şi se sculară în picioare.

— Iată-i... începu Vosmiorkin, aruncând o privire asupra celor ce stăteau la masă. Poftă mare, oameni buni!

---

[182] *Vosmiorka* – optar (N. red. ronl.)

[183] Titlu academic între candidat în ştiinţe şi doctor în ştiinţe (N. trad.)

— Blblblblî.

— Iată-i! Asta-i Rusia, frate dragă! Adevărata Rusie! Toţi unu' şi unu'! Straşnic popor! Ce dobitoc, iartă-mă Doamne, de neamţ sau francez s-ar putea asemui cu ei? Faţă de ai noştri nu-s decât nişte porci, nişte păduchi!

— Să nu spui asta… începu să se bâlbâie magistrul, aprinzându-şi o ţigară de foi pentru a mai purifica aerul. Orice popor îşi are trecutul lui istoric… viitorul lui…

— Tu eşti un admirator al Occidentului! Ce poţi să înţelegi? Tocmai aici e buba, că voi, savanţii, aţi studiat numai cele străine şi nu vreţi să ştiţi de ce-i al nostru! Dispreţuiţi şi vă feriţi de ce-i rusesc! Iar eu am citit pe undeva şi sunt de acord că intelectualitatea noastră e mucegăită, şi dacă mai putem căuta în cineva idealuri, apoi numai în ei, da, în trândavii ăştia mai putem găsi. Să-l luăm, bunăoară, pe Filka…

Vosmiorkin se apropie de văcarul Filka şi îl zgâlţâi de umăr. Filka zâmbi prosteşte şi scoase un „gî-î"…

— Să-l luăm bunăoară pe acest Filka… De ce râzi, prostule? Eu vorbesc serios şi tu râzi… Să-l luăm bunăoară pe prostănacul ăsta… Priveşte-l, domnule magistru! Are umeri de uriaş, piept de elefant! Nici nu-l poţi clinti din loc, blestematul! Şi câtă putere morală stă ascunsă în el. Câtă putere! Asta face cât o duzină de intelectuali de ai tăi… Curaj, Filka! Nu te lăsa! Nu da înapoi de la ale tale, de la ceea ce simţi tu că-i bine! Ţin-te cu dinţii! Dacă încearcă vreunul să-ţi spună ceva, să te strice, dă-l naibii, nu-l asculta… Tu eşti mai puternic, mai bun! Noi trebuie să-ţi urmăm pilda!

— Stăpânilor milostivi! spuse clipind din ochi vizitiul Antip, om cuminte. Credeţi că el simte asta? Că pricepe purtarea milostivă a stăpânului? Închină-te până la pământ, nătângule şi sărută mâna boierilor… Binefăcătorii noştri! Nu se află pe lume om mai păcătos ca Filka, şi chiar şi pe el îl iertaţi, iar cel care nu-i beţiv şi nu se ţine de prostii, apoi acela trăieşte la dumneavoastră ca în rai… să dea Dumnezeu oricăruia aşa viaţă… Dumneavoastră ne pedepsiţi, dumneavoastră ne răsplătiţi.

— Iată! Înţelepciunea însăşi a vorbit! Patriarhul codrilor! Înţelegi, domnule magistru: „Şi pedepsiţi, şi răsplătiţi"… Ideea dreptăţii exprimată cu vorbe simple!… Mă închin, frate! Învăţ de la ei! Mă crezi? Învăţ!

— Aşa-i… observă Antip.

— Ce să fie aşa?

— Ce spuneaţi de învăţătură…

— Care învăţătură? Ce tot îndrugi?

— Spuneam de vorbele dumneavoastră… de învăţătură… De aceea şi sunteţi stăpâni, ca să prindeţi orice fel de învăţătură… Noi suntem întunecaţi la minte! Vedem că-i scris ceva pe o firmă, dar ce e, ce rost o fi având, aceea n-o înţelegem… Pricepem mai mult cu nasul… Dacă miroase a votcă, înseamnă că-i cârciumă, dacă miroase a păcură – e dugheană…

— Hei, domnule magistru, ce zici? Îţi place poporul? Fiecare vorbă e cu tâlc, orice frază – un adevăr profund! Da, capul lui Antip e un cuib de adevăr! Dar ia priveşte-o pe Duneaşka! Vino-ncoa, Duneaşka!

Duneaşka, văcăriţa, cu obraz pistruiat şi nas cârn, se ruşină şi se apucă să zgârie masa cu unghia.

— Hei, Duneaşka, cu tine vorbesc, vino-ncoa! De ce te ruşinezi, proasto? Doar nu te mâncăm!

Duneaşka ieşi de după masă şi se opri în faţa boierului.

— Ei, îţi place? Priveşte câtă robusteţe! Ai mai văzut asemenea femei la tine, la Piter? Acolo toate parcă-s nişte ţâri, numai vine şi oase, iar asta, poftim, numai sânge şi lapte! Câtă simplitate! Simţi parcă întinsul câmpiei! Priveşte-i zâmbetul, obrajii îmbujoraţi! Toate acestea sunt însăşi natura, adevărul, realitatea, nu ca la voi acolo! Ce ai în gură?

Duneaşa mestecă şi înghiţi ceva…

— Ia priveşte ce umeri largi, ce picioare zdravene! continuă Vosmiorkin. Când îi trage drăguţului un ghiont cu pumnul ăsta al ei, cred că-i răsună spinarea ca un butoi… Tot îţi mai umblă ochii după Andriuşka? Bagă de seamă, Andriuşka, că-ţi arăt eu ţie. Râzi, râzi… Ce zici, domnule magistru? Dar ce forme, ce forme…

Vosmiorkin se aplecă la urechea fratelui său şi îi şopti ceva… Argaţii începură să râdă.

— Uite că ai ajuns să râdă lumea de tine, destrăbălato… observă Antip, privind-o cu mustrare pe Duneaşa. Te-ai făcut roşie ca racul! Vezi, de o fată cuminte nu s-ar vorbi aşa…

— Acu, uită-te la Liubka, domnule magistru! continuă Vosmiorkin. E cea mai bună cântăreaţă a noastră… Tu tot umbli pe la finlandezii tăi şi aduni roadele creaţiunii populare… Dar

ascultă-i pe ai noştri! Să-ţi cânte ei ceva şi pe urmă să te văd! Hai, băieţi! Hai! Liubka, începe tu! Ei, porcilor! Am poruncit! Executarea!

Liubka tuşi ruşinată în pumn şi intonă cu un glas aspru, cam răguşit, un cântec. Ceilalţi se luară după ea… Vosmiorkin începu să fluture din braţe, să clipească din ochi şi, silindu-se să prindă pe chipul magistrului o expresie de încântare, se porni pe un fel de cotcodăceală.

Magistrul se încruntă, strânse buzele şi începu să asculte cu un aer de mare cunoscător.

— Mda… spuse el. O variantă a acestui cântec există la Kireevski, ediţia a şaptea, partea a treia, cântecul al unsprezecelea… Mda… Trebuie să-l notez…

Magistrul scoase din buzunar un carnet şi, încruntându-se şi mai tare, începu să noteze… După ce isprăviră un cântec, „oamenii” începură altul… Între timp, ciorba se răci, iar păsatul de hrişcă, pe care îl scoseseră din cuptor, încetă să mai aburească.

— Aşa! bătea din picior Vosmiorkin. Aşa! Bine! Mă închin!

Lucrurile ar fi ajuns, desigur, până la jocuri, dacă n-ar fi intrat vizitiul Piotr şi nu le-ar fi raportat boierilor că li s-a servit masa.

— Şi noi, nişte renegaţi, nişte epave, îndrăznim să ne socotim superiori lor, se indigna cu un glas plângăreţ Vosmiorkin, ieşind cu fratele său din locuinţa slugilor. Ce suntem noi? Cine suntem? Nici idealuri, nici ştiinţă, nici muncă… Auzi cum râd cu hohote? Râd de noi!… Şi au dreptate! Simt minciuna! Au de o mie de ori dreptate şi… şi… Dar ce zici de Duneaşa? Mare drăcoaică! Las’ că o chem după prânz…

În timpul mesei, cei doi fraţi vorbiră tot timpul despre originalitate, despre puritate şi despre integritate, ponegrindu-se şi căutând rostul cuvântului „intelectual”.

Sfârşind cu prânzul, se culcară. După ce traseră un somn bun, ieşiră pe terasă, porunciră să li se servească apă minerală şi reluară discuţia pe aceeaşi temă…

— Petka! strigă Vosmiorkin feciorului. Du-te şi cheamă-le încoace pe Duneaşka, pe Liubka şi pe celelalte! Spune-le să vină să-i tragă nişte jocuri! Dar să nu zăbovească! Fuga!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 34, 24 august, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A.

Cehonte. A intrat fără subtitlu şi cu eliminarea a două fraze în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Primarul
SCENETĂ

Într-un birt prăpădit din orăşelul de provincie N., Şelma[184], primarul unui sat, stă la o masă şi mănâncă un păsat gras de hrişcă. Mănâncă şi după fiecare trei linguri bea „ultimul” păhăruţ.

— Da, frăţioare, e greu să descurci treburile ţăranilor! îi spune el birtaşului, încheindu-şi pe sub masă nasturii care se descheie întruna. Da, drăguţule! Treburile ţăranilor sunt o politică pe care nici Bismark nu ţi-ar scoate-o la capăt. Ca să le mânui, îţi trebuie o intelectualitate deosebită şi multă dibăcie. De ce mă iubesc ţăranii? De ce se lipesc de mine ca muştele? Ai? Din care pricină îmi mănânc eu păsatul cu unt, pe când ceilalţi avocaţi îl înghit uscat? Fiindcă am în capul meu talent, am un dar înnăscut.

Suflând zgomotos, Şelma goleşte un păhăruţ şi-şi întinde cu multă demnitate gâtul murdar. La omul acesta nu numai gâtul e soios: mâinile, cămaşa, nădragii, şervetul, urechile... toate sunt murdare.

— Nu-s învăţat. De ce să mint? N-am absolvit niciun fel de şcoală, nu m-am plimbat în frac, ca învăţaţii, dar pot să-ţi spun, măi frate, fără sfială şi fără niciun soi de represalii că nici cu un milion de ruble n-ai să găseşti un alt jurist ca mine. Adică nu ţi-aş descurca procesul de la Scopino[185] şi nu m-aş apuca de Sara Bekker[186], dar dacă-i vorba de treburi ţărăneşti, apăi niciun apărător, niciun procuror, oricare ar fi... nimeni nu face ce fac eu. Zău aşa! Numai eu pot descurca treburile ţărăneşti, nimeni

---

[184] Ticălos (N. trad.)

altul. Poţi să fii Lomonosov, poţi să fi Beethoven, dacă n-ai în tine talentul meu, mai bine nu te băga. Să luăm bunăoară cazul cu primarul de la Replovo. Ai auzit de cazul ăsta?

— Nu, n-am auzit.

— Frumos caz! Politic! Chiar şi Plevako[187] ar fi dat greş, iar eu am scos-o la capăt. Da-a. Nu departe de Moscova e o turnătorie de clopote. La fabrica aceea, frate dragă, maistru şef e un mujic de la noi, de la Replovo, Evdokim Petrov. De douăzeci de ani lucrează acolo. După actul de identitate fireşte, e mujic, opincar, caţap, dar la înfăţişare nu arată deloc a ţăran. În răstimp de douăzeci de ani s-a cioplit şi s-a şlefuit. Se plimbă, mă-nţelegi, în haine răscroite de flanelă, poartă inele la degete, are un lanţ de aur pe toată burta – cine-i mai grozav ca el? Îţi spun, nu arată deloc a ţăran. Şi nici nu s-ar putea altfel, frate dragă! Primeşte leafă o mie cinci sute de ruble, locuinţă, hrană, cu stăpânu-său se bate pe burtă; uite aşa te boiereşti, fără să vrei! Şi are şi o fizionomutră cum să-ţi spun… (vorbitorul goleşte un păhăruţ) falnică. Şi ce să vezi, frate dragă, i-a trecut acestui Evdokim Petrov prin cap să vină să petreacă şi el câteva zile în satul de unde se trage, adică la Replovo al nostru. Trăise el cât trăise la Moscova şi deodată l-a apucat dorul. La fabrică ducea un trai clasa-ntâia, aşa că ai fi crezut că n-are cum să-i fie dor de casă, dar, ce vrei, fumul patriei. Du-te în America, înoată acolo până-n gât în hârtii de o sută de ruble şi tot are să te tragă la birtul tău. Aşa că şi pe Petrov, drăguţul de el, l-a apucat dorul. Buun!

A cerut stăpânului o învoire de o săptămână şi a plecat. A ajuns la Replovo. Întâi şi întâi s-a dus pe la neamuri. „Aici am stat eu pe timpuri, uite, aici am păzit vitele tatălui meu, aici am dormit şi aşa mai departe”… într-un cuvânt, amintiri din copilărie. Fireşte că n-a lipsit şi un pic de lăudăroşenie: „Uitaţi, fraţilor, priviţi! Am fost opincar, ca şi voi, dar prin muncă şi sudoare am ajuns la ranguri, sunt bogat şi sătul. Prin urmare, munciţi şi voi”… La început, ţopârlanii îl ascultau şi-l

[185] *Procesul Scopino* – proces relativ la falimentul băncii de la Scopino, care a făcut multă vâlvă prin anii 1880-1890.

[186] *Procesul Sara Bekker* – proces penal judecat în 1884-1885, relativ la asasinarea fetiţei Bekker.

[187] Avocat din Moscova (N. red. ruse.)

preamăreau, dar mai apoi s-au gândit: „O fi aşa, bre, omule, şi toate astea or fi ele tare frumoase, dar vorba e ce folos tragem noi de pe urma ta? De o săptămână stai la noi şi nu ne-ai cinstit măcar cu o jumătate de sticlă”… I-am trimis atunci vătăşelul…

— Scoate o sută de ruble, Evdokime!

— Ca ce?

— Obştei, pentru votcă… Vrea obştea să tragă un chiolhan în cinstea ta…

Dar Evdokim e om aşezat, bisericos. Nu bea nici votcă, nici tutun şi nici pe alţii nu-i lasă.

— Pentru votcă nu dau nici cincizeci de copeici.

— Cum aşa! Cu ce drept? Oare nu eşti de-al nostru?

— Şi ce are a face că-s de-al vostru? N-am nicăieri nicio datorie… sunt în regulă. Atunci de ce să plătesc?

Şi s-a pornit sfada. Evdokim zicea una, obştea alta. S-a supărat obştea. Îi ştii doar pe proşti. N-ai cum să-i faci să înţeleagă. Le venise pofta să-i tragă o beţie, aşa că puteai să te dai peste cap şi tot degeaba. Aveau chef să tragă la măsea şi gata! Apoi le era şi ciudă: au un consătean bogat – şi niciun folos de pe urma lui! S-au pus să-i caute lui Evdokim nod în papură, doar-doar i-or stoarce prin vreun tertip o sută de ruble. S-a gândit obştea, s-a tot gândit, dar n-a putut să născocească nimic. Se tot plimbau oamenii prin jurul casei, încercând să-l sperie: „Las’ că-ţi arătăm noi ţie, ai să vezi tu!” Dar el stătea tihnit şi nici nu-i păsa. „Mă simt curat şi faţă de Dumnezeu, şi faţă de lege, şi faţă de obşte – gândea el – aşa că, de ce să mă tem? Sunt o pasăre liberă!” Aşa-a. Au priceput ţăranii că or să vadă banii, când or să-şi vadă ceafa, şi au început să chibzuiască în fel şi chip, cum să-i jumulească acestei pasări libere aripele, drept pedeapsă că-i nesocotise. Neavând însă destulă minte ca să se descurce singuri, au trimis după mine. Am sosit la Replovo. „Uite aşa şi pe dincolo, Denis Semionîci, Evdokim nu vrea să dea bani! Găseşte-i dumneata un clenci”! Ce era să fac, frate dragă? Ce să găsesc? Totul era limpede ca în palmă, toată dreptatea era de partea lui… Nimeni n-ar fi găsit nimic, nici chiar procurorul, de s-ar fi gândit trei ani la rând… nici dracu’ n-ar fi avut de ce să se lege.

Şelma goleşte un păhăruţ şi face cu ochiul.

— Iar eu am găsit de ce să mă agăţ! chicoteşte el. Da-a! Ia ghici ce-am născocit! În vecii vecilor n-ai să ghiceşti! „Uite ce,

măi băieţi, le-am spus eu, alegeţi-l primarul satului.” Ţăranii au priceput şi l-au ales. Ascultă mai departe. I-au adus lui Evdokim patalamaua de primar. El a început să râdă. „Astea-s glume, nu vreau să fiu primarul vostru.”

— Dar vrem noi!

— Dar nu vă vreau eu! Mâine plec!

— Nu, n-ai să pleci. N-ai dreptul. După lege, primarul n-are dreptul să-şi părăsească postul.

— Apoi, le-a spus Evdokim, demisionez.

— N-ai dreptul. Primarul e dator să rămână în post cel puţin trei ani de zile şi nu poate fi scos din slujbă decât printr-o hotărâre judecătorească. Acum că te-am ales, apăi nici tu, nici noi… nimeni nu poate să te scoată din post!

Lui Evdokim al meu să-i vină nebunia, nu altceva. S-a dus glonţ la zapciu. Acesta şi cu pisarul i-au arătat legile.

— Conform articolelor cutare şi cutare, nu poţi să-ţi părăseşti funcţia înainte de trei ani. Fă-ţi serviciul timp de trei ani de zile, apoi poţi să pleci.

— Cum să stau trei ani? Nu pot să stau nici o lună! Fără mine, stăpânul e ca şi legat de mâini şi de picioare. Are pierderi de mii de ruble! Apoi, afară de fabrică, am acolo casă, familie!

Şi aşa mai departe. A trecut o lună. Evdokim era gata să-i dea satului nu o sută, ci trei sute de ruble, numai şi numai să-i dea drumul. Oamenii ar fi fost bucuroşi să ia banii, dar nu se mai putea, era prea târziu. S-a dus Evdokim la domnul membru permanent al zemstvei.

— Înălţimea Voastră, uitaţi, aşa şi aşa… din motive familiare nu pot să-mi fac slujba. Daţi-mi drumul, vă rog din suflet.

— N-am dreptul. Nu-i niciun motiv legal pentru eliberare din serviciu. În primul rând, nu eşti bolnav, în al doilea rând nu ai circumstanţe dezonorante. Eşti dator să-ţi îndeplineşti însărcinarea.

Trebuie să-ţi spun că domnul membru permanent tutuieşte pe toată lumea. Zapciul şi primarul unui sat sunt oameni cu destulă vază în orânduirea de stat, mai răsăriţi şi mai cu greutate ca un funcţionar de birou oarecare şi totuşi sunt tutuiţi ca nişte servitori. Îţi închipui cum îi venea lui Evdokim, cu hainele lui de flanelă, să fie tutuit! S-a apucat să se milogească în faţa membrului permanent în numele lui Cristos.

— N-am dreptul, i-a spus acesta. Dacă nu mă crezi, du-te la administraţia judeţului. Toată lumea o să-ţi spună la fel. Nu numai eu, dar nici chiar guvernatorul nu poate să te dezlege. Când nu există greşeală de formă, hotărârile adunării obşteşti nu pot fi casate.

S-a dus Evdokim la mareşalul nobilimii, de la mareşal la ispravnic. A cutreierat tot judeţul şi peste tot i s-a spus acelaşi lucru: „Vezi-ţi de slujbă, n-avem dreptul.” Ce să facă omul? De la fabrică îi sosea scrisoare după scrisoare, telegramă după telegramă. Rudele l-au sfătuit pe Evdokim să trimită după mine. Evdokim, mă crezi? – nu că a trimis, ci a venit chiar el, valvârtej. A venit şi, fără să-mi spună nicio vorbă, mi-a băgat în mână o hârtie de zece ruble. Afară de mine nu mai avea omul nicio nădejde.

— Bine! i-am spus eu. Poftim, pentru o sută de ruble am să-ţi fac rost de eliberare.

Am luat o sută de ruble şi i-am făcut rost.

— Cum? întrebă birtaşul.

— Ghiceşte şi tu. Era la mintea cocoşului. Dezlegarea ghicitoarei o găseai chiar în lege.

Şelma se apropie de birtaş şi, râzând cu hohote, îi şopti la ureche:

— L-am sfătuit să fure ceva, ca să fie dat în judecată. Ce zici? Îţi place şmecheria? La început, frate dragă, a rămas înmărmurit. „Cum aşa, să fur?” „Da, i-am spus eu, să-mi furi mie punga goală, şi te-ai învârtit de închisoare pe o lună şi jumătate.” La început s-a împotrivit: era cunoscut drept om cinstit şi câte şi mai câte. „La ce dracu’ îţi foloseşte faima de om cinstit? îi zic eu. Ai foaie calificativă? Pe când aşa, stai la închisoare o lună şi jumătate şi gata. O să ai circumstanţe dezonorante şi o să ţi se ia patalamaua de primar!” S-a gândit omul ce s-a gândit, s-a hotărât şi mi-a furat punga. Acum şi-a şi ispăşit pedeapsa şi se roagă lui Dumnezeu pentru mine. Vezi, măi frate, asta-i intelectualitate! Pe tot globul universului n-ai să găseşti politică aşa ca în treburile ţărăneşti şi dacă cineva poate să descurce aceste treburi, apoi acela sunt numai eu. Nimeni nu poate să le caseze, iar eu pot. Da-a.

Şelma mai cere o sticlă de votcă şi începe altă povestire – cum au băut ţăranii de la Replovo banii primiţi pe un grâu străin încă nesecerat.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, Nr. 240, 2 septembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Stâncă neclintită

...tinerii, care au absolvit şcolile de specialitate, stau fără lucru sau ocupă posturi ce n-au nimic comun cu specialitatea lor, astfel că deocamdată învăţământul tehnic superior nu este încă productiv la noi...

(Dintr-un articol de fond)

— Excelenţă, de câte două ori pe zi vine pe aici un oarecare Maslov şi tot întreabă de dumneavoastră, îi spune lui Bukin, Ivan feciorul, în timp ce-şi bărbiereşte stăpânul. A fost şi astăzi, zicea că vrea să se tocmească administrator de moşie... A lăsat vorbă că trece pe la prânz... Ciudat om!

— Cum aşa?

— Stă în antreu şi tot mormăie. „Nu sunt servitor sau solicitant – zice – ca să fac câte două ceasuri pe zi anticameră. Sunt un om cult... O fi stăpânul tău general – zice – dar poţi să-i spui că nu-i frumos să lase oamenii să aştepte atâta în anticameră...”

— Şi are dreptate! se încruntă Bukin. Ce lipsit de tact eşti şi tu câteodată! Dacă ai văzut că omul e cumsecade, curăţel, de ce nu l-ai poftit şi tu undeva... ştiu eu, la tine în cameră, bunăoară...

— Las’ că nu-i cade nasul! zâmbeşte dispreţuitor Ivan. Poate să stea şi în antreu, doar n-a venit să se tocmească general. Stă acolo şi lume mai răsărită ca el şi nu se supără... Dacă eşti vechil, adică slugă la stăpân, apoi fii vechil şi nu-ţi mai da aere de om cult... Ia te uită, vrea în salon... nespălatu’. Mulţi caraghioşi mai sunt în ziua de azi, Excelenţă!

— Dacă acest Maslov vine şi astăzi, pofteşte-l...

La ceasurile unu punct, Maslov se înfiinţă. Ivan îl duse în birou.

— Te-a trimis la mine contele? îl întâmpină Bukin. Sunt bucuros să te cunosc! Ia loc! Ia loc aici, tinere, aici ai să stai mai bine... Ai mai fost pe aici... mi s-a spus, dar, iartă-mă, sunt veşnic sau plecat sau ocupat. Fumezi, dragul meu... Da, într-adevăr îmi trebuie un administrator... Cu cel dinainte am avut oarecare neplăceri... Nu ne-am fost pe plac, nici eu lui, nici el mie, au început neînţelegerile... He-hehe... Ai mai administrat vreo moşie?

— Da, am fost timp de un an ajutor de administrator la domnul Kirschmacher... Moşia a fost vândută la licitaţie şi a trebuit, vrând-nevrând, să mă retrag... Fireşte că am foarte puţină experienţă, dar am absolvit Academia agricolă de la Petrovsk, unde am studiat agronomia... Cred că cunoştinţele pe care le-am dobândit vor înlocui măcar în parte practica...

— Ce să faci cu ştiinţele aici, dragul meu? Supraveghezi muncitorii, pădurarii... vinzi cerealele, o dată pe an îmi prezinţi raportul şi socotelile... pentru asta nu-ţi trebuie niciun fel de ştiinţe! Aici e nevoie de un ochi ager, de o gură colţoasă, de o beregată puternică... De altfel, nici studiile nu strică... oftă Bukin. Moşia mea e în gubernia Orei. Ai să afli din planurile şi din rapoartele pe care ţi le voi da, cum şi ce fel stau lucrurile. În ce mă priveşte, nu calc niciodată pe acolo, nu mă amestec în treburi şi tot ce pot să-ţi spun despre această moşie, e că are pământul negru şi pădurea verde. Sunt un fel de Raspliuev[188]... Condiţiile vor fi, cred, cele vechi, adică o mie de ruble leafă, locuinţă, hrană, trăsură şi cea mai deplină libertate de acţiune!

„E un om admirabil!” gândi Maslov.

— Un singur lucru, dragul meu... Iartă-mă, dar e mai bine să ne înţelegem de la început, decât să ne certăm pe urmă. Fă acolo ce vrei, dar să te ferească Dumnezeu de inovaţii: nu împuia capul ţăranilor şi, asta e principalul, nu şterpeli mai mult de o mie de ruble pe an...

— Iertaţi-mă, n-am auzit bine ultima frază... bolborosi Maslov.

— Nu şterpeli mai mult de o mie de ruble pe an... Fireşte, fără şterpeleală nu merge dar, dragul meu, cu măsură, cu măsură!

---

[188] *Raspliuev* – personaj din piesele lui Suhovo-Kobîlin „Nunta lui Krecinski” şi „Moartea lui Tarelkin”.

Predecesorul dumitale s-a cam întrecut cu gluma şi mi-a ciordit numai la lână cinci mii de ruble, şi... ne-am despărţit. Fireşte că din punctul lui de vedere avea dreptate... fiecare le ştie pe ale lui şi cămaşa ţi-e mai aproape de trup dar, trebuie să admiţi, mi-a fost cam neplăcut. Aşa că ţine minte: o mie de ruble se poate... Ei hai, fie şi două mii, dar mai mult nu!

— Îmi vorbiţi ca unui coţcar! se aprinse Maslov, ridicându-se. Iertaţi-mă, dar nu sunt obişnuit să mi se vorbească astfel...

— Da? Cum crezi... Nu îndrăznesc să te reţin...

Maslov îşi luă pălăria şi ieşi în grabă.

— Ei, tată, ai angajat un administrator? îl întrebă pe Bukin fiică-sa după plecarea lui Maslov.

— Nu... Ăsta era prea... cum să-ţi spun... prea cinstit...

— Dar asta-i foarte bine! Ce mai vrei?

— Ba nu, să te ferească Dumnezeu de oameni cinstiţi... Dacă-i cinstit, apoi fii sigur că ori nu-şi cunoaşte meseria, ori e un vântură-lume, un palavragiu... un dobitoc. Să mă ferească Dumnezeu... Unul cinstit nu fură azi, nu fură mâine, dar în schimb când te atinge o dată, rămâi cu gura căscată... Nu, drăguţo, să ne izbăvească Dumnezeu de cinstiţii ăştia...

Bukin se gândi puţin, apoi spuse:

— Cinci inşi s-au prezentat, şi toţi au fost ca ăsta... N-am noroc şi pace! Mă tem că am să fiu nevoit să-l chem înapoi tot pe cel vechi...

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 38, 21 septembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg. Publicăm acest text.

După reprezentaţia dată în beneficiul tragedianului
SCENETĂ

Tragedianul Unîlov[189] şi „părintele mărinimos” Tigrov şedeau la o masă în camera 37 a hotelului „Veneţia” şi culegeau roadele reprezentaţiei. Dinaintea lor aveau votcă, vin negru cam prost, o jumătate de sticlă de coniac şi sardele. Tigrov, un omuleţ grăsuliu, plin de coşuri, se uita la carafă şi tăcea posomorât. În schimb, Unîlov era înflăcărat nevoie mare. Cu un teanc de bancnote într-o mână, iar în cealaltă cu un creion, se frământa pe scaun, de parcă ar fi stat pe ace, şi îşi vărsa năduful.

— Ceea ce mă mângâie şi mă îmbărbătează, Maxime, spunea el, e faptul că tineretul mă iubeşte. Uită-te la puştii ăştia de la liceu şi gimnaziu. Or fi ei mici de-o şchioapă, dar sunt spectatori de nădejde! Stau la galerie, diavolii, la cucurigu, plătesc treizeci de copeici, dar numai pe ei îi auzi, pe gândacii ăştia. Sunt cei mai straşnici critici şi judecători! Îl vezi pe câte unul, cât o vrabie, mic de poate să se plimbe în picioare pe sub masă, dar când îi priveşti mutrişoara – parcă-i Dobroliubov. Cum mă mai strigau ieri! U-nî-lov! U-nî-lov! Ce să-ţi spun, dragă, nu mă aşteptam. De şaisprezece ori m-au chemat la rampă! Şi nici ce am „ampoşat”[190] nu-i rău: o sută douăzeci şi trei de ruble şi treizeci de copeici! Hai să bem!

---

[189] *Unîlîi* – trist, abătut (N. red. rom.)

[190] „Am băgat în buzunar" (stâlcit în limba franceză. Corect : *j’ai empoché)* (N. trad.)

— Ascultă Vasecika… Uite ce vream să-ţi spun… începu să bolborosească Tigrov, clipind sfios, fă-mi şi mie un bine: dă-mi douăzeci de taleri. Trebuie să plec la Ieleţ. A murit un unchi de al meu. Poate că mi-a rămas ceva de pe urma lui. Dacă nu-mi dai, mă voi vedea nevoit s-o întind pe jos. Spune, îmi dai?

— Hm… Parcă văd că nu mi-i mai dai înapoi!

— Nu ţi-i dau înapoi, Vasecika… oftă „părintele mărinimos”. De unde să-i iau? Îţi cer să-mi dai aşa… din prietenie.

— Stai un pic, Maxime, poate nu-mi ajung nici mie. Trebuie să fac nişte cumpărături şi să-mi comand câte ceva. Hai să facem o socoteală.

Unîlov trage spre el hârtia în care fusese învelită sticla cu coniac şi începe să scrie.

— Ţie douăzeci, surorii mele douăzeci şi cinci… Biata femeie, de trei ani de zile mă roagă să-i trimit ceva. Trebuie să-i trimit neapărat! E aşa de drăguţă… de bună. Un costum de haine pentru mine, că am mare nevoie – treizeci de ruble. Pentru cameră şi masă mai aştept, o să am tot timpul să plătesc. Vreo trei funturi de tutun… ghete. Şi mai ce? Să scot de la amanet fracul… ceasul. Să-ţi cumpăr şi ţie o căciulă nouă, cu asta arăţi ca dracu’… Mi-e şi ruşine să ies cu tine pe stradă. Stai, ce să mai iau?

— Cumpără un revolver pentru „Luminile rătăcitoare”. Al nostru nu trage.

— Da, aşa-i. Nemernicul de impresar n-ar cumpăra unul pentru nimic în lume. Nu vrea să ştie nimic de recuzită, antihristul ăsta. Prin urmare, vreo şase-şapte ruble pentru revolver. Altceva?

— Du-te la baie şi spală-te cu săpun.

— Baia, săpunul şi celelalte – o rublă.

— Pe aici se tot plimbă un tătar care vinde o vulpe foarte frumos împăiată. Ar trebui s-o cumperi!

— Ce să fac cu vulpea?

— Aşa. S-o pui pe masă. Dimineaţa, când te trezeşti, arunci o privire prin odaie, vezi că ai o dihanie pe masă şi… şi simţi bucurie în suflet!

— Asta-i lux! Mai bine-mi cumpăr o tabacheră nouă. Să ştii că, în general, ar trebui să-mi completez garderoba. N-ar strica să-

mi cumpăr câteva cămăşi cu gulere tari – gulerele tari sunt acuma la modă. A, da! Cât p-aci era să uit. O jiletcă de pichet!

— Neapărat! În piesele lui Krîlov nu-i chip să apari fără jiletcă de pichet. Ghete cu nasturi… un baston. Spălătoreasa ai s-o plăteşti?

— Nu, mai aştept. Îmi trebuie mănuşi albe, negre şi de culoare. Şi mai ce? Bicarbonat şi sare de lămâie. Vreo trei doze de unt de ricin… hârtie, plicuri. Altceva?

Unîlov şi Tigrov îşi ridicară privirea în tavan, îşi încreţiră frunţile şi începură să se gândească.

— Praf insecticid! îşi aduse aminte Unîlov. Nu mai poţi trăi din cauza „pieilor roşii”. Mai ce? Doamne, un palton! Principalul îl şi uitasem, Maxime! Ce m-aş face iarna fără palton? Scriu patruzeci. Dar… nu-mi ajunge! Ar trebui să-l laşi în plata Domnului pe unchiul tău, Maxime!

— Nu pot. E singura mea rudă, cum să-l las în plata Domnului! Sunt sigur că a rămas ceva de pe urma lui.

— Ce să fi rămas? Vreo lulea de spumă de mare, vreun portret al mătuşii? Lasă, zău aşa!

— Nu înţeleg ego… egoi… egoisticismul ăsta al tău. Vasecika! protestă Tigrov, clipind des. Dacă aş avea eu bani, crezi că mi-ar părea rău de ei? O sută… trei sute… o mie… ia cât vrei! Îmi rămăseseră de pe urma părinţilor zece mii de ruble. Toate le-am împărţit actorilor!…

— Bine, bine, ia-ţi cele douăzeci de ruble şi gata.

— Mersi. Dar buzunarele mi-s găurite, n-am unde să le pun. E cinci trecute, ar fi timpul să mă duc la gară.

Tigrov se sculă cu greu în picioare şi începu să-şi îndese trupul lui rotund ca o minge într-un palton mic, strâmt.

— Să nu spui alor noştri că am plecat, Vasecika, se rugă el. Nemernicul nostru ar face scandal, dacă ar afla că lipsesc fără voia lui. N-au decât să creadă că sunt beat mort. Ar trebui să mă însoţeşti la gară, Vasecika, altfel te pomeneşti că pe drum intru în vreun birt şi beau toţi talerii tăi. Îmi cunoşti doar slăbiciunea! Însoţeşte-mă, dragul meu!

— Bine.

Actorii se îmbracă şi ies în stradă.

— Ce să-mi mai cumpăr? mormăie Unîlov, uitându-se din mers la vitrinele magazinelor şi dughenelor. Ia priveşte, Maxime, ce şuncă minunată! Dacă s-ar fi vândut ieri toate locurile, aş fi

cumpărat-o, zău, să mă bată Dumnezeu. Şi ştii de ce nu s-au vândut toate locurile? Fiindcă a fost nuntă la negustorul Ciudakov[191]. Toţi plutocraţii s-au dus acolo. Tocmai acu' li s-a făcut împieliţaţilor de însurătoare! Uită-te la jobenul din vitrina de colo! Să-l cumpăr? Dar ducă-se naibii, la urma urmei!

Sosind la gară, prietenii se instalară la restaurantul de clasa întâi şi îşi aprinseră ţigări de foi.

— Ei drace, se încruntă Unîlov, mi-a venit poftă să beau ceva. Hai să bem o bere! Chelner, bere! Nu s-a dat încă primul semnal de clopot, aşa că n-ai de ce să te grăbeşti. Şi să nu stai mult la leleţ, grasule. Ia de la unchi-tu, răposatul, cât poţi mai mult şi vino înapoi. Însă... Hei chelner! Nu mai trebuie bere! Dă-ne o sticlă de „Nuits!" Bem de despărţire un vin negru... şi apoi, pleacă sănătos.

O jumătate de oră mai târziu, actorii isprăveau a doua sticlă. Proptindu-şi capul înfierbântat în pumni, Unîlov privea cu ochi drăgăstoşi obrazul rotofei al lui Tigrov şi bâlbâia:

— Cea mai mare pacoste în lumea noastră este im-impre... s-s-sa-rull... Numai când artiştii vor sta solid pe picioare, numai când se vor ţine în meseria lor de prrin... prrincipii colective...

— Cu cotă parte.

— Da, cu cotă parte. Prrost mai e vinul. Uite ce e, hai să bem un vin de Rhin!

— Vasecika... al doilea semnal de clopot.

— Dă-l naibii. Ai să pleci cu trenul de noapte, iar acum am să-ţi... lămuresc totul. Chelner, o sticlă de vin de Rhin! Im-impresarul... vede în artist un obiect... carne de tun. E un chiabur. Nu poate să-l înţeleagă pe artist. Să te luăm, bunăoară, pe tine. Eşti un om fără talent, dar... eşti un actor util. Trebuie să fii preţuit. Stai, măi las-o cu pupăturile, mă simt prost. Pentru ce crezi că te iubesc eu pe tine? Pentru sufletul tău... pentru inima ta cu adevărat artistică. Mâine îţi comand un costum de haine! Totu-i pentru tine. Îţi cumpăr şi vulpea. Lasă-mă să-ţi strâng mâna!

Trecu un ceas. Artiştii tot mai şedeau la taifas.

— Numai să dea Dumnezeu să mă pun pe picioare cum trebuie, spunea Unîlov, şi vei vedea... Am să le arăt atunci ce înseamnă scena! Ai să primeşti de la mine două sute de ruble

---

[191] *Ciudak* – sucit, caraghios (N. red. rom.)

pe lună... Să am numai pentru început o mie de ruble... să-mi închiriez un teatru de vară... Ascultă, ce-ar fi să mâncăm ceva? Vrei să mănânci? Spune sincer... Vrei? Chelner, o pereche de becaţine fripte, din cele mari!

— Acum nu avem becaţine, spuse chelnerul.

— Drăcia dr-r-acului, n-aveţi niciodată nimic! Dacă-i aşa, dobitocule dă-ne... ce vânat aveţi voi pe acolo? Dă-l tot! S-au obişnuit, nemernicii, să le servească negustorilor fel de fel de porcării şi îşi închipuie că şi un artist poate să mănânce porcării! Adu totul încoa'! Serveşte şi lichioruri! Vrei ţigări de foi, Maxime? Să ne aduci şi ţigări de foi.

Puţin mai târziu, comicul Dudkin se aşează şi el la masa prietenilor.

— Aţi găsit şi voi unde să beţi! se miră Dudkin. Hai la „Bellevue". Toţi ai noştri sunt acum acolo...

— Socoteala! strigă Unîlov.

— Treizeci şi şase de ruble şi douăzeci de copeici...

— Ţine... fără rest! Hai să mergem, Maxime! Lasă-l în plata Domnului pe unchiul! Sărmanul Yorick[192] – n-are decât să rămână fără moştenitori! Dă-mi încoa' cele douăzeci de ruble! Ai să pleci mâine!

La „Bellevue", prietenii cerură stridii şi vin de Rhin.

— Am să-ţi cumpăr mâine şi ghete, spuse Unîlov umplându-i lui Tigrov paharul. Bea! Cui i-e dragă arta, acela... Pentru artă!

Fură aduse pe tapet arta, sistemul de cotă parte, buna înţelegere între toţi, spiritul de colectiv şi de solidaritate şi celelalte idealuri dragi actorilor... Călătoria la Ieleţ, cumpărarea ceaiului, tutunului şi a îmbrăcăminţii, răscumpărarea lucrurilor zălogite şi plata datoriilor rămaseră de la sine pe seama unui viitor îndepărtat... foarte îndepărtat. Socoteala de la „Bellevue" înghiţi întreaga sumă încasată.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta", 1885, Nr. 261, 23 septembrie, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

[192] Bufonul regelui Danemarcei, personaj din drama „Hamlet" a lui Shakespeare (N. trad.)

Cultură generală
ULTIMELE DESCOPERIRI ALE ŞTIINŢEI DENTARE

— N-am avut noroc în ce priveşte dentistica, Osip Franţîci! se plângea un omuleţ mărunt, cu burta suptă, paltonul ieşit de soare, ghetele peticite şi mustaţa căruntă parcă jumulită, privind la un coleg al său, un neamţ gros şi gras, cu un palton scump, nou-nouţ, şi o havană în gură. N-am avut noroc şi pace! Dracu' ştie de ce! Sau fiindcă în ziua de astăzi sunt mai mulţi dentişti decât dinţi... sau fiindcă n-am talent adevărat, cine ştie! E greu să înţelegi soarta. Bunăoară dumneata: deşi am absolvit împreună şcoala judeţeană, am lucrat împreună la evreul Bercu Schwacher... ce deosebire... dumneata ai două case şi o vilă, te plimbi în trăsură, pe când eu, precum vezi, sunt gol puşcă şi n-am nicio leţcaie. Spune-mi, de ce o fi aşa?

Neamţul Osip Franţîci a urmat şcoala judeţeană şi e prost ca un gânsac, dar grăsimea, îmbuibarea şi casele sale îi dau o mare doză de încredere în sine. Socoteşte un drept al lui inalienabil să vorbească cu greutate, să filozofeze şi să rostească maxime.

— Toată nenorocirea stă în noi înşine, oftă el din greu, drept răspuns la tânguirile colegului. Tu singur eşti vinovat, Piotr Ilici! Nu te supăra, dar am spus şi voi spune mereu că ceea ce ne nenoroceşte pe noi, specialiştii, e lipsa de cultură generală. Ne-am înfundat până la urechi în specialitatea noastră, fără să ne mai sinchisim de nimic altceva. E rău, dragul meu! Foarte rău! Crezi că, din moment ce ai învăţat să scoţi măsele, poţi să aduci folos societăţii? Nu, dragă, cu concepţii atât de strâmte, atât de

unilaterale, n-ai să ajungi departe... Nu-u, în niciun caz. Trebuie să ai şi cultură generală!

— Dar ce-i cultura generală? întrebă sfios Piotr Ilici.

Neamţul nu găsi un răspuns potrivit şi începu să îndruge prostii, dar, ceva mai târziu, după ce mai bău puţin vin, se simţi mai la largul lui şi îi lămuri colegului său rus ce înţelegea el prin „cultură generală". Nu i-o lămuri de-a dreptul, ci pe ocolite, vorbind despre altele.

— Lucrul cel mai important în meseria noastră e o locuinţă frumos instalată, spuse el. Clienţii nu te judecă decât după felul cum eşti instalat. Dacă intrarea ţi-e murdară, odăile strâmte şi mobilierul sărăcăcios, înseamnă că eşti sărac, iar dacă eşti sărac, înseamnă că nimeni nu se tratează la tine. Nu-i aşa? De ce să mă duc eu să mă tratez la tine, dacă nu se tratează nimeni? Mai bine mă duc la unul care are clientelă mare! Dar ia cumpără-ţi mobilă de catifea, ia instalează-ţi peste tot sonerii electrice: lumea va spune că ai clientelă mare şi multă experienţă. Şi nu e mare lucru să-ţi faci rost de o locuinţă elegantă şi de un mobilier frumos. În ziua de azi, negustorii de mobile au cam dat de greutăţi şi şi-au mai pierdut din ifose. Îţi fac credit pentru cât vrei, chiar şi pentru o sută de mii de ruble, mai ales dacă sub socoteala lor iscăleşti: „doctor cutare". Trebuie să te şi îmbraci cumsecade. Pacienţii judecă astfel: dacă eşti jerpelit şi prost instalat, mulţumeşte-te şi cu o rublă, iar dacă porţi ochelari cu ramă de aur, lanţ gros de aur şi în jurul tău e numai catifea, le e ruşine să dea o rublă, dau cinci sau zece. Nu-i aşa?

— Aşa-i... se-nvoi Piotr Ilici. Mărturisesc că la început îmi făcusem rost de mobilier. Aveam de toate: şi feţe de masă de catifea, şi reviste în sala de aşteptare, chiar şi un portret al lui Beethoven lângă oglindă, dar... dracu' ştie! Parcă mi s-a întunecat mintea. Când mă plimbam prin apartamentul meu luxos, parcă îmi era ruşine de ceva! Ca şi cum aş fi nimerit în locuinţa altuia sau ca şi cum lucrurile acelea ar fi fost de furat. Simţeam că nu pot! Nu ştiu să stau într-un fotoliu de catifea – şi basta! Mai era şi nevastă-mea... O femeie simplă, care nu voia cu niciun chip să înveţe cum trebuie păstrată o locuinţă. Ba făcea să miroasă toată casa a ciorbă de varză sau a gâscă friptă, ba curăţa cu cărămidă candelabrele, ba se apuca să spele pe jos în sala de aşteptare, de faţă cu clienţii... Era o

harababură!... Crede-mă, când s-a vândut mobilierul la licitaţie, m-am simţit parcă alt om.

— Înseamnă că nu eşti obişnuit cu o viaţă civilizată... Ei bine, trebuie să te obişnuieşti! Apoi, afară de mobilier, mai trebuie o firmă. Cu cât omul e mai mărunt, cu atât firma trebuie să fie mai mare. Nu-i aşa? Firma trebuie să fie uriaşă, să se vadă şi afară din oraş. Când te apropii de Petersburg sau de Moscova, înainte de a zări clopotniţele bisericilor, vezi firmele dentiştilor. Şi acolo, dragul meu, dentiştii nu-s ca tine şi ca mine. Apoi, pe firmă trebuie să fie pictate cercuri de aur şi argint, pentru ca publicul să creadă că ai medalii: să vezi ce stimă o să-ţi arate! Afară de asta, e nevoie şi de reclamă. Vinde-ţi ultima pereche de pantaloni, dar dă un anunţ la gazetă. Publică-l zilnic în toate ziarele. Dacă ţi se pare că un anunţ simplu nu-i de ajuns, dă-l cu chichiţe: pune să se tipărească anunţul cu capul în jos, comandă-ţi un clişeu „cu dinţi” şi „fără dinţi”, roagă publicul să nu te confunde cu alţi dentişti, publică prin ziare că te-ai întors din străinătate, că tratezi gratuit săracii şi elevii... Trebuie de asemenea să pui anunţuri la gară şi prin restaurante... Sunt multe mijloace!

— Aşa-i! oftă Piotr Ilici.

— Mulţi spun că felul de a te purta cu clientela n-are importanţă... Ba are! Trebuie să ştii cum să te porţi... Cu toate că în ziua de azi clientela e citită, rămâne totuşi sălbatică, absurdă. Nu ştie singură ce vrea şi e foarte greu să-i prinzi gusturile. Poţi să fii de zece ori profesor, dacă nu ştii cum s-o iei, o să se ducă mai curând la un veterinar decât la tine... Să zicem că vine la mine o cucoană cu o măsea bolnavă. Pot s-o primesc fără chichiţe? Nicidecum! Mă încrunt din capul locului, ca un savant, şi îi arăt cu un gest scaunul, fără să scot o vorbă, adică: învăţaţii n-au timp să stea de vorbă. Iar scaunul e şi el cu chichiţe! Apăs pe o pedală şi cucoana când se ridică în sus, când se lasă în jos. Apoi încep să scotocesc prin măseaua bolnavă. Cu măseaua nu-i nimic grav, trebuie scoasă şi atâta tot, dar trebuie să scotoceşti îndelung, tacticos... să-i bagi de vreo zece ori oglinda în gură, fiindcă tare le mai place cucoanelor să te ocupi pe îndelete de bolile lor. Cucoana ţipă, iar dumneata spui: „Doamnă! datoria mea e să uşurez suferinţele dumneavoastră groaznice, de aceea vă rog să-mi acordaţi toată încrederea”, şi asta o spui cu un aer maiestuos, pe un ton tragic... Iar pe masa

dinaintea cucoanei sunt aşezate fălci, cranii, diferite oase, fel de fel de instrumente, borcane cu capete de mort – numai lucruri înfricoşătoare, misterioase. Eu însumi port un halat negru, de parcă aş fi un inchizitor. Tot aici, lângă fotoliu, e maşina pentru gazul ilariant. Nu folosesc niciodată maşina, totuşi ea arată înfricoşător! Dinţii îi scot cu un cleşte uriaş. În general, cu cât instrumentul e mai mare şi mai impresionant, cu atât e mai bine. Trag repede, fără ezitare.

— Ştiu şi eu să trag, Osip Franţîci, dar dracu' ştie ce-i cu mine! Când fac o extracţie, cum încep să trag măseaua, încolţeşte în mine gândul: te pomeneşti că n-o scot sau că o rup? Şi cum îmi trece prin minte acest gând, începe să-mi tremure mâna. De fiecare dată mi se întâmplă la fel!

— Dacă măseaua se rupe nu-i vina ta.

— Asta-i cam aşa, totuşi... E jale dacă n-ai puţină îndrăzneală. Nu-i nimic mai rău decât să n-ai încredere în tine, sau să te îndoieşti mereu. Să vezi ce mi s-a întâmplat odată: apuc o măsea cu cleştele, trag... trag şi deodată simt că trag de prea mult timp. Ar fi trebuit să fi ieşit de mult – şi eu încă mai trăgeam. Am înmărmurit de spaimă! Trebuia s-o las şi să încep de la capăt, dar eu îi dădeam înainte cu trasul... mă zăpăcisem! Bolnavul a înţeles după mutra mea că nu eram sigur pe mine, că mă îndoiam; a sărit ca ars şi, de durere şi de mânie, a dat în mine cu scăunelul! Altă dată, tot aşa m-am zăpăcit şi, în locul unui dinte bolnav, am scos unul sănătos.

— Astea-s fleacuri, se întâmplă oricui. Tot trăgând dinţii sănătoşi, ajungi şi la cel bolnav! Dar ai dreptate, dacă n-ai îndrăzneală, nu faci nimic. Un om învăţat trebuie să se comporte ca un învăţat. Clienţii doar nu ştiu că tu şi cu mine n-am fost la universitate. Pentru ei, toţi sunt doctori. Şi Botkin[193] e doctor, şi eu sunt doctor, şi tu eşti doctor. De aceea trebuie să te şi porţi ca un doctor. Pentru a părea cât mai savant şi a arunca praf în ochi, scoate o broşurică „despre întreţinerea dinţilor". Dacă nu ştii s-o scrii singur, comand-o unui student. Pentru zece ruble îţi scrie şi o prefaţă, îţi trânteşte şi câteva citate din autori francezi... Eu am scos până acum trei broşuri. Şi mai ştii ceva? Inventează un praf de dinţi. Comandă-ţi nişte cutiuţe cu efigia ta, toarnă în ele ce vrei, închide-le ermetic şi dă-le drumul:

---

[193] S. *P. Botkin* (1832-1889) – clinician vestit.

„Preţul două ruble, feriţi-vă de imitaţii”. Născoceşte şi un elixir. Toarnă ceva care să miroasă şi să pişte – şi gata elixirul. Nu fixa preţuri rotunde, ci aşa: nr. 1 costă şaptezeci şi şapte copeici, nr. 2 optzeci şi două copeici ş.a.m.d. Asta face impresie. Vinde perii de dinţi cu efigia ta, cu o rublă bucata. Ai văzut periile mele?

Piotr Ilici se scărpină nervos la ceafă şi tulburat începu să se plimbe în jurul neamţului…

— Ia te uită, domnule! se minună el gesticulând. Vasăzică aşa stau lucrurile? Atât că eu nu mă pricep, nu pot! Nu că aş considera asta şarlatanie sau coţcărie, dar nu pot, nu-i de mine! De o sută de ori am încercat, şi n-am făcut nici pe dracu’. Rezultatul? Dumneata eşti sătul, bine îmbrăcat, ai case, iar eu… dă lumea în mine cu scăunaşul! Da, într-adevăr, e rău fără cultură generală! Bine ai spus, Osip Franţîci! E chiar foarte rău!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 268, 30 septembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Doi ziarişti
POVESTIRE DE NECREZUT

Ribkin[194], colaborator la ziarul „Vă râd în nas”, om lăbărţat, năpădit de o grăsime bolnăvicioasă şi cu faţa pământie, stătea în picioare în mijlocul camerei sale mobilate şi se uita lung în tavan, la cârligul de care era atârnată lampa. În mână avea o frânghie.

„Mă ţine sau nu mă ţine? se întreba el. Te pomeneşti că iese din tavan, şi-mi mai cade lampa în cap... Blestemată viaţă! Nici să te spânzuri ca lumea nu poţi!”

Nu ştiu unde ar fi ajuns cu cugetările acest disperat, dacă nu s-ar fi deschis uşa şi n-ar fi intrat în odaie Şliopkin[195], prietenul lui, colaborator la ziarul „Iuda trădătorul”, un om vioi, vesel, trandafiriu la faţă.

— Bună ziua, Vasea! începu el aşezându-se pe un scaun. Am venit să te iau... Hai să mergem! În cartierul Vîborg a avut loc o tentativă de omor – de vreo treizeci de rânduri... Un ticălos care a înjunghiat pe cineva, dar se vede treaba că numai pe jumătate. Nu putea, nemernicul, să-l înjunghie ca lumea, măcar de vreo sută de rânduri!... Mă gândesc deseori la un lucru, frate dragă, şi chiar aş vrea să scriu despre asta: dacă lumea ar fi omenoasă şi ar şti cât ne este nouă de foame, s-ar spânzura, ar incendia şi s-ar judeca de o sută de ori mai mult. Hei! Dar ce-i asta? întrebă el nedumerit, zărind frânghia. Nu cumva ai de gând să te spânzuri?

---

194 *Ribca* – peştişor (N. red. rom.)

195 *Şliopec* – palmă (N. red. rom.)

— Ba da, dragul meu… oftă Rîbkin. S-a isprăvit… rămâi cu bine! M-am săturat de viaţă! E timpul…

— Ce-i tâmpenia asta? Şi de ce, mă rog, te-ai săturat de viaţă?

— Aşa, de multe… Pretutindeni e numai negură, nesiguranţă… necunoscut… N-ai despre ce să scrii… Ai putea să te spânzuri de zece ori, numai la gândul că în jur toţi se mănâncă între ei, se jefuiesc, se îneacă unul pe altul, se scuipă în obraz, şi totuşi n-ai despre ce să scrii! Viaţa clocoteşte, fierbe, vuieşte şi n-ai despre ce scrie! E un fel de dualism blestemat…

— Cum poţi să spui una ca asta? Zece mâini să ai, şi se găseşte de lucru pentru toate zece.

— Nu, n-ai despre ce să scrii! S-a zis cu viaţa! Spune şi tu, despre ce să scriu? Despre casieri s-a scris, despre farmacişti la fel, despre problema orientală idem… şi chiar atât de mult, încât au încurcat-o, de nu mai poţi înţelege o iotă din toată pologhia asta. S-a scris despre lipsa de credinţă, despre soacre, despre jubilee, despre incendii, despre pălăriuţele cucoanelor, despre decăderea moravurilor, despre Zucchi[196]… S-a luat pe rând tot ce se întâmplă în univers, n-a mai rămas nimic. Vorbeai de un omor: a fost înjunghiat un om… Mare scofală! Eu am aflat de un omor mai grav: victima a fost în acelaşi timp spânzurată, înjunghiată, stropită cu gaz şi arsă, da, toate astea laolaltă; şi totuşi tac. Ce-mi pasă? Asemenea lucruri s-au mai văzut şi nu-i nimic extraordinar în ele. Să admitem că ai furat două sute de mii de ruble, sau că ai dat foc lui Nevski Prospekt din amândouă capetele deodată. Ei şi? Toate sunt lucruri obişnuite, despre care s-a mai scris. Rămâi deci cu bine!

— Nu te înţeleg! Sunt atâtea probleme… o varietate atât de mare de cazuri! E de ajuns să arunci cu o piatră într-un câine, ca să dai de o problemă sau de un caz.

— Nici problemele, nici cazurile nu fac cât o ceapă degerată… Bunăoară eu: mă spânzur… După părerea ta, e o problemă, un caz, iar după a mea asta nu reprezintă decât cinci rânduri cu litere mărunte, şi atâta tot. Nici n-ai de ce să le scrii. Oamenii au crăpat, crapă şi vor crăpa – nu-i nimic nou în asta… Prea e monotonă toată această variaţie, acest clocot, acest vuiet

---

[196] *Zucchi* – balerină italiană, care a fost în turneu la Moscova în anul 1885.

continuu… ţi se face greaţă să mai scrii, ba te apucă şi mila de cititor: de ce să-l întristezi, sărmanul?

Rîbkin oftă, clătină din cap şi zâmbi cu amărăciune.

— Doar dacă, spuse el, s-ar întâmpla ceva deosebit, ceva, cum să-ţi spun… nemaipomenit, din cale afară de josnic, vreo ticăloşie cum nu s-a mai văzut, care şi pe draci să-i bage în sperieţi, asta da! Atunci aş prinde viaţă! Dacă, bunăoară, pământul ar trece prin coada unei comete, dacă Bismark s-ar face mahomedan, sau turcii ar lua cu asalt Kaluga… ori dacă Notovici ar fi ridicat la rangul de consilier intim… într-un cuvânt, dacă s-ar întâmpla ceva răsunător, înnebunitor – of, ce viaţă aş mai prinde atunci!

— Îţi place să vezi departe, dar încearcă să te mulţumeşti cu mai puţin. Cercetează cu luare aminte un firicel de iarbă, un grăunte de nisip, o găoace cât de mică… peste tot e viaţă, dramă, tragedie! În fiecare surcea. În fiecare porc e o dramă!

— Norocul tău e că ai o fire care-ţi îngăduie să scrii şi despre o găoace de ou, dar eu… nu pot!

— De ce nu? îi întoarse vorba Şliopkin. De ce să nu te intereseze o găoace de ou? Câte probleme nu ridică! În primul rând, când vezi înaintea ta o găoace goală, te cuprinde indignarea, te simţi revoltat!! Oul ursit de natură să zămislească viaţă… înţelegi! Viaţă! O viaţă, care la rândul ei ar fi dat viaţă unei generaţii întregi, iar generaţia aceasta, miilor de generaţii viitoare. Ei bine, acest ou a fost mâncat, a căzut jertfă lăcomiei, unui capriciu! Ar fi dat poate o găină, găina ar fi ouat în tot decursul vieţii ei mii de ouă… – iată înfăţişată ca în palmă subminarea sistemului economic, frustrarea viitorului! Pe de altă parte însă, privind o găoace goală, te bucuri: dacă oul a fost mâncat, înseamnă că în Rusia lumea se hrăneşte bine… În al treilea rând, te gândeşti că pământul se îngraşă cu coajă de ouă, aşa că-l sfătuieşti pe cititor să nu nesocotească deşeurile. În al patrulea rând, un ou golit te face să meditezi la caracterul trecător a tot ce este pământesc: trăia – şi nu mai e! În al cincilea rând… Dar ce să mai număr? Ai material pentru o sută de ziare!

— Nu, n-aş putea! Apoi am şi pierdut încrederea în mine, m-a cuprins melancolia… Ducă-se dracului toate!

Rîbkin se urcă pe un scăunaş şi agăţă frânghia de cârlig.

— Rău faci, zău că faci rău! căuta să-l convingă Şliopkin. Gândeşte-te: sunt la noi vreo douăzeci de ziare şi toate-s pline. Înseamnă că ai despre ce scrie! Chiar şi ziarele de provincie sunt pline!

— Nu… consilierii municipali care dorm în şedinţă, casierii… începu să mormăie Rîbkin, ca şi cum ar fi căutat ceva de ce să se agaţe în ultimul moment, banca nobilimii, sistemul de evidenţă a populaţiei… desfiinţarea rangurilor în administraţia civilă, Rumelia… Dă-le naibii!

— Bine, fă cum vrei…

Rîbkin îşi petrecu laţul după gât şi se spânzură cu multă plăcere. Şliopkin se aşează la masă şi în câteva clipe scrise o notiţă despre sinuciderea lui Rîbkin, necrologul lui, o casetă cu privire la desele sinucideri, un articol de fond despre înăsprirea pedepselor pentru sinucigaşi şi încă vreo câteva articole pe aceeaşi temă. Când sfârşi, puse hârtiile în buzunar şi alergă vesel la redacţie, unde-l aşteptau răsplata, gloria şi cititorii.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 40, 5 octombrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Psihopaţii
SCENETĂ

Consilierul titular Semion Alexeevici Nianin[197], care a făcut pe timpuri slujbă la unul dintre tribunalele comerciale din provincie, şi fiul său Grişa, locotenent în retragere – un om şters, care trăieşte pe spinarea tăticului şi a mămichii, iau prânzul într-una dintre odăiţele lor. Grişa goleşte, ca de obicei, un păhăruţ după altul şi vorbeşte întruna; tăticul, palid, veşnic speriat şi mirat, aruncă priviri sfioase asupra fiului său şi simte că-l încearcă un sentiment nelămurit, vecin cu spaima.

— Bulgaria şi Rumelia sunt floare la ureche, spune Grişa, scobindu-se cu înverşunare în dinţi cu furculiţa. Astea-s fleacuri, prostii! Dar să citeşti ce se întâmplă în Grecia şi în Serbia, şi ce se vorbeşte în Anglia! Grecia şi Serbia o să se răscoale, Turcia la fel... Anglia o să ia partea Turciei.

— Nici Franţa n-o să rabde... îşi dă, cam nehotărât, cu părerea Nianin.

— Doamne, iar au început cu politica! tuşeşte în odaia vecină chiriaşul Feodor Feodorovici. De ar avea măcar milă de un bolnav!

— Da, nici Franţa n-o să rabde, se învoieşte Grişa, fără să ia în seamă tusea lui Feodor Feodorovici. Franţa, frate... franţujii ăştia ştiu ce vor! Atâta aşteaptă ei, să-i vină de hac lui Bismark şi să-i pună praf de spânz în tutun! Şi dacă se mişcă franţuzul, apoi nici neamţul n-o să stea cu mâinile în sân – comen zi her[198], Ivan Andreici – Şprehenzideici... Ho-ho-ho! După nemţi o să vină

---

197 *Niania* – dădacă (N. red. rom.)

Austria, apoi Ungaria, şi te pomeneşti că începe şi Spania, din pricina insulelor Caroline… China cu Tonkinul, apoi Afganistanul… şi porneşte harababura! O să se încingă ceva, cum nici prin minte nu-ţi trece! Ai să-mi pomeneşti vorba! Nici n-ai să ştii ce să mai zici…

Bătrânul Nianin, ipohondru şi prăpăstios din fire, uită să mai mănânce şi se face şi mai galben la faţă. Grişa încetează şi el să mănânce. Amândoi – şi tatăl şi fiul – sunt laşi şi mistici; sufletele amândurora sunt stăpânite de un fel de teamă nelămurită, fără rost, care pluteşte anarhic prin spaţiu şi timp: se va întâmpla ceva!!! Dar ce anume se va întâmpla, unde şi când, aceasta n-o ştie nici tatăl, nici fiul. Bătrânul se lasă, ca de obicei, pradă fricii fără să rostească un cuvânt, pe când Grişa nu poate să nu-şi facă sânge rău şi lui şi tatălui, dând drumul la un adevărat potop de vorbe; şi nu se linişteşte, până când, în cele din urmă, nu se sperie şi el de-a binelea.

— Ai să vezi! urmează dânsul. Nici n-ai să apuci bine să zici pâs, şi în Europa totul se va întoarce cu fundul în sus. Atunci să te văd pe unde o să scoţi cămaşa! E drept că ţie totuna îţi e, în ce te priveşte ce-ai avut şi ce-ai pierdut, dar mie o să mi se spună: poftim la război! De altfel, puţin îmi pasă… mă duc cu plăcere.

După ce s-a speriat şi pe el şi pe tatăl său cu politica, Grişa începe să vorbească despre holeră.

— Atunci, frate dragă, n-au să mai stea să vadă dacă eşti viu sau mort, ci or să te încarce de-a dreptul în căruţă şi – haide! Or să te scoată din oraş! N-ai decât să stai acolo cu morţii! N-o să aibă nimeni timp să cerceteze dacă eşti numai bolnav sau dacă ai şi murit!

— Doamne! tuşeşte dincolo de perete Feodor Feodorovici. Nu le ajunge că au făcut o fumăraie de te îneacă tusea, şi că au stricat aerul cu rachiul lor, acum vor să mă dea gata şi cu pălăvrăgeala.

— Şi de ce, dă-mi voie să te întreb, nu-ţi place discuţia noastră? întreabă Grişa, ridicând glasul.

— Nu-mi place ignoranţa… Mi-e silă.

---

[198] Vino-ncoace (fonetic în limba germană. Corect se scrie: *Kommen Sie hier!)* (N. trad.)

— N-ai decât să nu asculţi dacă ţi-e silă… Aşa-i, tată dragă, multe or să se întâmple! Ai să rămâi uluit, dar va fi prea târziu. Mai sunt apoi şi furturile la bănci, la zemstvă… Mereu auzi că s-a furat, aici un milion, dincolo o sută de mii, în alt loc o mie… şi aşa mai departe!… Nu-i zi să n-o şteargă vreun casier.

— Ei şi ce-i cu asta?

— Cum, ce-i cu asta? Te trezeşti într-o bună dimineaţă, te uiţi pe fereastră şi vezi că nu mai ai nimic în curte; ţi s-a furat totul. Te uiţi mai bine, şi vezi că pe stradă aleargă numai casieri… Când vrei să te îmbraci, nu-ţi mai găseşti nădragii, ţi i-a furat! Aşa-i că atunci n-ai să mai zici – ce-i cu asta?

În cele din urmă, Grişa îşi aduce aminte de procesul lui Mironovici.

— Nici să nu te gândeşti, nici să nu visezi la aşa ceva! spune el tatălui. Procesul ăsta n-o să se isprăvească nici în vecii vecilor. Sentinţa nu înseamnă absolut nimic. Orice sentinţă s-ar da – e apă de ploaie! – tot un drac! Să admitem că Semionova e vinovată… bine, fie şi aşa, dar ce facem atunci cu probele care există împotriva lui Mironovici? Dacă admitem că-i vinovat Mironovici, ce facem cu Semionova şi cu Bezak[199]? Oricum vrei s-o suceşti, tot de negură dai, frate dragă… Totul e atât de încurcat şi de întunecat, încât nimeni n-o să fie mulţumit de sentinţă şi o să se filozofeze în jurul ei până la sfârşitul lumii… Există un sfârşit al lumii? Există… Dar după acest sfârşit ce-i? Alt sfârşit. Şi ce-i după acest alt sfârşit? Şi aşa mai departe… La fel şi cu procesul ăsta… Au să-l mai judece de vreo douăzeci de ori şi tot n-au să ajungă la nimic; n-au să facă decât să orbecăiască dintr-o negură în alta. Semionova a mărturisit, dar mâine o să-şi retragă iar mărturisirea – vorba aceea: nici usturoi n-am mâncat, nici gura nu-mi miroase. Şi din nou o să înceapă Karabcevski[200] să le sucească pe toate cum o să-i vină lui mai bine… O să adune vreo zece experţi – şi atunci să te ţii suceli şi învârteli…

— Adică cum?

---

[199] *Mironovici, Semionova, Bezak* – inculpaţi în procesul de omor făptuit asupra fetiţei Sara Bekker; *Asinov* – judecătorul de instrucţie; *Sorokin şi Erhardt* – medici experţi.

[200] *N. P. Karabcevski* (1851-1925) – cunoscut avocat.

— Iac-aşa: o să trimită nişte scafandri sub podul Tucikov, să caute greutatea! Bine, dar Aşanin o să-i tragă de îndată un raport, cam că nu s-a găsit greutatea! Karabcevski o să se supere… De ce nu s-a găsit? Asta numai fiindcă n-avem adevăraţi scafandri şi un aparat de scufundat cum se cade! Să se aducă scafandri de la Londra şi un aparat de la New York! Cât timp se tot caută greutatea, părţile îi scarmănă pe experţi. Iar experţii o tot sucesc şi o învârtesc. Niciunul nu se învoieşte cu ceilalţi şi fiecare le ţine celorlalţi predici… Procurorul nu-i de acord cu Erhardt, Karabcevski nu-i de părerea lui Sorokin… Şi dă-i şi dă-i! Să se aducă alţi experţi, să fie chemat Charcot din Franţa! Charcot o să vină şi o să spună de îndată: nu pot să trag concluzii, fiindcă la autopsie n-a fost examinată coloana dorsală! Să fie dezgropată Sara din nou! Apoi, frate dragă, iar începe chestia cu părul… Al cui păr era? Doar nu putuse să crească aşa de la sine pe podea, trebuie să fi fost al cuiva! Să fie chemaţi coafori pentru expertiză! Şi deodată se stabileşte că unul dintre firele de păr seamănă leit cu părul cântăreţei Montbason! Să fie chemată Montbason[201]! Şi dă-i şi dă-i. Totul o să intre într-un cerc vicios. Unde mai pui că scafandrii englezi vor găsi în Neva cinci greutăţi, nu una. Dacă omorul n-a fost făptuit de Semionova, adevăratul asasin a aruncat, desigur, acolo vreo zece greutăţi. Şi o să se înceapă cu cercetarea greutăţilor. În primul rând: unde au fost cumpărate? La negustorul Podskokov! Adu-l încoa’ pe negustor! Domnule Podskokov, cine a cumpărat de la dumneata greutăţile astea? Nu-mi aduc aminte. În cazul acesta te rog să ne spui numele clienţilor dumitale! Podskokov o să înceapă să-şi aducă aminte şi îşi va aminti că într-o zi ai cumpărat şi tu ceva de la el. Iată – o să spună – mi-au cumpărat marfă cutare şi cutare, între alţii şi consilierul titular Semion Alexeevici Nianin! Ia aduceţi-l încoa’ şi pe acest consilier titular Nianin! Poftim, vă rog.

Nianin înghite în sec, se scoală de la masă şi, palid, pierdut, începe să se plimbe cu paşi mărunţi prin odaie.

— Ei, ei… mormăie el. Spui năzbâtii!

— Da’ ia aduceţi-l încoace pe Nianin! Tu ai să te prezinţi, iar Karabcevski o să te străpungă cu privirea! Unde, o să te întrebe

---

[201] *Montbason* – artistă franceză de operetă, care a fost în turneu la Moscova în anul 1885.

el, aţi fost în noaptea dinspre cutare zi? Ţie o să ţi se oprească vorba în gât. Îndată or să compare părul acela cu al tău, or să trimită după Ivanovski, şi poftim, domnul Nianin o să fie tras la răspundere!

— Adi… adică cum? Toată lumea ştie că n-am omorât eu! Ce tot spui!

— Asta n-are a face! Puţin le pasă lor dacă ai omorât sau nu! Or să înceapă să te sucească şi să te învârtească până când ai să cazi în genunchi şi ai să spui: „Eu am omorât! Asta-i!”

— Ia mai las-o…

— Asta o spun numai aşa, ca exemplu. Mie puţin îmi pasă. Sunt un om liber, holtei. Dacă vreau, şi mâine pot să plec în America! Atunci să poftească Karabcevski să mă mai caute! Atunci poate s-o sucească cât o vrea!

— Doamne! geme Feodor Feodorovici. Usca-vi-s-ar gâtul! Tăceţi odată sau ba, diavolilor?

Nianin şi Grişa tac. Prânzul s-a isprăvit şi amândoi se culcă, fiecare în patul lui. Pe amândoi îi râcâie la inimă.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 275, 7 octombrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Cocoşul indian[202]
O MICĂ NEÎNŢELEGERE

— Momâia dracului! Chelbos afurisit! îl certa într-o zi Pelagheia Petrovna pe soţul ei, Markel Ivanovici Lohmatov[203], secretar de colegiu la pensie. Toate femeile au bărbaţi ca lumea, numai pe mine m-a pedepsit Dumnezeu cu un leneş fără pereche ca tine! Bărbatul surorii mele Glaşenka cârpeşte ciorapii, hrăneşte găinile, face piaţa. Bărbatul Praskoviei Ivanovna – ăsta zic şi eu om! – n-are altă grijă decât să-i facă toate voile nevestei: opăreşte ploşniţele din paturi, bate şuba cu nuiaua să n-o mănânce moliile, curăţă peştele... Numai tu nu faci nimic, dracu' ştie cu cine semeni! Toată ziulica stai tolănit pe divan, ca un netrebnic ce eşti, şi nu ştii altceva decât să tragi la măsea şi să îndrugi vrute şi nevrute despre Rumelia!...

— Dar ce vrei să fac? întreabă sfios Markel Ivanovici.

— Ce să faci! Treabă e destulă! Într-o gospodărie, oriunde te uiţi, peste tot dai de treabă. Să luăm bunăoară cocoşul indian. De vreo săptămână nu mai bea şi nu mai mănâncă... poate să moară dintr-o clipă în alta, dar ţie, neisprăvitule, nici nu-ţi pasă! Uf, când ţi-oi trage câteva... Şi când te gândeşti ce cocoş e! Munte, nu cocoş! Nici cu cinci ruble n-ai lua un altul ca el!

— Dar ce să fac cu... cocoşul? Doar n-am să mă duc la doctor cu el!

---

[202] În limba rusă, curcanului i se mai spune şi cocoş indian (N. trad.)

[203] *Lohmatîi* – lăţos (N. red. rom.)

— Ce să cauţi la doctor? Doctorii nu se pricep la păsări… întreabă şi tu pe unu', pe altu'… Lumea le ştie toate… Sau chibzuieşte şi singur, dobitocule, ce s-ar putea face. Ori du-te la spiţerie să iei ceva. Acolo se găsesc fel de fel de leacuri.

— La spiţerie mai că m-aş duce, se învoieşte Lohmatov.

— Du-te! Spune să-ţi dea de zece copeici un astringent.

Markel Ivanovici se scoală alene de pe divan, oftează şi începe să-şi tragă pe el pantalonii (din economie, de câte ori stă acasă, Pelagheia Petrovna îl ţine numai în cămaşă şi izmene). E cam ameţit de băutură, în cap parcă i se rostogoleşte un glonte greu de plumb, dar gândul că se duce să facă o treabă îl înviorează. După ce se îmbracă, îşi ia bastonul şi porneşte cu paşi gravi spre farmacie.

— Ce doriţi? îl întreabă farmacistul, un bărbat gras, chel, cu favoriţi mari, pufoşi.

— Aş vrea ceva aşa… începe sfios Markel Ivanovici, privind cu respect favoriţii pufoşi. La drept vorbind, n-am reţetă şi nu ştiu nici eu ce mi-ar trebui; poate că-mi puteţi da dumneavoastră vreun sfat.

— Cu plăcere, ce s-a întâmplat?

— Să vedeţi, de o săptămână nu bea şi nu mănâncă. Are mereu pântecăraie. E posomorât şi supărat, de parcă ar fi pierdut ceva sau n-ar avea cugetul curat.

Farmacistul strânge colţurile gurii, închide pe jumătate ochii şi începe să asculte cu toată luarea aminte. Farmaciştilor le place când lumea le cere sfaturi medicale.

— A… hm… mormăie el. Temperatură are?

— Asta n-aş putea să vă spun, că nu ştiu… Fiţi atât de bun, daţi-mi ceva. Mă credeţi? Ţi-e mai mare mila să te uiţi la el! Era sănătos, se plimba prin curte, şi acum poftim! Gogeşte, stă zburlit ca un arid şi nu mai iese din şopron.

— Nu e bine să stea în şopron… Acum e frig.

— Bine, o să-l luăm în bucătărie… Ar fi păcat să… să crape. Curcile nu pot trăi fără el.

— Ce curci? holbează ochii farmacistul.

— De cele obişnuite… cu pene.

— Dar despre cine vorbiţi?

— Despre un cocoş indian.

Pe buzele farmacistului se citeşte un „ptiu". Colţurile gurii i se lasă în jos şi pe chipul lui grav trece un nor.

— Nu… nu înţeleg, spune el jignit.

— Nu înţelegeţi ce fel de cocoş e? se miră la rândul lui Lohmatov. Cocoşii obişnuiţi se plimbă cu găinile, pe când ăsta e indian… Unul mare, ştiţi dumneavoastră, cu guşă sub nas… iar dacă-i fluieri, desface aripile, îşi bagă capul între umeri şi face: glu-glu-glu…

— Noi nu tratăm curcani… mormăie farmacistul şi mai jignit şi întoarce capul în altă parte.

— Nici n-au nevoie de tratament… Le dai un fleac oarecare şi gata… Doar nu-i om, ci pasăre… cu o nimica toată ai vindecat-o.

— Iertaţi-mă, n-am timp.

— Ştiu că n-aveţi timp, dar faceţi-mi acest bine! Ce vă costă să-mi daţi ceva? Orice îţi vrea, nu importă. Fiţi atât de bun!

Tonul rugător al lui Markel Ivanovici îl mişcă pe farmacist. Se încruntă din nou, strânge colţurile gurii şi cade iar pe gânduri.

— Spuneţi că nu bea şi nu mănâncă… că are diaree?

— Da… I-ar trebui ceva care să-i strângă stomacul.

— Aşteptaţi o clipă, îndată.

Farmacistul se duce la un dulăpior, ia de acolo o carte şi se cufundă în lectură.

Chipul lui ia o expresie socratică şi pe frunte i se adună atâtea cute încât, privindu-l, Markel Ivanovici se temu ca, de atâta încordare, să nu-i plesnească chelia.

— Am să vă dau un praf, spune farmacistul, după ce isprăveşte de citit.

— Vă mulţumesc foarte mult. Dar, iertaţi-mă, cum să i-l dau? N-o să vrea să-l ciugulească! Dacă şi-ar înţelege interesul ar fi bine, dar e o pasăre nătângă, fără judecată. Îi pui praful în faţă şi el nici nu-l ia în seamă.

— În cazul acesta, am să vă dau nişte picături.

— Ei da, cu picăturile e altă socoteală. Picăturile se pot turna cu de-a sila pe gât.

Farmacistul întoarce capul şi strigă ceva pe nemţeşte.

— Ja! răspunde un asistent mărunt, negricios.

Lohmatov se îndreaptă spre locul unde trebăluieşte asistentul, se propteşte de tejghea şi aşteaptă.

„Ce îndemânatic e, şmecherul! gândeşte el, urmărind mişcările degetelor asistentului, care împarte un praf în pacheţele mici. Unde mai pui că şi asta cere ştiinţă!”

După ce isprăveşte cu prafurile, asistentul ia o sticluţă, amestecă în ea un lichid cafeniu, o înveleşte în hârtie şi se apropie de Lohmatov.

— De zece copeici picături; sunt pentru dumneavoastră? întreabă el.

— Pentru un cocoş indian.

— Cum? holbează ochii asistentul.

— Pentru un cocoş indian.

— Vă vorbesc omeneşte, se supără asistentul, vă rog să-mi răspundeţi tot omeneşte.

— Cum vreţi să vă răspund? Dacă spun că-s pentru un cocoş indian, înseamnă că-s pentru un cocoş indian. Doar n-or fi pentru un vultur!

— Faci haz pe socoteala mea? spune înfuriat asistentul.

— De ce pe socoteala dumitale? Eu plătesc.

— N-am timp de glume!

Asistentul pune la o parte sticluţa cu picăturile, se îndepărtează şi, suflând mânios pe nas, începe să frece ceva într-un mojar.

Markel Ivanovici mai aşteaptă un pic, apoi ridică din umeri, oftează şi iese din farmacie. Ajuns acasă, îşi scoate surtucul, pantalonii şi jiletca, se scarpină, tuşeşte şi se culcă pe divan.

— Ei? Ai fost la farmacie? se repede la el Pelagheia Petrovna.

— Am fost… dracu’ să-i ia!

— Şi unde-i doctoria?

— Nu vor s-o dea!

Markel Ivanovici face cu mâna a lehamite şi se acoperă cu plapuma.

— O-of… când ţi-oi trage vreo câteva!…

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 282, 14 octombrie la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Contrabasistul şi flautistul
SCENETĂ

La una dintre repetiţii, flautistul Ivan Matveici umbla fără rost printre pupitre, ofta şi se plângea:

— Mare pacoste! Nu-i chip să-mi găsesc o locuinţă ca lumea! În camere mobilate nu pot să stau, fiindcă-i scump, iar prin familii şi în case particulare nu se primesc muzicanţi.

— Mută-te la mine! îi propuse pe neaşteptate contrabasistul. Eu plătesc camera douăsprezece ruble, aşa că ne-ar veni câte şase ruble de fiecare.

Ivan Matveici se agăţă cu amândouă mâinile de această propunere. Nu mai stătuse niciodată cu altcineva, n-avea niciun fel de experienţă în această privinţă, dar socoti a priori[204], că o locuinţă în comun trebuie să aibă mult farmec şi multe părţi plăcute: în primul rând, ai cu cine să schimbi o vorbă şi cui să-ţi împărtăşeşti gândurile, în al doilea rând, totul se împarte pe din două: ceaiul, zahărul, plata serviciilor. Cu contrabasistul Piotr Petrovici era în relaţiunile cele mai prieteneşti, îl ştia om modest, cinstit şi care nu bea. El însuşi era cumpătat, cinstit şi defel beţiv. Prin urmare, alcătuiau o pereche potrivită. Prietenii bătură palma şi, în aceeaşi zi, patul flautistului stătea alături de patul contrabasistului.

Nu trecură însă nici trei zile şi Ivan Matveici se încredinţă că, pentru a locui cu cineva împreună, nu-i de ajuns să ai relaţii de

---

[204] Fără a verifica prin experienţă (în limba latină) (N. trad.)

prietenie şi „trăsături comune” de cinste, cumpătare şi caracter aşezat.

La înfăţişare, Ivan Matveici şi Piotr Petrovici semănau tot atât de puţin unul cu altul, ca şi instrumentele din care cântau. Piotr Petrovici era un blond înalt, cu picioare lungi, cap mare, tuns chilug, şi purta cu stângăcie un frac cu coadă scurtă. Vorbea cu glas adânc, de bas; când mergea, tropăia; strănuta şi tuşea atât de zgomotos, încât zăngăneau geamurile. Ivan Matveici dimpotrivă, era un omuleţ slăbănog, care călca numai în vârful picioarelor, vorbea cu un firicel de glas de tenor şi în toate acţiunile sale se silea să se arate om bine-crescut, plin de delicateţe. În privinţa micilor lor tabieturi, prietenii erau de asemenea foarte diferiţi. Astfel, contrabasistul îşi bea ceaiul fără să pună zahărul în ceaşcă, ci sugând numai din când în când din bucată, pe când flautistul punea zahărul în ceai – ceea ce nu putea să nu dea naştere la suspiciuni, dată fiind posesiunea în comun a ceaiului şi a zahărului. Flautistul dormea cu lumina aprinsă, contrabasistul – fără lumină. Primul se spăla în fiecare dimineaţă pe dinţi şi folosea săpun de glicerină, parfumat, pe când cel de al doilea nu numai că nu voia să ştie nici de una, nici de alta, dar se şi încrunta când auzea foşnetul unei perii de dinţi, sau când vedea un obraz săpunit.

— Ia mai lasă mofturile astea! spunea el. Ţi-e şi scârbă să te uiţi! Te dichiseşti ca o muiere!

Gingaşul, bine-crescutul flautist, se simţi nemulţumit chiar din primele zile. Ceea ce îi displăcea mai mult decât orice era faptul că în fiecare seară, înainte de culcare, contrabasistul îşi ungea burta cu un fel de alifie, din pricina căreia odaia mirosea până dimineaţa a friptură de gâscă alterată, după care o jumătate de oră încheiată, gâfâind, şi suflând pe nas, vecinul făcea gimnastică, adică ridica metodic când braţele, când picioarele.

— Pentru ce faci matale asta? întreba flautistul, care nu putea suferi să-l audă gâfâind.

— După alifie, e neapărat necesar, ca să poată pătrunde în tot trupul. E ceva straşnic, taică! Nicio răceală nu se prinde de mine. Ia unge-te şi mata, să vezi!

— Nu, mulţumesc.

— Hai, unge-te! Unge-te, zău! Ai să vezi singur cât e de bine! Lasă cartea!

— Nu, sunt obişnuit să citesc întotdeauna înainte de culcare.

— Şi ce citeşti?

— Turgheniev.

— Ştiu… l-am citit şi eu… Scrie bine! Foarte bine! Un lucru nu-mi place la el: prea… cum să spun… prea foloseşte multe cuvinte străine. Apoi, când îşi dă drumul cu descrierea naturii, ce să spun! Când îşi dă drumul, îţi vine să-ţi iei lumea în cap! Soare… Lună… cântă păsărelele… şi toate celelalte!… O lungeşte, o lungeşte…

— Are pasagii minunate!…

— Cum să n-aibă, doar e Turgheniev! Dumneata şi cu mine n-am putea scrie aşa. Mi-aduc aminte că am citit „Un cuib de nobili”… Râzi de te prăpădeşti! Îţi aminteşti, bunăoară, pasagiul în care Lavreţki îşi face declaraţia de dragoste… cum îi zice?… Lizei… În grădină… îţi aduci aminte? Ho-ho! Îi dă târcoale şi aşa, şi pe dincolo… cu fel de fel de strategii, iar ea, hoaţa, face fasoane, se strâmbă, se lasă rugată… s-o omori, nu alta!

Flautistul sărea din pat şi, cu ochii scânteietori, îşi prăpădea glăsciorul lui de tenor, începând să discute, să demonstreze, să explice.

— Ce tot mă baţi la cap cu asta! replica contrabasistul, parcă eu nu le ştiu? Te găsişi om cult! Turgheniev, Turgheniev… Şi ce are a face că-i Turgheniev? Despre mine putea să nu fie deloc.

Şi Ivan Matveici, sleit de puteri, dar nu învins, renunţa la discuţie. Stăpânindu-se, se uita cu dinţii încleştaţi la tovarăşul lui de odaie, care se băga sub pătură, şi capul mare al contrabasistului i se părea atunci o buturugă atât de hâdă şi de neroadă, încât ar fi dat mult să-l poată pocni măcar o dată.

— Veşnic eşti pus pe ceartă! spunea contrabasistul, încercând să-şi cuibărească trupul lung în patul cel scurt. Frumos caracter mai ai! Ei, noapte bună. Stinge lampa!

— Vreau să mai citesc…

— Mata vrei să citeşti şi eu vreau să dorm.

— Dar cred că nu trebuie să ne îngrădim unul altuia libertatea…

— Tocmai, de aceea… Stinge!

Flautistul stingea lampa şi mult timp nu putea să adoarmă, clocotind de ură şi ros de conştiinţa neputinţei sale, sentiment pe care îl încearcă oricine se loveşte de încăpăţânarea unui incult. După fiecare discuţie cu contrabasistul, Ivan Matveici tremura de parc-ar fi avut friguri. Dimineaţa, contrabasistul se

trezea de obicei devreme, pe la ceasurile şase, pe când flautistului îi plăcea să doarmă până la unsprezece. După ce se trezea, Piotr Petrovici nu avea altceva mai bun de făcut decât să repare cutia contrabasului.

— Nu ştii cumva unde e ciocanul? îl trezea el pe flautist. Hei, ascultă! Somnorosule! Nu ştii unde e ciocanul?

— Ssst!… Vreau să dorm!

— N-ai decât să dormi… Te împiedică cineva? Dă-mi ciocanul şi dormi-nainte.

Dar culmea chinului pentru flautist erau sâmbetele. În fiecare sâmbătă, contrabasistul îşi cârlionţa părul, îşi lega lavaliera şi se ducea în vizită pe la fete bogate care aşteptau peţitori. Se întorcea noaptea târziu, vesel, surexcitat, uşor afumat.

— Hei, taică, ce să-ţi spun! începea el să povestească, aşezându-se greoi pe patul flautistului adormit. Hai, că ai dormit destul, ai tot timpul! Mă, da' somnoros mai eşti! He-he-he… Am văzut o fată de măritat… O blondă, înţelegi mata, cu nişte ochi uite aşa… grăsuţă… Nu-i urâtă, hoaţa. Dar mama, mama! A dracului babă! Ce diplomaţie! Te bagă-n cofă fără niciun avocat, dacă vrea! Cică îi dă fetei zestre şase mii de ruble, dar n-o să dea nici trei, zău aşa! Atât că eu nu mă las tras pe sfoară, nu!

— Dragul meu… vreau să dorm… bolborosea flautistul ascunzându-şi capul sub plapumă.

— Dar ascultă odată! Ce porc eşti, zău! Îţi cer un sfat prietenesc, şi dumneata îmi faci mutre… Ascultă!

Şi bietul flautist trebuia să asculte până în zori, când contrabasistul se apuca să repare cutia.

— Nu, nu pot să mai stau cu el! se plângea flautistul la repetiţii. Mă credeţi? Mai bine stai într-un pod decât aşa… M-a dat gata!

— Şi de ce nu-l părăseşti?

— Nu ştiu cum, dar parcă nu-mi vine… S-ar simţi jignit… Cu ce-aş putea să-mi motivez plecarea? Învăţaţi-mă şi voi, ce să fac? M-am gândit la toate!

Nu trecu nici o lună şi flautistul începu să se ofilească şi să se plângă mereu de vitregia sorţii. Dar coexistenţa lor ajunse şi mai nesuferită când contrabasistul propuse nitam-nisam flautistului să se mute împreună într-o locuinţă nouă.

— Asta nu-i bună... Fă-ţi bagajele! Lasă mofturile! De la locuinţa cea nouă e cam departe până la birtuleţul unde îţi iei masa, dar nu face nimic, nu strică să umbli mai mult pe jos.

Noua locuinţă se dovedi a fi igrasioasă şi întunecată, dar bietul flautist s-ar fi împăcat şi cu igrasia şi cu întunericul, dacă contrabasistul n-ar fi născocit, cu ocazia instalării, noi chinuri. Din motive de economie, instală în cameră o plită cu petrol şi începu să-şi gătească pe ea prânzul, din care pricină odaia era veşnic plină de fum. Reparaţia matinală a cutiei fu înlocuită cu hârâiala pe contrabas.

— Nu clefăi! se răstea el la Ivan Matveici, când acesta mânca ceva. Nu pot să sufăr când cineva îmi clefăie la ureche! Du-te pe coridor şi clefăie acolo cât vrei!

Mai trecu o lună şi contrabasistul propuse să se mute într-o a treia locuinţă. După mutare îşi făcu rost de nişte cizme mari, care miroseau a catran, iar în discuţii literare începu să folosească un procedeu nou: smulgea cartea din mâinile flautistului şi stingea el însuşi lampa. Flautistul suferea, murea de poftă să lovească o dată zdravăn în capul mare, tuns chilug, suferea trupeşte şi sufleteşte, dar făcea mii de fasoane şi voia să se arate delicat.

— Dacă i-aş spune că nu vreau să stau cu el, l-aş jigni! N-ar fi colegial! Am să sufăr înainte!

Un trai atât de anormal nu putea însă să ţină mult. El se încheie într-un chip foarte neaşteptat pentru flautist. Într-o zi, pe când cei doi prieteni se întorceau de la teatru, contrabasistul îl luă pe flautist de braţ şi îi spuse:

— Iartă-mă, Ivan Matveici, dar în cele din urmă trebuie să-ţi spun deschis... adică să te întreb... De ce dracu' îţi place atât de mult să stai cu mine? Nu te înţeleg! Avem firi diferite, ne certăm mereu, ni s-a urât unul de altul... Nu ştiu cum te simţi dumneata, dar eu simt că înnebunesc... Câte n-am încercat! Ca să pleci de la mine, am schimbat locuinţa, am cântat dimineţile la contrabas, şi dumneata tot nu pleci! Pleacă, dragul meu! Fă-mi binele ăsta! Iartă-mă, dar nu pot să mai rabd.

Flautistul atâta aştepta.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta", 1885, Nr. 282, 14 octombrie, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Ninocika
ROMAN

Uşa se deschide încet şi la mine în odaie intră bunul meu prieten, Pavel Sergheevici Vihleniov, om tânăr dar bolnăvicios şi cu o înfăţişare bătrânicioasă. E uşor adus din spate, uscăţiv, are un nas lung, într-un cuvânt, e destul de urât. În schimb, faţa lui e aşa de naivă, de bună şi de blajină, că văzând-o, eşti cuprins de năstruşnica dorinţă să-l pipăi cu cele cinci degete ale mâinii ca să-i simţi avea toată bunătatea şi blândeţea sufletească. Prietenul meu are o fire docilă ca un aluat moale. Ca toţi oamenii care îşi petrec viaţa în camera lor de lucru, e tăcut, sfios şi timid, dar astăzi, pe lângă toate acestea, mai e galben la faţă şi vădit tulburat.

— Ce-i cu dumneata? îl întreb eu, cercetându-i chipul palid şi buzele uşor tremurătoare. Eşti bolnav sau te-ai certat iarăşi cu nevasta? Arăţi atât de rău!…

După ce se codeşte un pic şi tuşeşte, Vihleniov face un gest de deznădejde cu mâna şi începe:

— Iar am avut o… discuţie cu Ninocika! Sunt aşa de amărât, dragul meu, că n-am dormit toată noaptea şi, după cum vezi, sunt mai mult mort decât viu… Dracu’ ştie ce-i cu mine! Altora puţin le pasă, îndură cu uşurinţă şi jigniri, şi pierderi, şi boli, iar eu… pentru o nimica toată mă prăpădesc cu firea şi nu mai fac doi bani.

— Dar ce s-a întâmplat?

— Ei, fleacuri!… O mică dramă de familie. Dar dacă vrei, am să ţi-o povestesc. Ieri, Ninocika mea nu s-a dus nicăieri, a stat acasă; voia să petreacă o seară cu mine. Fireşte că m-am

bucurat. De obicei, ea seara se duce pe la câte o sindrofie, iar eu, dimpotrivă, numai seara sunt acasă, aşa că-ţi închipui… cum… cât m-am bucurat. Ce vrei, tu n-ai fost niciodată însurat şi nu poţi să ştii ce cald şi plăcut e să găseşti acasă, când te întorci de la muncă, făptura pentru care trăieşti… Ah!

Vihleniov descrie farmecul vieţii de familie, îşi şterge sudoarea de pe frunte şi continuă:

— Cum îţi spuneam, Ninocika a vrut să petreacă o seară cu mine… Dumneata mă ştii! Sunt un om plicticos, greoi, deloc spiritual. Cum vrei să se distreze cineva cu mine? Veşnic sunt cu desenele şi graficele mele, cu filtrele şi cu probe de sol. Nu ştiu nici să joc, nici să dansez, nici să fac glume… iar Ninocika, ce vrei, e tânără, mondenă… Tinereţea îşi are drepturile ei… nu-i aşa? Ei, am început să-i arăt nişte ilustraţii, tot felul de nimicuri, una, alta… i-am mai povestit câte ceva… Tocmai atunci mi-am adus aminte că am în sertarul biroului nişte scrisori vechi şi că printre ele sunt şi unele foarte hazlii. Când eram student, aveam nişte prieteni: straşnic mai scriau, ai dracului! Când citeai, te stricai de râs. Am scos scrisorile lor din birou şi am început să le citesc cu glas tare Ninocikăi. I-am citit o scrisoare, alta, încă una… şi deodată – stop! Într-o scrisoare, închipuie-ţi dumneata, era o frază buclucaşă: „Salutări de la Katia”. Pentru o soţie geloasă, frazele de acest soi sunt ca un cuţit în inimă şi Ninocika mea e un Othello cu fustă. Pe nefericitul meu cap au început să curgă tot felul de întrebări: Cine-i Katenka?… Când s-a întâmplat? Cum? I-am povestit că fusese într-un fel prima mea dragoste… ceva, cum să spun… studenţesc, tânăr, necopt, ceva căruia nu i se poate acorda nicio importanţă. Orice băiat tânăr îşi are o Katenkă a lui, fără asta nu se poate… Ninocika nici n-a vrut să audă! Şi-a închipuit dracu’ ştie ce şi a izbucnit în plâns. După plâns, a apucat-o o criză de nervi. A început să-mi strige: „Eşti un nesuferit, un scârbos! Îmi ascunzi trecutul dumitale! Prin urmare, ai şi acum o Katka, dar mi-o ascunzi!” Am încercat eu s-o conving, dar degeaba… Logica bărbătească nu poate niciodată veni de hac logicii femeieşti. În cele din urmă, i-am cerut iertare în genunchi… m-am târât în faţa ei, dar fără niciun folos. Aşa s-a şi culcat: ea în iatacul ei, cu criză de nervi, iar eu la mine, pe divan… Azi-dimineaţă, nu m-a învrednicit nici cu o privire; era bosumflată şi a continuat să-mi spună „dumneata”.

Dădea zor că se mută la maică-sa. Şi ai să vezi că se mută, o ştiu eu!

— Mda, e o păţanie neplăcută.

— Nu pot înţelege femeile! E drept că Ninocika e tânără, cuminte, romanţioasă şi că o poveste prozaică ca aceea cu Katenka nu poate să n-o scandalizeze; admit toate astea… dar e atât de greu să ierţi? Sunt vinovat, fie, dar i-am cerut iertare, m-am târât în genunchi! Dacă vrei să ştii, am… plâns chiar!

— Da, femeile sunt o mare enigmă.

— Dragul meu, scumpule, tu ai o mare înrâurire asupra Ninocikăi; te stimează, vede în dumneata o autoritate. Te rog din suflet, du-te la ea, foloseşte tot ascendentul dumitale şi fă-o să înţeleagă cât de nedreaptă e… Sufăr, scumpul meu!… Dacă această poveste mai ţine o zi, n-am să mai pot răbda. Du-te, dragul meu!

— Dar se cade aşa ceva?

— De ce să nu se cadă? Sunteţi prieteni aproape din copilărie, are încredere în dumneata… Du-te, fii un adevărat prieten!

Rugăminţile şi lacrimile lui Vihleniov mă mişcă… Mă îmbrac şi mă duc la nevastă-sa. O găsesc pe Ninocika dedându-se îndeletnicirii ei preferate: şade pe divan picior peste picior, cu ochii ei frumoşi închişi pe jumătate, pierduţi în gol, şi nu face nimic… Zărindu-mă, sare de pe divan şi aleargă spre mine… Apoi se uită în jur, închide repede uşa şi, uşoară ca un fulg, îmi sare de gât. (Să nu creadă cititorul că e vreo greşeală de tipar… De mai bine de un an împart cu Vihleniov îndatoririle lui conjugale).

— Ce ai născocit iarăşi, bestie mică? o întreb pe Ninocika, aşezând-o lângă mine.

— Despre ce-i vorba?

— Iar ai inventat un chin pentru bărbăţelul tău! Astăzi a fost la mine şi mi-a povestit toată comedia cu Katia.

— Ah… asta era! A găsit şi el cui să se plângă!…

— Ce s-a întâmplat între voi?

— Ei, fleacuri… Aseară mă plictiseam… De ciudă că n-aveam unde să mă duc, m-am agăţat de Katenka lui. De plictiseală m-a podidit plânsul, şi cum era să-mi justific lacrimile?

— Dar asta-i groaznic, sufleţelule, e neomenos. Nu e el şi aşa destul de nervos, mai trebuie să-l chinui şi tu cu scenele tale?

— Habar n-ai! Lui îi place când îi fac scene!... Ca să-ţi legi la ochi bărbatul, nu-i nimic mai nimerit decât să te prefaci geloasă... Dar să nu mai vorbim de el... Nu-mi place când începi să mă baţi la cap cu cârpa asta... Şi aşa sunt sătulă de el până în gât. Hai mai bine să luăm un ceai...

— Încetează totuşi să-l mai chinuieşti... Ţi-e mai mare mila să te uiţi la el... Vorbeşte atât de convins şi de nevinovat de fericirea şi de căminul lui, este atât de neclintit în încredinţarea că îl iubeşti încât, uneori, mă apucă groaza... Mai calcă-ţi şi tu pe inimă, mai dezmiardă-l, mai minte-l... E de ajuns un cuvânt bun din partea ta ca să se simtă în al şaptelea cer.

Ninocika îşi umflă buzele şi se posomorăşte. Totuşi, curând după aceea, când Vihleniov se întoarce şi se uită sfios şi întrebător la mine, îi zâmbeşte veselă şi-l dezmiardă cu privirea.

— Ai căzut de minune, tocmai la ceai! îi spune ea. Tare cumsecade eşti tu, nu întârzii niciodată... Vrei ceaiul cu frişcă sau cu lămâie?

Lui Vihleniov, care nu se aştepta la o asemenea primire, i se topeşte inima. Sărută cu multă dragoste mâna nevestei sale, mă strânge în braţe, şi îmbrăţişarea lui e atât de absurdă şi de nepotrivită cu situaţia, încât şi Ninocika şi eu roşim.

— Fericiţi întru Domnul sunt împăciuitorii! cotcodăceşte vesel soţul. Dumneata ai izbutit s-o îndupleci! De ce? Fiindcă eşti un om de lume, ai frecventat societatea, cunoşti toate subtilităţile inimii de femeie! Ha-ha-ha! Eu sunt un urs, un mocofan! Unde-i nevoie de un cuvânt, spun zece... Când trebuie să sărut mâna, sau mai ştiu eu ce să fac, încep să scâncesc! Ha-ha-ha!

După ceai, Vihleniov mă duce în biroul lui, mă apucă de un nasture şi bolboroseşte:

— Nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc, dragul meu! Crede-mă, am suferit, m-am chinuit cumplit, iar acum sunt atât de fericit, încât le-aş da şi altora din fericirea mea. Şi nu-i prima dată că mă scoţi dintr-o situaţie atât de groaznică. Dragul meu, să nu mă refuzi! Am aici un lucru de nimic... O locomotivă în miniatură pe care am făcut-o chiar eu... Am primit pentru ea o medalie la expoziţie... la-o ca semn al recunoştinţei mele... al prieteniei mele!... Fă-mi această plăcere!

Bineînţeles că încerc în toate felurile să refuz, dar Vihleniov e de neînduplecat astfel că, vrând-nevrând, îi primesc darul nepreţuit.

Trec zile, săptămâni, luni… şi într-o bună zi blestematul adevăr se dezvăluie în faţa lui Vihleniov în toată măreţia lui spurcată. Aflând din întâmplare acest adevăr, se face alb ca varul, se culcă pe divan şi priveşte îndobitocit în tavan… Nu rosteşte nicio vorbă. Dar durerea din suflet trebuie totuşi să se manifeste într-un fel oarecare, şi iată că Vihleniov începe să se răsucească chinuit pe divanul lui, de pe o parte pe alta. Bleg cum e, la aceasta se mărgineşte toată revolta lui.

După o săptămână, obişnuindu-se puţin cu noutatea care-l lovise, Vihleniov vine la mine. Suntem amândoi încurcaţi şi nu îndrăznim să ne privim… Începem să îndrug banalităţi fără noimă despre dragostea liberă, despre egoismul bărbaţilor, despre resemnarea faţă de soartă.

— Nu despre asta voiam să-ţi vorbesc… îmi curmă el cu blândeţe vorba. Toate astea le înţeleg prea bine. Nimeni nu-i vinovat de sentimentul pe care-l încearcă. Pe mine mă preocupă o altă latură a problemei: partea pur practică. Nu cunosc deloc viaţa, dragul meu şi, când e vorba de forme, de convenţii sociale, sunt pierdut. N-ai vrea să mă ajuţi, dragul meu? Spune-mi, ce trebuie să facă acuma Ninocika? Să continue să stea la mine, sau socoteşti mai bine să se mute la dumneata?

Ne sfătuim pe scurt şi ne oprim la următoarea hotărâre: Ninocika va locui mai departe la Vihleniov, eu mă voi duce la ea de câte ori îmi va trece prin cap, iar Vihleniov se va muta în odaia din colţ, care servea până acum de cămară. Odaia e cam întunecoasă şi igrasioasă, intrarea o are prin bucătărie, în schimb însă poţi să te izolezi cât se poate de bine în ea, ca să nu fii ghimpe în ochii nimănui.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 303, 4 noiembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Pianistul

E trecut de unu noaptea. Stau în camera mea mobilată şi scriu foiletonul în versuri care mi-a fost comandat. Deodată se deschide uşa şi în odaie intră, cu totul pe neaşteptate, tovarăşul meu de cameră, Piotr Rubleov, fost elev la conservatorul din M. Cu şuba descheiată, cu jobenul pe cap, îmi aduce aminte, în primele clipe, de Repetilov[205], dar când îl cercetez mai cu luare aminte, şi-i văd chipul palid şi ochii tulburi, injectaţi, asemănarea cu Repetilov dispare.

— De ce te-ai întors aşa de devreme? îl întreb eu. Nu e nici două! S-a isprăvit nunta?

Tovarăşul meu de cameră nu-mi răspunde. Trece după paravan fără să scoată o vorbă, se dezbracă repede şi, suflând pe nări, se culcă în patul lui.

— Dormi, dobitocule! îl aud mormăind peste vreo zece minute. Dacă te-ai culcat, apoi dormi! Şi dacă nu poţi să dormi, apoi… să te ia dracu'!

— Nu poţi să adormi, Petea? îl întreb eu.

— Dracu' ştie… parcă nu mi-e somn… îmi vine mereu să râd… De râs nu pot să adorm! Ha-ha!

— Ce te face să râzi?

— Mi s-a întâmplat ceva tare caraghios. Asta-mi mai lipsea!

Rubleov iese de după paravan şi se aşază râzând lângă mine.

— Îmi vine să râd şi… mi-e şi ruşine… spune el răsucindu-şi părul cu mâna. De când sunt nu mi s-a întâmplat aşa ceva… Ha-ha… Un scandal număru' unu! Un scandal în lumea mare!

---

[205] Repetilov – personaj din piesa lui Griboedov „Prea multă minte strică".

Rubleov se loveşte cu pumnul peste genunchi, sare în picioare şi începe să se plimbe desculţ pe podeaua rece.

— Mi-au dat un picior în spate! spune el. De aceea m-am şi întors aşa devreme.

— Ia mai lasă minciunile!

— Zău că da… Mi-au dat un picior în spate!

Îl privesc pe Rubleov… Chipul îi e tras, răvăşit, dar în toată înfăţişarea lui a rămas încă ceva atât de cumsecade, atâta delicateţe şi bună creştere aristocratică, încât acest grosolan „mi-au dat un picior în spate” nu se potriveşte deloc cu figura lui de om subţire.

— Un scandal clasa întâi… Tot drumul spre casă am râs cu hohote. Dar mai isprăveşte odată cu mâzgălitul prostiilor ălora! Vreau să-ţi povestesc… să-mi mai uşurez sufletul şi poate că n-o să mi se mai pară atât de caraghios!… Lasă scrisul! Povestea e interesantă… Hai, ascultă… Pe Arbat[206] stă un oarecare Prisvistov, locotenent-colonel în retragere, căsătorit cu fiica naturală a contelui von Krach… Prin urmare, un aristocrat… Şi iată că îşi măritǎ fata cu Eskimosov, fiul unui negustor… Acest Eskimosov e un parvenu[207] foarte mauvais genre, un porc de câine şi un mojic dar tăticul şi fiica vor manje[208] şi boar[209], de aceea nu stau să se uite la maniere. Aşa că, astă seară, pe la ceasurile opt şi ceva am pornit-o spre Prisvistov, care mă angajase să le cânt la pian. Pe străzi – noroi, ploaie, ceaţă… Iar în suflet, ca de obicei, jale!

— Mai pe scurt, îl rog eu pe Rubleov. Fără psihologie…

— Bine… Ajung la Prisvistov… După cununie, tinerii şi musafirii încep să se îndoape cu fructe. În aşteptarea dansului, mă duc la postul meu – adică la pian – şi mă aşez.

— „A, a… ai venit! mă zăreşte stăpânul casei. Vezi, stimabile, cântă cumsecade şi, mai ales, nu te îmbăta…”

— Eu, frate dragă, sunt obişnuit cu asemenea primiri, aşa că nu mă supăr… Ha-ha… Dacă ai intrat în horă, trebuie să joci…

---

[206] Stradă din Moscova (N. trad.)

[207] Parvenit (în limba franceză) (N. trad.)

[208] A mânca (fonetic în limba franceză. Corect se scrie: *manger)* (N. trad.)

[209] A bea (fonetic în limba franceză. Corect se scrie: *boire)* (N. trad.)

Nu-i aşa? Ce sunt eu? Un pianist-lăutar, o slugă, un servitor care ştie să cânte! La negustori sunt tutuit şi primesc bacşişuri, şi... nu mă simt deloc jignit! Cum nu aveam ce face până să pornească dansul, am început să zdrăngăn la pian aşa, încetişor, ca să-mi dezmorţesc degetele. Tot cântând, aud deodată că în spatele meu cineva îmi ţine isonul din gură. Întorc capul şi văd o domnişoară! Stătea, afurisita, în picioare în spatele meu şi privea duios la clape. „Nici nu ştiam, mademoiselle, că mă ascultă cineva!" îi spun eu. Iar ea oftează şi şopteşte: „Frumoasă bucată!" „Da, frumoasă, îi răspund... Văd că vă place muzica." Şi intrăm în vorbă... Domnişoara s-a întâmplat să fie vorbăreaţă. N-o trăgeam eu de limbă, trăncănea ea singură. „Ce păcat, îmi spune, că tineretul din ziua de azi nu se ocupă cu muzica serioasă!" Eu, dobitocul, boul de mine, bucuros că mi se dă atenţie... ce vrei, a mai rămas în mine afurisitul ăsta de amor propriu!... iau, ştii tu, o poză aşa, mai interesantă, şi îi explic indiferentismul tineretului prin lipsa în societatea noastră a unor nevoi estetice... Am dat în filozofie!

— Şi unde-i scandalul? îl întreb eu pe Rubleov. Te-ai îndrăgostit, sau ce?

— Ei, ai nimerit-o! Dragostea e un scandal cu caracter personal, iar aici s-a petrecut ceva public, un scandal în lumea mare... da! Stau de vorbă cu domnişoara şi deodată observ că ceva nu-i în regulă: în spatele meu nişte necunoscute vorbesc în şoaptă... Aud cuvântul „pianist", aud chicotiri... Vasăzică ea vorbeşte de mine... Ce-o mai fi şi asta? Nu mi s-a desfăcut cumva cravata? Pipăi cravata – nimic... Bineînţeles că nu dau atenţie şi continui conversaţia... Iar domnişoara se înfierbântă, argumentează, se îmbujorează... Şi dă-i, şi dă-i! Şi unde începe să-i critice pe compozitori, de nu mai rămâne nimic din ei! În „Demonul", orchestraţia e bună, dar nu există motive muzicale. Rimski-Korsakov nu-i decât un toboşar, Varlamov n-a fost în stare să creeze nimic bine închegat şi aşa mai departe. Băieţii şi fetele de azi abia ştiu să cânte game, plătesc douăzeci şi cinci de copeici lecţia, dar nu s-ar sfii să scrie recenzii muzicale... Tot aşa şi domnişoara mea... O ascult fără s-o contrazic... Îmi place când cei tineri se înflăcărează, se revoltă, îşi pun creierul la contribuţie... În timpul ăsta, în spatele nostru se tot mormăie, se tot mormăie... Şi deodată ce crezi? Se apropie, parcă plutind, de domnişoara mea un fel de dropie dolofană, din soiul mămicelor

sau tănticelor, roşie la faţă şi grasă, de-ar trebui cinci inşi ca s-o cuprindă... Nu se uită la mine şi-i şopteşte fetei ceva la ureche... Acum să vezi!... Domnişoara se aprinde, duce mâna la gură şi sare îndărăt de la pian, ca muşcată de şarpe... Ce bazaconie o mai fi asta? Dezleagă misterul, înţelepte. Oedip! Desigur, mă gândesc, mi-a plesnit fracul în spinare, sau i s-a întâmplat fetei vreun bucluc cu toaleta, altfel nu se explică reacţia ei. Pentru orice eventualitate, după vreo cinci minute mă duc în vestibul să-mi controlez ţinuta... mă uit la cravată, la frac... tralala... totu-i în regulă, n-a plesnit nimic! Spre norocul meu, în vestibul se afla o băbuţă cu o legăturică. Mi-a lămurit totul... Dacă n-ar fi fost ea, aş fi rămas într-o fericită neştiinţă. „Pe domnişoara noastră n-o rabdă inima să nu-şi dea arama pe faţă, povestea ea unui lacheu. A zărit un flăcău lângă pian şi a şi intrat în vorbă cu el, ca şi cum ar fi fost unul mai de soi... A vorbit şi a chicotit cu el o grămadă, când colo, ce să vezi? Flăcăul nu era musafir, ci pianist... un lăutar din ăia... Găsise cu cine să stea de vorbă! Bine că i-a spus Maria Stepanovna la ureche cine era, altfel te pomeneşti că s-ar mai fi plimbat şi la braţ cu el... Acum moare de ruşine, dar e prea târziu; nu mai poate să-şi ia vorbele înapoi...” Îţi place? Ai?

— Şi fetişcana, îi spun eu lui Rubleov, şi baba sunt nişte tâmpite. Nu face să le iei în seamă...

— Nici nu le-am luat în seamă... Mi-a venit să râd şi atâta tot. Sunt de mult obişnuit cu asemenea figuri... Pe timpuri mă durea, dar acum nu-mi mai pasă! Fetişcana e proastă, tânără... nu-mi pare rău de ea! Mă aşez şi încep să cânt cântece de dans... Acolo n-ai nevoie să-ţi baţi prea mult capul... Îi dau înainte cu valsuri, cu cadriluri îndrăcite, cu marşuri tunătoare... Dacă ţi se face silă de muzica ta, bei un păhăruţ şi pe urmă să vezi cum îţi mai place să cânţi din „Boccaccio”[210].

— Dar unde-i scandalul propriu-zis?

— Lovesc cât pot în clape şi... nu mă mai gândesc la fată... Râd şi râd... dar ceva tot mă zgândăre la inimă! E ca şi cum mi s-ar fi aciuat sub lingurică un şoarece, care tot roade pesmeţi... Nici eu nu înţeleg de ce mă simt atât de trist şi de scârbit... Caut să mă conving pe mine însumi, mă ocărăsc, râd... mă acompaniez încet din gură, dar ceva mă doare în suflet, mă

[210] *„Boccaccio”* – operetă de F. Souppé.

doare într-un chip deosebit... mi se răsuceşte în piept, mă roade, mă sfredeleşte mereu şi deodată mi se urcă în gâtlej, aşa... ca un ghem... îmi încleştez dinţii, aştept, parcă mă mai lasă, dar începe iar... Ei, drăcia dracului! Şi, ca un făcut, îmi vin în minte gândurile cele mai ticăloase... îmi aduc aminte ce om de nimic am ajuns... Venisem la Moscova de la două mii de verste, năzuiam să ajung compozitor, virtuoz, şi m-am pomenit lăutar. La drept vorbind, e firesc... e chiar comun şi totuşi simţeam cum mă cuprinde o silă adâncă. Mi-am adus aminte şi de tine... Iată, mă gândeam eu, tovarăşul meu de cameră şade acasă şi mâzgăleşte la hârtii... Scrie, săracul de el, despre consilierii municipali care dorm în şedinţă, despre libărcile pe care le găseşti în pâine, despre vremea urâtă de toamnă... scrie tocmai despre ceea ce s-a scris şi s-a tot scris de mii de ori, despre lucruri complet răsuflate... Gândindu-mă aşa, nu ştiu de ce, mi se făcea milă de tine... atât de milă, încât mi-au dat lacrimile!... Eşti băiat bun, cu suflet, dar n-ai în tine, cum să-ţi spun?... destul foc, destulă forţă... nu ştii să muşti, eşti lipsit de patimă, şi numai Dumnezeu ştie de ce nu eşti farmacist sau cizmar, ci scriitor! Mi-am adus aminte de toţi prietenii mei rataţi, de toţi cântăreţii, pictorii, amatorii de artă... Pe timpuri, clocoteau cu toţii, se zbăteau, pluteau în înălţimi siderale... iar acum... ţi-e şi silă să te uiţi la ei! Nu ştiu de ce mi se îmbulzeau în cap astfel de gânduri! Cum uitam de mine, îmi năvăleau în minte prietenii; îi goneam pe prieteni şi dădea buzna fetişcana... Puţin îmi păsa de ea, nu făcea pentru mine nici doi bani, şi totuşi nu-mi dădea pace... Mă tot gândeam: ciudată-i trăsătura asta a omului rus! Cât timp eşti liber, îţi vezi de studii, sau hoinăreşti fără nicio ţintă, poţi să goleşti cu el un pahar, să-l baţi pe burtă, să-i faci curte fiicei lui, dar cum ai nimerit într-o situaţie cât de cât inferioară, îndată începe să te privească de sus... De bine, de rău, îmi potolesc gândurile, şi totuşi ghemul mi se urcă mereu în gâtlej... Se urcă, apasă şi, cum să-ţi spun?... parcă mă înăbuşe... În cele din urmă simt că ochii mi se umezesc, Boccaccio al meu se curmă deodată şi... totul se duce dracului. Salonul cel nobil se umple cu alte sunete... Fac o criză de nervi...

— Nu se poate!

— Zău că da... spune Rubleov, roşind şi încercând să râdă. Îţi închipui ce scandal! După aceea, simt că sunt târât în vestibul...

că mi se pune blana… Aud glasul stăpânului casei: „Cine l-a îmbătat pe pianist? Cine a îndrăznit să-i dea votcă?” Ca încheiere… Mi-a dat un picior în spate… Îţi place povestea? Ha-ha… Atunci nu-mi venea să râd, dar acum totul mi se pare cât se poate de comic… comic de tot! Un vlăjgan… un munte de om, lung cât un foişor de foc, şi deodată – o criză de nervi! Ha-ha-ha!

— Şi ce găseşti tu comic în toate astea? îl întreb eu pe Rubleov privind cum umerii şi capul i se zguduie de râs. Petea, pentru Dumnezeu… ce găseşti tu comic? Petea! Dragul meu!

Dar Petea râde cu hohote, şi în râsul lui recunosc îndată criza de nervi. Încep să mă frământ în jurul lui şi să blestem camerele mobilate din Moscova unde nu se obişnuieşte să se aducă de cu seară apă pentru noapte.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 45, autoriz. cenz. 14 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Publicarea povestirii în „Budilnik” a provocat reproşuri din partea lui N. Leikin, care socotea că redacţiile revistelor umoristice din Moscova îl atrag pe Cehov pentru „înviorarea” ediţiilor lor în ajunul înscrierii pentru abonamentele pe noul an.

Cehov a răspuns la aceasta (23 noiembrie 1885): «… nenorocirea e că până acum nu cunoşteam încă subtilităţile jurnalistico-diplomatice pe care le enumeri… Pe dracu’, de unde pot să ştiu eu că „Budilnik” nu mă tipăreşte acum, decât fiindcă e sezonul înscrierilor? Mi-a cerut o povestire, cum îmi cere întotdeauna, şi i-am dat-o, fără să bănuiesc nimic şi fără să vreau să bănuiesc ceva, cu atât mai mult că i-am dat povestiri şi pe timpul verii – vara, când nici nu visezi de înscrieri… Am dat „Pianistul” în luna octombrie… Nu puteam să nu dau ceva, deoarece am rămas dator „Budilnik”-ului încă de pe timpul verii. Îi datorez o nimica toată, totuşi trebuia să mă achit… Dar, oricum ar fi, îţi promit că, nici în decembrie, nici în ianuarie şi nici la sfârşitul lui noiembrie, nu voi da revistelor umoristice nimic cu iscălitura A. Cehonte şi în general cu o iscălitură

cunoscută cititorilor revistei „Oskolki”».

Fără post

Licenţiatul în drept Perepeolkin[211] şade în camera lui mobilată şi scrie:

«Dragă unchiule Ivan Nikolaevici!... Dracu' să te ia cu scrisorile tale de recomandare şi cu sfaturile tale practice! E de o mie de ori mai bine, mai nobil şi mai omenesc să nu fac nimic şi să mă hrănesc cu nădejdea într-un viitor nebulos, decât să fiu nevoit să mă bălăcesc în noroiul rece şi puturos în care mă împingi cu scrisorile şi sfaturile tale. M-a cuprins o greaţă de nu mai pot, de parcă m-aş fi intoxicat cu peşte. E greaţa cea mai ticăloasă, greaţa cerebrală, de care nu poţi să scapi nici cu votcă, nici cu somn, nici cu meditări care să-ţi izbăvească sufletul. Să ştii un lucru, unchiule: cu toate că eşti bătrân, eşti o mare bestie. De ce nu mi-ai spus dinainte că voi fi nevoit să îndur astfel de scârnăvii? Să-ţi fie ruşine!

„Am să-ţi înşir rând pe rând toate încercările prin care am trecut. Citeşte – şi conştiinţa să te mustre. Întâi şi întâi m-am dus cu scrisoarea ta de recomandare la Babkov[212]. L-am găsit la direcţia societăţii feroviare N. E un bătrânel mărunt, chel ca în palmă, cu un obraz galben-pământiu şi cu gura strâmbă. Buza de sus îi porneşte parcă la dreapta, iar cea de jos – la stânga. Stătea la un birou şi citea un ziar.

În jurul lui, ca în jurul unui Apollo parnasian, şedeau cocoţate pe nişte taburete înalte, ca cele de prin casele de comerţ, mai multe doamne, având în faţa lor nişte registre voluminoase. Doamnele erau îmbrăcate cu mult şic: malacoave, evantaiuri,

---

[211] *Perepeolka* – prepeliţă (N. red. rom.)

[212] *Babka* – budincă (N. red. rom.)

brăţări masive. E greu de înţeles cum izbutesc femeile astea să împace ţinuta lor elegantă cu leafa de mizerie pe care o primesc. Ori şi-au luat slujba aceea prin protecţia taţilor şi a unchilor, din plictiseală sau din capriciu… ori toată contabilitatea de aici nu este decât un complement, subiectul şi predicatul subînţelegându-se. Mai târziu am aflat că nu fac chiar nimic; munca lor cade în spinarea a feluriţi funcţionari supranumerari, oameni care n-au niciun cuvânt de spus şi care primesc 10-15 ruble pe lună. I-am dat lui Babkov scrisoarea ta. Fără să mă poftească să stau jos, şi-a pus încet pe nas un pince-nez antediluvian, a desfăcut şi mai încet plicul şi a început să citească.

— Unchiul dumitale îmi cere un post pentru dumneata, a mormăit el, scărpinându-se pe chelie. Locuri libere n-avem şi nici nu cred să se ivească în curând, totuşi de hatârul unchiului dumitale, am să-mi dau toată silinţa… Voi raporta directorului societăţii noastre. Poate să găsim totuşi ceva.

Era cât p-aci să sar în sus de bucurie şi mă şi pregăteam să mă revărs în mulţumiri, când deodată, aud următoarea frază:

— Dar, tinere, dacă postul acesta ar fi pentru unchiul dumitale personal, nu i-aş lua nimic; dat fiind însă că-i pentru dumneata, sunt cum să spun?… convins că ai să-mi mulţumeşti… cum se cuvine… Mă înţelegi?

E adevărat, mi-ai spus dinainte că postul n-o să mi se dea pe degeaba, că va trebui să plătesc, dar nu mi-ai suflat o vorbă despre chipul mârşav în care se fac aceste vânzări-cumpărări, pe faţă, în mod public, fără nicio ruşine… şi încă în prezenţa unor doamne! Ah, unchiule, unchiule! Ultimele vorbe ale lui Babkov m-au năucit atât de cumplit, încât era să mor de greaţă. Mi-a crăpat obrazul de ruşine, ca şi cum eu aş fi luat mită. Am roşit, am început să îngân nişte prostii şi am dat înapoi spre ieşire, escortat de douăzeci de ochi batjocoritori de femeie. În vestibul m-a prins din urmă o mutră sumbră, uscăţivă, care mi-a şoptit că şi fără Babkov se poate găsi un post.

— Daţi-mi cinci ruble, şi mă duc la Sahar Miodovici[213]. Cu toate că nu-i funcţionar, dumnealui găseşte posturi. Şi nici nu ia mult pentru lucrul ăsta: jumătate din leafa pe primul an.

---

[213] *Sahar* – zahăr; *miod* – miere (N. red. rom.)

Ar fi trebuit să-l scuip, să-l fac de ocară, dar i-am mulţumit, m-am ruşinat şi am tulit-o în jos pe scară. De la Babkov m-am dus la Şmakovici. E un grăsun puhav, blând, cu faţa roşie, senină, şi cu ochi strălucitori. Ochii lui strălucesc atât de tare că-ţi fac greaţă: ai zice că-s unşi cu ulei de ricin. Aflând că sunt nepotul tău, s-a bucurat grozav şi a început chiar să necheze de plăcere. Şi-a lăsat lucrul şi mi-a oferit ceai. O bomboană de om! Mă privea tot timpul, căutând să vadă dacă îţi seamăn. Vorbea despre tine cu lacrimile în ochi. Când i-am reamintit scopul vizitei mele, m-a bătut pe umăr şi mi-a spus:

— O să ni se urască tot vorbind de slujbă... Slujba doar nu-i urs, nu fuge în pădure. Unde iei prânzul? Dacă n-ai nimic împotrivă, hai să mergem la Palkin[214]! Acolo o să discutăm despre toate.

Anexez la această scrisoare nota de plată de la Palkin, de şaptezeci şi şase de ruble, pe care, după cum vezi, le-a mâncat şi băut prietenul tău. Şmakovici s-a dovedit a fi un mare gastronom. Bineînţeles că nota am plătit-o eu. De la Palkin, Şmakovici m-a târât la teatru. Biletele le-am luat tot eu. Şi asta nu e tot. După teatru, ticălosul tău mi-a propus să facem o plimbare cu trăsura afară din oraş, dar am refuzat, deoarece banii îmi erau pe sfârşite. Luându-şi rămas-bun de la mine, Şmakovici m-a însărcinat să te salut din partea lui şi să-ţi transmit că înainte de cinci luni nu poate să-mi obţină un post.

— Înadins nu-ţi dau niciun post! a glumit el, bătându-mă binevoitor pe burtă. Ce ţi-a năzărit să te faci funcţionar la societatea noastră, când ai studii superioare? Zău că ar trebui să-ţi cauţi un post la stat!

— Asta ştiu eu şi fără dumneavoastră. Dar poftim, găsiţi-mi dumneavoastră acel post la stat.

M-am dus cu cea de a treia scrisoare la cumătrul tău Halatov, la direcţia căii ferate, Hingheri-Bădărani. Aici mi s-a întâmplat ceva cu totul dezgustător, ceva care a întrecut şi pe Babkov şi pe Şmakovici, la un loc. Îţi spun încă o dată: dracu’ să te ia! Mi-e greaţă de nu mai pot, şi tu eşti singurul vinovat. Pe Halatov al tău nu l-am găsit. M-a primit un oarecare Odekolonov – o arătare uscăţivă, ciupită de vărsat şi cu o mutră de iezuit. Aflând că sunt în căutarea unei slujbe, m-a poftit să stau jos şi mi-a

---

[214] *Palca* – băţ (N. red. rom.)

ţinut o întreagă prelegere despre greutatea cu care găseşti astăzi o slujbă. După prelegere, mi-a făgăduit să raporteze, să facă demersuri, să mă recomande, şi aşa mai departe. Aducându-mi aminte de povaţa ta de a folosi bani oriunde se poate şi văzând că ciupitul de vărsat e dispus să ia mită, i-am strecurat ceva în palmă în timp ce-mi luam rămas-bun… Luând ruşfetul, mi-a strâns degetele, a zâmbit larg, şi făgăduielile au început să curgă din nou, dar… Odekolonov a aruncat o privire în jur şi a zărit în spatele lui nişte străini care nu se poate să nu fi observat strângerea de mână. Iezuitul s-a tulburat şi a început să bolborosească:

— Postul vi-l făgăduiesc, dar… nu primesc mulţumiri… În niciun caz! Luaţi banii înapoi! Aşa ceva nu fac! Mă jigniţi…

Şi-a desfăcut pumnul şi mi-a dat banii înapoi, dar nu hârtia de douăzeci şi cinci pe care i-o vârâsem, ci o hârtiuţă de trei ruble. Ce zici de scamatorie? Se vede că diavolii ăştia au în mâneci un sistem întreg de arcuri şi de sfori, altfel nu-mi explic transformarea bietei mele bancnote de douăzeci şi cinci într-o nenorocită de hârtiuţă de trei ruble.

Relativ curăţel şi cumsecade mi s-a părut destinatarul celei de a patra scrisori a ta de recomandare, anume Grîzodubov[215].

E un om încă tânăr, frumos, cu înfăţişare nobilă, îmbrăcat cât se poate de elegant. Cu toate că m-a primit fără grabă, cu o vădită plictiseală, a fost amabil. Stând de vorbă cu el, am aflat că a absolvit universitatea şi că s-a zbătut şi el pe timpuri ca peştele pe uscat, pentru o bucată de pâine. Mi-a primit rugămintea cu atât mai multă simpatie cu cât visul lui este ca statul să aibă un corp de funcţionari culţi… Am fost la el de trei ori şi niciodată nu mi-a spus ceva hotărât. O tot scaldă, codindu-se parcă, fuge de răspunsuri directe, ca şi cum s-ar simţi stingherit sau nu s-ar hotărî… Mi-am dat cuvântul să las la o parte orice sentimentalism. M-ai asigurat că mai toţi coţcarii au o înfăţişare nobilă şi o îndrăzneală cavalerească… O fi aşa, dar poftim de deosebeşte-i pe coţcari de oamenii cumsecade. Poţi să intri la apă atât de urât, de nici dracul nu te mai scapă. Astăzi am fost a patra oară la Grîzodubov… O scălda ca şi până acum, fără să-mi spuie nimic precis… Mi-am pierdut şi eu răbdarea… Dracu’ m-a pus să-mi aduc aminte că-ţi făgăduisem să le dau

---

[215] *Grîzli* – a roade; *dub* – stejar (N. red. rom.)

bani la toţi, fără excepţie. Parcă mă împingea cineva din spate… M-am hotărât să risc şi să-i strecor nişte bani, aşa cum te hotărăşti să te arunci în apă rece sau să te urci pe un vârf de munte.

„Fie ce-o fi! mi-am zis eu. O dată în viaţă pot să încerc şi eu…”

Voiam să risc nu atât pentru post – cât pentru noutatea senzaţiei. Să văd măcar o dată ce efect are „recunoştinţa” asupra unor oameni cumsecade! Dar „senzaţia” mea s-a dus dracului. Am procedat într-un chip nepriceput, stângaci… Am scos din buzunar o bancnotă, şi, roşind, tremurând din tot trupul, am prins o clipă în care Grîzodubov nu se uita la mine şi i-am strecurat-o pe birou… Noroc că Grîzodubov a pus tocmai atunci în faţa lui nişte registre cu care mi-a acoperit prinosul… Prin urmare, nu izbutisem… Nu văzuse bancnota… Desigur că se va pierde printre hârtii sau o vor şterpeli oamenii de serviciu… Dacă însă are s-o vadă, se va simţi cu siguranţă jignit… Asta-i, mon oncle… Banii s-au irosit, iar mie mi-e ruşine… Mă doare în suflet de ruşine! Şi de vină eşti numai tu, cu blestematele tale sfaturi practice. M-ai corupt… întrerup scrisoarea, fiindcă sună cineva… Mă duc să deschid uşa…

Am primit chiar acum o scrisoare de la Grizodubov, îmi scrie că la controlul taxelor pe circulaţia mărfurilor e liber un post cu şaizeci de ruble pe lună. Prin urmare, a văzut banii!»

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 317, 18 noiembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Căsătoria peste 10-15 ani

Totul se perfecţionează pe lumea asta: chibriturile suedeze, operetele, locomotivele, vinurile „Després” şi raporturile dintre oameni. Se perfecţionează şi căsătoria. Ştiţi cum a fost odinioară şi cum este acum. Nu-i greu de ghicit cum va fi peste 10-15 ani, când copiii noştri vor fi mari. Iată o schemă pentru romanele acestui viitor apropiat.

Într-un salon se află o domnişoară de 20-25 de ani. E îmbrăcată după ultima modă: stă pe trei scaune deodată, unul fiind ocupat de ea, iar celelalte două – de malacovul ei. În piept are o broşă cât o tigaie. După cum se cade unei domnişoare culte, coafura îi e modestă de tot: doi-trei puzi de păr ridicat în sus, de care stă rezemată o scăriţă, pentru ca fata în casă s-o poată coafa. Pe pian se află pălăria domnişoarei, şi pe pălărie, aranjată cu multă iscusinţă, o curcă în mărime naturală, care cloceşte.

Soneria. Intră un tânăr în frac roşu, pantaloni strâmţi şi ghete uriaşe, care seamănă cu nişte schiuri.

— Am onoarea să mă prezint, spune tânărul, închinându-se în faţa domnişoarei, ajutorul de avocat Balalaikin…

— Îmi pare foarte bine… Cu ce vă pot fi de folos?

— M-a îndreptat la dumneavoastră „Societatea pentru încheierea de căsătorii fericite”.

— Îmi pare foarte bine… Luaţi loc!

Balalaikin la loc şi spune:

— „Societatea” mi-a indicat mai multe domnişoare doritoare să se mărite, dar cred că condiţiile dumneavoastră îmi convin cel mai mult. Din această notiţă, care mi-a fost dată de secretarul „Societăţii”, reiese că aduceţi viitorului

dumneavoastră soţ o casă pe strada Pliuşciha, patruzeci de mii în numerar şi de vreo cinci mii avere mobilă… Aşa-i?

— Nu… Nu aduc decât douăzeci de mii, cochetează fata.

— În cazul acesta, vă rog să mă scuzaţi… iertaţi-mă pentru deranj… am onoarea să vă salut…

— Nu, nu… am glumit! spune domnişoara râzând. Datele din notiţa dumneavoastră sunt exacte… Banii, casa şi averea mobilă… Vi s-a spus, desigur, la „Societate” că reparaţia casei se va face pe socoteala soţului… şi… şi… – sunt o fire foarte timidă – şi că soţul nu va primi toţi banii deodată, ci în rate, în decurs de trei ani…

— Nu, duduie, oftează Balalaikin, în ziua de astăzi nimeni nu se însoară cu zestrea în rate! Dar dacă insistaţi atât de mult asupra achitării în rate, poftim, vă dau un an…

Domnişoara şi Balalaikin încep să se tocmească. În cele din urmă fata cedează şi se învoieşte la un an.

— Acum daţi-mi voie să aflu condiţiile dumneavoastră! spune ea. Ce vârstă aveţi? Unde faceţi serviciu!?

— La drept vorbind, nu mă însor eu personal, ci intervin pentru un client al meu… Sunt mijlocitor…

— Dar am rugat „Societatea” să nu-mi trimită misiţi! se supără domnişoara.

— Daţi-mi voie să vă explic. Clientul meu e un om în vârstă, suferă de reumatism, şi e foarte gras… N-are putere să viziteze domnişoare de măritat şi să facă demersurile necesare, astfel că volens-nolens[216] e obligat să acţioneze printr-o terţă persoană. Dar să nu vă speriaţi, n-am să vă cer scump…

— Condiţiile clientului dumneavoastră?

— Clientul meu e un om de 52 de ani… Cu toată vârsta lui, mai există persoane care-i dau cu împrumut. Astfel are doi croitori care îi lucrează pe credit, în prăvălii i se dă în cont cât vrea. Nimeni nu se pricepe mai bine ca el să tragă pe sfoară birjarii, coborând la casele cu două ieşiri, şi aşa mai departe. Ce să mai vorbim de spiritul lui de afaceri! E destul să vă spun, pentru a-l caracteriza pe deplin, că izbuteşte să capete credit chiar şi la farmacii.

— Nu trăieşte decât din împrumuturi?

---

[216] Vrând-nevrând (în limba latină) (N. trad.)

— Împrumuturile constituie îndeletnicirea lui principală. Dar fiind o fire largă, câtuşi de puţin meschină, nu se mulţumeşte numai cu activitatea asta... Pot să spun fără exagerare că nimeni nu ştie mai bine ca el să te scape de un cupon fals... Afară de aceasta, e tutorele unei nepoate de a lui, care îi aduce aproape trei mii de ruble pe an... Apoi se dă drept cronicar la teatre şi în felul acesta e invitat la masă de actori, care pe deasupra îi mai dau şi bilete de favoare... A fost judecat de două ori pentru delapidare şi e şi astăzi dat în judecată pentru fals...

— Ce, mai sunt tribunale?

— Da, rămăşiţe ale moralei medievale care nu a dispărut încă cu totul... Dar putem nădăjdui, duduie, că peste un an-doi, omul cult se va dezbăra de acest rit învechit... Ce răspuns pot să transmit clientului meu?

— Spuneţi-i că mă voi gândi...

— La ce să vă mai gândiţi, duduie? Nu îndrăznesc să vă dau sfaturi, dar dorindu-vă tot binele, nu pot să nu vă exprim mirarea mea... Un om cumsecade, strălucit în toate privinţele şi... nu vă învoiţi din capul locului, ştiind totuşi cât de funestă poate fi pentru dumneavoastră o tărăgănare. În timp ce dumneavoastră vă veţi gândi, dumnealui o să se înţeleagă cu altă domnişoară de măritat!

— Asta-i adevărat... În cazul acesta, sunt de acord...

— Trebuia s-o spuneţi din capul locului. Îmi permiteţi să vă cer un acont?

Fata îi dă mijlocitorului zece-douăzeci de ruble. El le ia, se înclină şi se îndreaptă spre uşă.

— Şi chitanţa? îl opreşte domnişoara.

— Mille pardons, duduie! Uitasem cu totul! Ha-ha...

Balalaikin scrie chitanţa, se mai înclină o dată şi iese, iar domnişoara îşi acoperă chipul cu palmele şi cade pe divan:

— Ce fericită sunt! exclamă ea, cuprinsă de un simţământ nou, neîncercat până atunci. Ce fericită sunt! Iubesc... şi sunt iubită!!

Încheiere. Aşa va fi căsătoria într-un viitor apropiat. Şi oare e atât de mult, cititorule, de când domnişoarele umblau în crinoline, iar cavalerii se fandoseau în pantaloni vărgaţi şi în fracuri cu picăţele? Oare-i atât de mult de când un candidat la însurătoare trebuia, înainte de a se îndrăgosti de o fată, să vorbească cu tăticul şi cu mămica ei?

Privighetorile, nopţile cu Lună, bileţelele parfumate, romanţele… toate acestea au rămas în urmă departe, departe de tot… În ziua de astăzi, e tot atât de demodat să schimbi vorbe în şoaptă prin alei întunecoase, să suferi, să doreşti cu înfocare primul sărut, etc. etc., cum ar fi să te îmbraci în armură şi să răpeşti sabine. Totul se perfecţionează!

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 46, autoriz. cenz. 21 noiembrie. Semnată: Fratele fratelui meu. Publicăm acest text.

O cârpă
SCENETĂ

Era seară. Pantelei Diomidîci Kokin[217], secretar la ziarul de provincie „Mesagerul gâştelor” se îndreaptă spre locuinţa industriaşului Bludîhin, consilier de comerţ, unde în seara aceea urma să aibă loc un spectacol de amatori, urmat de dans şi de un supeu.

Secretarul era vesel, mulţumit, fericit chiar. Viitorul i se înfăţişa în culori strălucite... Se şi vedea intrând, parfumat, frizat şi galant, în salonul cel mare, luminat ca ziua. Va lua un aer melancolic şi nepăsător, va pune în felul de a merge şi de a ridica din umeri o notă de vădită demnitate personală, va vorbi neglijent, parcă în silă, şi se va strădui să dea privirii sale o expresie de oboseală şi de ironie. Într-un cuvânt, se va purta ca un adevărat reprezentant al presei! Dansatorii şi dansatoarele care vor trece pe lângă el vor schimba priviri, şoptind:

— E de la redacţie. Frumos bărbat!

La „Mesagerul gâştelor” nu-i decât secretar. Îndeletnicirea lui e să nu încurce adresele, să primească abonamentele şi să fie cu ochii în patru ca lucrătorii de la tipografie să nu fure zahărul redacţiei – şi atâta tot. Dar cine să-i cunoască exact atribuţiunile? Din moment ce face parte din redacţie, înseamnă că e literat, depozitar al secretelor redacţionale.

Doamne, şi ce efect au asupra femeilor aceste taine. Kokin o va întâlni desigur la serată pe Klavdia Vasilievna. O să facă în aşa fel, ca să treacă de vreo cinci ori pe lângă ea, făcându-se că

[217] *Koknuti* – a lovi, a izbi (N. red. rom.)

n-o vede. Când, pierzând răbdarea, îl va striga ea cea dintâi, el îi va da bună seara cu un aer nepăsător, va căsca uşor, va privi la ceas şi va spune:

— Ce plictiseală! De s-ar isprăvi mai repede această tâmpenie… E ora douăsprezece şi mai trebuie să dau drumul la ziar, să revăd câteva articolaşe.

Klavdia Vasilievna îl va privi cu veneraţie, de jos în sus, cum te uiţi la un monument. Poate că o să-l întrebe cine a scris versurile înţepătoare din ultimul număr la adresa actriţei Kişkina-Brandahlîţkaia[218]. Atunci Kokin va ridica privirea în tavan, va mârâi misterios şi va spune: „Mda”… lăsând-o să creadă că el le-a scris! Apoi dans, supeu, băutură… După băutură, o stare sufletească exaltată… însoţirea Klavdiei Vasilievna până la ea acasă, şi visuri, mii de visuri… Bineînţeles, toate acestea nu sunt decât deşertăciuni, ambiţii mărunte şi neserioase, dar tinereţea îşi are drepturile ei, domnilor!

La intrarea puternic luminată a casei Bludîhin, secretarul văzu două şiruri de trăsuri. Un portar gras, cu buzdugan, deschidea şi închidea uşa. Feciori îmbrăcaţi în fracuri albastre, cu jiletci roşii, luau în primire paltoanele şi şubele. Vestiarul era măreţ, plin de flori, covoare şi oglinzi. Secretarul îşi aruncă nepăsător blana pe braţul unui fecior, îşi netezi părul cu mâna şi ridică cu demnitate capul…

— De la redacţie! le spuse el celor doi feciori, care stăteau pe treapta de jos a scării şi rupeau colţurile invitaţiilor.

— Nu se poate! Nu se poate! Să nu-i daţi drumul! se auzi în aceeaşi clipă, de sus, un glas aspru, metalic. Să nu-i daţi drumul.

Kokin aruncă o privire într-acolo. Sus, în capul scării, stătea un grăsan în frac şi-l privea ţintă. Încredinţat că glasul cel aspru nu se referă la el, secretarul ridică piciorul spre prima treaptă, dar constată, cu groază, că feciorii fac o mişcare pentru a-i tăia drumul.

— Să nu-l lăsaţi să intre! repetă grăsunul.

— Dar… de ce să nu mă lase? spuse înmărmurit Kokin. Sunt de la redacţie!

---

[218] *Kişka* – maţ, furtun; *brandahlistiti* – a umbla fără rost, brambura (N. red. rom.)

— Tocmai de aceea nu vi se dă drumul, fiindcă sunteţi de la redacţie! răspunse grăsunul, înclinându-se în faţa unei doamne. Nu se poate!

Secretarul rămase năuc, ca şi cum i-ar fi dat cineva cu un par în cap. În primul rând, îi era groaznic de ruşine. Ce vreţi, parfumul de violete de Parma, mănuşile noi şi părul frizat nu se prea potriveau cu situaţia înjositoare a cuiva care nu-i lăsat să intre, în faţa căruia feciorii întind braţele ca o barieră şi aceasta în prezenţa atâtor doamne, de faţă cu servitorii! Pe lângă ruşine şi nedumerire, secretarul mai simţi şi un gol în suflet, o mare dezamăgire, ca şi cum cineva i-ar fi tăiat cu foarfecele visurile fericite. O astfel de senzaţie trebuie să încerce cel ce în loc de „recunoştinţa" aşteptată, primeşte un picior în spate.

— Nu înţeleg... sunt de la redacţie! începu să bolborosească Kokin. Daţi-mi drumul!

— Nu-i voie! spuse feciorul. Daţi-vă la o parte de pe scară, împiedicaţi trecerea.

— Ciudat! bolborosi secretarul; încercând să zâmbească cu demnitate. Foarte ciudat... Hm.

Pe lângă el treceau întruna cu râsete vesele, doamne şi domnişoare, foşnind din rochiile croite după ultima modă... Uşa se deschidea şi se închidea mereu, câte un val de aer rece năvălea în vestibul şi un nou grup de musafiri urcau scara...

„De ce le-o fi poruncit oare să nu mă lase să intru? se gândi nedumerit secretarul, fără să-şi creadă ochilor, fără să-şi vină încă în fire după această primire neaşteptată. Grăsunul acela a spus să nu mă lase, fiindcă sunt de la redacţie... Dar de ce? Dracu' să-i ia... Numai de nu m-ar vedea îngheţând aici nişte cunoscuţi, care să mă întrebe ce s-a întâmplat... Ce ruşine!"

Kokin mai făcu o încercare să pună piciorul pe scară, dar fu respins a doua oară... înălţă din umeri, îşi suflă nasul, mai stătu pe gânduri, se apropie iarăşi de feciori şi... fu din nou respins. Sus, începu să cânte orchestra. Secretarul îşi simţi inima zvâcnind şi i se tăie răsuflarea de pofta de a se afla cât mai curând în salonul cel mare, de a ţine capul sus, de a se juca cu răbdarea Klavdiei Vasilievna. Muzica îi reînvie şi-i răscoli deodată toate visurile cu care se desfătase, venind la serată...

— Ia ascultă, domnule! îi strigă el grăsunului, care apărea şi dispărea mereu la capătul de sus al scării. De ce nu mă lăsaţi să intru?

— De ce? Nu primim pe nimeni de la redacţie!

— Dar… de ce? Cel puţin explicaţi-mi!

— Aşa a poruncit domnul Bludîhin! Nu-i treaba mea! Am primit ordin să nu las, prin urmare nu las!… Faceţi loc doamnei să treacă! Bagă de seamă, Andrei, nu lăsa pe nimeni de la redacţie! Nu vrea stăpânul!

Kokin înălţă din umeri apoi, simţind cât de neghiob şi nelalocul lui fusese acest gest, se depărtă de scară… Ce să facă? Fireşte că cel mai bun lucru în cazul de faţă era să tragă o fugă la redacţie şi să-l vestească pe director de porunca pe care o dăduse dobitocul de Bludîhin. Directorul s-ar fi mirat, ar fi început să râdă şi ar fi spus:

— Mare tâmpit! Şi-a găsit şi el cum să se răzbune pentru cronici! Nu pricepe, boul, că dacă mergem la seratele lui, nu el ne face nouă un serviciu, ci noi îi facem lui. Mare dobitoc, Doamne, iartă-mă! Nu-i nimic, îi trântesc eu mâine una, de-o să mă ţină minte!

Aşa ar fi privit întâmplarea directorul… Şi pe urmă? Pe urmă secretarul, ca un om cumsecade, ar fi trebuit să se ducă acasă şi nici să nu se mai sinchisească de Bludîhin. Aşa ar fi cerut mândria sa personală şi demnitatea redacţiei. Dar, domnilor, toate acestea sunt foarte frumoase în teorie; în practică însă, când ţi-ai cumpărat mănuşi noi, când ai plătit frizerului să te ferchezuiască şi când colo sus te aşteaptă Klavdia Vasilievna, gustările şi băutura, se schimbă socoteala.

„Două luni de zile am aşteptat această serată, am visat, m-am pregătit! se gândea Kokin. Două luni încheiate am cutreierat oraşul, căutându-mi o redingotă nouă… mi-am dat cuvântul Klavdiei şi deodată… Nu, asta nu se poate! Trebuie să fie la mijloc vreo neînţelegere… Zău că nu poate fi decât o neînţelegere! Nici n-am de ce să mă duc la redacţie, e de ajuns să vorbesc cu organizatorul petrecerii…”

— Ia ascultă, domnule! se adresă Kokin grăsunului, dă-mi numai voie să urc sus. N-am să intru în salon, dar vreau să vorbesc cu organizatorii sau cu domnul Bludîhin!

— Bine, dar să ştiţi că nu o să vi se dea în niciun caz voie să intraţi în salon!

„Dumnezeule! gândea Kokin urcând scara. Cele două doamne care au intrat acum l-au auzit… Ce ruşine! Zău că ar trebui să plec…”

Sus, lângă intrarea salonului, stătea organizatorul, un om cu păr roşcovan şi cu o panglică la reverul hainei. Alături de el, la o măsuţă, şedea o doamnă împopoţonată, care vindea programe.

— Spuneţi-mi, vă rog, i se adresă cu glas plângăreţ secretarul, de ce s-a dat dispoziţia să nu fie lăsat să intre nimeni de la redacţie? Pentru ce?

— Numai dumneavoastră sunteţi de vină, domnilor, îi răspunse roşcovanul. Vi se trimit invitaţii, vi se dau întotdeauna locuri în faţă – şi dumneavoastră scrieţi pamflete insultătoare…

— Doamne, dar… Daţi-mi voie să vă spun…

După uşă se auziră aplauze zgomotoase şi glasul simpatic al prinţesei Rojkina[219] cântând „Din nou stau vrăjit înaintea ta”… Secretarul îşi simţi inima tresărind. Chinurile lui Tantal erau peste puterile lui.

— Ce pamflete? se adresă el doamnei. E drept că în ziar au fost şi pamflete, dar, doamnă, întrucât sunt eu vinovat? Vinovaţi sunt directorul, colaboratorii, dar ce amestec am eu? Nu sunt decât secretar… un fel de contabil. Nu-s redactor… Zău că nu-s redactor! Vă dau cuvântul meu de onoare că nu sunt redactor!

— Nu putem face nimic pentru dumneavoastră, oftă doamna. Bludîhin personal a dat acest ordin… De altfel… puteţi lua un bilet!

„Drace, cum de nu mi-a venit asta mai devreme în cap?” se gândi Kokin, dar pe loc îşi aduse aminte că nu are în buzunar decât patruzeci de copeici, pe care le luase pentru cazul când Klavdia Vasilievna ar vrea să fie condusă acasă cu o birjă.

— În cazul acesta, am să vorbesc cu domnul Bludîhin! spuse el.

— Aşteptaţi până la pauză…

Kokin începu să aştepte… Dincolo de uşă ropoteau aplauze, cântau glasuri cunoscute de femei, se auzeau râsete… Acolo clocotea viaţa! Iar bietul secretar, cu aerul unui păcătos care se pocăieşte, stătea ca Henric la Canossa[220], şi privea la uşă ca un cal care simte undeva pe aproape ovăzul, dar nu-l vede… Aşteptă cât aşteptă şi, în cele din urmă se auzi după uşă mişcare de scaune, vorbă, larmă; uşa se deschise larg şi publicul năvăli în holul de la intrare.

---

[219] *Rojki* – corniţe (N. red. rom.)

„Şi fericirea e doar atât de aproape, atât de posibilă! gândi secretarul, aruncând o privire spre uşa deschisă. Nu, nici nu pot să admit gândul că nu voi fi lăsat să intru…”

Curând se ivi şi Bludîhin, cu faţa trandafirie, radioasă… Kokin începu să se învârtească pe lângă el, neîndrăznind mult timp să i se adreseze, dar în cele din urmă se hotărî…

— Iertaţi-mă… vă deranjez… Anisim Ivanîci, dar aţi dat ordin să nu lase să intre nimeni de la redacţie.

— Da, şi ce-i?

— Am venit totuşi… Dar… Gândiţi-vă şi dumneavoastră! Cu ce sunt vinovat eu? Redactorii sau colaboratorii sunt vinovaţi, pe ei să nu-i lăsaţi să intre, dar eu… pe cuvântul meu de onoare, eu nu sunt redactor!…

— Aaa… prin urmare sunteţi de la redacţie? întrebă Bludîhin, răşchirându-şi picioarele în chip de A şi dând capul pe spate. Bineînţeles că sunteţi supărat pe mine? Dar ascultaţi! Să fie martor publicul! Onorat public, vă fac arbitru! Iată, domnul corespondent e supărat pe mine fiindcă… cum să spun?… fiindcă am protestat întrucâtva… Sper că părerea mea despre presă e cunoscută. Sunt întotdeauna de partea presei! Dar, domnilor… (şi Bludîhin luă o expresie rugătoare) domnilor, trebuie să existe o margine! N-aveţi decât să-i înjuraţi pe actori, să înjuraţi piesa, montarea, dar de ce să scrieţi inepţii? De ce? În ultimul număr al ziarului dumneavoastră, a fost un articol minunat… mi-nu-nat! Dar, descriind tabloul viu „Iudita şi Holofern”, la care a luat parte şi fiica mea, corespondentul… E curată batjocură! „Spada, spunea el, pe care o ţinea în mână Iudita, era atât de lungă, încât n-ai putea să omori cu ea decât de departe, sau căţărându-te pe un acoperiş…” Ce rost avea aici acoperişul? Fiica mea a citit şi… a izbucnit în plâns! Asta nu-i critică, domnilor! Nu-u, asta nu-i critică! Asta înseamnă să faci personalităţi! Omul nu s-a legat de spadă decât ca să-mi facă mie în ciudă…

---

[220] Împăratul Germaniei, Henric al IV-lea. după ce a fost excomunicat, a venit la castelul de la Canossa (în nordul Italiei), să ceară iertare papei Grigore al VII-lea (1077). Expresia: „Ca Henric la Canossa” – are înţelesul de a accepta o capitulare ruşinoasă. (N. trad.)

— Sunt… sunt de acord cu dumneavoastră! începu să bolborosească Kokin, simţind sutele de priviri aţintite asupra lui. Sunt, ca şi dumneavoastră, întotdeauna împotriva insultelor… Dar, zău aşa… ce amestec am eu în treaba asta? Pe cuvântul meu de onoare că nu sunt redactor! Sunt secretar… Am să vă spun chiar mai mult, dar… să rămână între noi, bineînţeles… Acest articol l-a scris însuşi directorul… („De ce spun asta, măgar ce sunt”, gândea Kokin, în timp ce vorbea). Dar e un om bun… cinstit. Chiar dacă a scris aşa ceva, a făcut-o fără să vrea… din uşurinţă…

Tonul de mieluşel al secretarului îl înduioşă pe Bludîhin. Consilierul de comerţ îl apucă pe Kokin de un nasture şi începu să-i expună din nou părerea sa despre presă. În pieptul secretarului începură să se învălmăşească mii de sentimente deodată. Era măgulit că un om atât de important ca Bludîhin îi făcea lui confidenţe; începu să fie sigur că va fi lăsat să intre în salon, că neînţelegerea e înlăturată, că poate din nou să viseze… dar totodată îi era groaznic de ruşine, avea sentimentul că făcuse o ticăloşie… Simţea că, din pricină că se purtase ca o cârpă, se trădase şi pe el şi pe director şi „Mesagerul gâştelor”, da, trădase în public, faţă de oameni cunoscuţi, ca cel de pe urmă Iuda! Ar fi trebuit să arate că nici nu-i pasă, să tragă o înjurătură, să râdă, iar el se rugase, se umilise, mai-mai că plânsese… Of!

Bludîhin tot vorbea, vorbea. După ce se umflă îndeajuns în pene, îl luă pe secretar de braţ şi se îndreptă cu el spre poarta raiului, când deodată cineva strigă:

— A-nisim Ivanovici! A sosit generalul!

Bludîhin tresări şi, uitând de Kokin, coborî valvârtej scara. Secretarul rămase câteva clipe locului, se plimbă, îşi drese cravata. Nu mai aştepta şi nu mai dorea nimic. Când începu actul al doilea şi Kokin se apropie de uşă, organizatorul nu-l lăsă să intre.

— Bludîhin nu ne-a spus nimic. Nu se poate!

Zece minute după aceea, secretarul îşi târşâia galoşii lui mari pe pământul îngheţat. Se ducea acasă, dar s-ar fi simţit mai bine dacă s-ar fi dus să se înece! Îi era ruşine, îi era silă… de parfumul în care se înmuiase, de mănuşile moi, de părul frizat… Şi tare îi mai venea să-şi tragă un pumn în căpăţâna lui frezată!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 331, 2 decembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Sfântă simplitate
POVESTIRE

Părintelui Savva Jezlov[221], bătrânul paroh al bisericii Sfânta Treime din oraşul P., îi sosise cu totul pe neaşteptate, de la Moscova, feciorul său Alexandr, avocat cunoscut. Zărindu-şi singurul copil, pe care nu-l mai văzuse de vreo 12-15 ani, de când îl dusese la universitate, moşneagul rămas văduv şi singur păli, începu să tremure din tot trupul – şi încremeni. Urmară nesfârşite manifestări de bucurie şi entuziasm.

În aceeaşi seară, tatăl şi fiul stăteau la taifas. Avocatul mânca, bea şi se înduioşa.

— Ce bine-i aici la tine, ce frumos! se minuna el, nemaiaflându-şi astâmpăr pe scaun. E plăcut, e cald şi totul are un parfum patriarhal. Zău că-i bine!

Părintele Savva se plimba în jurul mesei, cu mâinile la spate şi, umflându-se în pene faţă de bătrâna sa bucătăreasă că are un fiu atât de mare şi de galant, încerca, de hatârul musafirului, să se arate „om învăţat”.

— Asta este, dragul meu… spunea el. Aşa cum am dorit-o în adâncul inimii mele, aşa s-a întâmplat: şi eu şi tu am păşit amândoi pe calea învăţăturii. Tu ai absolvit universitatea, eu – academia din Kiev, da-a… Mergem, prin urmare, pe acelaşi drum… Ne înţelegem unul pe celălalt… Atât că nu ştiu cum o fi în ziua de azi prin academii. Pe timpul meu se dădea multă importanţă clasicismului şi se învăţa chiar vechea limbă ebraică. Dar acum?

---

[221] *Jezl* – baston, sceptru (N. red. rom.)

— Nu ştiu. Ai o cegă minunată, taică. M-am săturat, dar totuşi am să mai iau.

— Mănâncă, mănâncă. Tu trebuie să mănânci mult, că faci o muncă intelectuală, şi nu fizică… hm… nu fizică… Eşti universitarist, munceşti cu capul. Ia spune, stai mult la mine?

— N-am venit să stau, taică. Am nimerit la tine cam din întâmplare, ca un deus ex machina[222]. Am venit aici, ca să zic aşa, în turneu, să-l apăr pe fostul vostru primar… Ai auzit desigur, mâine o să fie judecata.

— Aşa-a… Prin urmare lucrezi în justiţie? Eşti jurisprudent?

— Da, sunt avocat.

— Aşa-a… Să te ajute Dumnezeu. Ce rang ai?

— Zău că nu ştiu, taică.

„L-aş întreba de leafă, se gândi părintele Savva, dar ei socotesc asta drept o întrebare indiscretă… Judecând după îmbrăcăminte, şi dacă mai pun şi ceasul de aur, cred că primeşte mai bine de o mie de ruble. “

Moşneagul şi avocatul tăcură un timp.

— Nu ştiam că ai cegi aşa de bune, că aş fi venit la tine şi anul trecut, spuse fiul. Anul trecut am fost pe aici, pe aproape, în capitala guberniei voastre. Caraghioase oraşe mai aveţi pe aici!

— Da, îs caraghioase, bine ai zis… îţi vine să scuipi! se învoi părintele Savva. Ce să-i faci! Suntem departe de centrele intelectuale… avem o mulţime de prejudecăţi. Civilizaţia n-a pătruns încă până la noi…

— Nu de asta-i vorba… Ascultă ce am păţit. M-am dus în capitala voastră de gubernie la teatru; trec pe la casă, să-mi iau un bilet, şi mi se spune că reprezentaţia nu are loc, fiindcă nu s-a vândut încă niciun bilet! Îi întreb: „Cât se încasează când se vând toate locurile?” Mi se răspunde: „Trei sute de ruble!”

„Spuneţi să se joace piesa – le zic – că vă plătesc eu trei sute…” Le-am dat de plictiseală, trei sute de ruble, iar când au

[222] Un zeu coborât cu ajutorul unei maşini (în limba latină.) Expresia se referă la felul în care un zeu sau o fiinţă supranaturală apărea pe scenă în teatrul antic, intervenind în piesă şi schimbând mersul faptelor. În sens figurat: deznodământ neaşteptat şi nemotivat al unei situaţii. (N. trad.)

început să joace piesa, o dramă sfâşietoare, m-a apucat o plictiseală şi mai cumplită… Ha-ha…

Părintele Savva privi neîncrezător la fiul său, se uită la bucătăreasă şi pufni în pumn…

„Aoleo, ce gogoşi mai toarnă!” gândi el.

— Şi de unde ai luat cele trei sute de ruble, Şurenka? întrebă părintele sfios.

— Cum de unde i-am luat? Din buzunarul meu, bineînţeles…

— Dar… hm, iartă-mi întrebare indiscretă, ce leafă primeşti?!

— Depinde… Sunt ani în care câştig treizeci de mii, alţii în care n-ajung nici la douăzeci… Nu sunt toţi anii la fel…

„Aoleo ce gogoşi mai toarnă! Ho-ho-ho! Straşnic mai minte! gândi iar părintele Savva, râzând cu hohote şi privind drăgăstos la chipul, cam moleşit de mâncare şi băutură, al feciorului. Aşa-i tineretul, îi place să se laude! Ho-ho-ho… Mi-a trântit-o – treizeci de mii.”

— E de necrezut, Saşenka! spuse el. Iartă-mă, dar… ho-ho-ho… treizeci de mii! Cu banii ăştia poţi să clădeşti două case…

— Nu mă crezi?

— Nu că nu te cred, dar, aşa… cum să zic?… prea le… Ho-ho-ho… Dar dacă primeşti atât de mult, ce faci cu banii?

— Îi cheltuiesc, taică… În capitală, viaţa-i scumpă. Dacă aici cheltuieşti o mie, acolo îţi trebuie cinci. Am trăsură, cai, joc de cărţi… mai trag câte un chef.

— Da, aşa-i… Ar trebui însă să pui şi ceva deoparte!

— Nu pot… Nu sunt strângător din fire… (avocatul oftă). Ce să-i faci? Anul trecut, bunăoară, mi-am cumpărat cu şaizeci de mii de ruble o casă pe Polianka. Oricum, ar fi fost un ajutor pentru bătrâneţele mele! Şi ce crezi? N-au trecut nici două luni de la cumpărare şi m-am văzut nevoit s-o zălogesc. Am zălogit-o şi toţi bănuţii au zburat! Parte i-am pierdut la cărţi, parte i-am băut.

— Ho-ho-ho! Grozav mai minte! ţipă cu glas piţigăiat moşneagul. Minte cu haz!

— Nu mint, taică.

— Dar cum se poate pierde o casă la joc de cărţi sau în chefuri?

— Poţi să pierzi nu numai casa, ci şi tot globul pământesc. Mâine am să-i iau primarului vostru cinci mii de ruble, dar simt că n-am să ajung cu ei la Moscova. Aşa mi-e distinul.

— Nu se zice distin, ci destin, îl corectă părintele Savva, tuşind şi privind cu demnitate la bătrâna bucătăreasă. Iartă-mă, Şurenka, dar mă cam îndoiesc de vorbele tale. Şi pentru ce primeşti tu atâţia bani?

— Pentru talentul meu…

— Hm… vei fi primind tu, poate, vreo trei mii, dar să câştigi treizeci, sau, bunăoară, să cumperi case, de asta, iartă-mă… mă îndoiesc. Da' noi să lăsăm aceste controverse. Spune-mi acum, cum e pe la voi, la Moscova? Pesemne că-i veselie mare? Ai mulţi cunoscuţi?

— Foarte mulţi. Toată Moscova mă cunoaşte.

— Ho-ho-ho! Straşnic mai minte! Ho-ho! Mari năzdrăvănii îmi mai povesteşti.

Tatăl şi fiul stătură mult timp de vorbă astfel. Avocatul mai povesti despre însurătoarea sa, cu o zestre de patruzeci de mii, descrise călătoriile sale la Nijni Novgorod, divorţul care-l costase zece mii. Bătrânul asculta, plesnea din palme şi râdea cu hohote.

— Straşnic mai minţi! Ho-ho-ho! Nu ştiam, Şurenka, că eşti atât de meşter în minciuni. Ho-ho-ho! Asta n-o zic ca să te judec. Mă distrează să te ascult. Spune, mai spune.

— Dar ne-am cam luat cu vorba, încheie avocatul, sculându-se de la masă. Mâine e procesul, şi nici n-am citit încă dosarul. Noapte bună!

După ce îşi duse fiul în iatac, părintele Savva putu în sfârşit să se minuneze în voie.

— Îţi place, ai? L-ai văzut? şopti el către bucătăreasă. Asta-i… E universitarist, e umanitar, emancipat, şi nu i-a fost ruşine să vină să-l vadă pe moşneag. Uitase de taică-su şi deodată şi-a adus aminte. Aşa, deodată. Hai să-mi aduc aminte de bătrân, şi-a zis el! Ho-ho-ho. E un fiu de treabă! Bun băiat! Şi ai văzut? Se poartă cu mine ca cu unul de teapa lui… Mă socoteşte om cu învăţătură, ca şi el. Prin urmare, mă înţelege. Păcat că nu l-am poftit pe diacon, să-l fi văzut şi el.

După ce îşi deschise astfel sufletul faţă de bătrână, părintele Savva se apropie în vârful picioarelor de iatac şi aruncă o privire prin gaura cheii. Avocatul stătea întins pe pat şi fumând o ţigară de foi, citea un caiet gros. Lângă el pe măsuţă, se afla o sticlă de vin, pe care părintele Savva n-o văzuse înainte.

— Doar o clipă… să văd dacă nu-ţi lipseşte ceva, începu să bolborosească moşneagul, intrând în odaie. Te simţi bine? E moale? De ce nu te dezbraci?

Avocatul mormăi ceva şi se încruntă. Părintele Savva se aşează la picioarele lui şi căzu pe gânduri.

— Aşa-a… începu el după un timp de tăcere. Mă tot gândesc la povestirile tale. Pe de o parte, îţi mulţumesc că l-ai desfătat pe moşneag, dar pe de altă parte, ca tată şi… ca om învăţat, nu pot să tac şi să mă reţin de a-ţi face o mustrare. Am înţeles că ai glumit la masă, dar şi tu trebuie să ştii că atât religia, cât şi ştiinţa condamnă minciuna, chiar dacă-i spusă în glumă. Hm, hm… mă supără tusea. Hm… Iartă-mă, dar îţi vorbesc ca un tată… De unde ai vinul ăsta?

— L-am adus cu mine. Vrei? Vin bun, opt ruble sticla.

— O-opt? Straşnic mai minte! plesni din palme părintele Savva. Ho-ho-ho! Cum poate să coste o sticlă opt ruble? Eu îţi cumpăr vinul cel mai fain cu o rublă. Ho-ho-ho!

— Ei acum lasă-mă, bătrâne, că mă ţii din lucru… Haide!

Chicotind şi plesnind din palme, moşneagul ieşi şi închise cu băgare de seamă uşa după el. Pe la miezul nopţii, după ce citise „pravilele” şi poruncise bucătăresei prânzul de a doua zi, părintele mai intră o dată în odaia fiului.

Avocatul continua să citească, să bea şi să fumeze.

— E timpul să te culci… dezbracă-te şi stinge lumânarea… spuse moşneagul, aducând în odaie un miros de tămâie şi de mucuri arse. S-au făcut ceasurile douăsprezece.. Văd că bei a doua sticlă? Oho!

— Fără vin nu se poate, taică… Dacă nu te stimulezi, nu faci treabă bună.

Savva se aşează pe pat, tăcu un timp şi începu:

— Uite ce e, dragul meu… Mda… Nu ştiu cât am să mai trăiesc, dacă am să te mai văd o dată, şi de aceea e mai bine să-ţi spun astăzi dorinţa mea cea de pe urmă… Vezi tu… în tot timpul celor patruzeci de ani ai mei de slujbă, am strâns pentru tine o mie cinci sute de ruble în bani. Când am să mor, ia-le, dar…

Părintele Savva îşi suflă cu un aer solemn nasul şi continuă:

— Dar să nu le iroseşti, păstrează-le… Şi te mai rog ceva: trimite după moartea mea nepoatei mele Varenka o sută de

ruble. Dacă n-o să-ţi pară rău, trimite-i şi Zinaidei douăzeci. Sunt orfane.

— Trimite-le toate cele o mie cinci sute… Eu n-am nevoie de ele, taică…

— Spui adevărat?

— Sigur că da… Tot am să le cheltuiesc.

— Hm… Şi când te gândeşti cum am strâns eu bănişorii ăştia! oftă părintele Savva. I-am pus deoparte copeică cu copeică, pentru tine…

— Poftim, dacă vrei am să-i pun într-un dulăpior cu sticlă, în semn de dragoste filială, dar nevoie n-am de ei. O mie cinci sute – ptiu!

— Bine, fă cum vrei… Dacă aş fi ştiut, nu i-aş fi strâns, nu i-aş fi păstrat cu dragoste… Hai, acum dormi!

Părintele Savva făcu semnul crucii peste avocat şi ieşi. Se simţea puţin jignit… Îl râcâia nepăsarea cu care fiul nesocotise economiile lui de patruzeci de ani… Dar jignirea şi râcâiala îi trecură curând… Ceva îl îmboldea parcă mereu pe moşneag să se ducă din nou la fiul său, să stea de vorbă cu el, să discute ca „oamenii învăţaţi”, să-şi aducă aminte de trecut, dar nu mai avu destulă îndrăzneală să-l stingherească: avocatul continua să studieze dosarul. Părintele începu să se plimbe de colo-colo, prin odăile neluminate, gândindu-se întruna. Şi tot gândindu-se, se duse în antreu să privească haina de blană a fiului; într-un elan părintesc şi nemaiştiind ce face, cuprinse cu amândouă mâinile blana, o strânse în braţe şi începu s-o sărute şi să facă semnul crucii peste ea, ca şi cum n-ar fi fost blană, ci însuşi fiul, „universitaristul”… De dormit nu putea să doarmă.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 338, 9 decembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Cinicul

E pe la amiază. Stegarul în retragere Egor Siusin[223], directorul „menajeriei fraţilor Pichnau”, un munte de om cu chipul năpădit de grăsime şi răvăşit de băutură, cu cămaşă soioasă şi frac plin de pete, a şi avut timpul să se îmbete. Se foieşte prin faţa publicului ca dracul înainte de utrenie: aleargă cu haina descheiată, face schime, chicoteşte, roteşte ochii de parc-ar cocheta, dă greoi din mâini... Publicului îi place când căpăţâna lui mare e plină de aburii vinului. Atunci nu „prezintă” animalele pur şi simplu, ci într-un fel nou, cu totul personal.

— Cum să vi le prezint? întreabă el publicul, făcând cu ochiul. Simplu, sau cu psihologie şi tendinţă?

— Cu psihologie şi tendinţă!

— Bene[224]! Încep! Leul african! spune el, clătinându-se pe picioare şi privind batjocoritor leul care stă culcat într-un ungher al cuştii şi clipeşte blând din ochi. Sinonimul puterii îmbinate cu graţia, podoaba şi mândria faunei! Pe timpuri, în îndepărtata lui tinereţe, te cucerea prin forţa lui şi îngrozea împrejurimile cu răgetul său, iar acum... Ha-ha-ha... iar acum, dobitocul de el stă în cuşcă... Ce zici, frăţioare leu? Stai aici? Hai? Filozofezi, hai? Bine era când hoinăreai prin păduri... de nimic nu-ţi păsa!... Credeai că nu-i pe lume dihanie mai tare ca tine, nu te fereai nici de dracu’ – şi iată că soarta, neghioaba, s-a dovedit mai tare... Cu toate că-i neghioabă, e mai tare... Ha-ha-ha! Departe de Africa te-au mai adus diavolii! Cred că nici prin gând nu-ţi trecea că ai să nimereşti aici! Şi de mine, frate dragă, şi-au

---

[223] *Siusiuka* – peltic (N. red. rom.)

[224] Bine (in limba latină) (N. trad.)

bătut joc diavolii, şi încă urât de tot! Am colindat pe la liceu, prin felurite slujbe, am fost la telegraf, am fost inginer hotarnic, am fost în armată, am fost la o fabrică de macaroane… dracu' mai ştie unde n-am fost! În cele din urmă, am nimerit la menajerie, în putoarea asta… Ha-ha-ha!

Şi publicul, molipsit de râsul din toată inima al lui Siusin, care-i ameţit de-a binelea de băutură, râde şi el.

— Trebuie să-i fie dor de libertate! spune, făcând cu ochiul în direcţia leului, un flăcău mirosind a vopsea, cu hainele pline de pete grase, de toate culorile.

— Da' de unde! Dacă i-am da drumul, tot în cuşcă s-ar întoarce. S-a obişnuit. Ha-ha-ha… Ar fi timpul să-ţi dai sufletul, leule, asta-i. Ce rost are s-o duci aşa, de azi pe mâine. Ia-ţi odată inima-n dinţi şi crapă! Doar n-ai ce să aştepţi. Ce te uiţi la mine? Vorbesc serios!

Siusin duce publicul la cuşca următoare, în care o pisică sălbatică se zbuciumă şi se izbeşte de gratii.

— Pisica sălbatică! Străbuna mâţelor noastre! Nu sunt nici trei luni de când a fost prinsă şi băgată în cuşcă. Stupeşte, se zbate, fulgeră din ochi, nu te lasă să te apropii de ea… Zi şi noapte zgârie gratiile: caută o scăpare! Ar da un milion, ar da şi jumătate din viaţă, şi-ar da şi puii, numai şi numai să se întoarcă acasă. Ho-ho-ho! Ce te zbuciumi aşa, proasto? Ce te tot arunci de colo-colo? N-ai să ieşi de aici! Ai să crăpi, dar n-ai să ieşi! Şi ai să te şi obişnuieşti, ai să te împaci! Nu numai că ai să te obişnuieşti, dar ai să ne şi lingi mâinile, nouă, călăilor tăi! Ho-ho-ho… Aici, soro, e ca şi în iadul lui Dante… lasă-ţi orice speranţă!

Puţin câte puţin, cinismul lui Siusin începe să indispună publicul.

— Nu înţeleg ce haz găsiţi în toate astea! spune un glas de bas.

— Rânjeşte şi nu ştie nici el de ce… spune vopsitorul.

— Asta-i maimuţa! continuă Siusin, apropiindu-se de cuşca următoare. Ticălos animal! Ştiu că ne urăşte, cred că ar fi bucuroasă să ne sfâşie în bucăţi, dar zâmbeşte, ne linge mâinile! Are o fire slugarnică! Ho-ho-ho… Pentru o bucată de zahăr, e oricând gata să se ploconească până la pământ în faţa călăului şi să facă pe măscăriciul. Nu-mi plac astfel de firi!… Iar asta e gazela! spune Siusin, păşind spre o cuşcă în care stă o gazelă măruntă, slabă, cu ochi mari, plânşi. I-a şi sunat ceasul!

Abia a ajuns în cuşcă – şi gata deznodământul: e ofticoasă în ultimul grad! Ho-ho-ho... Uitaţi-vă, are ochi întocmai ca ai omului; şi plânge! E şi firesc. E tânără, frumoasă... ar vrea să trăiască! Acum i-ar şedea bine să alerge în libertate, să se miroasă bot în bot cu niscai amorezi frumuşei; pe când aici stă pe nişte paie murdare, care put a câine şi a grajd. Ciudat lucru: moare, dar în ochi tot îi mai licăre nădejdea! Ce înseamnă tinereţea! Ai? Să te strici de râs cu voi ăştia tinerii! Degeaba mai tragi nădejde, fetiţo! Azi-mâine îţi înţepenesc picioruşele, cu nădejde cu tot. Ho-ho-ho...

— Ia ascultă, mă frate... n-o mai da gata şi cu vorba... spune vopsitorul încruntându-se. Te trec fiorii!

Publicul nu mai face haz. Siusin e singurul care râde. Cu cât publicul e mai posac, cu atât e mai tare şi mai aspru râsul lui Siusin. Şi, pe nesimţite, toţi încep să-şi dea seama că-i urât, murdar, cinic – şi în privirile tuturor se iveşte ură şi mânie.

— Şi ăsta-i dumnealui, cocorul! îi dă înainte Siusin, apropiindu-se de un cocor care stă lângă o cuşcă. E născut în Rusia, a fost în migraţiune pe Nil, unde a stat de vorbă cu crocodilii şi cu tigrii. Trecutul îi e cât se poate de strălucit... Priviţi-l: e gânditor, concentrat! E atât de adâncit în gândurile lui, încât nu ia seama la nimic... Visuri, visuri! Ho-ho-ho... „Într-o zi, gândeşte el, am să le găuresc la toţi capetele cu ciocul, am să zbor pe fereastră şi am să mă înalţ în albastrul, în azurul cerului! Da, prin albastrul cerului trec acum în zbor spre ţările calde şiruri întregi de cocori şi toţi fac: cri... cri... cri...” Ia priviţi, i s-au făcut penele măciucă! Asta înseamnă că în toiul visării şi-a adus aminte că i s-au retezat vârfurile aripilor, şi... l-a cuprins groaza, deznădejdea. Ho-ho-ho... E o fire mândră, răzvrătită. Penele o să-i stea mereu aşa, măciucă, până ce o să crape. Nu se dă bătut, e mândru! Iar nouă, stimate cocor, puţin ne pasă că nu te împaci cu soarta! Eşti mândru, neînduplecat, dar eu, dacă am chef, uite, te iau de mas şi te port aşa prin faţa publicului... Ho-ho-ho...

Siusin îl apucă pe cocor de cioc şi îl plimbă.

— Ce-nseamnă batjocura asta! se aud glasuri.

— Dă-i pace! Curată neruşinare! Unde-i stăpânul? Cum de i se permite unui beţiv... să chinuiască animalele!

— Ho-ho-ho... Şi cu ce le chinuiesc?...

— Uite... cu asta, cu toate astea... cu glumele... Nu se cade!

— Dar chiar voi mi-aţi cerut să vi le prezint cu psihologie!... Ho-ho-ho...

Lumea îşi aduce aminte că numai pentru „psihologie” a venit la menajerie, că a aşteptat cu nerăbdare ca Siusin să iasă beat din cămăruţa lui şi să înceapă prezentarea şi, pentru a-şi justifica măcar cu ceva mânia, oamenii încep să se lege de hrana neîndestulătoare, de micimea cuştilor, şi de multe altele.

— Nu le lăsăm noi să moară de foame, spune Siusin, clipind batjocoritor. Chiar acum începe alimentarea... vai de mine!

Înălţând din umeri, se bagă sub o tejghea şi scoate din nişte pături calde un mic boa constrictor.

— Le hrănim... nici nu s-ar putea altfel! Sunt ca şi actorii: daca nu le dai de mâncare – crapă! Domnule iepuraş, venez ici![225] Vă rog frumos!

În scenă îşi face intrarea un iepuraş de casă, alb, cu ochii roşii.

— Respectele mele! spune Siusin, jucându-şi degetele pe dinaintea botişorului iepurelui. Am onoarea să mă prezint! Vă prezint şi pe domnul boa constrictor, care doreşte să vă înghită! Ho-ho-ho... Ce-i? E neplăcut, frate dragă? Te zgribuleşti? N-am ce-ţi face! Nu-i vina mea! Dacă nu astăzi, mâine... dacă nu eu, un altul... totuna e. Puţină filozofie, frate iepuraş! Acum eşti viu, adulmeci, cugeţi, iar peste un minut – vei fi o masă informă! Poftim. Şi viaţa e atât de frumoasă, măi frate! Doamne, ce frumoasă e!

— Nu mai e nevoie de alimentare! se aud glasuri. Ajunge! Nu ne mai trebuie!

— Păcat! continuă Siusin, prefăcându-se că nu aude. E o personalitate, un individ, o viaţă întreagă... are o femelă, copilaşi şi... deodată – hap! Poftim! Oricât de rău mi-ar părea, n-am ce face!

Siusin ia iepuraşul şi îl pune râzând în faţa gurii şarpelui boa. Dar nici nu apucă iepuraşul să încremenească de groază, că este smuls de zeci de mâini. Se aud ocări, invective la adresa societăţii de ocrotire a animalelor. Zarvă, mâini care se ridică ameninţător, tropăituri. Siusin se refugiază râzând în cămăruţa lui.

---

[225] Veniţi încoace! (În limba franceză.) (N. trad.)

Ieşind din menajerie, oamenii sunt revoltaţi. Le e silă, ca şi cum ar fi înghiţit o muscă. Dar trece o zi, mai trece una şi vizitatorii obişnuiţi ai menajeriei se liniştesc şi încep să se simtă din nou atraşi de Siusin, ca de votcă sau de tutun. Le e iarăşi poftă de cinismul lui aţâţător, care-ţi stârneşte fiori de groază.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 345, 16 decembrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

La început, povestirea a fost trimisă la „Oskolki”, cu titlul „Animalele”, dar a fost interzisă de cenzură. Subliniind pasajele ce redau prezentarea de către „cinic” a leului, a pisicii sălbatice şi a cocorului, cenzorul a dat următoarea apreciere povestirii: „Din astfel de explicaţii se desprinde un fel de tendinţă pesimistă, se simt aluzii tendenţioase şi ironii asupra nestatorniciei sorţii, nu numai a oamenilor mărunţi, ci şi a celor puternici, asupra nenorocirilor şi suferinţelor nemeritate, asupra situaţiei deznădăjduite a celor învinşi, asupriţi etc. Având în vedere caracterul nedeterminat al acestei tendinţe şi posibilitatea de a fi înţeleasă în sensul cel rău, cenzorul e de părere ca acest articol să nu fie autorizat” (9 octombrie 1885).

Interzicerea povestirii şi-a găsit un ecou în scrisoarea lui N. Leikin către Cehov (10 octombrie 1885): «E un adevărat pogrom. Cenzorul a şters totul, între altele şi „Animalele” dumitale... Am rugat să se autorizeze „Animalele” şi am afirmat că-i o povestire nevinovată, dar la comitet mi s-a spus: „Credeţi că nu pricepem că aici nu-i vorba de animale?...” Îţi trimit aici alăturat corectura „Animalelor”. Povestirea n-are să se piardă. Copiaz-o (Copiaz-o neapărat) şi trimite-o la „Petersburgskaia gazeta”. Acolo va apărea. Povestirea e nevinovată.»

Textul din „Petersburgskaia gazeta” se deosebeşte întrucâtva, din punct de vedere stilistic, de textul şpalturilor cenzurate, care se găsesc la Arhiva centrală.

Mari d’elle[226]

O noapte de ajun de sărbătoare. Cântăreaţa de operă Natalia Andreevna Bronina[227] – măritată Nikitkina – stă culcată în iatacul ei şi se lasă cu tot trupul şi tot sufletul în voia odihnei. Legănată dulce între somn şi trezie, se gândeşte la fetiţa ei, aflată undeva departe la bunică sau la o mătuşă… Fetiţa asta îi e mai scumpă decât publicul, buchetele, recenziile, adoratorii… şi ar fi în stare să se gândească la ea toată noaptea, până dimineaţa. Natalia Andreevna e fericită, liniştită şi nu doreşte cu adevărat decât un singur lucru: să poată sta tolănită în voie, să dormiteze şi să viseze la fetiţa ei.

Deodată, cântăreaţa tresare şi deschide larg ochii: în vestibul zbârnâie strident soneria. Nu trec nici zece secunde şi soneria zbârnâie iar. Uşa se deschide zgomotos şi cineva pătrunde în antreu, tropăind ca un cal, suflând de frig şi pufnind.

— Ei, drăcia dracului, aici nici n-ai unde să-ţi atârni şuba! aude cântăreaţa un glas răguşit de bas. Şi cică-i artistă celebră! Primeşte cinci mii de ruble pe an şi nu e-n stare să-şi facă rost de un cuier ca lumea!

„Bărbatu-meu… se posomorăşte ea. Şi-mi pare că a adus şi un prieten de al lui, să doarmă la noi… Ce silă mi-e!”

S-a dus odihna. Când în vestibul încetează suflatul zgomotos al nasului şi scoaterea galoşilor, cântăreaţa aude în iatac paşi vătuiţi… A intrat bărbatul ei, mari d’elle, Denis Petrovici Nikitkin. Aduce cu el frig şi miros de coniac. Se plimbă îndelung prin

---

[226] Bărbatul ei (în limba franceză. Folosit intenţionat greşit, în sens peiorativ. Corect: son mari.) (N. trad.)

[227] *Bronea* – blindaj, cuirasă (N. red. rom.)

iatac, suflând din greu, şi caută ceva, lovindu-se prin întuneric de scaune…

— Ce vrei? geme cântăreaţa, după ce i s-a urât de atâta foială în jur. M-ai trezit.

— Caut chibrituri, drăguţo… Vasăzică… nu dormi. Îţi transmit un salut… Din partea lui… cum naiba îl cheamă?… roşcovanul acela, care-ţi oferă mereu buchete. Zagvozdkin[228]… Am trecut chiar adineauri pe la el.

— Ce-ai căutat la el?

— Nimic. Aşa… să mai stăm de vorbă; am discutat… am băut. Poţi să spui ce vrei, Natalie, dar mie nu-mi place individul ăsta. Nu-mi place deloc! E un dobitoc fără pereche. E bogat, capitalist, are vreo şase sute de mii de ruble, deşi nu s-ar zice. Ce ştie el ce-i banul: nici el nu-l foloseşte, dar nici altuia nu-i dă. Capitalul trebuie pus în circulaţie, iar el îl ţine cu dinţii, îi e frică să-l dea din mână. La ce foloseşte un capital neproductiv? Un capital neproductiv nu face nici cât o ceapă degerată.

Mari d’elle găseşte, pe dibuite, marginea patului şi se aşază gâfâind la picioarele nevestei.

— Capitalul neproductiv e un lucru dăunător… continuă el. De ce afacerile au început să meargă mai prost în Rusia? Fiindcă avem prea multe capitaluri neproductive, fiindcă ne e frică de credit… În Anglia e cu totul altfel… în Anglia nu există nătărăi ca Zagvozdkin… Acolo orice copeică e pusă în circulaţie… Da… Acolo banii nu se ţin prin cufere…

— Bine. Lasă-mă să dorm.

— Acuşi… Despre ce vorbeam? Da… În vremurile noastre, Zagvozdkin ar trebui cel puţin spânzurat… E un ticălos şi un prost… Un dobitoc şi nimic altceva. Dacă i-aş fi cerut un împrumut fără niciun fel de garanţie, aş mai zice. Dar aşa… orice copil îşi poate da seama că nu-i niciun risc. Dar el nu înţelege, boul! Pentru zece mii, ar fi primit o sută. Peste un an, ar fi avut cu o sută de mii mai mult! L-am rugat, i-am explicat… degeaba: nu mi-a dat nimic, tâmpitul!

— Sper că nu i-ai cerut un împrumut în numele meu!

— Hm… Ciudată întrebare… se supără mari d’elle. În orice caz, mai curând mi-ar fi dat mie cele zece mii, decât ţie. Tu eşti femeie, pe când eu sunt totuşi bărbat, om de afaceri. Şi ce

---

[228] *Zagvozdka* – clenci, chichiţă (N. red. rom.)

proiect i-am propus! Nu baloane, nu fel de fel de himere, ci lucru serios, ceva pozitiv! Dacă aş întâlni un om înţelegător, aş putea obţine numai pentru ideea mea douăzeci de mii! Chiar şi tu ai pricepe, dacă ţi-aş spune despre ce-i vorba. Atât că... să nu scapi vreo vorbă cuiva... Doamne fereşte... Dar mi se pare că ţi-am mai spus-o. Ţi-am vorbit de maţe?

— Mm... lasă pe altă dată...

— Mi se pare că ţi-am vorbit. Înţelegi tu cum vine treaba? Acum magazinele alimentare şi cârnăţarii cumpără maţele pe loc şi le plătesc scump. Dar dacă aş aduce maţe din Caucaz, unde n-au niciun preţ, unde se aruncă, atunci... îţi dai seama? La cine ar mai cumpăra cârnăţarii maţe: la abatoare, sau la mine? Fireşte că la mine! Doar le-aş vinde de zece ori mai ieftin! Acum, să stăm şi să raţionăm: în capitale şi în centrele mari, se cumpără anual maţe pentru o sumă de... să zicem cinci sute de mii de ruble... Asta-i un minimum... Iar dacă...

— Ai să-mi spui mâine... Altă dată...

— Da, ai dreptate... Ţi-e somn, pardon... Plec... Orice ai spune, dar în orice domeniu plasezi capital, peste tot poţi face treabă... Dacă ai capital, poţi să câştigi un milion chiar şi cu mucuri de ţigări... Să luăm bunăoară teatrul. De ce crezi tu că a dat faliment Lentovski[229]? Foarte simplu! De la început nu şi-a condus afacerea cum trebuia. Se lansa nebuneşte, fără să aibă capital... Mai întâi trebuie să-ţi asiguri capitalul şi abia pe urmă s-o porneşti, încet, cu binişorul... În ziua de astăzi, poţi să câştigi foarte bine cu un teatru particular sau cu un teatru popular... Dacă prezinţi piese bune cu preţuri ieftine şi dacă o nimereşti pe gustul publicului, poţi chiar din primul an să pui în buzunar o sută de mii de ruble... Tu nu înţelegi lucrul ăsta, dar eu am dreptate. Şi ţie îţi plac capitalurile neproductive, ca şi măscăriciului de Zagvozdkin... Strângi bani şi nu ştii nici tu pentru ce... Nu mă asculţi, nu vrei... Dacă i-ai pune în circulaţie, n-ar trebui să te mai vânturi atâta... Pentru început, îţi ajung şi cinci mii de ruble ca să pui pe picioare un teatru particular... Nu ca Lentovski, fireşte, ci modest... începetişor... Am şi găsit un impresar, am dibuit şi un local... Numai banii nu-i am... Dacă ai fi femeie de înţeles, te-ai fi lăsat de mult de toate rentele tale de

---

[229] *Lenta* – panglică. (N. red. rom.)

stat cu cinci la sută sau cu altă dobândă, cu câştiguri prin tragere la sorţi şi mai ştiu eu ce bazaconii.

— Nu, mersi… Destul m-ai păgubit şi aşa… îmi ajunge, m-am învăţat minte…

— Dacă judecăm ca muierile, desigur că-i aşa… oftează Nikitkin, sculându-se. Desigur!

— Ajunge… Hai, du-te, şi lasă-mă să dorm… M-am plictisit ascultând mereu aiurelile tale.

— Da… Sigur! Te-am păgubit… te-am jefuit… ne aducem aminte numai de ceea ce dăm, ceea ce luăm uităm.

— N-am luat niciodată nimic de la tine.

— Oare? Dar când nu eraţi încă o artistă cunoscută, pe a cui socoteală trăiaţi? Şi cine, daţi-mi voie să vă întreb, v-a scos din sărăcie şi v-a pricopsit? De asta nu vă aduceţi aminte?

— Hai, destul, pleacă. Du-te şi culcă-te.

— Dacă vă par beat… dacă sunt nedemn de persoana dumneavoastră, pot să plec cu totul.

— N-ai decât. Ai face foarte bine.

— Chiar asta am să fac. Destul m-am înjosit. Să ştii că plec.

— Of, Doamne! Da’ pleacă odată! O să-mi pară foarte bine!

— Vedem noi!

Nikitkin mormăie ceva înfundat şi, lovindu-se de mobile, iese din iatac. Apoi se aud din vestibul şoapte, un târşâit de galoşi şi clănţănitul uşii care se închide. Mari d’elle s-a supărat de-a binelea şi a plecat.

„Slavă Domnului, s-a dus… gândeşte cântăreaţa. Acum voi putea dormi.” Şi, adormind, se gândeşte la bărbatul ei: când şi cum i-a picat pacostea asta pe cap? Pe timpuri, mari d’elle stătea la Cernigov şi avea acolo un post de contabil. Cât timp era un cetăţean oarecare, nicidecum „bărbatul unei celebrităţi” treacă-meargă: se ducea la serviciu, primea leafă şi toate proiectele şi fanteziile lui nu puteau depăşi o chitară nouă, o pereche de pantaloni la modă, sau un ţigaret de chihlimbar. Devenind însă „mari d’elle”, s-a transformat cu totul. Cântăreaţa mai ţine minte cât tărăboi a făcut când i-a declarat întâia oară că vrea să intre în teatru, cum se indigna, cum se plângea părinţilor ei, cum o gonea din casă. A fost nevoită să intre în teatru fără voia lui. După aceea, însă, aflând din ziare şi de la lume că ea câştigă bani mulţi, a „iertat-o”, s-a lăsat de contabilitate şi a devenit întreţinutul ei. Artista nu contenea să

se mire privindu-şi întreţinutul: când avusese timpul să se şlefuiască, să capete preferinţe şi apucături noi? Unde deprinsese gustul stridiilor şi al vinurilor de Bourgogne? Cine îl învăţase să se îmbrace după ultima modă, să-şi facă freză, să-i spună Natalie în loc de Nataşa?

„Ciudat… gândeşte cântăreaţa. Pe timpuri, cum îşi lua leafa, o ascundea, iar acum nu-i ajung nici o sută de ruble pe zi. Pe timpuri, se ferea să vorbească chiar şi în faţa liceenilor, de frică să nu spună vreo prostie, iar acum îşi permite familiarităţi până şi de faţă cu prinţii… Ce om de nimic!”

Dar deodată cântăreaţa tresare din nou: soneria din vestibul ţârâie iar. Ocărând şi târşâindu-şi papucii, fata în casă se duce să deschidă. Şi iar intră cineva tropăind ca un cal.

„S-a întors! Când o să-mi dea odată pace? E revoltător!” gândeşte cântăreaţa înfuriindu-se.

„Ia stai… Te învăţ eu minte să mai faci pe grozavul! Ai să pleci! Te fac eu să pleci!”

Bronina sare din pat şi aleargă desculţă în salonaşul unde doarme de obicei mari d’elle. Îl găseşte dezbrăcându-se şi aşezându-şi cu multă grijă hainele pe fotoliu.

— Bine dar spuneai că pleci! se răsteşte ea, cu ochi strălucitori, plini de ură. De ce te-ai întors?

Nikitkin tace şi suflă pe nas.

— Spuneai că pleci!… Te rog s-o ştergi imediat! Auzi? Imediat!

Mari d’elle tuşeşte şi îşi scoate bretelele fără să-şi privească nevasta.

— Dacă nu pleci, neobrăzatule, plec eu! continuă cântăreaţa, bătând din piciorul desculţ şi fulgerându-l cu ochii. Plec! Auzi, neruşinatule… ticălosule, lacheule! Afară!

— Ar trebui să-ţi fie ruşine, măcar de lumea străină… mormăie bărbatul.

Cântăreaţa întoarce capul şi abia acum vede o mutră de actor, pe care n-o cunoaşte… Văzând umerii goi şi picioarele desculţe ale actriţei, mutra roşeşte şi-i vine să intre în pământ de ruşine.

— Dă-mi voie să-ţi prezint… bolboroseşte Nikitkin. Bezbojnikov[230], impresar din provincie.

Cântăreaţa scoate un ţipăt şi fuge în iatacul ei.

---

[230] *Bezbojnîi* – ateu (N. red. rom.)

— Iată… spune mari d’elle, lungindu-se pe divan. Totul merge strună. „Dragul meu”, „scumpul meu”, „iubitule…” Sărutări, îmbrăţişări… Dar cum a venit vorba de bani… aţi văzut-o… Mare lucru sunt banii!… Noapte bună.

După o clipă se aude un sforăit.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 354, 25 decembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Visul
POVESTIRE DE SĂRBĂTORI

Uneori se întâmplă ca vremea să fie atât de urâtă, încât ai zice că iarna, mâniată pe nevolnicia omenească, cheamă în ajutor o toamnă aspră şi se dezlănţuie mână în mână cu ea. Prin văzduhul înnegurat, posomorât, fără o geană de lumină, se rotesc vârtejuri de zăpadă şi de ploaie. Vântul umed şi rece, care te pătrunde până în măduva oaselor, bate cu o mânie sălbatică în ferestre şi acoperişuri, şi urlă prin hornuri, şi plânge prin răsuflătorile sobelor. Văzduhul, negru ca funinginea, e plin de jale... Ai zice că întregii firi îi e lehamite... E umed, frig şi te cuprinde un simţământ de spaimă...

O astfel de vreme a fost şi în noaptea de ajun a anului o mie opt sute optzeci şi doi, când nu intrasem încă la închisoare, ci eram preţuitor la biroul de împrumut pe gajuri al căpitanului în retragere Tupaev[231].

Se făcuse miezul nopţii. Magazia în care îmi aveam, după voinţa stăpânului, reşedinţa de noapte şi în care făceam pe câinele de pază, era slab luminată de flăcăruia albastră a unei candele. Era o încăpere mare, pătrată, ticsită cu boccele, cufere, etajere... Pe pereţii cenuşii de lemn, în crăpăturile cărora albureau smocuri ciufulite de câlţi, erau atârnate şube de blană de iepure, straie ţărăneşti, puşti, tablouri, candelabre, o chitară... Fiind dator să păzesc în timpul nopţii toate aceste boarfe, stăteam culcat pe un cufăr mare, roşu, în spatele vitrinei

[231] *Tupoi* – bont (fig: mărginit) (N. red rom.)

cu lucruri mai de preţ, şi priveam îngândurat flăcăruia candelei…

Nu ştiu de ce îmi era frică… Lucrurile amanetate la un birou de împrumut au întotdeauna ceva înfricoşător… Noaptea, la lumina slabă a candelei, ele par vii… Acum însă, când dincolo de fereastră foşnea ploaia, iar în sobă şi deasupra acoperişului urla jalnic vântul, mi se părea că şi ele bocesc parcă. Înainte de a ajunge aici, toate trebuiau să treacă prin mâna preţuitorului, adică prin a mea şi de aceea ştiam povestea fiecăruia… Ştiam, bunăoară, că cu banii luaţi pe chitară s-au cumpărat prafuri care să potolească tusea unui ofticos… Ştiam că cu revolverul acesta se împuşcase un beţiv; nevastă-sa dosise revolverul, ca să nu-l găsească poliţia, îl amanetase la noi şi cumpărase un sicriu. Brăţara care mă privea din vitrină fusese amanetată de cel ce o furase… Două cămăşi cu dantelă, marcate cu nr. 178, erau amanetate de o fată, care avea nevoie de o rublă pentru a putea intra la Salon, unde avea de gând să câştige ceva bani… Într-un cuvânt, fiecare din lucruri vorbea de o nenorocire fără putinţă de îndreptare, de boală, de crimă, de desfrâu…

În noaptea aceea de ajun, lucrurile erau parcă mai grăitoare ca niciodată.

— Dă-ne drumul acasă!… mi se părea că se tânguie ele, ţinând isonul vântului. Dă-ne drumul!

Dar nu numai lucrurile trezeau în mine spaimă. Când scoteam capul de după vitrină şi aruncam o privire sfioasă spre fereastra întunecată, aburită, mi se părea că zăresc chipuri omeneşti privind din stradă înăuntru.

„Nerozii! mă îmbărbătam eu singur, sensibilitate prostească!”

Într-adevăr, faptul că un om înzestrat de natură cu nervi de preţuitor era chinuit de mustrări de conştiinţă în noaptea de ajun, constituia un eveniment de necrezut, ba chiar fantastic. La un birou de împrumut pe gajuri, conştiinţa nu există decât amanetată. Ea e socotită aici ca un obiect de vânzare-cumpărare şi nu i se recunoaşte nicio altă raţiune… Ciudat, de unde putea să se fi ivit în mine? Mă tot răsuceam pe cufărul meu tare când pe o parte când pe cealaltă şi, cu ochii pe jumătate închişi ca să-i feresc de flăcăruia tremurătoare a candelei, încercam din răsputeri să înăbuş în mine musafirul acesta nepoftit. Dar toate strădaniile rămâneau zadarnice…

Fireşte, de vină era în mare parte oboseala trupească şi sufletească de la sfârşitul unei zile întregi de muncă grea: în ajunul Crăciunului, săracii năvălesc buluc la biroul de împrumut. Într-o zi de mare sărbătoare şi încă pe vreme rea, sărăcia nu-i un viciu, ci o groaznică nenorocire! În astfel de împrejurări, omul nevoiaş, simţind că se îneacă, caută la biroul de împrumut un fir de pai de care să se agaţe – şi în locul lui, capătă o piatră… Toată ziua de ajun se perindase pe la noi atâta lume, încât nemaiavând loc în magazie, fuseserăm nevoiţi să ducem în şură trei sferturi din lucrurile lăsate amanet. Din zori şi până seara târziu, fără o clipă de răgaz, mă tocmisem cu zdrenţăroşii, storcându-le copeicile şi jumătăţile de copeici, văzusem lacrimi, ascultasem rugăminţi zadarnice… Spre sfârşitul zilei, abia mă mai ţineau picioarele; mi se sleise şi sufletul şi trupul. Nu era deci de mirare că acum nu dormeam, ci mă suceam pe toate părţile, stăpânit de o spaimă ciudată…

Cineva a bătut încet la uşă… După bătaie, am auzit glasul stăpânului:

— Dormi, Piotr Demianîci?

— Încă nu, dar de ce?

— Ştii, mă gândesc dacă n-ar fi bine să ţinem deschis şi mâine dimineaţă? E sărbătoare mare şi vremea e groaznică. Sărăcimea o să năvălească ca muştele la miere. Aşa că, nu te mai duce mâine dimineaţă la biserică; stai aici… Noapte bună!

„Toată spaima asta a mea, mi-am zis eu după plecarea stăpânului, mi se trage de la pâlpâitul candelei… Trebuie s-o sting.”

Am ieşit din culcuş şi m-am dus spre ungherul unde atârna candela. Licărind slab, cu scurte izbucniri când lucea un pic mai viu, flăcăruia albastră se lupta vădit cu moartea. Fiecare pâlpâire lumina o clipă icoana, pereţii, boccelele, fereastra întunecată… Iar la fereastră, două chipuri galbene priveau în magazie, lipindu-se de geam.

„Nu-i nimeni! mi-am spus eu. E numai închipuirea mea.”

În timp ce mă îndreptam pe dibuite spre culcuş, după ce stinsesem candela, s-a petrecut un lucru care a avut o mare înrâurire asupra stării mele sufleteşti de mai pe urmă… Deasupra capului meu s-a auzit deodată, cu totul pe neaşteptate, o trosnitură puternică, însoţită de un scheunat scurt şi turbat, care n-a ţinut decât o secundă. Ceva se rupsese,

apoi slobozise tare un fel de ţipăt ascuţit, ca şi cum ar fi încercat o durere groaznică.

Plesnise o strună la chitară; dar eu, cuprins de o spaimă cumplită, mi-am astupat urechile şi m-am repezit ca un nebun spre culcuş, împiedicându-mă de cufere şi de boccele... mi-am vârât capul sub pernă şi, abia răsuflând, încremenit de groază, am început să trag cu urechea.

— Dă-ne drumul! urla vântul, şi lucrurile îi ţineau isonul. Dă-ne drumul, în cinstea sărbătorii! Doar şi tu eşti om sărac, ne înţelegi! Ai suferit şi tu de foame şi de frig! Dă-ne drumul!

Da, şi eu eram sărac şi eu ştiam ce înseamnă foamea şi frigul. Sărăcia mă împinsese la această blestemată slujbă de preţuitor, mă silise să nesocotesc, pentru o bucată de pâine, nenorocirea şi lacrimile. Dacă n-ar fi fost sărăcia, aş fi avut eu curajul să preţuiesc la câteva copeici ceea ce însemna sănătate, căldură, bucurie de sărbători? Şi atunci de ce mă învinuieşte vântul... de ce mă chinuie conştiinţa?

Dar oricât de tare îmi bătea inima, oricât mă chinuiau spaima şi mustrările de conştiinţă, oboseala a fost mai tare: am adormit. Dormeam însă iepureşte. Auzeam totul... Am auzit cum stăpânul mi-a mai bătut o dată în uşă, cum clopotele au început să sune de utrenie... Auzeam cum vuia vântul şi cum ploaia ciocănea pe acoperiş. Ochii îmi erau închişi, dar vedeam lucrurile, vitrina, fereastra întunecată, icoana. Toate se îmbulzeau în jurul meu şi, cu ochi trişti, mă rugau să le dau drumul acasă. Strunele chitarei plesneau scheunând, una după alta, fără sfârşit... Pe fereastră se uitau cerşetori, bătrâne, prostituate, aşteptând să le descui magazia şi să le înapoiez boarfele.

Am auzit prin somn un ronţăit ca de şoarece. Zgomotul acela monoton a ţinut mult. M-am întors pe cealaltă parte şi m-am cuibărit mai bine, fiindcă simţeam o adiere de frig şi de umezeală. În timp ce-mi trăgeam pătura peste cap, am auzit un foşnet uşor şi o şoaptă omenească.

„Ce vis urât! mi-am spus eu. A băgat spaima în mine! Bine ar fi să mă trezesc.”

Ceva de sticlă a căzut şi s-a spart. Dincolo de vitrină a licărit scurt o flăcăruie, şi lumina ei a început să joace pe tavan.

— Umblă binişor, a şoptit cineva, că-l trezeşti pe blestematul ăla... Scoate-ţi ghetele!

Un om s-a apropiat de vitrină, a aruncat o privire spre mine şi a pipăit lacătul micuţ. Era un moşneag bărbos, galben la faţă, cu faţa suptă, îmbrăcat într-un surtuc rupt, de soldat, şi încălţat cu ghete făcute ferfeniţă. Un flăcău înalt, slab, cu braţe groaznic de lungi, cu o jachetă scurtă, ruptă, şi cu poalele cămăşii lăsate peste pantaloni, s-a apropiat de el. Au schimbat câteva vorbe în şoaptă şi au început să trebăluiască pe lângă vitrină.

„Jefuiesc!” mi-a fulgerat prin minte.

Cu toate că dormeam, mi-am adus aminte că aveam întotdeauna sub pernă un revolver. Am pipăit încet, până ce am dat de el şi l-am apucat strâns în mână. Un geam al vitrinei a zăngănit.

— Mai încet! Dacă se trezeşte vom fi nevoiţi să-i facem de petrecanie.

Am visat apoi că am scos un strigăt sălbatic, pornit din adâncul pieptului şi că, speriat de glasul meu, am sărit în picioare. Moşneagul şi flăcăul s-au năpustit ameninţător asupra mea, dar, zărind revolverul, au dat înapoi. Îmi aduc aminte că după un minut stăteau palizi înaintea mea şi, clipind plângăreţ din ochi, se milogeau să le dau drumul. Vântul năvălea cu putere prin spărtura din geam, jucându-se cu flacăra lumânării aprinse de hoţi.

— Înălţimea Voastră! a îngânat cu glas plângăreţ cineva la fereastră. Binefăcătorii noştri! Milostivilor!

Am aruncat o privire într-acolo şi am zărit o băbuţă slabă, gălbejită, udă leoarcă.

— Să nu le faci vreun rău! Dă-le drumul! plângea ea, privindu-mă cu ochi rugători. Numai sărăcia e de vină!

— Sărăcia! a întărit moşneagul.

— Sărăcia! a cântat vântul.

Inima mi s-a strâns de durere şi, ca să mă trezesc m-am ciupit… Dar în loc să mă trezesc, stăteam lângă vitrină, scoteam lucrurile din ea şi le vâram tremurând în buzunarele moşneagului şi ale flăcăului..

— Luaţi, repede! le spuneam cu glas înecat. Mâine e sărbătoare şi voi sunteţi săraci! Luaţi!

După ce le-am umplut săracilor buzunarele, am strâns celelalte lucruri de preţ într-o legăturică şi le-am aruncat babei. Apoi tot babei i-am dat pe fereastră o blană, un rând de haine negre, cămăşile cu dantelă şi, pe deasupra, şi chitara. Ciudat

mai visezi câteodată! După aceea, îmi aduc aminte că am auzit uşa. Ca din pământ au răsărit în faţa mea stăpânul, un comisar de poliţie, mai mulţi sergenţi de stradă... Stăpânul stătea lângă mine, iar eu parcă nici nu-l vedeam: îi dădeam înainte cu legatul boccelelor.

— Ce faci, nemernicule?

— Mâine e sărbătoare, i-am răspuns. Oamenii trebuie să mănânce.

Aici cortina se lasă, apoi se ridică iarăşi şi văd un decor nou. Nu mai sunt în magazie, ci în alt loc. Prin faţa mea se plimbă un sergent de stradă, îmi aduce pentru noapte o cană cu apă şi mormăie: „Măi, măi, măi! Ce i-a mai trăsnit prin minte în ajun de sărbătoare!" Când m-am trezit, se făcuse ziuă. Ploaia nu mai bătea în fereastră, vântul nu mai urla. Soarele juca vesel, ca de sărbătoare, pe perete. Primul care s-a prezentat cu felicitări de Crăciun a fost sergentul-şef.

— Bun sosit la casă nouă!... mi-a urat el.

După o lună am fost judecat. Pentru ce? Degeaba le explicam judecătorilor că n-a fost decât un vis, că nu-i drept să judeci un om pentru un vis urât. Spuneţi şi dumneavoastră: cum era să dau aşa, nitam-nisam, lucruri străine unor hoţi şi unor nemernici? Şi unde s-a mai văzut să înapoiezi lucrurile, fără să primeşti banii de răscumpărare? Dar tribunalul a luat visul drept realitate şi m-a condamnat. Acum, după cum vedeţi, sunt la închisoare. Nu cumva puteţi pune pe undeva un cuvânt bun pentru mine, Înălţimea Voastră? Zău că nu-s vinovat.

În ziua de 21 noiembrie 1885, N. Leikin îi scria lui Cehov: «Păstrez încă de anul trecut povestirea dumitale de sărbători, „Visul". E cam mistică, dar am să caut s-o îndrept un pic, şi va putea apare de Crăciun. Poate că ai şi uitat de ea; e o povestire lungă». Cehov l-a rugat să-i trimită povestirea pentru a o revizui. Leikin i-a restituit manuscrisul, indicând într-o scrisoare însoţitoare ce anume trebuie avut în vedere la revizuire. „Mi se pare că trebuie modificat tot sfârşitul, clarificând pentru cititor de ce preţuitorul a ajuns la închisoare, de ce îşi consideră fapta drept vis şi nu drept realitate. Prezintă-l pe preţuitor ca pe un om bolnav, suferind, bunăoară, de halucinaţii, sau de somnambulism, cu toate că boala

aceasta din urmă e contestată de multă lume. Ia un Griesinger, citeşte-l şi găseşte-i preţuitorului o boală potrivită, care i-ar fi putut pricinui un acces, în timpul căruia ar fi făptuit sustragerea inconştientă a lucrurilor, cât şi împărţirea lor la săracii şi la hoţii din povestirea dumitale. Mi se pare că aşa ar fi bine să procedezi, pentru ca povestirea să fie clară şi reală; de altfel, dumneata, ca autor, trebuie să vezi mai limpede de pe culmile pe care stai" (7/8 decembrie).

Judecând după textul publicat, Cehov a dat povestirii o formă nouă, fără însă a urma sfatul lui Leikin.

[4] Grad civil corespunzător celui de colonel. (N. trad.)
[5] *Urceati* – a bombăni, a bodogăni (N. red. rom.)
[6] *Bulat* – oţel de Damasc (N. red. rom.)
[7] *Nevasta lui Loth* – nevasta drept-credinciosului Loth, izgonită, împreună cu bărbatul ei, după cum spune legenda biblică, din oraşele Sodoma şi Gomora, adevărate cuiburi de desfrâu. Călcând porunca primită, ea a întors capul pe când părăsea aceste oraşe, fapt pentru care a fost prefăcută într-o stană de sare.
[8] „Cioburi” (N. trad).
[13] Draga mea (în limba franceză.) (N. trad.)
[14] *Alalîca* – peltic, cepeleag (N. red. rom.)